

IyR.161

De iusticia et iure obtētionis ac
retētionis regni Iuanarre Liber
editus per egregiū meritoq; colē
duz virū Jo. lup. de palacios ru-
nios doctorez eximiu Regisq; se-
natus. P. pscriptū. Eū p̄milegio.

SIA CRUZ

VIA LIBRARY

inventoribus suis operis
rebusq[ue] invenientibus
inventorumq[ue] invenientium
invenientibusq[ue] invenientibus
invenientibusq[ue] invenientibus

Prologus.

Ad clementissimum invictissimum et semper augustum Ferdinandum
quintum hispaniarum, ytriusque sicilie, hierusalem, insularum nuper
in oceano repartarum similiter et continentis Regem catholicum glo-
riosum ac felicissimum assiduum acerrimumque ecclesie defensorē Bar-
bararumque gentium domitorem, Johannis lupi de palacios Ru-
uios decretorum doctoris, Regij consiliarii in opusculū de obtentio-
nis retentionisque Regni Maurarre iusticia; necnon et de ipsius terre
situ et antiquitate Prologus incipit.

Tinter reges et tyranos potentissime ac invictissime princeps/
cū in alijs multis discrimen sit non paruum: In hac re summo
pere inter se distat/ quod reges ea possident tantum eaque cōse
qui ijsque potiri nituntur: que iure optimo ad se pertinere arbitratur/ty-
ranni vero non iusticie sed potentie dūtaxat rationem habentes/que
cumque sibi acquirere possunt: vel posse sibi persuadent: usurpant/ atque
oblata occasione sine aliqua hesitatione innudūt/ inuasaque si forte assē
quuntur: omni conscientie remorsu omnique timore dei posthabito re-
tinent/totisque viribus detinere conantur. Contra quos diuīs Augu-
stinus in suo locupletissimo opere de ciuitate dei sic ait. Remota iu-
sticia quid sunt regna nisi magna latrocinia: quia et latrocinia quid
sunt nisi parua regna? iuxta id quod quidā pirata in suis facinoribus
comprehensis Alexandro illi magno/cum totum orbem absque aliqua
cupiditatis mēsura occuparet/ respondisse traditur. Cum enim alexā
der penas de homine illo sumptuosis/ eundem interrogasset: quid ei
videretur/ quod haberet mare infestū: ille grandi cum audacia loquē
dice libertate / quid tibi (inquit) ut orbem terrarum? Sed quia ego
exiguo nauigio facio: latro vocor/ quia tu magna classe/imperator.
Nam quēadmodum prelati ecclesiastici digni reprehēsione et virtute
rio et apud deum et apud homines existunt: qui ambitione et potentia
potius quam iure honores et prefecturas ecclesiasticas sibi assumūt: iuxta
id quod ad hebreos ait apostolus. Nec quisque sumit sibi honorem: sed
qui vocatur a deo tanquam aaron/ atque illiusmodi homines latrocinij in
famia a saluatorē ipso notantur apud iohānem dicente. Qui non in-
trat per ostium in omne ciuum/sed ascendit aliunde: ille fur est et la-
tro: ita etiam reges et principes seculares: qui omni ratione et ordine
iuris pretermisso noua dominia et potentatus sibi accumulant/oppo-
brium atque iram dei non minorem incurrit. Non enim modo potesta
tem spiritualem/ verum etiam temporalem a deo deriuari ac siccirco
in eum ipsum esse referendam nemo est qui ambigat: Et utriusque mini-
stri dei a scriptura appellantur: dicente apostolo ad romanos: Non
est enim potestas nisi a deo. Et illud. Principes ministri dei sunt in

a ij

Differētia inter re-
gem et tyranū. de
quo p. polichratū
li. 4. in p. principio,

De tyranō.

Contra eos qui in-
iuste dignitates ac-
quirunt.

Omnis potestas
est a deo et in ipsū
referenda.

Prologus.

hoc ipsum seruētes. De his scribitur in proverbiis. Per me reges regnāt / et legū conditores iusta decernūt. Per me principes imperat / et potentes decernūt iusticiā. De alijs vero potius quidē tyrānis q̄ regibus qui nullo iure regna aut acquisierūt aut acquisita retinuerūt. Sic deus ipse per Oseā prophetam. Ipsi regnauerunt sed non ex me. Principes extiterūt sed non cognoui. Luius rei cū semper habeas rationē christianissime rex. Quāuis ea preditus sis potentia eamq; habeas militū multitudinē. strenuitate et robur / vt facile ac breui posses multo ampliores terminos tui imperij facere: tamē intra iusticie limites ita te cōtines / vt nihil nisi qđ aperto et indubitate iure tuū esse cōperitur / tibi vendices. Lū igitur Nauarre regnū cuius oppugnatiōnē in favore et auxiliū sacro sancte Romane ecclesie suscepisti / nuper titulis tuis accesserit: Non cōtentus de bono ac sancto fine quē in illa expeditiōē habuisti / verū etiā exoptās vt media iustissima fuerint et cunctis appareāt / mihi imperasti vt de iure occupatiōis retētionisq; illius regni scribēdum curarē. Ut non modo maiestati tue / Lui p acu mē et claritatē proprii ingenij et per viros scīentia et cōsciētia polletes tam iuris cōsultos q̄ sacre theologie professores ratio ipsius rei luce clarior existit: verū etiā ceteris cūctis tam nostre q̄ aliarū nationū hominibus super hac ipsa causa abude satissiat. Cisa est mihi prima frōte res valde difficilis et meis viribus multo superior / queq; multo maiori litteratura multoq; grandiori auctoritate et grauitate indigeat. Nam cū hec causa ea sit: que si qua vñq; personas multas in sublimi statu et solio cōstitutas attigit / ipsa maxime tagat. Cumq; tā grandū tamq; sublimū partū magni ac multi sint sequaces et sautores / et per inde negotiū fortē cōpluresq; habeat impugnatores: quicquid ediderimus in ipsa pericula incq; hostiū fauces et in mediā procellā turbulentissimasq; maris vndas iactasse videbimur. Cumq; hec res sit q̄ propter partū (vt diximus) claritatē et propter trāsaci belli nauarri ci celebritatē et fame diffusiōnē in ore totius vniuersi versetur: etiam scripturā: que de ea ipsa re disseruerit / ad multorū manus p venturā ac perinde diuersorū et quasi innumerabilium iudiciū subitura manfestissimum est: Cumq; vt est in proverbio: quot sunt capita tot sint sensus: atq; iccirco nullū ferme sit scriptū: quod si multis proponatur magnā eorū partē non habeat cōtradicentē: necesse est: vt quicquid per me in lucē exierit / multos habeat maledicos et obtrectatores etiā ex his q̄ nullius partū sunt sequaces vel studiosi. Et tñ quia veritas magna est et pre omnibus fortior / ipsaq; manet et inualescit in eternū et viuit et obtinet in secula seculorū. vt scribitur in esdra: Iccirco suscepī onus atq; imperio acquireui / non tam ingenio meo frenus q̄ certa iusticia cause: que ad sui confirmationem et fulcimentū subtilibus ac

Contra tyrānos,

Loquitur regi.

De captione et re-
tentione regni na-
uarre.

Quare rex ista scri-
bere iussit.

Res difficilis est
super his scribere
et quare.

Glorias oia vicit

Prologus.

nouis non indiget argumētis nec exquisitis et coloratis rationibus; memor illius sentētie lactāti firmiani. Qui in suis diuinis institutio nibus dicturus pro veritate et iusticia christiane religiōis ita premit-
tit. Sed quoniā deus hāc voluit esse rei naturā: ut simplex et nuda ve-
ritas esset luculētior quia satis ornata per se est: ideoq; ornamētis ex-
trinsecus additis sucata corrūpitur. Nēdaciū vero specie placet alie-
na/qz per se corruptū vanescit ac defluit nisi altūde ornati quesito cir-
culitum fuerit atq; politum: equo animo fero ingeniū michi medio
tre fuisse concessum: Presertim quia iussis tue celsitudinis contraire
absq; nephario scelere non possem: vnde potius sub onere ruendum
fuit: qz volūtati tue repugnandū. Quibus ipisis tā idoneis causis nos
mouētibus innixi: in luce opus ipsum emittere non formidauimus.
Accipiat igitur sacra tua maiestas exiguum alumni tui munus a di-
uite emanās volūtate: eiusq; in te obsequijs immo pietatis poti⁹ quā
prestantie ipsius operis habēs rationem: eo fauore prosequere/quo
ab omni aduersitate imperpetuum protegatur.

At autē eorū que (deo propitio) dicere constituit: lucidior sit intelli-
gentia: in sex partes totū opus ipsuz secabimus ac distinguemus pre-
termissis multis alijs que dicere constituerā: si schisina ipsum (quod
tandē dei clementia extinctū est) perstisset. Dicturus enim era non
paucā de potestate pape/et conciliij/et de eiusdē conciliij cōuocatione/
et cōgregatiōe quem scilicet de iure spectet: an soluz papam: an ipm
ciz cardinalibus: an solos cardinales presertim in casib⁹ papam tā
gentibus/et ecclesiam scādalizantibus. In casu autē quo solos cardि-
nales spectaret: an omnes an eorum maiorem partē/ an sufficiat mi-
nor pars maiore forsitan negligēre vel cōtradicēre. Itē an cardinales
debeant requirere papā vt cōciliū cōuocet. Si vero requisitus nolit:
an per hoc constituantur in mora et notabili negligētia: adeo vt ius cō-
uocādi et cōgregādi cōciliū irreuocabiliter trāseat in cardinales: ita vt
nullaten⁹ liceat pape postea etiā mutato pposito cōciliū duocare siue
cōgregare. decreueraz preterea cōmemorare viginti quattuor scisina-
ta: preterita. et media quibus extincta fuerūt: vt ex illis forsitan aliquod
assumeretur ad recēs scisina sedandū. Multaq; alia scribere et longe
lateq; differere et disputare michi erat in animo: que in presentiarum
missa facio/ quoniā mutatis rebus et cessante necessitate/ supfluū mo-
lestūq; lectoribus mihi fore visum est quicqd nichil vtilitatis sed curio-
sitas dūtaxat erat pre se laturn.

Ad sex igitur illas partes me restringēdo: qz totius negotij origo et ra-
dir fuit inobedientia et cōspiratio tā laicoru⁹ qz eccl̄asticoru⁹ in summu⁹
pōtificē ac perinde scisina illud exortū et cōciliabulū preter eius aucto-
ritatē immo cōtra eā indictū: In prima operis parte/ qz ab enarratio-

Notabilia vba la-
ctantij.

Premeditata pre-
termissa.

Diuisio operis in
sex partes.

Prima pars.

Prologus.

ne rei quēadmodū gesta fuerit/hoc est ipsius casus exordiendū est/or
dinē iurisconsultorū secrādo:rem gestā maiestati vīe prelibabimus:nō
vt eā discat/quippe q̄ ea super oes homines callet eamq̄ memoriter
nouit:Sed vt alij oes agnoscāt.Qui licet aliqua de his q̄ acciderūt/
audierint z in veritate perpēderint:multa tamē ignorāt/et vt tua cel-
situdo in fronte operis intueatur quēadmodū pro fundamēto totius
edificij veritatem ipsam nudam et apertam acceperimus / et a trami-
te illius et limite nullatenus discesserimus.

In secūda vero parte iuribus/z auctoritatibus sacre scripture proba-
bimus ecclie vnitatē/cuius caput est christus:z christi nomine petrus
et post petrū Romanus pōtīfex in sede petri sedes:qui non petri sed
christi est vicarius in terris/ habēs eandē plenitudine potestatis quo
ad spiritualia z temporalia:quam beatus petrus/cum in humanis age-
ret/habebat,Lui totus mūdus est datus pro naūicula vel dyocesi et
vniuersalis potestas et iurisdictio in toto orbe / ratione cuius omnis
humana creatura ei subest. etiam Reges z principes. quos propter
eorum demerita potest increpare. corrigere. castigare et si opus fue-
rit deponere regnisc̄ z dominis priuare.

In tertia autem parte mōstrabimus: quod cardinales z alij reges et
magnates;qui ab huiusmodi ecclesie vnitate z capite discesserunt/ se
ab alijs cardinalibus z ecclesie capite diuidentes/etia occasione refor-
mationis ecclesie in capite z in membris satis necessarie/ eorumq̄ au-
xiliatores. defensores et adherētes scismatici sūt z lese maiestatis rei.
In q̄rta vero parte de scismaticis grauitate in cōmodis z pena disse-
remus.Ubi etiā dicemus q̄ papa pōt cōuocare principes christianos
cōtra scismaticos/qui tenētur ei parere/z si nō pareant/potest eos pu-
nire.Potest similiter si opus fuerit bellū contra scismaticos indicere/
et euntibus ad bellum indulgentias cōcedere/eosq̄ cruce signare.

In quinta pte ex iā dictis inferem⁹ q̄ Regē z reginā nauarre tāq̄ ve-
re scismaticos lesec̄ maiestatis reos/rite ac recte sūm⁹ pōtīfex regno
priuauit/z maiestati vīe iuste p̄cessit/exclusis eoꝝ filijs etiā p̄mōgēto.
In sexta z ultima parte p maiori cōplemēto z abūdātia harū nostra
rū lucubrationū/ aliqua de regno Nauarre eiusq̄ sitū et antiquitate
differemus.per quos.s.reges imperatores z duces et quoscūq̄ alios
magnatus ab hīnc lōgis ante seculis terra illa z prouincia guberna-
ta sit z obtēta: vt lectores aliquā ex huiusmodi indagatiōe percipiāt
voluptatē.ex cuius regni initis demōstrabitur vitiosus primorū Re-
gu in regno illo ingressus;propter quod forsan regni huius transla-
tionē in maiestatē vestrā deus fieri disposuit. Ista sunt q̄ in hoc li-
bello principaliter agūt. Multa tamen alia interserūt/que legē-
tibus forsan videbuntur non minus utilia quam iocunda,

Secūda pars.

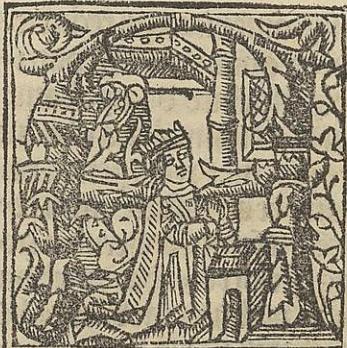
Tertia pars.

Quarta pars.

Quinta pars.

Sexta pars.

Prima pars.

Hgrediamur nūc p̄mas

huius operis partē in qua facti series nar
rare promisi⁹mus. Rei quidem veritas et
casus contingentia prout ex litteris ⁊ bres
ib⁹bus Iuli secundi atq⁹ ex fide digno re
latu aliquorū didicim⁹ sic se habet. Geor
gius tituli sancti Vixti presbyter cardina
lis de Roan vulgariter nuncipatus in re
gno Francie ⁊ partibus illis apostolice se
dis legatus vir utiq⁹ in dicto regno ⁊ apud Regem magne auctori
tatis existens zizanie ac dissensionum sator yberrimus omnibus ar
tribus ad summum apostolatum (Iulio secundo pontifice maximo ad
huc in sede petri sedente) contra canonicas sanctiones temere anhe
helans ea que potuit contra ipsum Iulium ⁊ sanctam romanā ecclesiā
moliri tractauit. Cumq⁹ regis franco⁹ intentionem ac voluntatem
de tota italia proſus usurpanda ⁊ acquirenda nota⁹ habuiffet eidem
regi multipliciter suasit vt de ecclesie reformatione taz in capite quā
in membris deq⁹ generali concilio ad id conuocādo et cōgregando
summā haberet curam; et cardinales quos sub preteritu reformatio
nis predicte quam aliqui ex eis sumopere affectabant ad id induce
re posset; ad se traheret. In quo quidem cōcilio de ipsa ecclesie refor
matiōe nec non de pluribus nephādis ⁊ horribilibus ipsius iulij cri
minibus ⁊ prauis morib⁹ principaliter agendū dicebat. Quibus de
tectis ad ipsius depositionē necessario pcedendū erat. Quo iuste (vt
dicebat) deposito ⁊ aliquo regis amico in sede petri subrogato spiri
tualia ⁊ temporalia totiusq⁹ italie monarchiā quā tantopere Rex ipse
cupiebat illico cōsequeret. Luius cōcilio statim ⁊ spōte rex acquieuit ⁊
de pōtifice deponēdo nouoq⁹ creādo cogitare cepit; ⁊ accommoda me
dia callide pcurauit. Quosdā enī cardinales secrete sollicitat quinq⁹
dūtaxat ad se trahit. Quos om̄i fauore auxilioq⁹ semper prosequēs;
alios capitali odio psequebat. Ecclesijs dignitatibus ⁊ beneficijs;
que in regno Fracie eiusq⁹ dominijs optinebat indebitē spoliari fe
cit. Sub grauissimis demū penis precepit ne quis in regno suo domi
nissue apostolicas deferret litteras vtq⁹ oēs eius subdit⁹ in Romana
curia degentes; a curia ipsa statim discederent. Et quo citius maliuo
lū propositū ad finē vſq⁹ perduceret. Principū cōfederatiōes (quas
sibi viiles existimabat) secrete procurauit. Amicos vero ac Romane
ecclie subditos ab ecclie obediēta omib⁹ vijs subtrahere conabatur.
Interea vero Julius secundus pontifex maximus Bononie ciuitatē
ad ecclesie Romane dominū pertinentē a bentiuolorum tyrannide

Cardinalis d roā

Rex franco⁹.

Bononia liberat

Prima pars.

liberavit: et ad verum iusticie cultum pacisq; amenitatem reduxit.
Quinq; etiam romandiole prouincie ciuitates quas veneti a patri-
monio beati petri distraxerant et de facto atq; indebite occupabant:
viriliter recuperavit. Limitatem quoq; ferrarie ad immediatā obediē-
tiā sc̄e Romane ecclesie (ad quā pleno iure pertinet) redigendā pu-
tauit/ut omnibus rebus in regione illa pacatis et ad iusticie cultū re-
dactis: citius et liberius sanctā expeditionē cōtra salutifere crucis ho-
stes (in qua omnes curas cogitationesq; suas versari dicebat) inchoa-
re et continuare posset. Quod negotiū paucis diebus videbatur sibi
confici posce. Nam post priuationē Alfonsi Estēsis olim ferrarie du-
cis ciuitatis illius occupatoris cōsistorialiter factā: mutinenses se ab
eius obediētia substraxerūt: et ferrarienses iulii ipsum et suos audire ex-
pectabāt/ut fructu ecclesiastice libertatis (quēadmodū et bononiēses
et alij populi sancte Romane ecclesie imediate subiecti) perfrui pos-
sent. Oderat enī Alfonsum ipsū qui oneratis quotidie onera noua
imponēbat/vectigalia augebat et ipsorū sanguinē emungebat. Qui
et ipse Regis galloř fauore et auxilio fretus/ quedā salinaria in preiu-
diciū Romane ecclesie usurpauit: et (qd̄ deterius fuit) ab ecclesie ro-
mane obediētia prorsus discessit. Tunc ipsius summi pōtificis māda-
to cepit cōgregari exercitus in ipsum ferrariēsem duce pro executio-
ne illius sententie et priuationis. Francorū autē Rex protectionez de-
fensionemq; ipsius ducis suscepit. Unde et gallicus exercitus ducis
exercitū cōiunctus non modo pro virib; terras eius defendit: im-
mo impugnare aggressus est terras ecclesie presertim comitatus Bo-
noniensis. Atq; in illis ipsis initis non parū vastationis intulit, occu-
pauitq; oppidum cētum: qd̄ erat patrimonij ecclesiastici.
Sūmus autē pontifex exoptās exequi predictā sententiā cōtra duce
ferrarie lataz/ ut etiā melius tutaref terras ecclesie/ que (vt diximus)
ab exercitu gallorū et ipsius ducis ferrariēsis infestabātur: bononiaz
se cōferre deliberauit. Ab urbe itaq; Roma illorum iter aggressus/
oēs Romane ecclesie cardinales monuit/ ut se pro defensione et recu-
peratione patrimonij ecclesiastici comitari non egre ferret. Quod et
fecerūt preter paucos illos (quos diximus) qui diuerso ab alijs pro-
fecti itinere a ffloretia ab eo discedentes/in lombardiā se cōtulerunt.
Vicet ab ipso romano pontifice nulla iniuria affecti: sed honoribus
et prouētibus aucti et ad veniēdū bononiā mitissimis litteris vocati fu-
issent. Sub hoc tēpore capitaneus generalis regis Frācie (quē ma-
gnū magistrū galli appellant) mediolano egressus/venit obcessurus
bononiā. Unde in presentia omnū legatorū principū fidelii/aggres-
si sunt galli ciuitatē/ et in eā ictus bombardarū coniecerūt cōminatiq;
sunt se ipsum summum pontificem cum sacro collegio cardinaliū ca-

Ferraria.

De duce ferrarie.

Rex francorū de-
fendit duce ferra-
rie et ecclesiam im-
pugnat.

Papa bononiām
venit et cardinales
vocat.

Cardiales scisma-
tici lombardiā tē-
dunt.

Galloř exercitus
bononiā obsidet.

Prima pars.

pturos et in vincula coniecturos. Tunc venit in subsidium summi pōtificis a Neapoli exercit⁹ maiestatis vestre duce fabricio colūna. Luius accessu atq⁹ industria diligētiac⁹ legati maiestatis vestre: qui sata gebat: ut galli regredenterur / illud inclamitans / fedus rumpi regū et amiciciā: si in hoc facinore persisterēt: ab huiusmodi obsidione et summi pōtificis vltiori offensione desliterūt: mediolanūc⁹ regressi sunt. Lui ipsi impugnationi psecutionis Romāi pōtificis cardinales predicti omnē fauorē et cōsensu omnēc⁹ incitamētūz adhibuerūt. Luius rei certissimū et manifestissimū argumentū fuit / qd post huiusmodi sui mi pōtificis offensam erūnam⁹ postc⁹ detrimentū sui exercitus / nec facultates suas (vt alij veri boniq⁹ cardinales fecere) p resarcendis rot dānis ei obtulerūt / nec vllū consolatiōis genus adhibuerūt. Immo post modicū tēpus propria auctoritate conciliū p̄sis celebrandū indixerūt atq⁹ ipsum romanū pontifice ad ipsum cōcilium temerario sic ausu perperam⁹ indictū: vocare non formidarūt nec erubuerūt. citationis cedulas in valuis edū in quibus tunc temporis residebat et pluribus alijs locis affixis: vt pontificis merorē augerent.

Per id tempus cū ipse summus pontifex Ravene ageret: non contētus rex gallorū de offensis quas ecclesie et capiti eius intulerat: exercitū dedit bētiuolis quo bononiā caperēt. Qd et effecerūt traditiōe ali quorū intis cōmorantū adiuti. Bentiuoli igitur gallorū presidio bononia potiti / multa turpia et ignominiosa in summū pontificē cōmiserunt. Arx que magna impēta ecclesie fuerat in vrbe facta / diruta est. Signa et bōbarde ipsius ecclesie / que erāt in arce / allata sunt mediolanū. Ab edificijs publicis raserunt arma siue insignia ecclesie et posuerunt insignia regis francie / in derisionēc⁹ et detestationē siue cōtempnū statuā eram summī pontificis / q̄ erecta erat a populo in foro in memoriam restitutionis vrbis ipsius in libertatē / deiecerūt et in ignē proiecerūt. Omnes actus iudiciales et preconia regis ipsius nomine fiebāt / de ipa ecclesia Romana eiusue pōtifice nulla penitus mētione habita. Multa deniq⁹ alia iniusta / nephāda / turpia et crudelia in subiectos et amicos ecclie in ciuitate ipa cōmorātes viros. mulieres et parvulos fieri rex ipse pmisit. Quid plura? ecclesiasticas psonas platos et clericos curiā insequētes / qui in ciuitate et pūincia illa remāserāt cū in multis alijs male affici / tū capi atq⁹ incarerari et pecunias redimi passus est. Res quippe nephāda ac plāgēda: q̄ nō nisi dolēter referim⁹. His iacturis acceptris / sumus pōtifex / ad prouidendū inde earū remedio / Romā regressus est. Et p iddez tēporis / iam cardinales trāssuge indixerat cōcilium p̄sis celebrandū a kalendis septembrib⁹ assignato diuitaxat termino trium mensium / vt vndiq⁹ labor et angustie accrescerent ipsi pōtifici sumo / ipsumc⁹ pontifice (vt paulo ante diximus)

Hispanorū exercit⁹
tus venit in subsi-
dium pape

Cardiales scisma-
tici.

Cōciliabulū indi-
citur et papa citat-

Bononia a benti-
uolis capitur.

Arx dirūpitur.

Insignia ecclesie
raduntur.

Statua pontificis
deieciuntur.

Precōia regis frā-
cie nomine fiunt.

Personae ecclesiae
sticē capiūntur.

Papa romam re-
dit.

Prima pars.

citauerunt: aliaq; in urbana et feda cōmiserunt. Que et si erant graui animaduersione digna: ipsum tamen non cōmouerunt. in bono enim malum vincere cogitabat. Cardinales vero ipsos non verbo nec scripto lesit aut villa alienati ab eis animi signa dedit. Nāsis enim brachijs et obuijs vlnis ad ipsum redeentes et veniā erroris petentes: reciperere paratus erat/ de eorū redditu magnū gaudū percepturus iuxta doctrinā saluatoris p̄ parabolā filij prodigi in euāgelio introductā. Sed cardinales predicti inreprobū sensum dati/lenitatem et mansuetudinem pontificis pro metu interpretātes/ mala malis quotidie addiderunt. Principes christianos contra Romanum pontificem in uocare non distulerunt et iuris pontificij et ciuilis interpretes ad se allicere sunt conati: adeo ut ipsi Romano pontifici necesse quodāmodo fuerit cū consilio cardinalium/ cardinales scismaticos monere sub priuationis pilei et alijs grauioribus penis: vt capiti se remitterent: ad Romanum pontificem redirent et erroris veniam peterent. In qua montione valde clemens fuit Romanus pontifex. Terminus enim quinquaginta dierum illis preficit: in quo et ab india redire potuerint. Deinde non minor clementia/ prefixum tempus ad quindecim et postremo ad dies octo alias prorrogauit. Permisit etiam sacro cardinalium collegio: vt fidem publicam et saluum cōductum scismaticis ipsis darent promitterentq; quod Romanus pontifex si rediret et veniam peterent: in eadem dignatione et gratia recupereret: qua ante eorum ab eo discessum: erant. Expectabat quidem summus pontifex quod tanta mansuetudine allecti et impunitate erroris proposita/ essent ad eum redituri.

Aerū cum iam vltimi termini finis instaret: non ad Romanū potificem sed pisas versus cū armatoruz presidio sunt profecti/ celebraturi ibi detestabile et damnaturū sūmū conciliabulū: si florentinus populus (qui multo sanguine et sudore maximisq; laboribus et dispendijs cūrātem illam recuperauerat) eos et armatos milites recipere voluisse. Ausi etiam sunt seguntiam vsq; citationis scedulae mittere: si forte gentem illam catholicam veneno tam pernicioſi scismatis possent inficere. Sed (deo volente) hac quoq; spe et cogitatione frustrati sunt. Quia catholica vestra maiestas eos qui huiusmodi affixionis testes fuerunt: laicos videlicet per laicos / ecclesiasticos vero per nuncium apostolicum ad hec Regna missum capi et carcerari iussit. Interim etiam Romanus pontifex litteris et nuncijs gallorum regem sepe monuit: ut a scismate et scismaticorum fauore abstineret. sed nihil omnino profuit.

Quibus rebus cognitis ac discussis / considerans etiam Romanus pontifex quod error: cui non resistitur: approbat: et quod mala

Cardinales scismatici principes christianos vocāt.

Papa cardinales scismaticos monet

Saluus cōductus cardinalibus scismaticis datur.

Cardinales scismatici pisas veniūt.

Litatio ad seguntiam mittitur.

Testes affixionis citationis carcera tur.

Prima pars.

nascentia/ priusq; roborentur/facilius euelluntur/ quodq; non de li-
dicris & parui mometi rebus/ sed de vnitate sancte Romane ecclesie
pace & quiete totius rei publice christiane ageretur: in eisdem scisma-
ticos (qui sua benignitate abusi sunt & maledictione pro benedictioe
voluerunt) gladium severitatis apostolice exercuit: Eosdē galero car-
dinalatus honore, titulis et insignibus priuilegijs voce etiam actiu-
& passiuia patriarchatibus quoq; metropolitanis & alijs ecclesijs qui
bus preerant nec non monasterijs quibuscumq; que in titulu vel com-
mendam seu quouis alio modo obtinebat: priuauit. Et ad illa ac alia
imposturū obtainenda/inhabiles declarauit. Ab omnibusq; christi fi-
delibus emitari & pro cardinalibus deinceps non haberi aut nomina-
ri debere/ et tanq; hereticos scismaticos et criminis lese maiestatis
reos esse in posterum declarauit.

Sed nec ista eisdem scismaticos a suo pernitoso proposito retraxe-
runt: immo deteriores effecti/ in suo pilano conuenticulo processerunt
regis francorum fauore auxilio & auctoritate muniti: Quia propter
necessarium fuit Romano pontifici hec omnia christianis principi-
bus nunciare eorumq; auxilium invocare/ et presertim catholice ma-
iestati vestre in ciuitate hyspali tunc degenti et pro aphrica conquirē-
da omni conatu se accingenti. Catholica vero maiestas vestra litté-
ris gratiosis eidem francorum regi sapienter exposuit damna & incō-
moda: que ex huiusmodi pernitoso ac detestabili scismate immine-
bant: et indies magis exuscitabantur tam contra vniuersalē ecclesiāz
qnā contra populu christianū: cuius pax & quies turbabatur. Unde
prudenter suadebat ei: vt ab incepto negocio desisteret. Pollicieba-
turq; sese mediatorē & rerum pacisq; compositorem futurum inter
ipsum & Romanum pontificem ac perinde (deo fauente) rem ipsaz
ad optatum finem perducturū: In qua re & deo obsequiū acceptissi-
mum impensurum & sibi rem gratissimam facurum esse dicebat: Si
secus ageret: opportere quidem/nec posse abduci maiestate vestram:
quin defensionem ecclesie susciperet et susceptā preparata inq; in sar-
racenos aphrice expeditionem desereret. Per quod cum deus graui-
ter esset offendendus: eidem Regi francorum imputandum testaba-
tur. Rex autem ipse noluit acquiescere nec ab inquis ceptis desiste-
re. Immo more aspidis surde obturantis aures/ ad vltiora pcede-
bat. Maiestas autē v̄a ex sacro sancte matris ecclie vulnerē sauciat?
eiusq; lesiōe lesus/tanq; verus obediētie filius omnib; rebus post ec-
clesiā positis ad ecclie defensionē se pat & rē aphricā infectā reliquit.
Ut autem recenti incommodo & imminentī periculo statim occurre-
ret maiestas vestra / ne virus indies magis ac magis serperet: ex ex-
ercitu quem in aphricam parauerat delectu facto tam peditum quā

Cardiales scisma-
tici deponuntur.

Papa principes
christianos cou-
cat.

Rex nr̄ regi fran-
corum scribit,

Rex noster in ec-
clesie auxiliū se pa-
rat & exercitū mit-
tit.

Prima pars.

equitū/classem in italiā mittit: Iussitq; vt ex his milibus simul cum illis qui in italia erant et cū reliquijs illius acier: que iā pridē in aphri ca militauerat/vnus exercitus cōflorebat: qui quāpramū gallorū mo-
tib; occurreret: et ad recuperandū ecclesie patrimonī sese conserret.
Nec tunc etiā ab amicicia ipsius Regis se alienauit/ immo semper in
curia eius legato retento/toto conatu ei suadebat vt ad saniorem sen-
sum rediret et ab iniuria ecclesie desisteret ac per inde Bononiā eius-
dē patrimonī antiquū ei restitueret. Nec circa hoc omnibus viribus
laborare destitit quoisq; luce clarius visa ipsius regis prīnacia (qui
vt alter pharao cor habebat induratus) accito a gallica curia legato
maiestatis vñre et hinc suo dimisso/pacis federa omnino rupta fuere.
Interea nostri Bononiā obsidentes in ipsa hyemis asperitate/ cum
cōsisterent prope alpes/magnam difficultatē durosq; labores in ipsa
obsidione sunt perpessi. Postea cū subsidia gallorū superueniēssem: et
quottidie vires eorum per supplementū exercitus roborarētur ange-
renturq;: non contenti contra phas retinere eas ecclesie terras: quas
vsurpauerat: alias inuadere temptabāt ipsasq; oppugnabāt nomine
et voce ecclesie: ac si aliā illi haberent ecclesiam a catholica et vniuersa-
li ecclesia distinctam. Unde cum obsidione cinxissent Rauenam exer-
citusq; maiestatis vestre illuc properaret/ succursum siue auxilium vñ-
bi afflicte prestiturus: commissum est illud horredum et multis antea
seculis inauditum prelium: in quo licet hostes in campo manserint:
nostri tamen mirabili virtute vñsi fuerunt: et quamvis essent numero
multo pauciores: longe maiorem stragem q; acceperint: hostibus in-
tulerunt. Luncq; nostris necesse esset neapolim se recipere: vt inde vi-
res repararent. galli interea debacchantes et incredibilem insolentiā
pre se ferentes/ad occupandam totam Romaniam animos adie-
runt: et cum iam ante commissum prelium/brixiam in lombardia flo-
rentissimā vrbem inaudita a seculo crudelitate vastassent/tunc Rave-
nam ecclesie ciuitatem posuerunt in ore gladij non parcentes nec par-
vulis nec mulieribus totoq; oppido in predam et direptionem reda-
cto. Nam grandisq; furor eorundem fuit et per illas partes terror: vt
etiam Roma ipsa ecclesie caput magnum timorem et turbationem
pateretur: omnesq; curiales vrbem relinquere vellent: Quod et fe-
cissent: nisi magnus animus et constancja ipsius summi pōtificis eos
animasset confirmassetq; ac perinde sua presentia et vigore animi fu-
geūpedimento fuisset.
Lunc vero cum crescente contumacia/debeat crescere pena: et cū gra-
uioribus langoribus et difficultatibus validiora sint adhibēda medi-
camina et remedia: Maiestas vestra ultra eum exercitū: qui neapoli
resarciebatur in occursum furentium gallorū venturū/ quemq; hinc

Federa inter rege-
nostrum et francie
rumpitur.

Bononia a nřis
obsidetur.

Rauena a gallis
obsidetur.

Bellum rauene.

Galli bacchantes
multa mala fece-
runt.

Rauena capitur.

Roma timerit.

Prima pars.

supplere et angere satagebat: cogitauit hinc quoque gallie terminos inuadere: ut huc rex gallorū accurrēt ab italia eius potentia dilabere tur: et consequenter incolumentati status ecclesie plenius cōsuleretur: Quod ut cōmodius fieret: inuitauit maiestas vestra Serenissimum Hēricum octauium Anglie regem generumque vestrum ut guiane ducatum (quod iure ad eum pertinebat) repeteret. Ad maioremque sui iuris abundantiam: Romanus pontifex Regem francorū ducatum ipsum possidentem ducatu p̄auuit: et ipsi regi anglorum facultate in illud occupandi libentissime et vltro fecit: Quare rex anglorum tanquam versus obedientie filius/ principaliter ut ecclesie afflīcte et in necessitate posite subueniret: Secundario ob patrimonium suum recuperādum: classem in hispaniā missit: que fonte in rapidū cū apulisset: maiestatis vtre mandato ibi et per finitima loca totus ille exercitus hospitatus est. Cum igitur copie maiestatis vestre ac simul copie Regis anglorum in procinctu essent: ut guianam intrarent/ Bellum ibidem diuturnū gesture in ecclesie fauorem scismaticorumque offenditionem ab italiisque retractione/ et per Viscayam ingressus esset angustissimus nec aptus per quem comeatus ad castra venirent: ac perinde necessarium esse per Navarrā iter facere: Catholica vestra maiestas cum Rege et regina nauarre tractare cepit ut data per eos aliqua leui securitate de indemnitate exercitus in galliam transituri: transire nostri permitterentur/ nihil dāni aut nocimēti regno vel regnicolis illatūr. Pro ipsius aut transitus securitate: maiestas vestra tres dumtaxat arces poscebat tribus proceribus non castellanis quidem aut aragoniis sed nauarris tradendas. Qui sub homagio et iure iurando se astringerent eas se in pignora huiuscmodi fidei et securitatis usquequo bellum confice retur retenturos/ expleto autem bello et per ipsos Regem et reginā nauarre usque ad consummationē fide seruata: eisdem eas ipsas arces reddituros. Quod si ad plenū (ut tenebantur de iure) id facerent ac se denique pro parte ecclesie declararent: pollicebatur maiestas vestra se cū illis amiciciā cōciliaturū et cōtra quoscūque eos offendere volētes totis viribus sumaturū. Naturū preterea eis (si res ad optatum finem p̄duceretur) oppida arcos et guardia nūcupata/ que olim sub dñinio et iure nauarre extiterant queque in circō Rex ipse et regina vehementer affectabāt. Qd cum non acceptassent/ nec alias iustas et honestas cōdiciones quas sacra vta maiestas proposuit (cū tamen de eis esset nimis benemeritus/ fauens eisdem in obtērione retētioneque ipsius regni cum ex alia parte regnū illud iure sibi p̄tinere diceret. Nostior de fox primo pater secundo frater domine germane Aragonum regine dilectissime uxoris vestre fauente eisdem francorum Rege:) Sed per multos dies verbis maiestatem vestram morarentur cum

Rex noster gallie
terminos inuaderet
cōsuleretur,

Guiana.

Rex noster tractat
cū regibus nauar
re de securitatē
situs,

Prima pars.

magno et dispendio et detimento vtriusq; exercitus tā anglozū quā hyspanorū qui finem huius negotijs expectabant tempus amittentes/accum tandem iam maiestati vestre compertum esset Reges nauarre omnino se regi gallorum adiunxisse fedusq; cum eo iniisse: id romano pontifici nunciauit.

Papa monet Reges nauarre.

Papa Reges nauarre scismaticos et lese maiestatis reos declarat et regno privat.

Rex noster iteruz monet Reges nauarre: et peritos consulit super nauarre ingressu,

Dux albanus cuj exercitu nostro nauaram intrat.

Anglorū exercit⁹.

Reges nauarre decipiuntur vana spe et opinione.

Regnum nauarre inuaditur.

Romanus vero pontifex de Cardinalium cōsilio eosdem Regem et reginam nauarre monuit: et sub grauissimis penit precepit/ quod a rege Francorum alijsq; scismaticis se auerterent et ecclesie Romane adhererēt eiusdemq; causam et maiestatē fouverent tuereturq;. Quod cum facere noluissent pluries interpellati. moniti et iussi immo semp in suo maluolo proposito perstitissent: confederationē et amiciciam cū francozū rege initam tanq; sibi vitilem et proficiā publice manifestabant. papa in forma juris eos scismaticos. hereticos. rebelles et lese maiestatis reos declarauit. Attendens insuper quod eius predecessores Romani potifces ex similibus et leuioribus causis aliquos reges et principes christianos regnis suis et dominiis temporalibus priuauerūt: eos ipse similiter regno suo nauarre priuauit et maiestati vestre aut cuiuscq; alteri capiendi illud liberā fecit facultatē.

Maiestas autem vestra noluit statim illo jure vt: sed iterum atq; item eosdem reges vt prius monuit. nihil tamen inde consequitū est. Quia propter cū multis viris virtute et scientia pollutibus (cum qui bus ego licet immeritus fui) maturo prius consilio habito delibera tum est/ vt exercitus noster Nauaram potenter ingredetur arces castella et oppida que ad transitus exercitū securitatem necessaria fo rent accepturus: nihil tamē damni regno nec incolis facturus si se spō te traderent. Illustrissimus ergo Fredericus a tholeto dux albanus/ generalis nostri exercitus capitaneus iuxta predictum consilium decretu m⁹ cum toto nostrorum exercitu Nauaram ingressus est/ omnia prudēter agens. Angli vero ab huiusmodi ingressu se abstine rūt: quia eoz dux a suo rege de nauarre inuasione aut expugnatione mandatum non acceperat. Manserunt tamen in campo intra terminos guiane licet yavone ad obsidionem non appropinquantes: quo usq; per accessum nostri exercitus magis roborarentur.

Hec fuit occasio que regem et reginam nauarre fefellit: Existimauerunt enim qđ cum sua potentia gallorum potentie esset coniuncta propter fedus predictum: exercitus noster solus non poterat accipere eā securitatē in nauarra: quā sacra vestra maiestas poscebat: nec ad id fore sufficiēt ut eis aliquatenus posset nocere. Et in hac opinione eos confirmauit mossior de orbal patruis vel amiculus ipsius regis nauarre: qui nuper apud eum legatus regis Francorū extiterat. Unde necessarium fuit Regnum nauarre bello vi et armis aggredi. Quo-

Prima pars.

niam aliter securitas predicta haberi non poterat. Rex vero et Regi na totis viribus resistebant.

Et cum post non multos dies ab exercitus ingressu pomplionensis ciuitas totius Regni metropolis in deditioem veniret: post eius adiectionem Catholica vestra maiestas iterum eos monuit ut a scismatis recederent et ecclesie se vniarent securitatemque transitus pro exercitu nostro concederent. Quod si facerent: captam ciuitatem se restituturum et contra Regem francorum et quemque alium eis totis viribus opem laturum/nec ab aliquo eis molestiam fieri se permisurum. Sed nihil omnino profuit: immo Antonium de accuna Episcopum Za moreensem Huntius super hoc et alijs negotijs a maiestate vestra missum. contra ius gentium et communem consuetudinem qua nullibi nec etiam apud barbaras gentes legatis quicquam imminet periculi/capitineri/ac pecunij redimi fecerunt. Quia de re ad totius regni captionem necessario procedendum fuit.

Laptum est igitur totum Regnum. traiecitque exercitus montes pyreneos cum machinis vi exercitui anglorum se coniungeret: ac perinde simul utramque potentia Guianam invaderet. Attamen cum in via sine modo belli gerendi capitaneus generalis anglie cum maiestate vestra non conueniret: nec eius iudicio vellet acquiescere: sicut ab initio belli etiam semper repugnauerat: dilata res est per multos dies manente immo et vacante exercitu nostro cum tormentis machinique belli: in sancto iohanne de pie de puerto et alijs finitimi locis. Interea iohannes quondam nauarre Rex collectis omnibus viribus suis adiutusque omni potentia gallici regis/adiunctus Daphino vires ipsius regis gerenti venit regnum recuperaturus. Et tam in nauaramque in guepuzcam galli irruentes/quicquid cladis et vastationis potuere/intulerunt. Aggressus est hoc facinus iohannes ipse olim Rex propria auctoritate: cuius nec nutu nec signo ad summum pontificem recurrisset de commissis in ecclesiam penitens/ immo semper cum uxore sua in eadem inobedientia et schismate erga suam sanctitatem et viuieralem ecclesiam persistissent. Suntibus autem gallis simul cum Bearnensibus et Nauarris regis ipsius sequacibus ita restitutus maiestas vestra (quis destitutus ab Anglis/ quibus fretus et confisus minorem quam par erat parauerat exercitum:) ut non post multos ab ingressu suo dies coacti fuerint non solum a guepuzca: verum etiam a terminis nauarre discedere et ad propria remeare. Adepto igitur in primis ac deinde defenso et conservato regno: cum possideatur ipsum a maiestate vestra: de iure possidendi et pro suo habendi/ ut scribam mihi imposuit atque imperavit quemadmodum iam recensum? Hunc autem hec agerentur Julius secundus pontifex maximus die

Post captam nauaram reges nauares re iterum monentur a rege nostro.

Episcopus zamo rensis capit et carceratur.

Exercitus non traiecitur ut cum anglis iungatur.

Rex nauarre temptat recuperare regnum.

Galli guepuzcam vastant.

Rex non resistit gal lis et nauarris.

Papa julius moritur et leo eligit.

Prima pars.

clausit extremum. In cuius locū successit Leo decimus papa moder-
nus. Ad quem in principio fere sui pontificatus venerunt duo cardi-
nales de his qui ab ecclesiā vnitate discesserant et a Julio secūdo (yt
diximus) fuerant depositi/absq; cardinalatus habitu & insignibus/
erratorum suorum veniam postulantes dicētesq;. Deccauimus. Ne
niam petimus. Detestantes insuper & abiurātes quicquid in pisano
conuenticulo actum fuerat tanq; pestiferum & perniciosum atq; sacris
canonibus inimicum/approbantesq; omnia & singula que in sacro la-
teranensi cōcilio acta & diffinita fuere. Quam ob rem ad ecclesiā vni-
tatem fuerunt admissi et ad primum locū quez antea habuerant resti-
tuti:sine tamen iuri alieni preiudicio. Post parui quoq; temporis la-
psuꝝ ceteri quoq; cardinales et quicunq; prelati sive clerici quēcunq;
assensum sive fauore ipsi conciliabulo dederāt resipiscētes veniamq;
ab ecclesia petentes/ eidem recōciliati sunt. Immo & ipse Rex fran-
corū ab insania ad sanitatem rediens/sub gremium & alas matris san-
cte Romane ecclesiā tandem cōfugit. Et ita aspirante omnipotente
et clementissimo deo (qui ecclesiam suam vt naūiculaz petri quatī nō
autē mergi permittit) Schisma per satanam exuscitatum/sopitum
est/immo extinctum et ad nichilum redactum. Et propterea multa q;
hac necessitate instantē dicturi eramus/pretermittimus:vt in exordio
ipso causati sumus.

Finis prime partis.

Cardinales se re-
conciliant.

De alijs scismati-
cis.

De rege francoꝝ.

Schisma sedatur.

Secunda pars.

Ranseamus iam ad secū

dam partem in qua dicturi sumus de vnitate ecclesie p archā Noe in veteri testamēto prefiguratā de qua in minori simbolo dicit in singulari. Lredo sanctam ecclesiā. Et declaratur in maiore cui dicitur. Et vnam sanctam ecclesiam. Omnes enim christiani vnu corpus mysticum constituant: vt habetur ephe. 4. et 3. q. 4. c. fi. de consecra. di. i. c. i. et di. 2. c. dupliciter. per sanctum Lbo. 2. 2. q. 23. ar. 8. et. 3. parte. q. 8. ar. 1. Hoc autem mysticū corpus ecclesiam appellamus de consecra. di. i. c. ecclie. 24. q. i. c. loquitur. In qua licet multe sint ac diuerse persone: tamen fides vna est in eis scđm apostolum. i. Corin. i. idipsum dicatis omnes et non sint in vobis schismata. idest omnes eandē fidē confiteamini: et eandem sentētiā proferatis de his: que sunt comunitate agenda: vt idem apostolus docet ad Ro. scribēs in ca. 15. dices. Ut vnanimes uno ore honorificetis deum. Alibi idem apostolus dicit. Omnes vnu vos estis in christo iesu. idest in fide christi scđm glo. ibi et scđm hieronymū in. c. legimus prope finem. 93. di. Duplex enī est ecclesie vnitas. Una membrorū ad caput: alia membrorū ad inuicem. Be qua dupli vnitate loquitur apostolus ephe. 4. dices. Solliciti seruare vnitatē spiritus in vinculo pacis. Unum corpus et vnu spiritus sicut vocati estis in vna spe vocationis vestre. Et infra. veritatem autem facientes in charitate crescamus in illo: qui est caput/chrīstus. Quantū ad vnitatem primaz. Ex quo totum corpus compactū et conexum per omnem iuncturam subministratiōnis scđm operatiōnem in mensuram vnius ciuiq̄ membra et. quantum ad vnitatem secundam. Ad vtramq; igitur vnitatem nos inuitat ibi apostolus cum dicit. Solliciti seruare vnitatem spiritus. Blo. idest vnitatem ecclesiasticam: quam facit spiritus sanctus: vt vnum corpus sitis opere spiritus sancti: et subdit. vnum corpus esse debetis: quia vnu spiritus habitat in vobis: quo vnum corpus efficiamini. Hec glo. in christo igitur iesu vnu corpus sumus: nec quisquā sic ab alio ita diuisus est: vt non ad connexionem pertineat capitū ciuiuslibet humilitas portionis. vt inquit Leo papa in tertio sermone. Sicut enī in vno corpore multa habemus membra non eundem actum habentia: ita multi vnum corpus sumus in christo/ singuli autem alter alterius membra/ habentes donationes scđm gratiam: que data est nobis/ et cetera: vt per apostolū Ro. 12. Itaq; ecclesie vnitas duplex cōsistit in cōexione membrorū ad inuicem: siue in cōmunicatione in fide vi patet ex predictis: et latius

De ecclesie et pon-
tificis vnitate.

Secūda pars.

tradit beatus tho. 2,2,q.39.ar.1. hec autē membra vnu habent spiritū sanctū viuificantē: ut in maiore symbolo dicitur. Nam sicut vnu hominis corpus ex multis cōstat mēbris: ab vna anima vegetatis: ita spiritus sanctus omnia corporis ch̄risti membra ex quibus ecclesia cōponitur continet et vegetat. quia idem spiritus sanctus est apud omnes scđm apostolū. I. Lorin. 12. patet ergo ex iā dictis: qđ ecclesia est vna respectu capitū et respectu membrorū. Hec autem vnitas ecclesie ex multis colligitur. Primo quidez ex vnitate principis seu capitū quo regitur et gubernatur: qui vnius est scđ ch̄ristus dñs deus noster: quē pater dedit caput super omnē ecclesiā: que est corpus ei⁹. Ad ephe. 1. de quo latius statim dicemus. Secundo ecclesia dicit vna ex vnitate fidei: qua illustratur: et in qua fundatur. Omnes enī christiani idem credunt et ore confitetur. I. ad Lorin. 1. cuius paulo ante meminimus et habetur in c. legimus. 93. di. Tertio ecclesia dicitur vna ex vnitate sacramenti baptisimi: quo sanctificatur: qđ est idem apud omnes et quantū ad materiā: de qua iohannis. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua. et c. et quātū ad formā: de quo matthei vltimo Baptizātes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. et quantū ad effectū vltimum Marci vltimo. Qui crediderit et baptizatus fuerit saluus erit. Quarto ecclesia dicitur vna ab vnitate spei: qua ad bona celestia erigitur et eleuat in vnam expectationē beatitudinis: de qua apli⁹ ad ephe. 4. Vocati estis in vnam spem vocationis vestre. Quinto ecclesia est vna vnitate charitatis: qua connectitur et viuificantur: de qua inquit apli⁹ ad phili. 2. Eande charitatem habentes vnanimes idipsum sentientes. Sexto ecclesia dicitur vna vnitate spiritus viuificantis. Unus enim et idem spiritus sanctus tanq; vltima et principalis perfectio corporis mystici quasi anima in corpore est in omnibus mēbris ecclesie dividens singulos ut vult. Viuisiones enim gratiarū sunt. Idem autē spiritus ut inquit apli⁹. I. Lorin. 12. Ad quam vnitatē idem apostolus nos inuitat et hortat ephe. 4. Cuius supra est facta oportuna mērio. Septimo ecclia dicitur vna vnitate vltimi finis: qđ est ipsa beatitudo: ad quā ordinatur. Nam idem denarius per quē doctores sancti beatitudinem intelligunt: omnibus fidelibus pro mercede laborū legitur assignatus Matthei. 20. Abi dicitur. qđ cum venissent: qui circa horā vndecimā venerunt: acceperunt singulos denarios. Octauo ecclesia est vna vnitate vnius presidētis rectoris et gubernatoris visibiliter cōuersantis cū ea: de quo dicitur Jōhānis. 10. Siat vnum ouile et vnius pastor⁹ qui est Romanus pontifex vicem ch̄risti gerēs in terris: ut laetus in sequentibus dicemus. Hec colliguntur et diffusius explicatur per cardinalē de turre cremata in sumā de potestate ecclesie li. I. c. 6. cum duobus sequentibus aliquid ponit beatus Tho. opusculo. 6. De

Ecclesie vnitas ex his colligitur.

Caput.

Fides.

Baptismus.

Spes.

Charitas.

Spiritus.

Beatitudo.

Secunda pars. §. I.

clarando symbolū aploꝝ cū dicit, vnam sanctam ecclesiam. Et scdm ista intelligēda est extrauagans Bonifati⁹ octau⁹ que incipit vnam sanctam: cuius infra fiet oportuna mentio.

Huius aut̄ corporis mystici caput datus

est christus vt inquit apls ephe. 1. dicēs. Omnia subiecit sub pedibus eius; et ipsuz dedit caput supra oēm ecclesiaz, vbi glo. christus proprie dicit caput scdm hūanitate: scdm quā dūgitur ei ecclia natura ⁊ grātia: natura quidem per cōformitatē eiusdem nature in specie: quia per incarnationem filij dei est caput ecclesie ex hominibus assūpte. Nam verbum caro factum est ⁊ habitauit in nobis. Jo. 1. idest nobis similis habitu inuētus vt homo. Hec glo. Lōcordat Augustinus sup psal. 148. dicēs q̄ verbū caro factū est: vt esset caput ecclesie ad hoc. c. vnicuz de sacra vntione v. sed vbi: et glo. in cle. ne romani de elec. in verbo non cōsonā. Et scdm ista debet intelligi illud qđ habetur Lanticoꝝ. 5. Caput eius aurū optimū. glo. idest xp̄s qui est caput ecclie sa plentia plenū. quoniam vt inquit apls Lollo. 2. in ipso sunt oēs thesau ri sapientie dei abscōditi. Mā vt idem apls Lollo. 1. dicit: omnia quidez per ipsuz ⁊ in ipso creata sunt: et ipse est ante omnes; et omnia in ipso constant: et ipse est caput corporis ecclesie. vbi glo. dicit. super omes est. nullus est ei equalis: etiaz scdm q̄ hō: ⁊ sicut oia creauit ita ⁊ in ipso p̄stat oia. Qui omnibꝝ scdm diuinitatē infusus / omnia sustinet ⁊ regit. Et cū talis sit: ipse etiaz scdm hominis naturā est caput corporis. s. ecclesie. quia ita se habet ad ecclesiā sicut caput ad corpus: prouideret enī ecclie: ⁊ regit eā. et in ipso sunt omnes spūales sensus ecclesie sicut in capite omnes sensus corporis. Hec glo. cū aut̄ xp̄s istar habeat capitū: ceteris omnibus superior ac sublimior merito habendus est iuxta illud Jo. 3. Qui de celo venit super oēs est. Quia sicut in corpore omnes habitat sensus non autē in ceteris mēbris nisi solus sensus tactus: ita ⁊ in xp̄o plenitudo est omnis gratie ⁊ diuinitatis scdm apostoli Lollo. 2. cuius supra meminimus. In sanctis vero alijs quasi solus sensus tactus: quibus datus est spūs ad mensuraz ab ipso christo. Juxta illud io. 1. de plenitudine eius oēs accepimus. Justuz ergo et rationabile fuit xp̄m appellari et esse caput ecclesie vel fidelū p̄ncipaliter quātū ad animas: secūdario quātū ad corpora: que susceptibili sunt influētie christi: iuxta illud apli P̄hi. 3. reformauit corpus humilitatis nře configuratū corpori charitatis sue. et Loxin. 6. Nescitis quoniam corpora v̄a mēbra sunt christi. Ubi glo. augustini sic ait. At tendite qđ mēbra nostra dicit mēbra christi esse: quoniam xp̄s caput noſtrū est: eo qđ factus est propter nos. Corpus aut̄ eius ecclesia est.

b ij

•§. I.

Eccle caput xp̄s:

Secunda pars. §. I.

Si ergo christus animā humānā tantūmodo recipere: mēbra eius non essent nisi anime nostre. Quia vero corpus accepit: et corporis caput est. hec glo. et latius ac diffusius per beatū Tho. 3. parte. q. 8. ar. 5. Christo ergo proprie cōuenit qđ sit caput ecclesie ex hominibus sum pte propter conformitatē nature quā cum hominibus habet. Ex capite enim pendet vis mēbrorum: vnde aplūs ad ephe. 1. Crescamus in illo per omnia qui est caput nostrū christus: ex quo totū corpus cōpositū est et cōnexū vinculis charitatis. Ad idem collo. 2. vbi inter cetera de christo dicitur. Ip̄e est pax n̄ra: qui fecit vtraq; vnū. Et io. 10. christus inquit. Alias oves habeo que non sunt de hoc ouili et illas oportet me adducere et vocē meam audient et fiet vnum ouile et vnum pastor. et Jo. 11. dicitur. Jesus moriturus est non tantū pro gēte. s. in deorū: sed vt filios dei qui dispersi erant: congregaret in vnum. Hec hac vnitate capitū habetur joelis. 1. Longregabūtur filij iuda et filij israel pariter: et ponēt sibi caput vnum. Psal. 146. edificans hierusalem dñs: dispersiones israel cōgregabit. Ubi glosa. dñs edificat hiesusalem celeste: quam de viuis lapidibus construit ruinā angelorū reparans et ipse qui edificat/congregabit in vna fide spe et charitate dispersiones israel: idest fideles olim dispersos colliget: vt de illis edificium celeste firmetur. hec glo. Hec est ergo vnitas capitū et corporis ecclesie: quam christus facit per cōformem fideliū voluntatez vna eandemq; fidem tenentium. Nam vt inquit augustinus in libro de vera penitentia multorum hominū multe sine dubio sunt anime: et multa sunt corda: si tamen per fidem et dilectionem adhæreant deo: sunt omnes vna anima et vnum cor. facit illud Actuum. 4. Erat illis vnu cor et vna anima. Qd verbum tractans augustinus super joannē in sermone. 34. sic ait. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctū: qui datus est nobis. multas animas facit vnam animā et multa corda facit vnum cor.

Conclusio.
Ex quibus omnibus liquet manifeste qđ vnitas ecclesie in duobus attenditur scz in cōexione membrorū ad iniucem siue in comunicazione. Secundo in ordine membrorū ad vnum caput: quod est christus ut colligitur ex verbis apostoli. ephe. 4. c. cuius in precedēti. §. opportunā fecimus memoriam: et tradit Augustinus de ancho. in li. de potestate pape. q. 25. ar. 1. et plenius beatus Tho. 2. 2. q. 39. ar. 1. Christo autē ecclesie capiti data est ois p̄as/omne imperiū et omne regnū in celo et in terra: tam circa temporalia/quā circa spūalia: vt dicitur Ada thei ultimo. Et aliquādo v̄sus est quo ad temporalia quādo fecit flagellū de funiculis: et de tēplo ementes et vendentes eiecit numulariorū mensas euertens. Jo. 12. trāsumptive in. c. cum beatus. 45. di. 2. q. 7. c. accusatio. Qd autem christus vtrāq; habuerit potestate circa spū-

Secūda pars. §. 2. et. §. 3.

ritualia et temporalia: sunt multe auctoritates sacre scripture: quas ego alias cumulaui in tractatu insularū maris oceanī. c. 4. §. 3. Ubi faciliter videri possunt: siccirco hic non repeto vitande prolixitatis gratia. Aliquid etiā de utraq; potestate dixi ibidem. c. 6. in principio: et diffusus in tractatu indulgentiarum: ubi melius ista cadunt.

Pro humani redēptione generis de sum

mis celorū ad immā mūdi descēdens et morte tandem subiēs tēpora lē dei filius iesus xp̄s/ne gregez sui precio sanguinis gloriōsi redēptū ascensurus post resurrectionem ad patrē absq; pastore desereret: ipsius curam beato petro aplo (ut sui stabilitate fidei ceteros in chri stiana religione firmaret eorumq; mentes ad salutis opera sue accen deret deuotionis ardore) cōmisit. Hec sunt pulchra verba innocēti quarti in concilio lugdunensi et habetur in. c. 1. de homi. li. 6. Quādū ergo xp̄s in humanis ageret et iner homines visibilis conuersabat: per se ipsum mundum et ecclesiam rex: quia nulla necessitas decētia vel utilitas fuit: q; ipse alium loco sui pastore poneret: sed solū quan do post resurrectionē presentiam suā corporalē visibilē esset ab ecclesia subtracturus. Sicut rex facere p̄suevit quādo se a regno absentat: cōstituit enim vicariū: qui loco sui eius gerat vices et suppleat: cui omnes subditi obediāt obtēperent et obsequātur: et quoq; ipse ut rex curā gerat et quasi regula ductiua metrū et mēsura sit omnū alioz. Hec col liguntur ex his q; tradit p̄bus. II. metha. ubi ex multis p̄cludit cōueniēs fore in regno vnū esse principē. Quod late ac diffuse prosequitur beatis tho. in tractatu de regimine principū in principio. pari siquidē ratioē absente ip̄o rege vel principe: oportet q; vnus solus relinqtur in regno vel principatu q; eius vice gerat. Cōueniēs igitur et necessariuz fuit xp̄m regē regū et dominū dominatiū passurū resurrecturū et ad celos assensurū: loco sui aliquē in terris relinquere: qui ecclesie et christia norum loco sui curā haberet: cum plenitudine potestatis clauiū: qui vice sua possit omnibus ecclie ac christianoz necessitatibus subuenire: alioquin non esset xp̄s bonus pater familias: vt ex dictis satis patet: et tenet Inno. in. c. qd̄ sup̄ his de voto. quē cōiter alij referunt et sequunt.

Ad hoc inter alios discipulos elegit pe

trū: qui quasi infirmus in fide: eo qd̄ ter xp̄m negauit: quāuis postea penituerit: melius ceteris sciret christianoz infirmitates/curare eisq; cōpati: vt ait gregorius in homelia dominice resurrectionis: et habe tur in. c. considerandū. 50. di. ne ecclesia acephala/ idest sine capite remaneret vel plura haberet capita. Unde anteq; christus pateretur:

b iii

§. 2.

Petrus ch̄risti vi
carius,

§. 3.

Quare petro date
sunt claves

Secūda pars. §. 3.

claves regni celorum petro date promisit mathei. 16. et. 21. transumptiue
in. c. in nouo. 21. di. et in. c. quodcūq;. 24. q. i. et i. c. significasti de elec.
et in. c. solite de maio. et obe. dices. Ego dico tibi quia tu es petrus et
super hanc petram edificabo ecclesiam meam: et porte inferi non preualebunt
aduersus eam et tibi dabo claves regni celorum et quodcūq; ligaueris
super terram: erit ligatum et in celis: et quodcūq; solueris super terram: erit
solutum et in celis. hec ibi. Super quibus verbis beatus hieronymus dicit
hanc potestate et ecclesie edificationem super petram in futuro pro-
missam: non in presenti datam esse. hec ille. Ad merito autem promissa est non
data: quia cum adhuc Christus in humanis ageret et ecclesiam per se rege-
ret: non erat opus alio capite: quo ecclesia regeretur: ut paulo ante
dicebamus. Et propterea chrysostomus sup illud Luce. 22. facta est
contentio inter eos: dicit. credidisse erat petro populorum innumera mul-
titudo: et loquitur per verba futuri reponis. Cum his concordat gregorius
in homelia dominice resurrectionis. Cum verba recitatur in. d. c.
considerandū. 50. di. Christus ergo ante passionem disposuerat preferre
petrum cuncte ecclesie: non tamen tunc prefecit. Sed post mortem et resurre-
ctionem per verba illa Pasce oves meas: Matthaei. 16. transumptiue in. c.
significasti de elec. glo. in. d. c. considerandū. Ad idem Ioh. ultimo. ibi
oves suas vel agnos indistincte petro singulariter comisit et tanquam pa-
storū commendauit: nam non designasse aliquas: est assignasse oves: ut ait
Bernardus: li. 3. de consideratione ad eugenium papam. Cum quo concordat
Inno. in. c. solite de maio. et obe. unde etiam super alios apostolos
vata est petro pater: qui sub generalitate predicta comprehensi sunt: ut sen-
tit chrysostomus sup illud Ioh. ultimo: Pasce oves meas. dices in per-
sona Christi ad petrum. loco mei prepositus esto: et caput fratrum tuorum. hec
ille. Itaque clavum patras et ecclesie universalis prelatia: inter oves aposto-
los petro tanquam magis ydoneo ac prestantiori a Christo decreta est: ut in
quit Nicholaus papa mediolanensis scribentes in. c. 1. 22. di. ubi inter ce-
tera dicit. Ecclesiā solus ipse fundauit: et supra petram fidei mox nascē-
tis erexit: qui beato petro eterne vite clavigero terreni simul et celestis
imperi iura comisit. Hec ibi. Idem voluit anacletus papa in. c. sacro
sancta ea. di. ubi inter alia dicit. Inter beatos apostolos quedam potestatis
discretio fuit: quia licet oves essent apostoli: petro tamē concessus
est a domino (et ipsi inter se voluerunt id ipsum) ut reliquis omnibus precesset
apostolis: qui etiam eandem formam suis successoribus et reliquis episcopis te-
nendam tradiderunt. Hec ibi: quod satis videtur excerpta ex sacra scriptura.
nam contendebitis discipulis quis eorum videretur esse maior: qui post Christi
passionem principatum obtineret: ostendit generaliter Christus quod unum eorum op-
portebat esse maiorem et gubernatorem cui dixit. Reges gentium dabantur
eorum. et luce. 22. quod postea determinauit cui dixit. Ecce satanas expe-

Secūda pars. §. 3.

tuūt vos; vt cribraret sicut triticū. ego autē rogaui pro te; vt non deficiat fides tua; tu aliquando cōuersus p̄firma fratres tuos. Quod verū per tractās beatus Lirilus et exponēs dicit; postq̄ me negato ploraueris et si penitueris; corrobora ceteros fratres tuos cū te principē apostolor̄ deputauerim. Hoc enī decet qui meū robur es et petra ecclie. idem vult leo papa in. c. ita dñs. 19. di. dices inter alia. Sed huius munera sacramētu ita dñs ad omniū apostolor̄ officiū pertinere voluit; vt in beatissimo petro omniū apostolor̄ summo principaliter collocaret; vt ab ipso quasi a quodā capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. hec ille. Idee sensit in sermone tertio cōsecatiōis sue cū dixit; qđ in petro omniū fortitudo inuitur; et diuine gratie ita ordinatur auxiliū; vt infirmitas; q̄ per xp̄m petro attribuit; per petru apostolis cōferatur. Idee latius sentit in alio sermone dices. Cōmune erat om̄ibus aplis periculū de rēptatione formidinis et diuine protectionis auxilio pariter indigebant; quoniā diabolus oēs exagitare/ omnes cupiebat ellidere/ et tamē specialis cura a dño petri suscipitur et pro fide proprie suplicatur/ tanq̄ aliorū status certior sit futurus; si mens principis victa non fuerit. In petri ergo omniū fortitudo inuitur et diuine grē ita ordinat auxiliū; vt firmitas q̄ per christū petro tribuit; per petru aplis cōferatur. hec ille. Ideo enī super vñ. s. petru fundauit ecclesiā; itaq̄ exordiū ab vnitate profisciscat; vt inquit Li prianus in. c. loquitur. 24. q. 1. Ideo potestate clauiū petro specialiter christus cōcessit; vt ad vnitatem eos inuitaret. Ideo eū principē apostolorū constituit; vt ecclesia vñū principaliter christi haberet vicariū; ad quē diuersa mēbra recurreret; si forte inter se dissentiret. Qđ si diuersa capita essent in ecclesia; vniuersitatis vincula nūperētur; ista sunt notwithstanding verba glo. super illud mathei. 16. tibi dabo claves regni celorum. vnde hieronym⁹ ex duodeci⁹ vnius eligit; vt capite cōstituto schismatis tolleretur occasio. et Rabanus in glo. et Beda in homelia dicunt. qui enī regē celoz maiori dilectione pre ceteris cōfessus est; merito pre ceteris ipse donatis clauibus regni celestis donar⁹. hec illi. Quāuis ergo omnib⁹ aplis simul data sit ligādi et soluēdi ptas; tamē vt in hac piate aliquis ordo significaret; primo soli petro data est; vt ostendatur qđ ab eo in alios debeat deriuari. vt p̄ beatū tho. 4. di. 22. itaq̄ non equaliter omnibus est concessa quantū ad potestatē regiminis et administratiōis; que soli petro cōmissa est; vt ex iam dictis satis patet et colligit̄ ex textu cū glo. in preallegato. c. sacro sancta. 22. di. Et scđm ista debet intelligi iūra et auctoritates sacre scripture; q̄ dicit q̄ omnibus aplis data est hec ptas mathei vītimo vbi dicit̄. Eūtes in vniuersuz mūdūz; predicate euāgelīū baptizātes. tc. et mathei. 10. In firmos curate. leprosos mūdate. tc. Itē acuū. 15. vīsum est spūi scđo

b iii

Solutio cōtrario
rum.

Secūda pars. §. 4.

et nobis. itē actū. 20. Attēdite a vobis et vniuerso gregi sū quo posuit
vos regere ecclesiā quā acquisiuit xp̄s sanguine suo. Ad idē. c. ita dñs
19. di. vbi iesus cōmisit salutē vniuersitatis oib⁹ aplis. Ad idē. c. in no-
uo. 21. di. ibi ceteri vero apli cū beato petro pari cōsortio honore et po-
testatē acceperūt. Ad idem. c. vnicū. §. vna vero de summa trini. et. c. no-
ua quedā de peni. et remi. vbi plura alia cumulauit in meis recollectis.
Mā ista omnia intelligēda sunt de similitudine potestatis et honoris: q̄
apostolis alijs sicut petro data est/ nō tamē equalis; presertim si loqui
mūr de p̄tate iurisdictiōis vt late dico in preallegato. c. noua. In alio
etīa differt p̄tās petri a p̄tāte alijs aplis cōcessa: quia p̄tās petri trāsit
ad successores: vt in sequēti. §. dicemus tanq̄ dignitati potius q̄ per
sone collata: aliorū vero apostolorum fuit personalis et cū eorum per-
sonis fuit exticta. Unde ep̄i apostolorū successores hanc p̄tātem a pa-
pa recipiūt: vt breuiter et cōpendiose cocludit frater tho. de vio in suo
elegati tractatu de p̄tate pape et cōcilij. c. 3. post principiū. Idem in ef-
fectu ante eū sensit prepositus alexadrinus. 15. di. in principio co. 23.
v. et similiter potest dici de discipulis: super quo tamen amplius est
cogitandum vt in sequenti. §. dicemus.

Conclusio.

Cocludamus igitur qđ petro principaliter tanq̄ apostolorū principi-
totius orbis prelato date sunt claves et presertim clavis jurisdictionis:
que ab ipso in alios ap̄los deriuatur. vt. d. c. ita dñs. et sup hoc hodie
non est amplius disceptandū: cū iste articulus iam sit per eccliam de-
cisus. naz papa Johānes. 22. in extrauagāte q̄ incipit licet scđm apo-
stoli quosdaz tanq̄ hereticos cōdemnauit: qui inter ceteros errores
quos cōtra fidē nostrā asserere teptauerūt: dicebat q̄ petrus aposto-
lus nō plus auctoritatis habuit quā alij apli habuerunt: et qđ aliorū
apostolorū non fuerit caput. Papa etīa martinus quintus in concilio
cōstanciēi damnauit errores iohānis hus: quorū septimus in ordine
fuit/ qđ petrus nec est nec fuit caput ecclesie. Unde hodie non est in-
sistendū super intellectu predictarū et aliarū auctoritatū que huic sen-
tentie videntur obstat: cum ecclesia romana ad quam spectat huius-
modi dubia declare ac decidere: hoc iam declarauerit.

§. 4.

Papa loco petri
est vicarius xp̄i.

Post petri vero obitū illa eadē potestas

q̄ sibi a xp̄o tradita est: trāsit in oēs successores canonice intrātes in se-
de petri: vt patet ex pluribus iuribus et auctoritatib⁹: de quibus supra
habita est opportuna mētio. Ea quippe ratione qua xp̄s post suā pas-
sionē resurrectionē et ascensionē voluit sibi petrū vicariū ecclie prelatū
et caput cōstituere: ne videlicet gregē sūi precio sanguinis glorioſi re-
deptū absq̄ pastore desereret: vt in precedēti. §. in principio diximus:
credēdū est voluisse petri successores vsc̄ ad seculi cōsumationē habe-

Secūda pars. §. 4.

re: cu^r hec p^tas potius dignitati quā p^sone petri data esse videatur.
 An papa petri successor eandē plenitudinē p^tatis habet: quā ipse per
 trus dū in hūanis ageret habebat: vt dicit textus in. c. ad honorez de
 aucto. et vspallij: qm̄ priulegij qd̄ beato petro cōcessuz est: magis ro
 mane ecclie vel dignitati: quā p^sone datū esse cōstat: vt dicit textus in
 c. i. de trāssa. epi. vel electi. in prīn. Ideo nō puri hois sed veri dei vicē
 gerit in terris et successor est petri et vicarius iesu xp̄i: vt dicit textus in
 c. licet in tantū. et. c. inter corporalia. et. c. quāto eo. ti. cū multis simili
 bus. Appella^r etiā vicarius sumi regis et preest regib^r et imperatori et
 facit iddē cōsistoriū cū xp̄o scdm̄ hosti. in. d. c. quāto. Quare appellās
 a sentētia pape ad xp̄m: videt heresim sentire: qz sentit qd̄ papa nō est
 xp̄i vicarius nec habz iddē tribūnal cū xp̄o. ita notāter dicit collectari^r
 in. c. q multoties de regulis iuris: sequitur alexandrinus in. c. p̄ceptis
 co. 2. di. 12. bene facit text^r in. c. romana i principio de appe. li. 6. et in. c.
 non putam^r de consue. eodē li. vbi dicit qd̄ ab officiali et vicario gene
 rali ep̄i: nō appellatur ad ipsuz ep̄m: ne ab eodē ad se ip̄m: cū sit iddē
 cōsistoriū vtriusq; appellatio interposita videat. Iddē dicēdūz de pre
 torib^r generalibus dñor̄ temporaliū: nam si contingat appellari ab eis
 non ad dñm: sed ad dñi superiorēz appellabit: cum dñi et pretoris sui
 generalis iddē sit cōsistoriū. Ita notāter voluit jo. fabri. insti. de atilia
 tu. in fine principi et de vulgari et pupillari substi. in principio: quod
 est bene notādū pro limitariē legis regni: q permittit appellationez
 a pretore ad dñm: vt intelligatur de pretore particulari alicuius loci:
 non de generali totius dominii. Redeundo ad ppositū papa succedit
 beato petro in ea pfectiōe p^tatis et dignitate vicariar^r: q ip̄e petrus a
 xp̄o i ecclia sublimar^r est. ita dcludit būs tho. li. 4. cōtra gētiles. c. 16.
 et in tractatu cōtra errores grecor̄. c. 69. Habz ergo papa plenitudinē
 p^tatis pōficalis qsi rex in regno: sed ep̄i partē sollicitudinis qsi iudi
 ces singulis ciuitatibus prepositi: propter qd̄ etiā solos eos in litteris
 suis fratres vocat: reliquos aut̄ oes vocat filios: ita dicit idē sanctus
 tho. 4. di. 29. ar. 4. in solutiōe. 3. q. ad hoc bonis tex. in. c. in nouo te
 stamēto. 12. di. 1. Hāc aut̄ plenitudinē p^tatis habet papa in toto mūdo
 qz mūdus totus p naicula vel iuriisdictiōe petro et successorib^r datus
 est: ita quidē habz sedē in antiochia sicut in roma et vbiq; voluisset
 Posset etiā esse sedes sua in babilonia. nam cū habeat potestatez ple
 nā in omni terra: et in omnē hominē eam habet: quia deus sibi omnē
 creaturā subiecit: et cōsequēter pōt papa infideles iudicare. ita notā
 ter dicit petrus de palude. 4. di. 4. q. 4. prope finem. Ad cuius cōfir
 mationē pōt adduci textus in. c. cū ep̄s de offi. or. li. 6. vbi dicit q ep̄s
 i quolibz loco sue dyocesis pōt p tribūali sedere et libere exequi q suū
 spectat officiū. iddē faciet papa in toto orbe p naicula vel diocesi sibi
 dato. pp̄fea a p̄cipio in p̄mitiu ecclia petri nullā p̄ticulare sedē sibi

A papa nō appelle
latur ad christū,

Cōtra dños tem
porales.

Papa appellat e
piscopos fratres.

Mundus p̄o nō
vicia,

Secunda pars. §. 4.

appropriauit: sed hierosolimitanā iacobo fratri dñi dimisit. Anthio-
chenā ignatio discipulo ioānis euāgeliste cōmendauit / et ipse romani
trāsfiuit: vt tradit̄ in. c. rogamus. 24. q. 1. diuinitus enī sedes apl̄ca ro-
me posita est vt probat text⁹ in. c. per vnerabilē. §. sane qui fi. sūr legi.
12. dī. c. l. 12. q. l. c. fururaz. et. d. c. rogamus. Itaz licet hierosolima pro-
pter xp̄i passionē fuerit gloriosior: roma tamē pro summi pōtificis se-
de fuit aptior: a xp̄o quoq; preelecta in signū supioritatis: quā roma-
nis pōtifex habiturus erat super totū orbē. Ideo voluit dñs ibi po-
tius quā alibi ecclesie caput stabilire: vt vbi caput erat superstitionis: ibi
caput quiescat sanctitatis / vt vbi gētiliū princeps habitabat: ibi sūmus
pōtifex moraretur: vt pulchre dicit beatus Ambrosius in. c. beati. 2.
q. 7. Quapropt̄ vrb̄ Romana effusione sanguinis petri: qui fuit vi-
carius xp̄i primus: facta est altera hiersusalē a deo q; per tale effusione
volūtas dei fuit vt ille locus firmaret̄ et cōsecrearetur pro ecclesia sua
sancta q; est caput et dñia ecclesiarū scđm hosti. in. d. c. per venerabilez.
§. sane et probat̄ in. c. fundamēta de elec. li. 6. et ibi per Jo. an. et alios.
et ppterēa ecclesia romana dicit̄ tribus: idest omnū mater et regina:
vt habetur in epl̄a inter claras. C. de summa trini. non ab apl̄is sed ab
ipso dño fundata. 22. dī. c. sacro sancta. propter ista etiā papa appella-
tur romanus pōtifex / q; ecclie romane p̄eest. et qm̄ deus (vt dixim⁹)
p̄euindit in romana vrb̄ populi christiani principale sedē futurā: gen-
tiliū tempore ante xp̄i aduentū / hic mos paulatim inolevit vt ciuita-
tis illius rectores sacerdotibus subiacerēt: sicut in simili in gallia quia
futurū erat ibi qđ christiani sacerdotii plurimū vigeret religio: diuni-
tus est permisiū vt etiā apud gallos gētiles sacerdotes totius gallie
iūs dissinirēt: vt resert julius cesar in libro quē de bello gallico scripsit
cōmemorat brūs tho. in tractatu de regimie p̄cipū. li. l. c. 14. in fine.
Ex iam dictis cōcluditur: qđ plenitudo potestatis / quā christus petro
cōcessit: transit in quemlibet successore canonice intrantē: quia potius
dignitati quā psone videt̄ collata: quāq; eius propriū nomē in comis-
sione fuerit expressiū: vt volūt iura preallegata. Ratio huius fuit: q;
materia de qua agebat̄ videlicet ecclesie administratio et gubernatio
magis cōueniebat dignitati / quā persone. Ex quo infert: qđ in ma-
teria dignitatē cōcernēte expressio proprii nominis non restringit di-
spositionē ad personā: sed realis cēsetur / et potētius operat̄. Secūdo
infertur / q; cōcessa prelato in materia dignitatē cōcernēte: acquirūtur
dignitati non persone. Itaq; plus operatur subiecte materie natura
ad dispositionē regulandā: quā proprij nois expressio: ita dicit Anto.
in preallegato. c. i. de trāsflatio. epi. vel electi colligēdo ex illo textu. et
benefacit textus cū ibi notatis in. c. relatū el segūdo de testa.
Et in hoc est magna differētia inter potestate petro cōcessaz: et pote-

Roma!

Dignitatem aquaque
alludit beatus

qui est deo in nobis
et in nos

Romāus pōtifex

Conclusio.

concessit p̄bliciter

Secūda pars. §. 5.

Statē alijs discipulis collatā. nā potestas petri ipso iure trāsit in successores canonice intrātes; potestas vero aplis alijs collata non: quia cū eoꝝ personis fuit finita. Vñ successores aploꝝ epi vel curati qui eoꝝ loco successerūt eosqꝫ representat: vt dicit urbanus papa in. c. fi. 68, di. 7 anacletus in preallegato. c. in nouo. 21. di. glo. luce. 10. et sc̄tūs tho. 5. parte. q. 67. ar. 2. in respōsiōe ad. 2. argu. hāc p̄tate accipiūt a papa nō ab alijs aplis in quoꝝ loco succedūt. Ita colligo ex predictis et senit p̄positus alexā. 15. di. in prin. co. 23. v. et finalit p̄t dici de disciplis sumas qđ epi et curati nullā habet iurisdictionē: nisi a papa fuerit sibi concessa: quāuis aploꝝ loco subrogētur. Idē cōcludit frater tho. de yio general' ordinis p̄dicatoꝝ in quodā suo famoso tractatu de p̄tate pape et cōcilij. c. 3. post principiū dixi §. §. 3. ad finē. de quo p̄ cardinalē de turre cremata in libro de p̄tate ecclie. li. 2. c. 59. 7. 63. q̄ pulcre loquit̄ vbi assignat sepiē ratiōes diuersitatis quare p̄tas petri data sit cōtinua ta in sumo p̄tifice a xp̄o: et data aplis et discipulis: nō sit cōtinuata in episcopis et curatis: que rationes per ipsum videri possunt ideo non re peto vitande prolixitatis gratia.

Potestas petri trā sit in successorem: non sic in potesta te apostoloꝝ.

Ex istis primo īfer̄t qđ licet epi habeat

p̄tatem ordinis īmediate a xp̄o eque amplā et virtuosaz sicut papa patet hoc p̄ id qđ dicit̄ Jo. 20. vbi xp̄s om̄ibus aplis dixit. Accipite sp̄m sanctū quoꝝ remiseritis peccata: remittitur. Probat̄ hoc similiter per tex. in. c. in nouo testameto. 21. di. preallegato. et in. c. loquit̄. 24. q. 1. et in. c. generaliter. §. ecce sufficiēter. 16. q. 1. p̄tatem tamē iurisdictionis ep̄alis quātū ad personas sibi subditas: et quātū ad vſuz clauī in foro cōtentioso et penitētiali: habet a papa xp̄i vicario: quia vt in supioribꝫ late dictū est: clavis iurisdictionis seu tota iurisdiction īmediate fuit a xp̄o petro concessa. Alij vero apostoli a petro potestatem prelationis et iurisdictionis habuerunt: ab eo enim tanq̄ ab apostolorum principe potestas et iurisdiction cepit: et in alios apostolos fuit dispersa: vt. d. c. in nouo. et. d. c. loquitur cum alijs de quibus supra. §. 3.

Vnde si ep̄s nō haberet ep̄atus nec subditos: neminē posset absoluere vel ligare in foro cōtentioso vel penitētiali: vt sunt isti epi quos anularios seu titulares appellāt: q̄ cū excōicatio et absolutio ab excōione vel peccatis: et p̄tas indicādi a iurisdictione depēdeat: nō p̄n̄t exerceri nisi ab eo q̄ iurisdictionē habeat. de judiciali p̄tate in sp̄nlibꝫ vel t̄palibꝫ planū est. de absolutiōe sacramētali a pctis: patet q̄r in ea duplex req̄ritur p̄tas. s. ordinis et iurisdictionis: vt probat̄ in. c. placuit de peni. di. 6. et clarius in. c. om̄is vtriuscē sexus de peni. et remi. vnde licet ep̄s vel quilibet sacerdos ratione prime p̄tatis. s. ordinis possit oēs homines absoluere: si tamen secūda deficit: scilicet iurisdictionis que ad vſuz cla-

.§. 5.

De p̄tate ep̄orum

De ep̄o episcopa-
tum vel subditos
non habēte.

De potestate sacer-
tum.

Secunda pars. §. 5.

ut requiritur: non poterit absoluere nō subditos: et si de facto absoluit: nichil prodest: quia sicut in iurisdictione contentiosa extra territorium ius dicenti non est parendū: vt. l. extra territoriū. ff. de jurisdi. o. iu. sic in spūali et sacramentali vt. c. 2. de cōstī. li. 6. et d. c. omnis vtriusq; se-
xus et. c. quod aurē eodē ti. Siue ergo ep̄s vel curatus absoluat non
subditū/ vel subditū a peccato a quo absoluere non potest/ qd non est
sibi data potestas absoluēti a papa mediate. s. a superiore vel imme-
diate ab ipso papa: nichil agit vt in preallegatis iurib⁹: et tenet bear-
tho. in quotlibe. 12. ar. 16. vbi dicit qd non habēs curā animar⁹ quāuis
sit sacerdos: absoluere nō potest a peccatis: quia non habet potestatē
iudicariā in absolutū. Ius enī clauī regit propriā materiā in quā
exerceatur: ad instar clavis materialis: que non nisi propriā serā aperi-
re pōt vel eā que habet similitudinē ad ipsaz clavē. que materia est ho-
mo sibi subditus et peccatuz: et ideo illos et ab illis peccatis poterit ab-
soluere: qd sibi permitta sunt per papā mediate vel immediate (vt dixi
mus) et hoc nisi in mortis articulo ex permissione pape volētis qd in
articulo mortis oēs homines sint sacerdotū quorūlibet subditi/ et qui
libet sacerdos toti mūdo preeffet et quēcunq; hominē/ et a quibuscūq;
peccatis possit absoluere: sine noua cōmissiōe propter necessitatē im-
minenteū et animarū periculū vitandū vt. c. fi. de sepul. c. a nobis. 2.
de sen. exco. c. eos. eo. ti. li. 6. cu plurib⁹ alijs.

De ptate remitten
di peccata.

A principio quidē christus petro et alijs aplis potestatē remittēdi pec-
cata cōmisit p illa verba quorū remisseritis peccata remittuntur eis/nō
distinguēs iurisdictiones: nec limitans dyoceses vel episcatus: immo
vbiciq; effet quilibet illoz et quemcūq; peccatorē et a quocunq; pecca-
to poterat absoluere/ sicut hodie pōt quilibz sacerdos i casu necessitatē.
Postea vero dictāte spū sancto petrus cū aplis et successores (vt ecclē-
sia melius et ordinati regeref et prop̄ schismata sedāda:) diuiserūt
prouincias et dyoceses et statuerūt: vt nullus terminos sue potestatis
excederet: vt habetur in. c. legimus. 95. di. et in. c. olim. 95. di. et melius
in. c. 2. 99. di. et quosdā prefecerūt certe prouincie et alios alijs / taliter
qd ep̄i in prouintijs et dyocesibus sibi cōmissis sunt prelati immediati
omnium de dyocesi. Unde licet papa sit vniuersalis prelatus omnīū
hominuz: quā prelationē habet imeditate a christo: nō tamē proprie-
tē prelatus immediatus omnīū hominuz licet in omnes possit ju-
risdictionem exercere: Sed episcopi sunt prelati immediati in suis dyo-
cesibus: quia tota iurisdictio immediate residet apud eos. Alij vero ha-
bentes aliquā iurisdictionē vt sacerdotes: sunt eoz cōmissarij. ita conclu-
dit ep̄s abulensis. Mathei. 16. c. q. 56. 57.

Ex quo infert qd omnes sacerdotes curati vel curā animarū haben-
tes in dyocesib⁹ sūt cōmissarij ep̄orum et ab eis dicūtur ptatez habere }

De sacerdotibus
et curatis.

Secūda pars. §. 5.

quia eos ep̄us assumit in partē sollicitudinis. qđ patet qđ ep̄us dicit
in ordinatione sacerdotis: quia nos sufficere non possumus: in parte
sollicitudinis nře assumimus. Sicut in simili dicit textus in.c. qui se.
2.q.6. et in.c.ad honore de aucto. et v̄su palij. Per cōcessionē tamē or-
dinū nihil iurisdictiōis sibi cōfert etiā si beneficiū simplex sibi cōcessē
rit vel aliūde habeat quāuis beneficiū aliquos habeat subiectos. non
enī poterit sacerdos beneficiatus illos absoluere nisi ep̄s animarū
curā sibi comittat. Quā si voluerit tota sibi retinere in sua dyoceſi:
nō cogitur alicui comittere. V̄el si comittat: poterit sibi reseruare ad
libitū casus quos voluerit: vt patet ex iam dictis et tenet ep̄s abulen-
sis vbi supra. et ff rāciscus paninus in baculo pastorali: qui tractatus
de visitatione dicitur parte. 4.c. 24. dices qđ casus etiā non expressos
in iure pōest sibi reseruare ep̄s in quibus curati vel religiosi de iure
privilegiati ad audiēdū et absoluendū non habebūt in subditos epi-
clauī exercitiū in foro penitentiali sine ipsius licēcia: quia sicut epi-
possunt ordinariā potestatem subditorum arctare: fortius ordinaria
potestas episcopi substantialis per accidentalia non mutatur et hoc
notat paulus de leazarijs in cle. dudum de sepul.

Subdit tamē ff rāciscus paninus ibi qđ licet exercitum iurisdictionis
a maioribus ad inferiores descēdat. 21.di.c. in nouo.c. significati de
electi. ab ep̄o in sua dyoceſi restringit tanq̄ maius imperiū habēte. ff.
de iudicijs. l.iudiciū soluit. 63.di.c. solemitate d' offi. o2.c. cū ab eccliaz
Casus tñ sine causa nō debet reseruare ep̄s; ne precludat tota pt̄as in
ferior. ii.q.1. peruenit. hec ille. Unde sequit̄ qđ si ep̄s multū opprime-
ret potestatē sacerdotū maxime causa grani nō vrgēte: p̄nt sacerdotes
recurrere ad superiore: cū videāt eorū officiū valde diminutū. ar.c. ad
hoc de exce. prela. ita notāter dicit abbas siculus in.c. deus qui in fi.
de peni. et remi. quia scdm eū regula est: qđ exceptis quibusdaz reser-
uatis de quib⁹ per glo. in.c. 2. de peni. et remi. li. 6. et per hosti. in sum-
ma eo. ti. §. cui cōfitendū plen⁹ p̄ archiep̄m floren. 3. parte. ti. 17. c. II.
Abulēsem mathei. 16. q. 57. ab om̄ib⁹ alijs p̄nt sacerdotes absoluere.
Quinimmo dicit archie. flo. vbi supra qđ sacerdotes oia possunt quo
ad forū penitentiale: que nō sunt spūaliter in iure ep̄is reseruata et que
non sunt ipsis sacerdotibus directe vel per aliquā cōsequētiā interdi-
cta ar.c. ac si clerici. §. de adulterijs de iudi. et.c. nuper de sen. ex. plu-
res enī casus ponere seu reseruare nō est aliud quā pt̄as sacerdotū
restringere: qđ eis plenarie est data a xp̄o. hec ille. de quibus dictis ego
sum multū dubius. ppter ea qđ supra dicta sunt. qđ mihi de iure vidēnur
veriora: fateor tamē qđ si ep̄s cōmittit alicui curā animarū: videtur cō-
mittere omnia que alijs curatis cōmitti solent quātū ad v̄sum clauī;
et ideo poterit generaliter absoluere in om̄ibus sibi a iure vel ab ep̄o

Nota pro curatis

Nota pro curatis

Secūda pars. §. 6.

nō reseruatis: et ita debet intelligi text⁹ in. d. §. ecce sufficiēter. 16. q. 1.
et in cle. dudum. §. verū de sepul. de quo latius per ep̄m abulensem in
dicta. q. 57. et melius p̄ archiepi. flo. vbi supra. Ille non sunt contem-
nenda: quia utilia ⁊ quotiana: a quibus non potui calamī reprimere:
quāvis aliquo modo visa fuerūt ad p̄positū de quo agit imp̄tinētia.
Secundo ex predictis infertur: q̄ si episcopus renūciant episcopatū/
non habet aliquam iurisdictionē vel prelationem cum nō habeat sub-
ditos et per consequens in nullum potest iurisdictionē exercere vt no-
tatur in. c. 1. de eo qui renūciant episcopatū.

De ep̄o qui renun-
ciavit episcopatū

De bñdictionē epi-
scopali.

Tertio infertur q̄ tales ep̄i: qui nullū h̄nt episcopatū vel habent: sed
nō subditos/ vel si subditos h̄nt extra suā diocesiz vel puincā nō p̄nt
populū solēniter bñdicere: quia per talē benedictionē: dimittuntur pec-
cata vēialia vt notat glo. in p̄hemto li. 6. et in. c. aqua. de p̄seca. di. 3.
que dimitti non p̄nt nisi p̄ sup̄iore vt. c. q̄ aut̄ de peni. ⁊ remi. ergo t̄c.
Ita notāter voluit dñs abb. sicut⁹ in. c. antiq̄ de p̄uale. in fine. de quo
ego alias dixi in. c. ois vtriusq; sex⁹ de peni. ⁊ remi. co. 278. alias super
p̄e oia p̄ctā versi. Sept̄o intellige: vbi cōmemorauit oia media q̄bus
peccata venialia tolluntur. ⁊ inter cetera fuit istud de bñdictionē ep̄ali.

•§. 6.

De p̄tate pape,

etiam q̄d tñp̄

Unam sanctam

Redeūdo ad propositū vnde paululum
me auerti colligo ex predictis amplissimā fore potestate Romani p̄o-
tificis in toto orbe terrarū sibi pro naūcula vel dyocesi traditorū cir-
ca tēporalia: quā circa spūalia: tā super laicos: quā sup̄ clericos. Lui in
p̄sona petri terreni simul et celestis imperij iura deus ipse cōmisit: vt
colligif ex iaz dictis: ⁊ dicit textus in extrauagāte. 10. 22. que incipit si
fratrū reperi⁹ hodie sub titulo ne sede vacante vbi glo. laureti⁹ dicit:
terreni idest laicorū. celestis idest clericorū. Ad hoc bonus text⁹ in. c. ad
aplice. §. nos aut̄ de re iudi. li. 6. 40. di. c. nō nos. Ut ergo enī gladius
sc̄ spūalis ⁊ tēporalis petro traditus est et p̄ eū om̄ibus successoribus
in eius sede canonice intrātib⁹. Sed eo ecclesia vtit̄ per principis ma-
nū: cui cohērēdoz corporoz cōtulit potestate: spūalii sibi in p̄tificib⁹
auctoritate reseruata. Est ergo princeps sacerdotij quidē minister ⁊
qui sacerdōz officioz illā parte exercet: que sacerdotij manibus videtur
indigna: vt colligitur ex preallegatis iuribus. notatur p̄ ber. hosti. et
alios in. c. nouit de iudi. ⁊ in. c. causam que qui filii sunt legiti. plenius
per hosti. in sumā qui filii sunt legi. §. et a quo glo. in. d. extrauagāte
sup̄ verbo cōmisit ⁊ multi alij tradūt de quib⁹ p̄ modernos in. d. c. no-
uit. Habem⁹ hodie extrauagātē Bonifatij octauii: q̄ incipit vñq; san-
cta. reperitur inter extrauagātes cōmunes sub titulo de maiori ⁊ obe.
vbi ex pluribus auctoritatib⁹ sacre scripture decidit: q̄ vterq; gladius
est in potestate ecclesie. s. spūalis ⁊ materialis. Sed is quidē p̄ ecclesia:

Secūda pars. §. 6.

ille vero ab ecclesia exercēdus. ille sacerdotis manu regū et militū; sed ad nutum et patientiā sacerdotis. temporalis aut gladius subiacet spūali; et ab eo deriuat. Hā veritate testate spūalis potestas terrena potestatē instituere habet et iudicare: si bona nō fuerit; si de ecclesia et ecclastica potestate verificatur vaticinū hieremie. c. i. Ecce p̄stiru te sup ḡtes et regna et cetera q̄ sequuntur. ergo si deuiat terrena potestas; iudicabit a potestate spūali; sed si deuiat spūalis minor; a suo supiore. si vero suprema/ a solo deo non ab homine poterit iudicari: testante aplo. i. Corin. 2. Spūalis homo iudicat omnia; ipse aut a nemine iudicatur. Est aut hec auctoritas (Et si data sit homini ut exerceatur per hominem;) non humana sed potius diuina ore diuino petro data sibi sūsp̄ successoribus in ipso/ quē cōfessus fuit petra firmata: dicēte dño petro. Quodcūq̄ ligaueris. z. c. Quicūq̄ igitur huic potestati a deo sic ordinate resistit/ dei ordinationi resistit: nisi duo (sicut manicheus) fingat esse principia: quod falsum et hereticū iudicamus. Quia testāte moysi genesis. i. Non in principijs: sed in principio deus celū creauit et terram. Porro subesse romano pontifici/ omni humane creatu re declaramus. dicimus. diffinimus et pronunciamus omnino esse de necessitate salutis. Nec sunt aurea verba illius extravagantis: ad propositū nostrū satis accōmodata: sūpta ex vgone. 2. li. de saeramentis. parte. 2. c. 4. que refert et sequitur Augustinus de anchora: in libro de potestate ecclesie. q. 46. ar. 1. in principio.

Emanauit illa famosa decisio ad cōpescendā inobedietiā Philippi primi frācoꝝ regis supbi: qui nitebatur beneficiorū collationē et eoꝝ vacātiū custodiā usurpare et sibi appropriare iure regio: Sup his ve ro Bonifatius octauis Regis inobedientiā reformare cupiēs scripsit eidē ep̄lam hui tenoris. Bonifatius ep̄us seru seruorū dei: Phi lipo frācoꝝ regi salutē et aplicam benedictionē: Ben time: et mādata eius obserua: Scire te volumus qđ in spūalibus et temporalibus nobis subes: beneficiorū et prebēdarū ad te collatio nulla expectat: et si aliquo rū vacantiū custodiā habes: fructus eorū successoribus reserues: et si qua cōtulisti: collationes tales irritas decernimus: et quātū de facto pcesserūt reuocam̄ datū. z. c. Rex aut philipus his litteris indignat̄/ eas in suo palacio corā pluribꝝ obviri fecit: et nūtios pape vacuos et si ne honore remissit: pape vero ipudēter hoc modo respōdit. Philip̄ dei grā frācoꝝ rex Bonifatio se regēti p̄sumo pōtifice: Salutemodi cā siue nullā. Sciat tua maria fatuitas in temporalibꝝ nos alicui nō sub esse. Aliquarū eccliarū et prebēdarū collationē ad nos iure regio perti nere: et fructus earū vacatiōe durātenſos facere. Collatiōes a nobis bacten̄ facias: et posterū faciēdas fore validas: et illarū vigore/ posses fore p̄tra oēs nos viriliſ tueri. Sec̄ aut credētes fatios et demētes

Epistola Bonifa
ti pape.

Epistola philipi
regis frācoꝝ

Secunda pars. §. 7.

reputam? datis, &c. Papa ob hoc cōmotus edidit extrauagatē predi-
cta satis salubrē & necessariā ad quincedos plures inobedientes & rebel-
les reges & principes seculares; qui nolūt subesse ecclesie romane nec
romano pōfici; vt sciat ecclēsiā & romanū pōfificē habere potestatē
sup eos ad eorū grauia delicta puniēda; & si opus fuerit regnis & domi-
nijs eos priuādo. Quāuis enīz jurisdicōes ecclasticā & secularis sint
distincte; verūtamen imperatoris & regū seu principū seculariū jurisdi-
cio: ab ecclēsia & papa tanquā ecclēsie capite & christi vicario in terris
emanare censem̄ur; vt ex predictis satis admodū liquet. Itē quanquā
gladij tēporalis exercitium non habeat; apud eam tamen cēsetur esse
supprema potestas & plenitudo potestatis vt. c. proposuit de cōcessio.
pre. cle. i. vt lite pen. cle. pastoralis in fine de re judi. quinimmo habet
papa quandā potestatē generalissimaz; que fuit transfusa a christo in
petrum & successores. 21. di. c. in nouo. de transla. pre. c. i. et scđm hanc
est dñs orbis in spūalibus & temporalibus. 9. q. 3. c. per principale. et. c.
cuncta per mundū. ita dicit Jo. de ligniano in. cle. ne romani de elec-
tio. refert et sequitur ibi dñs cardinalis in. v. irritum. q. 5. in fine. de
quo per ipsuz in. c. venerabilem de electio. et in. c. nouit dñs judi. & in. c.
per venerabile qui fi. sunt legi. Ratione cuius potest punire & si opus
fuerit deponere ex causa graui Imperatore reges & principes secula-
res. ita colligo ex precedebus signāter ex preallegata extrauagatē
vniam sanctaz. Ita etiam firmat augustinus de anchora magne sciē-
tie & auctoritatis vir in libro de potestate ecclēsie. q. 46. ar. 2. in solu. 3.
argu. dicēs. q̄ papam spectat correctio Regum et aliorū: non quidē
propter immediatā tēporaliū administrationē: sed propter vniuersa-
lem iurisdictionem: quam vice christi haber in toto orbe super reges &
super oīns alios principes. hec ille. Idez tenet scđs tho. in tractatu de
regimine principum li. 3. c. 18. in fine. de ratione quidem juris eius est
nolle: cuius est velle. et eius est auferre qui de iure d̄ferre pōt ut statiz
dicem̄. et ita q̄uis Clemens quintus qui bonifacio successit declara-
uerit q̄ rex francie & regnicole per extrauagatēm vnam sanctam non
amplius subijciantur ecclēsie Romane quaz prius erant ut habetur
in extrauagantibus cōmūnibz. ti. de priuilegijs. c. meruit: per ea ta-
men que dicta sunt & in predicta extrauaganti / vnā sanctā/ continen-
tur: manifeste apparet reges omnes ecclēsie romane fore subiectos.

•§. 7.

De potestate papa
pe super reges et
vniuersum orbez.

Tenetur enim papa vice christi in toto
orbe dupplicem iusticiam seruare. Unam particularem singulorū ho-
minum ut vnicuq̄ reddatur: quod iuste sibi debetur: et relementur a
grauamine quod iuste sibi infertur ac ut nocēdi improbis facultas

Secūda pars. §. 7.

tollatur: alia vniuersalē vt res publica promoueat ac bonū reipubli
ce nō perturbet: et maxime q̄ totus christianus populus ecclesie xp̄i
spōse subiiciatur. nulla namq̄ iusticia esse pōt que ipm hominē a deo
vero tollit. Unde qui se ipsuz aufert dominati deo a quo factus est: a
dominio ecclesie se subtrahit: iniustus est: vt dicit augustinus. 19. de ci
uitate dei. c. 21. Propter istū ergo duplē defectū iusticie: papa potest
reges deponere: vt late ac singulariter firmat augustinus de ancho
na in preallegata. q. 46. ar. 2. Primo quidē pp̄ter defectū iusticie par
ticularis/ quo iusticia singulorū perditur et improbis facultas nocen
di prebetur: propter defectū aut̄ talis iusticie: Zacharias Romanus
potifex Hildericum francoz regēz/ non tā pro suis iniquitatibus: q̄
pro eo q̄ tante potestati erat inutilis: a regno depositū: et Pepinum
charoli imperatoris patrē in eius locū substituit: vt illius tēporis an
nalia referūt: et cōmemorat Belagius papa imperatori scribens in. c.
alii. 15. q. 6. Ex eadē causa fuit regno priuatus seu a regno deiectus
Sardanapalus assiriorum rex: vt traditur per aristotelē ethicoz. 1. cir
ca principiū: et narrat tulius quinto de questionib⁹ tascalanis. refert
andreas de ysernia in. c. 1. que sunt regalia in verbo et extra ordina
ria collatio. co. 1. habetur etiam in chronicis illius tēporis et per Jo.
bocatiū de principiū casu libro. 2. c. 11. Idē dicitur de Heliogabalo re
ge immo impatore omnū effusissimo: qui libidinū suarū ministros in
senatū legit sine vlla etatis ratione: quasi parū esset honores ipsos ac
magistratus vēdere: vt haberet vnde anserū tecineribus canes/ fasia
nis ac psitacis leones pasceret: vt in lucernis balsamum ad lumen no
cturnū intingeret. Luius fuit illa vox impurissima/ et supra quā dici
potest detestabilis. nam cū e familiaribus quidaz ei diceret: quid ma
lum/ nōne paupertatē exhorrescis? at qui inquit. Quid melius quā vt
ipse mihi heres sim/ meeq; vxori. Hec refert pōtanus in li. de liberali
tate. c. 10. ad finē. Ex eadem causa Innocētius quartus attendens q̄
rex portugalie negligens erat et remissus circa regnū et subditos eius
prodigus et dissipator/ permittebat ecclesiās monasteria pia loca/ et
ipsas personas ecclesiasticas aggrauari/ viduas etiam et pupillos or
phanos et ceteros in regno suo degentes grauabat vel grauari sine
bat: supradicto regi et regno prouidere volens: dedit ipsi regi coadiu
torē nobilem virū comitē Bolonī predicti regis fratrē: per quem spe
rabat futuram regni reformationem/ mādanitq; barombus et comi
tibus ipsius regni portugalie quod honorifice eum reciperēt: eiq; in
omnibus obedirent: vt dicit textus in. c. grandi de supplenda negli
gencia prelatorū li. 6. et pleniū cōtinetur in chronicis illius tēporis.
huiusmodi enī homines presertim reges et principes: quib⁹ amplissi
ma viuēdi data est libertas/ nisi in ipso cursu habenas cōtineāt: breui

Hildericus rex.

Sardanapalus
rex.

Heliogabalu
rex.

Ion nū. bns.

Rex portugalie.

Secunda pars. §. 7.

in preceps delati: multisq; simul viciis obruti: pessum seu ad ruinam eant necesse est. vnde in merito preueniendi sunt. Propter secundum vero iusticie vniuersalis defectum: idem Zacharias papa (cuius paulo ante meminimus) desiderium ultimum longobardorum regem ecclesiam persequentem et promissa non adimplentem regno priuauit/ et ab eo deiecit magni Charoli vsus auxilio: vt habetur in.c.adrianus. 63.di. et in.c.hortatu. 23.q.8. et latius in chronicis illius temporis et in vita zacharie per platinam et alios et per Johānem bocatū in pre allegato libro suo de principum casu li. 9.c. 10. et fratre iacobum in su plemento chronicarū. Item cum ecclesia romana oppriimeretur a re ge longobardorum Stephanus secundus: qui tunc temporis in sede petri sedebat: petiit auxilium a constantino et leone eius filio imperatoribus constantinopolitanis: eosq; contumaces et ecclesie romane patrocinium iniuste negantes: imperio priuauit/ atq; in germanos tra stulit: scilicet in Charolum magnum pipini francorum regis filium/ cuius nunc mentione fecimus. huius priuationis et translatiois memoriaz facit textus in.c.in die de consecra. di. 5. et in.c.venerabilez de elec. post prin. et declarat ibi glosa ordinaria in vbo trastulit. de quo etiam habetur in cle. vnicā de iure iurando. et per sanctum Thomam in tractatu de regimine principum. li. 3.c. 18. Alexander secundus henrico imperatori viriliter restitut. Idz Alexander tertius fecit contra fredericum barbarosam romanā ecclesiam infestantē quem tandem supplicem ad venie petitionem coegit. Innocentius etiā tertius otthonē q̄rtū imperatorem ab imperio depositum: imperijq; titulis priuauit: q̄r monitus ab eo vt desisteret ab iniuria et persecutione qua Fredericū secundū sicile regem adhuc impuberem persequebatur: et apulie regnū/ quod ab eodem frederico abstulerat/ contra voluntatē pape/ eidē restitueret: facere noluit: vt habetur in chronicis de vitis pōtificū signā ter in vita innocētiū terciū: ex qua quidē persecutiōe principes xpiani cōmouebātur et pacis amenitas inter eos turbabat. vnde iuste fuit imperio priuatus. Honorius itē tertius qui predictio innocētio tercio in pōtificatu successit: Fredericū secundū in basilica sancti petri imperatore coronauit: q̄ erat fidelis ecclesie ratione regnī siclie: in quo iure matno successerat: sed q̄ tractu temporis ab ecclie et ipsius honorii obediētia resilivit: dictis honorius ipm anathematizauit. et oēs fideles et barones a sua fidelitate absoluū: quā sententiā gregorij nomis q̄ ei suc cesit roborauit. Innocentius vbo quarr̄/ q̄ eidē gregorij fuit subrogatus/ in lugdunēsi cōcilio eundē fredericum tanq; ecclie rebellez/ sicutie apulieq; regno et imperio priuauit: vt habetur in.c.ad apostolice de re iudicata libro .6. et latius in chronicis illius temporis/ presentim in vitis honorij Gregorij et Innocētij predictorū romanorū ponti

Desiderius rex.

Constantinus
Leo imperatores.

Henric⁹ impator:
Fredericus bar-
barosa.
Otto impato.

Fredericus impe-
rator.

Secūda pars. §. 7.

sicum: et per archiep̄m flo. 3. parte historiali ti. 19. c. 5. in principio. So-
lus ergo papa deponit imperatorem ut inquit bal. in l. rescripta in fi-
ne. C. de precibus imperatori offerendis. versiculo ultimo solus papa
cuius meminit Andreas siculus in tractatu cardinalium. q. 2. co. se-
cunda. Gregorius etiam septimus vir quidem sanctumonia plenus
Henricum tertium imperatore admonet ne deinceps largitione cor-
ruptus: episcopatus et beneficia alicui per simoniacā cupiditatē cō-
mittat: aliter se vsurum in se et delinquentes censuris ecclesiasticis: qđ
cuž non fecisset/ immo scisuram in ecclesia induxisset: et alia multa ma-
la in ecclesiā fecisset: gregorius tantā iniuriā diuine maiestatis causa
non diutius ferens/eundem henricū regni administratione et impe-
rio priuauit/in hunc modū. Beate petre apostoloꝝ princeps/inclina-
queso aures tuas: et me seruū tuū exaudiū: quez ab infantiā educasti:
et vscq ad hūc diem ab iniquoz manib⁹ vendicasti: qui me pro mea
in te fide oderunt et persecuti sunt. tu michi testis es optimus: et pia
iesu christi mater et frater tuus paulus tecū martyrii particeps/ me nō
sponte sed inuitum pontificatus gubernacula suscepisse: non qđ rapi-
nā arbitratus sim sedē tuam legittime concendere: sed malebam vi-
tam meā in peregrinatione degere: qđ locum tuuz pro fama et gloria
tantum occupare: fateor ego ac merito quidem michi tua gratia non
meritis meis populi christiani curam demandatam esse concessamq
ligandi et soluendi potestatem. hac itaq fiducia / fretus pro dignita-
te et tutela ecclesie sue sancte/ omnipotentis dei nomine patris et fi-
lii et spiritus sancti Henricum regem henrici quondam imperatoris
filium: qui audacter nimium et temerarie in ecclesiam tuam manus
iniecit: imperatoria administratione regiacoꝝ deicio et christianos
omnes imperio subiectos iuramento illo absoluo/ quo fidem veris
regibus prestare consueverunt. diguum est enim ut is dignitate ca-
rear: qui maiestatē ecclesie imminuere conatur. Preterea vero/ quia
monita mea immo tua ad sui ipsius populorumq salutem contem-
psit/ et se ab ecclesia dei qđ seditionibus pessimum dare cupit separavit:
eum anathematis vinculo ligo/certo sciens te esse petrum in cuius pe-
tra vt invero fundamento rex noster christus edificauit ecclesiam su-
am: vt ista refert platina in vita gregori septimi. de quo etiam per ar-
chiepiscopum florentinum. 2. parte historiali. ti. 16. c. 1. §. 21. vbi inter
alia dicitur qđ henricus ab infantiā ad sanitatem rediens: erroris ve-
niā postulauit. Contra quem pactiones minime obseruantem rur-
sumq pontificem oppugnantem/ Robertum guiscardī apulie du-
cem acciuit armis iniuriā vindicaturum. Qui et ponificem ab im-
periorū manib⁹ eripuit et in fontes acrebelles grauiter animaduertit.
Urbanus quartus Larolum andegauēsem cōtra manfredū Sicilie

Henryus impator

Forma sententie.

Secunda pars. §. 8.

Wālfredus rex.
Petr⁹ arago rex.
Charolus rex
Ladislaus rex.

Brachius.

Ludouicus dux.

Philippus rex.

Sigismundus dux
Ludouicus rex.

Sigismundus.
Borsus dux.

Audegauenses.

Ferdinandus rex
Geneti.

§. 8.

Reges in lege ve
teris a sacerdotib⁹
correcti et depositi
David rex.

Saul rex.

Ozias rex.
Achaz rex.

regē euocauit sedē tūc apostolica perturbatē. Qui postmodū Clemē
te quarto opitulatē Manfredū regno parit ac vita spoliauit. Mar
tinus quart⁹ petru aragonie regē siciliā occupantē anathematizauit.
Urbanus sextus charolu vngarie sicilieq; regē micerie regno siculo
priuatū declarauit. Innocētius septimus ladissū neapolitanū regē
prelio victū roma fugauit: quē adhuc in sua perfidia perdurantē ale
xāder quintus regno etiā spoliauit. Martinus quintus brachū mō
tonū romana oppida inuadentez martem alterum appellatū: graui
bello persequitus est: in quo et vitā perdidit vna cū rebus inuiste occu
patis/violētissime detētis. Johānes. 22. ludouicū bauarie ducem ro
manoz impatorē rebelle ac schismaticū declarauit eo qđ is Galeacū
et matheū vicecomites cōtra ecclesiā foueret. Bonifacius. 8. philippo
galloz regnū ademit et petro et iacobo colūnēsibus cardinalatū vt.c.
vnico de schismaticis. li. 6. Pius quoq; secūdus Sigismundo austrie
duci sacris interdixit eo qđ is cardinale in vincula coniecisset. Ludo
viciū frācoz regē ad tollendā e regno suo pragmaticam: graui cōmi
natione impulit. Sigismunduz malatestā inobedientē sedi apostolice:
omni fere dominio spoliauit. Borsum ferrarie duce eo qđ is malate
ste fauere visus fuerat: acerrime increpatū ad petēdū veniā perpulit.
Audegauēses totū fere regnū occupantes armis inde exturbauit/ to
tamq; ecclesie iurisdictionē in pristinā dignitatē restituit eamq; etiam
magnopere ampliauit. Innocētius octauis Ferdinandū apulie re
gē depositit. Sixtus quartus venetos ferraria bello premētes: graui
anathemate notauit/eorū bona cuilibet diripiēda permittēs. Ex qui
bus omnibus patet euideret qđ papa ex iustis causis pōt procedere
cōtra principes christianos: et si eoq; demerita exposcat: poterit eos
deponere regnisc̄ priuare: q; cū papa sit iudex vniuersalis vice xpī tā
vinoz quā mortuoz: eū spectat oīm hoīm cuz fore faciūt vniuersalis
correctio. ita dicit Augustinus de anchora in preallegata. q. 76. ar. 1.

In veteri etiā lege prophete qui sacerdo
tis sumi loco habebatū: reges delinquētes increpabat. castigabat. et
aliquādo regno priuabat. pps eoz demerita. Hoc patet de natā pro
pheta: qui. 3. regū. 12. fortis correxit dauid regē dicēs: vniā ethēu per
cussisti gladio: et illius vxore accepisti tibi vxore: quā obrem nō rece
det gladi⁹ de domo tua: in sempiternum. Ite samuel. pp̄pheta resp̄hēdit
Saul regē de inobedientia vt patet. 1. regū. 15. c. Sūmus etiā sacerdos
redarguit et increpauit oziā regē iuda de presumptioe ingressus in te
plū ad incēsandū. 2. para. 26. Helias cū audiisset ab achaz rege: tu es il
le q̄ cōturbas israel. resp̄odit: ego nō cōturbauis israel: sed tu et domus
patris tui: qui dereliq̄stis mādata dñi: et securi estis baalā. 3. regū. c. 4.

Secūda pars. §. 8.

Præterea in lege noua nicholaus papa reges Lothariū de adulterio
reprehēdit; vt habet in. c. scelus. 2. q. 1. multa similia exempla reperire
poterit curiosus indagator. quinimmo in eadē lege veteri plures re-
perimus; q̄ prophete ⁊ sumi sacerdotes reges plures deposuerūt pro-
pter eoz delicta vel demerita: nā samuel pp̄heta qui tūc tēporis erat
sumus sacerdos ⁊ pōtifex in israel: saul regē non solū redarguit: sed ⁊
regno priuauit: eo q̄ mandatū dñi non impleuit: vt occideret agag re-
ge amalech: et oēs ibi habitates ⁊ cūcta animalia: et vniuersaz eorūz
substātiaz: vt habet .1. regū. 15. 16. vbi subdit̄: qđ in eius locū assump̄
est dauid / et in regē p̄ eundē prophetā vncius. Idem samuel eundem
agag regē non solū regno priuauit: sed etiā occidit: et in fruſtra cōci-
dit: q̄ restitit israeli de egipto ascēdenti: vt ibi dicit̄. Præterea joſada
sumus sacerdos athaliā mulierē: que illis tēporibus in iudea regna-
bat: regno priuauit et occidi ab exercitu iuſſit et Joam qui erat de re-
gio semine vnxit in regem et posuit diadema super caput eius. 4. re-
gum. c. ii. Daniel itē magnū nabuchodonosor babilonis ⁊ affiriorū
regē iuſſu dei a regno depositus propter eius superbia ac religiōis cō-
ceptū: deſtruxerat enīm tēplū hierusalē ⁊ vasorū eius partē asporta-
uit: et septē annis vt bos fenū comedit et vt bestia vixit: qui demū dei
magnificētia ⁊ misericordia protestari coactus est dices: ego nabuchodo-
nosor oculos meos ad celū leuaui et sensus meus redditus est mi-
chi ⁊ altissimo benedixi. et viuētē in sempiternū laudau⁊ ⁊ glorificaui:
q̄ potestas eius sempiterna ⁊ et regnū eius in generatiōe ⁊ generatio-
ne / et oēs habitatores terre apud eū in nichilū reputati sunt: iuxta vo-
luntatē enīz suā facit tā in virtutib⁊ celi: quā in habitatoribus terre et
nō est qui resistat manui eius ⁊ dicat ei quare fecisti. ⁊ infra: oia opa
eius ⁊ oēs vie eius iudicia. et gradientes in supbia pōt hūiliare: vt hec
lat⁊ habentur danielis. 4. c. Defuncto nabuchodonosor: eius filius
Balthasar successit in regno. et ipse ⁊ optimates sui uxores ⁊ cōcubi-
ne biberunt vinum in vasis aureis: que nabuchodonosor ex templo
hierusalem asportauerat. in eadem hora apparuerūt digitii quasi ma-
nis hominis scribētis in superficie parietis aule regis. Mane: thetel:
phares: que verba interptatus est daniel: quasi ferens vel saltē decla-
rās sentētiaz priuationis a regno cōtra eum dices. Mane: idest mu-
tauit deus regnū tuū et cōpleuit illud. Therel: idest appēsus est in sta-
tera ⁊ inuētus est minus habēs. Phares: idest dūrus est regnū tuū:
et datum est medis ⁊ persis: quia aduersus dominatores eleuatus es
et vasa domus eius allata sunt corā te et tu et optimates tui ⁊ uxores
tue ⁊ cōcubine vimū bibistis in eis: ⁊ cetera que sequūtur. et subditur/
qđ eadem die nocte sequenti intersectus est Baltazar rex caldeus et
parius medus successit in regnum: vt hec habentur danielis. 5. c. Be-

Lotharius rex.

Saul rex.

Agag rex.

Athalia regina.

Nabochodonosor rex.

Balthasar rex.

Secunda pars. §. 8.

Sedechias rex.

Sacerdotiū legis
veteris est figura
noui sacerdotij.

Sedechia rege iuda legi: eo qđ hieremīā prophetā carcerauit & cap-
tivauit: pessima occubuit morte regno p̄uar⁹ vt habet hieremie. 29.c.
Hec sunt exēpla veteris testamēti: que in presentiarū occurunt in qui-
bus propheta vel summus pōtifex seu sacerdos reges delinquentes
correverūt increpauerūt & aliquādo a regno deposuerūt: eo qđ domi-
ni mādata preuaricati sunt/ ea pertinaciter contēnentes: vnde merito
ipsi eorumq; filij regno priuati sunt. Qd̄ ipsis regibus anteq; in lege
veteri cōstituti essent: cominatus est dñs: tradēs eis precepta que ob-
seruare tenebantur: si in regno ipso ipsi eorumq; filij longo tempore
super israel regnare cupiebant, vt habetur deuteronomij. 17.c. Lūz au-
tem sacerdotium veteris legis sit figura sacerdotij noui testamēti/qđ
excellētius & perfectius est: vt traditur per aplm hebreoz. 7. et in.c.
trāslato de consti. et sacerdos legis veteris hoc facere poterat ex cau-
sa: pari ratione & multo fortius idem facere poterit sacerdos summ⁹
legis noue: cū excellētioris sit dignitatis quā veteris: appellatur enīz
supremus sacerdos qđ nomen accepit a moysi. 22.di.c. sacro sancta.
& oēs dignitates & oēm p̄tātem quā habuerūt oēs patriarche: papa so-
lus habet vt inquit bernardus de cōtēplatiōe ad eugenii & refert bal.
in.l.rescripta. C. de precib⁹ impera. offi. co. 2. vbi plura dicit de aucto-
ritate & p̄tāte pape. illud enim qđ in veteri testamento seruabat circa
hoc: illud idem est seruandū in nouo testamēto: vt est textus valde no-
rādus & ad p̄positū nīm satī accōmodatus. in.c. per venerabilē qui fi-
sunt legi. in. §. rationib⁹ in vīsculo sane vbi littera dicit. Hanc cū deu-
tronomii lex secūda interpretet: ex vi vocabuli cōprobat: vi qđ ibi de-
cernit: in nouo testamēto deb̄z obseruari. hec ibi. Nō est ergo mirādū
si hodie papa corrigat castiget & deponat principes seculares ex iusta
causa: sicut olim fiebat in veteri testamēto. Herit enim summus pōtifex
in ecclia dei vicē illius prophete: de quo dicit̄ deutro. 18.c. prophetaz
fuscitabo vobis de fratrib⁹ vīris & c. quicūq; nō audierit illū prophetā:
ego vltor ero: penā. s. tēporalē & eternā ifigēdo. Ex quo vībo dicit ibi
glo. habetur qđ impingētes in summū pōtifice & ei resistētes: grandi
pena sūt puniēdi. hec ibi. qui enīz supbierit nolēs obedire sacerdotis
impiō: qđ p̄ tēpore erit: moriet̄. & rurſius. qđ cohēcitus obedire sacerdo-
ti p̄tēpserit: lapidib⁹ enī obriuer populus: vt dicit̄ deutro. 17. trāsumptiue
in.c. p̄ venerabilē qui fi. sūt legi. vbi illa auctoritas dī sumo pōtifice ex-
ponit. oēs ergo hoīes tenēt pape obedire ipsumq; sequi: qđ oīs aīa ei
subest vt ait apls. ro. 9. trāsumptiue in.c. magnū. ii.q. i. & in.c. oīs aīa de-
cēsibus. nemo ergo excipiēt ab obediētia & reuerētia pape. Qui ergo
ei resistit vel nō parcēdo vel ab ei⁹ obediētia & reuerētia subtrahendo
differēdo vel dilatādo: dei ordinationi resistit: vt inquit apostolus ad
romanos. 12. transumptiue in.c. qui resistit. ii. q. 3. cum pluribus alijs.

Secūda pars. §. 8.

Ad quoru[m] confirmationē facit/ quoniā certū est q[uo]d papa significatur per montē synay de quo dicitur exodi. 19. q[uo]d die tertio descendit dñs in montē synay dicens filiis israel. ne ascendatis in montem nec tangatis fines eius. qui enim tetigerit morietur. significatur enim summus pontifex per talem montē. Primo ratione generalitatis: quia si cut mediante tali monte descēdit deus corā toto populo iudeorū: sic christus mediante potestate summi p[er]tificis in lege noua descendit super toto populo christianoz. secūdo ratione sublimitatis: q[uo]d sicut ille mons sublimior est omni alio monte: ita papa sublimior omni alio prelato. tertio ratione legalis veritatis: quia sicut de illo monte data est lex: ita ab ipso papa omnes leges et iura exquirenda sunt. Omnis ergo qui h[ab]n[et] montem tangit/ non obediendo resistendo vel impugnando vel se ab illo diuidendo vel separando: mori debet. non quo cumq[ue] genere mortis/ sed lapidibus et iaculis est confodiendus/ dignitate et honore priuandus etiam si Rex vel imperator fuerit: omnes quidem tenentur ei obedire eiusq[ue] mandatis obtemperare. nam vt habetur. i. regū. 15. c. Peccatū ariolandi est nō obedire/ et scelus idolatrie non acquiescere. Peccatus igitur paganitatis incurrit quisquis dum christianū se esse asserit: sed apostolice obedire cōtemnit. c. si qui sunt in fine. 81. di. et. c. sciendum. 8. q. 1. Si quis prelato non obedierit: hoc ipso eius est inimicus. 24. q. 1. quoniam vetus. 50. di. si quis preposte ra. glo. notabilis in. c. si quis diaconus. §. ecce in verbo et inimicos eadem di. Idem enī est dominū dei et pape quantū ad mundi gubernationem: sicut eadē est jurisdictio delegatis et delegati: sed de domino dei scribitur hester. 13. Tu enim fecisti celū et terrā et quicquid celi ambitu continetur: dominus enim vniuersorum tu es: ergo et papa qui eius vicem gerit in terris similiter dominus erit vniuersorum: non solum super spiritualia: sed etiam super temporalia et super omnes homines mundi reges et principes etiam seculares: vt supra dictum est et tradit Agustinus de ancho. in libro de potestate pape et ecclesie q. 45. ar. 2. et archie. flo. 3. parte ti. 23. c. 4. §. 17. ergo poterit eos corrigeret et si opus fuerit deponere. Nam si reporibus retro actis hoc facere potuit: multo fortius nūc facere potest: quia ecclesia per incremēta temporum semper maiori potestate vtitur vt. c. displicet ad finem 23. q. 4. tenet Agustinus de anchora in. li. de prāte ecclie. q. 37. ar. 5.

c. iiiij

Finis secunde partis.

Tertia pars.

Schismatici q̄ dū
cuatur,

Eniamus nūc ad terciā par-
tem/in qua ostendere promissimus qđ cardinales
et alii qui ab huiusmodi ecclesie & capitis vnitate
recesserunt/se ab alijs cardinalibus et ecclesie ca-
pite diuidentes etiam occasione reformationis
ecclesie in capite & in membris satis necessarie eo
rūnq̄ auxiliatores defensores et adherentes/
schismatici sunt & lese maiestatis rei et vt tales puniēdi. quod sic ostē-
ditur. schisma est illicita diuisio per inobedientiam ab vnitate ecclesie
facta; vt colligitur ex verbis beati hieronymi super epistolaz ad gala-
thas;q̄ ponuntur in.c.inter heresim. 24.q.3. Hanc schismatis disinficio-
nem tanq̄ prestantiore ampletebitur hosti.in summa ti. de schismaticis.
¶.quid sit schisma.schismatici autem volentes dei ecclesiam discinde-
re: peccant in fide quo ad articulum illum: et vnam sanctam ecclesiaz
catholicam.ad hoc. 24.q.1.c.aduocauit cū quatuor capitulis precedē-
tibus. Verbū autē schisma grecum est: qđ latine scisuram dicit vt.c.
schisma in prin. 24.q.1. Quz enim fides catholica et ecclesia vna sit: vt
late in precedentibus dictuz est: si quis ab hac vnitate recedat diuide-
do se a capatire vel connexione membrorum: diuisus est & schismati-
cus. Vestimentum namq̄ domini ideo scissum non fuit/sed de eo sor-
titi sunt jo. 19. quia ecclesia scindi nō debet sed tota in vnitate consistit
vt dicit rex.in.c. sicut dñi vestimentū. 16.q.7. Unde augustinus post
glo.in preallegato.c.19. Merito inquit vestis qua significatur ecclē-
sia de super contexta perhibetur inconsutilis autē: ne aliquando dis-
siatur. et ad vnum peruenit: qui in vnum omnes colligit. hec ille. Lō
tra illos vero qui tunicam domini diuidere conātur se ab ecclesie vni-
tate diuidentes:insurgit & exclamat idem Augustinus in epistola ad
seuerinū dicens. quasi diuisores vestimentorū domini esse vultis & tu-
nicam illam charitatis desuper contextam quā nec persecutores eius
diuiserū tenere cum toto orbe non vultis. et beatus ciprianus in epi-
stola de vnitate ecclesie *Quis* (inquit) sceleratus & perfidus/quis sic
discordie furore vesanus: vt aut credat scindi posse: aut scindere au-
deat vnitates dei/vestem dñi/ecclesiam christi? monet nos ipse in euā
gelio et docet dicens. erit vnis grec & vnis pastor. hec ille. Et idem
ciprianus in epistola ad cornelinū ita dicit. Nec aliunde nata sunt schis-
mata/quā cū sacerdoti dei non obtemperatur/ nec vnis in ecclesia sa-
cerdos & ad tēpus iudex christi vice cogitatur: cui scdm magisteria di-
uina obtemperaret fraternitas vniuersa:non discidio vnitatis christi
ecclesiam scinderet. Et idem ciprianus in epistola ad forentū sic ait:
Inde enim schismata sic oriuntur dum eps qui vnis est & preest: sup-

Vestis domini,

Tertia pars.

ba quorūdam presumptione contēpnitur/et homo dignatiōe dei ho-
noratus indignus hominibus iudicatur. Et idēz ciprianus in episto-
la ad gratianum. Hec (inquit) sunt hereticorum initia et ortus atq;
conatus schismaticorū male cogitantium: vt sibi placeant: prepositus
superbo timore contēpnāt: sic de ecclesia receditur: sic altare prophā-
num foris collocatur: sic contra pacem christi et ordinationē atq; vni-
tatez rebellatur. Hec ille. Luius sentētie adheret pelagiūs papa in.c.
non vos. 23.q.5. dicens Quisquis ab apostolicis diuisus est sedibus:
in schismate esse non est dubium. Nam vt inquit calistus papa in.c.
non decet. 12.di. non decet a capite membra discedere: sed iuxta scri-
pture testimoniuū/omnia mēbra caput sequantur de cōsecra. di.3.c.ce-
lebritatē de prescriptio. c. cuz nō liceat. itaq; ab vnitate ecclie recedere
nullo modo licet vt inquit ciprian⁹. c. loquit⁹ 24.q.1. Ad idē faciūt no-
tabilia verba beati gregorij in. c. preceptis. 12.di. vbi dicit preceptis
apostolicis non dura superbia resistatur: sed per obediētiā que a san-
cta Romana ecclesia et apostolica auctoritate iussa sunt: salutifere im-
pleantur: si eiusdem sancte dei ecclesie que est caput yestruz cōmuni-
nem habere desideratis. non nouū aliquid presenti iussione precipi-
mus: sed illa que olim vidētur indulta firmamus. Cum nulli dubium
sit qđ non solum pontificalis causatio: sed omnis sancte spei romane
ecclesie et religiōis relatio ad sedem apostoliciā quasi ad caput omniū
ecclesiariū debuit referri: et inde normam assūmere: vnde assumpsit ex
ordium: ne caput institutiōis videatur omitti. Luius auctoritatis san-
ctionem omnes teneant sacerdotes qui voluerint ab apostolice perre
(super quā christus vniuersalē fundauit eccliam) solidate cōuelli.
Si quis hec apostolice sedis precepta non obseruauerit: percepti ho-
noris esse hostis non dubitetur. Ad idem. 93.di.c. obediētiā vbi dici-
tur qđ summo pontifici ea debetur ob omnibus obediētia: vt nulli li-
ceat ei comunicare/ cui pro actibus suis ipse inimicus extiterit: nec in
ecclesia esse poterit: qui eius cathedralē deserit. Ad idem. c. rogamus.
24.q.1. vbi dicitur qđ nulla est sedes que apostolice et romane sedis di-
ctioni subiecta non sit: nec ab eius obediētia et dispositione vos deuia-
re oportet ad quā cuncta majora ecclesiastica negotia visa sunt reffer-
ri. Ad idem verba Chrysostomi in.c. alligant. 26.q.6. vbi inter cetera
dicitur. Qui autem superiori obediēre non vult: quomodo implet il-
lud/principem te cōstituerunt: esto inter eos tanq; unus ex illis. Quo
modo tanq; unus ex illis manet: qui inter obediētes inobediens: in-
ter subditos rebellis existit. Lerte probat se ex illis nō esse: qui renuit
ex obediētibus unus esse. Ad idem. c. cūcta per mūndū vbi oēs homi-
nes mundi summo pontifici obdiētenentur: et in extrauagante: vna
sanctam: de qua supra habita est mentio. qui autēz non obediērit vel

Tertia pars.

se ab eius obedientia subtracterit: schismaticus erit. Ex quibus omnibus colligitur quod non parere preceptis romani pontificis cum rebellione: cum et pertinaciter quis precepta contemnit et iudicium superioris subire recusat: constituit schismatis rationem: ita notanter declarat beatus tho. 2. 2. q. 39. ar. 1. in solutione. 2. argu.

De schismate das-
tan et abiron.

De schismate tri-
buum israel.

Sacerdotii legis
veteris.

Cōtra discedētes
a papa.

Schisina quid est

Pater hoc vitra predicta in schismate quod chore datan et abiron cum alijs cōplicibus fecerint: quod inde ortus est: quia subesse noluerint moysi et aaron summo sacerdoti: ut habetur numeri. 16. late per josephum antiquitatis iudeoz. li. 4. c. 2. Itē pater ex schismate quod decem tribus fecerint: eo quod rege suo condepto: alterum sibi constituerunt. s. hieroboā: ut habetur regum. 3. c. 12. Dicit ergo tunc discedentes vel se diuidentes a summo sacerdote vel rege schismatici reputabātur: et schismatricorum penas hiebant: sic et multo magis idem dicendum erit de illis qui a papa discedunt eum contemnētes: cum sacerdotium legis veteris sit figura christi sacerdotis summi legis noue/ eiusq; vicarij scđm apostolū hebreorū. 7. et traditur in. c. translato de constitutio. dixi supra. 5. precedēti prope finem. Discedere enim a papa ecclie capite: est discedere ab unitate ecclesie: ut ex predictis satis patet/ et colligitur ex his que dicit apls Lollozen. 2. Inflatus sensu carnis sue et non tenens caput/ ex quo totum corpus per nexum et annexiones administratum et constitutum/ crescit in augmentum dei. Hoc autem caput est christus: cuius vicem in ecclesia gerit summus pontifex: ut sepe dictum est. Ideo schismatici dicuntur qui subesse rennūnt rome no pontifici et qui mēbris eius sibi subiectis cōmunicare recusant: ita dicit sanctus tho. 2. 2. q. 39. ar. 1. in solutione. q. in fine/ est bonus tex. in. c. schisina. 24. q. 1. schisina quidem diuisionem importat/ charitatis vniōni oppositam. vnde schismatici illi dicuntur: qui cōcordiaz non seruant in ecclesie obseruatijs ne ecclesie prelatis obediāt/ volentes p̄ se ecclesiam cōstituere singularē. isti quidem a principio peruersum dogma non habēt sed ab ecclesie fundamento recedētes/ in vaniloquii vertuntur et peruersum aliquod confingūt et sic in fine in heresim labuntur: vnde Hieronymus inquit quod heresis et schisma differunt sicut genus et species. Ista sunt notanda verba beati tho. 4. di. 13. q. 2. ar. 1. q. 1. in solu. 2. argu. vult allegare hieronymū super eplām ad galathas cuius verba transcribit gracianus in. c. inter heresim. 24. q. 3. ubi littera dicit. Inter heresim et schisina hoc esse arbitror: quod heresis peruersum dogma habeat: schisina post episcopalem decessionē ab ecclesia pariter separatur: quod equidem in principio aliqua ex parte intelligi potest diuersum. Ceterū nullum schisma est nisi sibi aliquā heresim confingat ut recte ab ecclesia recessisse videatur. hec ibi. Et augustinus in libro cōtra faustum distingens inter heresim et schisma

Tertia pars.

sta dicit. Schismata est eadem opinione ac eodem ritu colentem quo certi: solo congregationis delectari discidio. Heresis vero diuersa opinatur ab his que catholica credit ecclesia. hec ille. Schismatici ergo dissensionibus suis inquis/a fraterna charitate dissoluunt: quoniam ea credant que credimus: vt ait Augustinus in libro de fide et simbolo: et in libro contra donatistas. Non enim sufficit fides sola in formis ad hoc quod quis in ecclesia christi esse dicatur: sed requiritur quod maneat in unitate ecclesie: que attenditur ex ordine ad caput ecclesie: vt supra dictum est: et ita quod subsit iuxta christi ordinationem capiti ecclesie. Ro. pon. hoc est quod dixit beatus Cyprianus in quadam epistola et habetur in. c. deniq. 7. q. 1. vbi formaliter inquit. Qd ho eundem quem nos deus patrem eundem filium enundem spiritu sanctum nosse dicuntur. s. schismati ci: nechoc tales adiuuare potest. Nam et chore datan et abiron cum sacerdote aaron et moysi eundem deum nouerant pari lege et religione viuientes: unum et verum deum qui colendus atque inuocandus fuerat inuocabant: tamen quod loci sui ministerium transgressi/et contra aaron sacerdotem/qui sacerdotium legitimum dignatione dei atque ordinacione presicerat: sacrificandi sibi licentia vendicarunt: diuinitus percussi/penas statim pro illicitis conatibus penderunt: nec potuerunt rata esse et proficere sacrificia irreligiose et illicite et contra ius diuine dispositionis oblata. hec ibi. Que verba sunt satis notanda et ad propositum nostrum valde accomodata: decidunt enim quod licet huius schismatis auctores fautores et auxiliatores fidem teneant quam romana tenet ecclesia eamque colant/et sequuntur/habeantque aliquas occasionses quibus a Romani pontificis obedientia recedant. s. pretensam ecclesie reformationem tam in capite quam in membris satis his temporibus necessariam: nichilominus tamen schismata et divisione faciunt in ecclesia dei: ab ipso ecclesie capite christi vicario temerarie recedentes: vnde schismatici sunt et schismaticorum pena veniunt puniendi. Qd etiam apertissime sentit beatus Hieronymus ad damasum papam scribens/ cuius verba refert Gratianus in. c. quoniā vetus. 2. q. 1. prope finem ubi inter cetera dicit. Cum successore piscatoris et discipulo christi loquor/ ego nullum premium nisi christum sequens: beatitudini tue id est cathedre sancti petri comminde consortior. super illam petram fundatam ecclesiam scio. Quicunque extra hanc domum agnum comedunt: prophanus est. Si quis in archa noe non fuerit: peribit regnante diluvio et infra. quicumque tecum non colligit: spargit: hoc est qui christi non est: antichristi est. hec ibi. que sumuntur ex his que christus in euangelio dixit luce. 11. Qui mecum non est: contra me est. et qui mecum non colligit: spargit. Ex quibus ipsis patet neminem christianum posse neutralem esse schismatis tempore: cum omnes debent ecclesiam et caput eius sequi. ille ergo qui ea non sequitur/ etiam

Mota contra neutrales.

Tertia pars.

ex aliqua colorata occasione: contra eam esse censetur: ex quo ab eius capite discedit: quāvis eandem habeat fidem quā alij ut supra dictū est. non est ergo licetū immo dānatū obedientiam & reverentia ecclesie eiusq; capiti aliquo modo subtrahere/ dissimulādo/ dilatādo/ expēctando: vel neutri partī adherend osuspēdendo forsitan vscq; ad futurū euentum. ad hoc bonus textus in. c. non nos. 23. q. 5. teneant ergo tales si placet fidem nostrā: nichilominus tamē schismatici sunt: et ut tales merito puniendi. Idem in effectu voluit ambrosius super epistolā ad thitū. c. 3. Scribo (inquit) tibi ut scias quomodo ecclesiā ordines: que est domus dei ut cum totus mundus/dei sit ecclesia: tamē domus eius dicatur/ cuius rector hodie est damasus: mundus namq; priuariationis est diuerso turbatus errore: ideo illic necesse est dicatur esse domus dei & veritas: ybi scđm voluntatē suā timetur. hec ille. Et beatus hieronimus scribēs ad damasuz papā ut habet in. c. hec est fides. 24. q. 1. Hec est (inquit) fides beatissime pater quā semper tenuiū in qua si minus perire aut parū caute forte aliquid positū est: emēda ri cupimus a te qui petri sedem & fidem tenes. Si autē hec nostra confessio apostolatus tui iudicio cōprobatur: quicunq; me culpare voluerit: se imperitum vel maluolū vel etiam non catholicū sed hereticum comprobabit. Hec hieronimus ybi supra sentiens vnum admiratiōe dignū/qđ in his que fidei sunt: solum 1 Romanuz pontificem spectat diffinitio/ et ipso approbante/ non est qui reprobare queat: super quo tamē amplius esset cogitandū: omitto qđ non est presentis speculatio nis. Ab ipso ergo 1 Romano pontifice christi vicario ecclesie capite et plenitudinē potestatis habēre: non licnit cardinalibus subpretextu re formationis ecclesie/ temerarie recedere. in tantum est enim attributa pape plenitudo potestatis: qđ cardinales & alij fratres sui non debent erigere calcaneū contra eum: quia monstruosum esset/ qđ subdi ti habeant potestatem in dominos. ff. de mino. l. minor autem magistratus de majo. et. o. c. cū inferior. Qđ si fieret: vestis domini inconsutilis: passa fuisse scisuram/ vel sectionem. ita dicit hosti. quāvis cardinalis esset in. c. per venerabilē. g. Hanc qui filii sunt legitimi. Et in signū huius superioritatis rome potius quā alibi voluit dñs ecclesie caput stabilire scđm eum ut latius retuli supra. g. 4. partis secūde. unde cardinales alijq; prelati discedētes ante tempus ab obedientia apostolice sedis etiam si papa dicatur hereticus: dicuntur schismatici & ut tales sunt puniendi: ut est textus in. g. hinc autē. 17. di. et ibi notat dominicus dicens hoc facere cōtra cardinales qui recesserunt a ciuitate pisana antequā gregorius duodecimus fuisse depositus a cōcilio pi sano. refert Jo. de anania in ru. de schismaticis. pe. co. et pepositus alexandrinus in dicto. g. hinc autem. Cum autem cardinales illi de

Tertia pars.

quibus agimus se diuiserint ab ecclesie vnitate: que in duobus constat. primo in membroz ecclesie: id est fidelium ad iniucē cōexione. secūdo in eozdem ordine ad vnū caput christi. s. vicarium: inde merito interfertur necessarioq; concluditur schismaticos fore et vt tales iuste fuisse punitos qui summo pōtifici subesse membrisq; ecclesie subiectis cōmunicare noluerunt. A cardinalibus enim hoc schisma principiū habuit: sicut et omnia preterita si recte examinetur: vt firmat beatus hie ronimus dicēs: veteres perscrutās historias imuenire nō possūt alios scindisse ecclesiaz dei et de domo dñi in populos se duxisse/ preter eos qui positi sunt domini sacerdotes et pphete id est speculatorēs: hi vertitūr in laqueū tortuosum ponētes scandalū in omni loco. hec habentur in.c. trāfferunt. 24. q. 3. vt enim inquit Augustinus: sunt in ecclesia quidam prepositi de quibus apostolus dicit: sua querētes non que ie suū christi. quid est sua querētes: non christū gratis diligētes: non deū propter deū querentes: temporalia cōmoda cōsequētes/ lucris inhiātes: honores ab hominib; appetētes. 8. q. 1. c. sunt in ecclesia. Lōtra hos inuehit ezechiel. 34. ve inquit pastoribus q; pascebant semetipos qui scilicet propter propria cōmoda perniciosa lusciant schismata in ecclesia dei. Rex autem francorū huius schismatis auctor ut in casus narratiōe dicī: similiter est schismaticus. Nō per nūcios suos ad hoc specialiter deputatos corā Leone papa moderno confessus est abiu- rans (sicut predicti cardinales fecerūt) et detestans quicquid in pīa no conuenticulo actū est: approbans omnia et singula que in latera- nensi sacro cōcilio generali acta et decisa fuere. Unde tam de rege frā coꝝ q; de cardinalibus predictis non est amplius insistendū: cum ipsi sua sponte et voce delictū suū confessi sunt: erroris veniam postulātes. itaq; contra suā confessionē non sunt amplius audiendi: vt.l. generali ter. C. de non i.m. pe. c. per tuas de proba. H̄erege autem et de regina nauarre similiter dicendū est: q; schismatici sunt ex eo q; regi francoꝝ schismatico se iunxerunt fedelisq; cum eo inierunt et contra summū pōtificem conspirarunt/ ita vt merito de eis dici potest illud psal. 2. tran- sumptiu in.c. si ecclesia. 23. q. 4. Astiterūt reges terre et principes cō- uenerūt in vnū aduersus dñm et aduersus xp̄m eius. sautores enī ad herētes et sequaces schismaticoꝝ: schismatici sunt et vt tales merito pu- niendi: vt dicit textus in.c. vno de schismaticis li. 6. similiter sunt lese maiestatis rei: vt dico infra parte. 4. §. 1. sunt enī cooperatores in de- licto et per cōsequētes pari pena sunt puniendi vt. c. 1. de offi. de. c. sicut dignū de homicidio. l. quoniā multa. C. ad legem iuliā de vi. publica. glo. nota. in cle. 1. de penis in ḥbo defensauerit: cuꝝ cōcordatijs. vnde quicquid iuste potest fieri contra principales: potest etiam contra ad- herentes et complices vt in preallegatis iuribus. tenet exprisse Alsten

Conclusio.

De rege francoꝝ.

De rege nauarre.

Tertia pars. §. I.

sis in summa li. 2. ti. 64. ar. 7. co. 2. facit. l. non dubito. ff. de captiuis, de quo latius in quarta parte. §. 3. dicemus.

Non obstat predictis textus in preallegato. c. vno. §. nichilominus omnes de schisma. li. 6. vbi sautores et auxiliatores schismaticorum solū modo excommunicantur: quia secundum archi. et alios illa decisio fuit reuocata per Benedictū undecimū. vel aliter et forsitan melius ibi Bonifacius octauus expressis nominibus principalium delinquentium: eorum sautores et sequaces deducit in processu et sententia sub generalitate: et sic nominibus non expressis. quod an fieri possit de jure satis est dubius ut tradit⁹ per Inno. et alios in. c. certificati et in. c. in nostra de sepul. secundum pe. de anchora. in. d. c. vno. in. 3. notabili. unde merito fuerunt leuius puniti. In casu autem nostro processus particularis factus est contra predictos regem et reginam navarre tanquam contra schismaticos et lese maiestatis reos: ideo sicut tales merito fuerunt puniti: ut ex predictis satis patet. et colligitur ex quadam extrauagante Clementis quinti iincipiente ad certitudinem que hodie repetitur sub titulo de sen. ex. de qua infra in quarta parte. §. I.

§. I.

Oppositio.

An metus perditionis honorum excusat.

Nec eos excusat dicere quod ipsi nunquam di-
scerunt ab ecclesie unitate immo fidem nostram semper tenuerunt ipsumque julium papam ut ecclesie caput coluerunt et venerati sunt. si autem regi francorum pape resistenter adheserunt: non quidem ea intentione: ut papam ledarent vel ei resisterent: sed potius ne bona sua que in regno francie et prope tenebatur perderent: puta dominium de bearne et ipsum regnum navarre. Unde non videtur sibi imputandum ad schisma/ etiam si indirecte pape resistant: cum sua principalis intentione fuerit bona sua conseruare et illa non perdere. Non enim omnes resistentes pape quo cunque modo sunt schismatici: sed illi qui per spontaneam intentionem ac manifestam rebellionem et eius iudicialis sententie recusationem ipsu non recognoscendo ut caput ecclesie: sed si per alicuius comodi temporalis affectionem vel periculi evitacionem resistat quis preceptis pape et non obediat: talis etsi grauiter peccet/ non tamē dicitur schismaticus: ita dicit archiep̄us flo. 3. parte. ti. 23. c. 4. §. II. incipit de schismatis. Ad cuius confirmationem facit quod notanter voluit idem archiep̄us flo. 2. parte. ti. 12. c. 6. vbi post Ray. dicit quod si fidelis fidei mente teneat: aliquem tamen actum infidelitatis facit/ puta si reverentia idolis exhibeat propter amorem mulierum/ sicut fecit salomon deus suarum uxorum: ut habetur. 3. reguz. c. II. transumptive. 3. q. 7. §. salomon et. 32. q. 4. c. salomon: non propter hoc apostata vel hereticus indicandus est. hoc voluit raymundus in summa .I. parte. ti. de apostatis, vñ. circa istas apo

Tertia pars. §. I.

stas licet non ita late loquat^r ubi dicit: qđ si aliquis christianus resi-
det in ciuitate sarracenorum et profitetur machometum nuncium esse
dei sicut machometi faciunt ad laudem et venerationem illius quē co-
lunt et venerātur pro sancto: vel osculatur sepulchrum almaodi quasi
ex reuerentia ac si esset sanctus: vel in publico se gerat pro sarraceno:
et in occulto pro christiano et hec faciat verbo tantū vel profiteatur
propter metum: sed in corde in nullo deuiat a fide: nec dicit eum apo-
stolam nec hereticū: nec excommunicatū: peccat tamen mortaliter quā
tuscūq; sit metus ut ibi per eum. Idem ergo dicendum de eo qui ex
alia causa vt puta libidinis aliquid illicitū et prohibitū fecit ut de ado-
ratione idolorum diximus. Ad hoc bene facit glosa nota. scdm abba-
tez ibi in.c.tuaꝝ in verbo signatos in fine de priuile. que singulariter
vult: qđ qui libidinis causa simulat se monachū: non obligatur ad mo-
nachatū saltem in foro conscientie. bene facit.c.tua de sponsa. Inter-
gritas ergo intentionis magis quā factum in hoc attenditur. pari ra-
tione idem videtur in casu de quo agimus. Presertim cum hoc faciat
iusto meru ducti. s. ne perdant honore et bona sua vel eorum maiore
partem. metus enim perditionis omniumq; rerum vel maioris par-
tis: reputatur iustus vt.l. i. c. si nō iussu principis et.l. pe. c. qđ metus
causa. c. abbas. eo. ti. scdm inno. in. c. cum dilectus eo. ti. super verbo
mortis. Idem tenet hosti. in summa eo. ti. §. qualiter metus ver. inue-
nio tame allegat. l. propter litem. ff. de excusa. tu. habetur insti. eo. §.
item propter litem. bene facit textus in. l. fi. C. de reno. dona. metus
ergo perditiois patrimonij reputatur iustus sicut timor dānni in per-
sona ut dicit bal. in. l. non est verissimile. §. si fenerator. ff. qđ metus
causa. et in. l. interpositas. C. de transactis post Lynum et alios anti/
quos. Et inde est qđ timor perditiois instrumētor̄ omnium bonorū
vel maioris partis ipsoꝝ: est iustus metus sicut quādo infertur timor
mortis vel pena capitalis. ita dicit bal. in. l. isti quidem. §. si is. ff. quod
metus causa. Unde si potestas vel tirannus dicit facias michi instru-
mentū mille florenorum vel alterius promissionis alias veniaꝝ ad cō-
burendum domum tuam: reputabitur iustus metus scdm qualita-
tes personarꝝ et rescindetur instrumētum si metus imminebat sicut re-
scinderetur si esset metus mortis vel corporis cruciatus. ita dicit Bal.
in. d. l. interpositas. et sequuntur alij moderniores reputantes hoc val-
de notabile. Sequitur etiaꝝ vitalis in libro clausularꝝ in clausula de
metu rerū. et inde est qđ si vassalus copulaset amiciciam cuꝝ inimicis
dñi iusto timore ductus: excusarētur a perditione feudi. ita notanter
ad propositum dicit martinus de laude in. c. i. in ti. quibus mo. feudū
ammittitur libro feu. quem refert et sequitur Jacobinus in tractatu
feudorū. fo. 31. co. 3. v. quinta causa principalis. alias in parte dictiꝝ

Tertia pars. §. 2.

vassalli promiserunt non comittere felloniā co. 3, mouētur ipsi per testum notabile in. l. nouissime. ss. quod falso tuto. aucto. vbi ille qui cu*z* tutor non esset: si cōpulsus aut metu ne compelleretur auctoritatē ac cōmodauerit: excusatur, quē textū bal. ibi trahit ad multa de qubus ibi per eū. Si enim rex et regina non adhererent regi francorū pro ut rex sibi precepit vel saltem rogauit: indignatus caperet eis dominiu*z* de bearne: quod intra regnū gallie vel prope consistit. et consequēter honoris periculum incurrent. Periculum autem honoris equiparatur periculo vite ut sentit Bar. in. l. vt vim. ss. de iusti. et iure. Unde glosa in. S. suspectus in ver. ob culpaz iusti. de suspectis tutori dicit qd̄ sicut culpa non equiparatur dolo: vbi agitur de periculo vite: ita vbi agitur de periculo honoris: qd̄ est notandu*z*. bene facit textus in. l. Julianus. ss. si quis omis̄a causa testamē. cu*z* dicit. non enim caret dolo pater qui honore proprio omis̄o propter cōpendium alienā institutionem maluit. Unde metus regis superioris et tante potētie: iustus reputabitur: cum presertim solitus sit male tractare non obtemperātes: vt volunt docto. bar. et alii in. l. que onorande. ss. quarū rerū actio nō datur per Abb. et alios in. c. causam matrimonij de offi. de. et in c. ss. qui clerici vel vouētes. notatur in. l. ad inuidiā. C. qd̄ menis cua sa/ et in pluribus alijs iuribus vulgaribus. Ista ergo videntur reges ipsos a schismate excusare et consequenter a schismatis pena.

§. 2

Schismaticoz genera.

Ad ista enim faciliter responderi potest:

Nā scdm Augustinū in libro de questionib⁹ euangeliorū: tria pos sunt distingui genera schismaticorū. Aliqui enī sunt schismatici intētione nō operatione: quicunq; enim ita inuident bonis ut querat occasiōne excludendi eos vel criminā sua sic defendere parati sunt si objecta fuerint vel probata: vt etiam conuenticulorū segregations vel ecclesie perturbationes facere cogitent: iaz schismatici sunt; et ab vni tate ecclesie corpe decisi: etia*z* si non inuentis occasionibus aut occulis factis suis sacramēto ecclesie corporali cōuersatione sociētur. Ali qui vero sunt schismatici operatione/ sed non intentione: quia per se non intendunt se ab vnitate ecclesie diuidere: propter tamen aliquod cōmodū temporale cōsequendū vel periculū evitandum cōuenticuloz segregations faciunt: ac per hoc schisma incurrint et schismatici cēseri debent: Quia sicut voluntas coacta vel mixta voluntas est: vt. c. me rito queritur. 15. q. 1. cum cōcor. ibi positis in glo. super verbo vult et phus hoc probat. 5. ethicoz: sic effectus sequens ex causa per accidēs/ effectus est. Sed aliqui sunt schismatici intētione et operatione. Ista sunt notanda verba augustini de anchona in libro de potestate ecclē-

Tertia pars. §. 2.

sie.q.26.ar.1. in corpore questionis refert et sequitur archiepiscopus
floren.3. parte.ii.23.c.4. §. 12.

*Ex quibus omnibus patet qđ rex et regina nauarre et si rectam fidē nostram teneant et sequantur ipsumq; Romanum pontificem in caput ecclesie recognoscant: propter metū tamen regis francorum et perditionis honoris vel bonorum Francorū regi adheserunt: sed usq; cū eo inierunt contra ecclesiam romanam Romanumq; pontificem: nō excusant a schismate nec a lese maiestatis crimen. quia p nullo metū mundi debuissent a veritate et vnitate ecclesie eiusq; capite discere: et peccatum inobedientie cōmittere: vt est textus valde singularis et ad propositū nostrum satis accommodatus in.c.correcta.24.q.1.vbi julius papa orbis episcopis scribēs sic ait. Nolite pp̄ter vllā perturbationē recedere a recta fide et ab apostolico tramite: sc̄iētes qđ iuxta saluatoris sententiam beati sunt qui persecutiones patiūtūr propter iusticiā. facit.c. quecūq; eadem cau. et. q. ibi dum dicitur. vinculis peccatorum absolui non possunt qui a societate petri quomodolibet se segregauerint. Ecce dicit quomodolibet vt omnē causam etiā iustū metū cōprehendat. nulla ergo animi perturbatio nullusq; metus excusat discedērem ab ecclesie vnitate et romani pontificis obediētia cui vrgente fide obedire omnes cogimur vt late in precedētibus dictum est. ecclesiam enim christi que non litigiosis opinonibus singitur: sed diuinis attestacionibus comprobatur: propter quemlibet hominez relinquere non debemus: quia bonū est cōfidere in domino/qua cōfidere in ho-
mīne.psal. 117. Ita dicit beatus augustinus in libro de correctiōe do-
natistarū ad bonifacium.c.3. Propter metū ergo regis francorum:
nec propter timorē perditionis bonorum: rex et regina nauarre non
debuerunt ecclesiam sanctam immaculatam afflictam indefensam re-
linquere: eiq; impudenter et inuercunde terga dare cū tam graui ani-
marū suarum damno et periculo. Memo enim iustus esse potest quā-
diu ab ecclesie vnitate respectu capitū vel membroz est separatus: vt
inquit Apostolus ad ro. 12. Quēadmodum enim membrum si preci-
datur ab hominis viii corpore: non potest tenere spiritum vite: sic ho-
mo qui preciditur de christi iusti corpore: nullo modo potest spiritum
tenere iusticie etiam si figuraz membra teneat quam sumpsit in corpo-
re. Ita dicit augustinus in libro de correctione donatistarum ad bo-
nifaciu comite: trāscribitur p Bracianū. 23.q. 7. c. queamndū: nullus
enī metus excusat a peccato. c. sacris de his q̄ vi metusue cau. fūnt.
Ad hoc nos monet saluator Matthei decimo caplo. Nolite inquit ti-
mere eos qui occidunt corpus: animā aut̄ non possunt occidere: Sed
potius timete eum qui potest animam et corpus perdere in gehēnāz:
Ubi charostomus non solum ille preditor est veritatis: qui transgre-*

Metus non excu-
sat a schismate.

Tertia pars. §. 2.

diens vertitatem palam pro veritate mendacium loquitur: sed etiam ille quod non libere veritatem pronuntiat: quamlibet pronuntiare oportet: aut non libere veritatem defendit: quam defendere conuenit. hec ille. Et habetur in c. nolite timere. II. q. 3. vnde Augustinus ad casulanum. Quisquis metu cuiuslibet potestatis veritatem occultat: iram dei super se prouocat: habetur in c. quisquis. II. q. 3. Sepe enim rectores imprudenti humanae amittere gratiam formidantes: loqui libere recta pertimescut. Ut ait gregorius in. 15. sui pastoralis et habet in. c. sit rector. 43. di. Metus ergo perditiois vite/ honoris/ vel rerum non excusat a peccato ut dictis iuribus. Vnde marcellinus papa quod adeo fuit a paganis copulsus: ut templum eorum ingressus grana thuris super primas imponeret: sed illa copulsio eum ab heresi non excusavit ut dicit tex. in. c. nunc autem. 21. di. Nec similiter excusat pilatus qui Christi innocentiam agnoscens ne cesaris indignationem incurreret: et officium honoris/ quod ab eo tenebat/ sibi subtraheret: christum cruci affigi fecit. Lautra hos exclamat beatus Gregorius. 19. li. moralium dicens. Omnes huius seculi dilectores in terrenis rebus fortes sunt: in celestibus debiles: nam pro temporali gloria usque ad mortem desudare appetunt: et pro spe perpetua nec parum in labore quidem subsistunt pro terrenis lucris quaslibet iniurias tolerant: et pro celesti mercede vel remissi verbi ferre contumelias recusant. terreno iudici toto etiam die assistere fortes sunt: in oratione vero coram domino vel viuis hore momento lassantur: sepe nuditatem de sectionem famam pro acquirendis divitiis atque honoribus tolerant: et earum rerum spe se per abstinentiam cruciant: ad quas adipiscendas festinant: superna autem laboriose querere tanto magis dissimulant: quam to magis ea retribui tardius putant. Hi itaque quasi malarum arborum more deorsum vasti sunt sursum angusti: quia fortes in inferiora subsistunt: sed ad superiora deficiunt. atque contra ex qualitate palmarum designatur proficiens vita iustorum: qui nequaquam sunt in terrenis desideriis fortes et in celestibus debiles: sed longius atque distanter studiosos magis deo se exhibent quam seculo fuisse meminerint et cetera que sequuntur habentur in. c. omnis. 47. di. Potius enim debet quis omnia mala pati quam mala consentire vel malum facere. c. super eo de usuris. c. eos. 4. di. et dicto. c. ita ne. 32. q. 5. Satius quidem est fame mori quam idolaticis vesci: ut ait Augustinus in libro de bono consurgali transcribitur in. c. sicut satius. 32. q. 4. de iure enim canonico vel de iure diuino metus etiam iustus: qui potuit cadere in constantem virum vel mandatum domini vel superioris: non excusat: quod potius debet quis conservare vitam anime quam corporis. nam committendo peccatum mortale/ moritur anima: sustinendo vero gladium/ moritur corpus. Quinimum vir perfectus potius debet pati mortem corporalem: quam

De marcelino:

De pilato.

Contra negligentes res spirituales

{ Metus non excusat a peccato.

Tertia pars. §. 2.

peccatum veniale cōmittere. Quia peccatum veniale opponitur fer-
uori charitatis vt traditur per glo. in prohemio li. 6. Cir autē perfe-
ctus magis debet eligere corporis interitū caduci & mortalisi; quā fer-
uore charitatis quā habet in deū pdere bene facit qd̄ nota in. c. que
rit. et. c. nequis. 22. q. 2. ita dicit abb. per illū tex. in pallegato. c. sacris.
Hinc est qd̄ clerici non seruātes interdictuꝝ ad metum vel compulsi-
onem superioris; non excusantur. Ita notāter decidit do. cardi. in cle.
grauiſ de sen. exco. in. 7. q. pro quo allego textū exp̄ressum cuius ille
non fuit memor in. c. si. de exce. prela. et istud teneo quic quid dixerit
Bal. in. l. nouissime. §. i. ff. quod cum falso tutoꝝ. Hinc etiam est qd̄
si habens uxorem de adulterio suspectam precipit seruo vel familiari:
q̄ eam interficiat/alias minatur sibi mortem: Seruus non debet pa-
rere: et si pareat et occidat: non excusatur ab homicidio. ita notāter
decidit abbas in. d. c. sacris co. 2. reprobata opinione Lyn et alioruꝝ
in. l. l. c. vnde vi. et bal. in. c. i. §. iniuria de pace iura. fir. et moderno-
ruꝝ in. c. 2. de homicidio: qui contrariuꝝ tenebant. Hinc est etiam qd̄ si
accusatus vel inquisitus de delicto positus in tormentis: tormentorum
metu cōfiteatur delictuꝝ: quod nō cōmisit: et ex hac causa decapitatur/
nisi hoc in extremo saltem vite reuocauerit/videtur in peccato morta-
li decedere: et consequēter ecclesiastica carebit sepultura. ita mirabili-
ter decidit Abb. in. c. ex parte. 2. de sepul. in prin. & videtur satis ratio-
nabile: nam sicut non licet falsum dicere testimoniuꝝ contra aliuꝝ vt in
c. i. de criminē falsi: ita nec contra seipsuꝝ: sicut dicimus in simili de oc-
cidēte se ipsuꝝ: vt. c. sicut non licet in primo. 23. q. 5. Idez de cleroꝝ per-
tinet de ipsum: nam incidit in excommunicatione ac si alium clericuꝝ
percussisset vt tenent docto. in. c. cōtingit in primo de sen. exco. et ibi
Abb. in quarto notabili/iddē tenent docto. in. c. i. de vita & honestate
clericorū. li. 6. quos resert & sequit̄ matheus in tractatu de extēsione iu-
riū co. ante pe. Idez tenet jacobus doctor antiquis in. §. iuris prece-
pta instituta de iusti. et iure prout resert ibi io. fabri ad hoc bonus tex.
in. c. si quis absciderit. 55. di. vbi dicitur q̄ si quis amputauerit sibi viri
lia: non fiat clericus: quia sui est homicida: et dei cōditioni inimicus &
ibi per prepositū alexandrini. Idem dicendū est de eo q̄ in iudicio cō-
stitutus metu pene veritatē negat: nam iste eodez modo grauiter pec-
cat scđm abb. in. d. c. ex parte. & in. c. i. post prin. de testibus cogendis.
Inducit ad hoc qd̄ voluit bar. in. l. relegati in prin. ff. de penis vbi di-
cit q̄ si aliquis est iuste ad mortē dānatus & fugit: peccat. Si autē pec-
cat: non debet fugere: immo potius omnia mala pati. Ad hoc glo. no-
tabilis & ibi docto. in. cle. pastoralis de reiudi. Hinc est qd̄ testem fal-
sum metu non excusat vt nota. 15. q. 5. c. auctoritatem in glo. magna
scđm bal. in. l. data opera. c. qui actu. non po. co. 13.

Lōtra clericū vi-
lantez interdictuꝝ
propter metum.

Nota illum textuꝝ

De seruo aliquod
illcitū faciēte pro-
pter metu domini

De illo q̄ metu tor-
mentorū falsoꝝ cō-
fiteretur.

De illo qui propt̄
metu veritatē ne-
gat.

Tertia pars. §. 2.

Superiori paren-
dum est.

Ita ergo videtur dicendum in casu nostro ut reges ipsi Nauarre potius debuissent exponere se omni rerum et personarum periculo / q̄ contra ecclesiam ire. Magis enim debuissent obedire deo ecclesie et romano pontifici christi vicario: quā regi francoz. Actuū. s.c. Nam si aliquid mandat procurator et aliud proconsul: obediendū est proconsuli. Et si aliquid mandat proconsul et aliud imperator: obediendū est imperatori / non procōsuli. Ita dicit glo. notabilis. Ro. 13. Est text⁹ et c. si dñs in. c. qui resistit. II. q. 3. et in. c. que cōtra mores. s. di. Ad idē text. in. l. contra pupillū in fi. ff. de reiudi. vbi is qui ad maius auditorium vocatus est: si litem inchoataz deseruit: contumax non videtur. Quia semper superiori obediendum est / et obēperandū: vtibi dicitur et in. c. cum teneamur de appella. cum concor. ibi positis. Metus ergo regis francoz vel perditionis honoris seu bonoz vel maioris partis eorum non habuit: Reges ipsos excusare vt clare patet ex iam dictis et tenet expresse hosti. in summa ti. de peni. et remi. §. quibus et qualiter versiculo quid de rapina. vbi dicit: qđ non excusatur quis si dñm adiuvat in bello iniusto propter timorem ammittendi feudi vel incurriendi dannū aliud temporale. 32. q. 5. c. ita ne. Cum autem bellū ex parte regis francorum et schismaticorum esset iniustum: vt late in precedentibus dictum est: non debuerunt reges ipsi se confederare cuzeis in preiuditium ecclesie / nullusq; metus eos excusare potuit: presertim cuz om̄is metus abesset: eo qđ sacra vestra maiestas policebat se eis fauorem et auxilium latirū contra regem francorum et quencumq; alium volentem eos offendere. Et quibus omnibus necessario concluditur: qđ tam reges ipsi nauarre q̄ rex francorum et Cardinales predicti eorumq; fautores auxiliatores et defensores fuerunt schismati et lese maiestatis rei et vt tales merito puniendi.

Finis tercie partis.

Incipit quarta pars.

Conclusio,

Quarta pars.

Vnc dicamus de quarto

articulo. s. de schismatis grauitate et pena.
volens enī deus nobis ostendere q̄ hor-
rendum et detestabile sit hoc crīmē: Cho-
re Bathan et Abirō Schismaticos eo qd̄
Baron sumo sacerdoti debitam reuerētā
denegarunt ab eo recedentes: nouo quo-
dam mortis genere eos puniuit: aperiēs-

De schismatis gra-
uitate.

naculis suis et omni eoz substātia: descēderuntq̄ viii in infernū operti
humo: et perierūt de medio multitudinis: vt legit̄ numeri. 16. c. et psal-
mo. 105. Preterea cū post mortē Salomonis regis iudeoz̄ regnasset
et duodeciz tribus israel Roboā eius filius obtineret: decem tribus
eū reliquerūt/fecerūtq̄ schisma et adheserūt Hieroboā regem eū sibi
cōstituētes. Quaz obrem tāta dñi indignatio extitit aduersus illos q̄
schisma fecerūt: quod demolitus est eos; et dedit in dīreptionē donec
abiiceret eos a facie sua: quia dissipatus est israel a domo dauid. Et
abdon propheta missus est a dño ad hieroboā ad exprobrandū sibi
peccatū schismatis/ prohibit̄ est apud illos schismaticos panē come-
dere/ et aquā bibere: qd̄ quia non seruauit: morsu leonis in itinere ne-
catus est. Cōtinētur ista. 3.li. regū. c. 13. trāsumptive in. c. deniq̄. 7. q. 1.
Ex magnitudine aut̄ et grauitate pene qua deus tūc tēporis priora de-
licta puniuit/ et cauēda ac fugiēda mōstravit: appare et delictoz̄ graui-
tas. nam pena debet esse delicto cōformis vt. l. respiciendū in princi-
pio. ff. de penis et in. c. felicis eo. ti. li. 6. cū multis similibus. Quis enī
sā dubitanerit hoc sceleratius esse cōmissuz̄/ qd̄ grauius est vindicat̄:
vt inquit Hieronimus in. c. non afferamus. 24. q. 1. Unde beatus Au-
gustinus ad emeritū de hoc crīmē schismatis ita loquitur. Quant̄
aut̄ diuino iudicio pēdatur hoc facin̄: lege qd̄ relegisse nō ambigo.
inuenies aut̄ Bathā et Abiron hiatu terre deuoratos: ceteros om̄s
qui ei cōsenserūt: igne de medio eoz exēunte cōsumptos. illud ergo
scelus ad exemplū deuitandi dominus deus presenti supplicio demō-
strauit: vt cum talibus pacientissime parcit/ quale vltimo iudicio resta-
ret/ ostēderet. hec ille. Idem licet sub alijs verbis voluit beatus hie-
ronimus in dicto. c. no afferamus: et cipriamus in. d. c. deniq̄. Sacri-
legiū ergo schismatis omnia delicta tranngreditur: vt inquit Augusti-
nus cōtra eplām parmeniā. Quapropter beatus Liprianus schisma
idolatrie comparavit/ refert eum Augustinus li. 4. contra cresaniū
grāmaticū: et in epistola cōtra Genesimum ita loquitur. Quare di-
uisores vestimētor̄ esse vultis et tunicā illā charitatis desuper cōtextā

De schismate tri-
buū.

Schisma dicitur
sacrilegium.

Quarta pars. §. I.

Schismaticus est
hostis.

Conclusio.

quā nec persecutores eius diuiserunt tenere tūz toto orbe non vultis? Idem in effectu dixit cipriani in quadam epistola de vnitate ecclesie cuius supra habita est mētio. Quid plura? Schismaticus alienus est/prophanus est/hostis est/habere non potest deum patrē: qui vniuersalis ecclesie nō tenet vnitatē. Ita dixit iedē Liprian⁹ in quadā sua epistola: et habet in.c.alienus.24.q.1. Ecce qđ schismaticū dei hostē appellat quia tunica domini incōsūtilem: quā pilati milites nō fuerūt ausi scindere:schismatici xp̄i crucifixoribus crudeliores effecti scindere conātur. Quapropter eoz sacrificia tanq̄ inimicoz deus ip̄e odit/ et proīcit: vt inquit Amos ppheta ⁊ habet.c.od.24.q.1. Ex quibus omnibus apertissime demonstratur schismatis grauitas. Nam inter pecata que fūt in proximū:schisma est maximū:quia contra spūale multitudinis bonū ⁊ cōtra christianoz quietē ⁊ tranquilitatē vt p̄ beatu⁹ tho.2.2.q.39.ar.2. et per augustinū de anchora in li.de potestate ecclie.q.25.ar.4. et per archiep̄m flo.2.parte.ti.3.c.ii.§.1. et per cardinalem sancti sixti in li.de potestate ecclie quarta parte.c.8. Quibus addo bedam super matheū dicente. Quicunq̄ ab vnitate fidei vel societate petri apostoli quolibet modo semetip̄sos segregauerint:tales nunc nec vinculis peccatorum solui/nec ianuaz possunt regni celestis ingredi. Hec ille:et reperiuntur ista verba in.c.quicunq̄.24.q.1. Itē cyprianus in.c.didiscimus eadem causa et.q. Luncti schismatici quia foris sunt idest extra eccliam:spiritum sanctum non habent. Idem repetit in preallegato.c.alienus vt supra retuli. Et cum schisma grave dānosum periculosum ac detestabile peccatum sit: graui animaduersione est dignum. Nam scđm mensurā delicti debet esse plagarū modus.deutono.25.c.et.c.felicit.§.ceterum de penis.li.6.

§. I.

Pena schismati-
corum.

Pena que pro schismate a iure reperiur
imposita est: primo enīz schismatici ipso iure sūt excōicati.23.q.5.de ligurib⁹.c.2.de schisma. Et cōsequēter eis cōicandū non est.c.a nobis de excep.cū sunilib⁹. et merito eis nō cōicatur:quia per ea q̄ quis peccat:debet puniri:vt dicit Sapiētie.ii.c.et.c.quāto.de trāsla.pre.c.litteras de tēpo.ordi.c.cū oliz magister de offi.de.c.2.de rebus ecclie.nō alie.c.pastoralis in fi.de iure patro. c.ad liberandā de indeis. Lū aut schismatici ab ecclie ⁊ mēbroz suoz vnitate ⁊ cōione separēt se:cōueniens est qđ eis non cōmunicetur: vt declarat beatus tho.2.2.q.39.ar.4.refert et sequitur archiep̄s flo.2.parte.ti.3.c.ii.§.1.co.2. Cardinalis sancti sixti in summa de potestate ecclie.4.parte.c.8. De his intelligendū est quod scribitur numeri.16. Recedite a tabernaculis hominum impiorū:qui.s.schisma faciunt:et nolite tangere quod ad eos pertinet ne induamini peccatis eorum ⁊c.

Quarta pars. S. I.

Secundo schismatici puniuntur pena depositionis/ priuatur enim dignitatibus suis. 23. d. c. In nomine dñi. de scisma. c. vno. li. 6. publicatur etiā eoz bona vt. d. c. de liguribz et in preallegato. c. vnico de schismatis li. 6. Nō sapienter cōstitutū est. Hā cū schismatici eorumqz se quaces recusent ecclesie capiti subesse: merito a sua dignitate deponuntur: vt nō sint aliorū caput vt per beatū tho. et alios vbi supra. Et propterea Bonifatius octauius Jacobū et petrū de coluna Cardinales schismaticos ab omni cardinalatus comodo et honore depositus emibusqz beneficijs dignitatibus/ et prelaturis perpetuo priuauit/ redditus etiam inhabiles ad habenda: cunctis eoru bonis mobilibus et immobilibus/iuribus/actionibus ac iurisdictionibus publicatis/expositis insuper eoz personis capiendis: vt hec latius continentur in preallegato. c. vnico de schismatis li. 6. Si aetor tñ qđ benedictus vndeclimus eos postea restituit exceptis cōfiscatiōibus/ in quibus nichil immutauit/ vt habetur in extrauagāte benedicti: que hodie reperitur inter extrauagātes cōmunes sub titulo de schismatis. incipit dudū bone memorie: per hoc tamē non correxit penas in. d. c. vno cōtentas. Sunt preterea schismatici lese maiestatis rei tanqz in supremū oīm regū et principū regē ac principē conspirātes; vt in precedentibus dictum est: et tanqz lese maiestatis rei schismatici non habēt filios in posteritate: vt dicit bal. in. l. nam et ciuiū. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris: refert 10. de anania in rubrica de schismatis pe. co. vnde rex Frātorz huius schismatis auctor cardinales etiā schismatici/ qui cōtra ecclesiā et Romanū pontifices cōspirarūt: huius criminis indubitanter rei sunt: vt. l. 1. ff. ad legē iuliā maiestatis. et. l. quisquis. C. eodez. Rex autē et regina nauarre in hoc crimen similiter inciderūt: eo qđ fedus inierunt/ et amiciciā cōciliarūt cū rege franco et ecclie inimico: vt est tex. in. l. 2. ibi aut priuatus ad hostes profugere et in. l. 3. in principio et in. l. 4. ff. ad legē iuliā maiestatis: vbi dicitur: qđ eo ipso qđ aliquis ad hostes romai imperij cōfugit/ aut opē vel auxiliuz eis quoquo modo dederit/reus est huius criminis. Ille ergo qui vadit ad hostes/ vel mittit litteras/ vel nuntiū: vel aliquid simile facit in dānum principis vel rei publice/ vel in dānum romani pōtificis aut ecclie romane: proditor est censendus vt colligitur ex predictis iuribus: et firmat an. de ysernia in. c. 1. §. porro. 3. co. que fuit prima causa beneficij amittēdi li. feu. Bar. in extrauagante quoniaz in verbo rebellando post principiū et petrus de ancharrano consilio. 278. 2. co. V. si dicatur vbi concludūt qđ si aliquis rebellat cōtra papā vel cōtra rectores p ecclesiā positos aliquibus modis de quibz supra: incidit in crimen lese maiestatis. Quia leges que de hoc crimine disponūt trahuntur ad papam: nam si in persecutione vel machinatione contra vnum cardinale dicimus

Schismatici priuantur bonis et dignitatibus.

Schismatici sunt lese maiestatis rei.

Cōtra confederations.

Quarta pars. S. I.

quod ad exemplū criminis lese maiestatis; multo fortius si contra statum romane ecclesie; vt. c. felicis de penis libro. 6. Hinc est etiā qđ si fidelis regis prestitit iuramentum fidelitatis regis hosti; crimen lese maiestatis cōmittit; vt probatur in preallegatis iuribus, tenet luchas de pena in. l. 2. co. 2. vñ. sed pone fidelis. C. de meta. et epidema. li. 12. Ad predicta bene facit tex. singularis. l. i. S. cum patro. in fi. ff. de offi. prefecti vrbis vbi grauiter punitur libertus cōspirans cōtra dñm cuz eius inimicis. Ex quo colligit ibi glo. argu. qđ si vassallus fecit amici cias cū inimicis dñi; aufertur ei feudū. Idē voluit glo. in. l. liberti in verbo amicicias. C. de in offi. testa. et in. c. i. in verbo cōcubuerit in ti. quibus modis feudū amittitur. Est bonus textus in. c. vno in ti. quot testes sunt necessarij ad probandū feudi ingratitudinē. Tenet bal. in l. prima. 41. q. ff. de rerum diui. vnde ex confederatione vel parentela cū inimicis cōtracta; probatur inimicia. nam cōiuncti et confederati presumuntur eiusdē intentionis. ita dicit bal. in preallegata. l. liberti reputans hoc bene notandū. Lōfederati enim tenētur se inuicē iuuare omni modo quo possint per ambaxiatores/ per gētes armigeros et per conuocationem amicorum. ita notabiliter dicit Angelus de perusio in lege. 2. S. excusantur. ff. ad silenianum.

Ad predicta cōfirmāda allego tex. singularē in cle. vna. S. porro de jure iurā. vbi impator iurat: qđ nūc cū sarraceno/ pagano/ schismati- co/ seu alio quomodolibet communionē catholice fidei non habente/ aut cum aliquo alio prefate ecclesie inimico vel rebelli seu eidem manife- stē suspecto vniōne quālibet seu parentelam aut cōfederationem iniret. Hec ibi cum quibus concordat extrauagans Clementis quinti que incipit ad certitudinē hodie reperitur sub ti. de sen. ex. c. 3. vbi dā- nantur et irritantur confederationes facte cū schismaticis; et ipso sūt iure excommunicati contrariū faciētes: eorumq; terre ecclesiastico sub- dūtur interdicto; priuanturq; bonis que ab ecclesijs obtinent huius- modi confederationes facientes: et ad alias penas spirituales & tem- porales: pro vt vtile videbitur procedi potest (vt ibi dicitur.) Ex qui- bus liquido constat illicitum esse amiciam conciliare vel confedera- tionem facere cū schismaticis vel ecclesie inimicis immo cum manife- stē suspectis ecclesie. Quia ille qui tales cōfederationē facit cū inimi- cis ecclesie; dicitur venire contra ecclesiam; vt est textus notandus in d. S. porro. scdm jo. de imola in. 3. co. qui dicit hoc esse contra florenti- nos: qđ fecerūt ligaz cū rege frācoꝝ qđ deo propitio plus fuit eis perni- ciōsa qđ utilis scdm eum. Idē possumus nos dicere de amicicia cō- tracta & cōfederationē quā predicti rex & regina nauarre fecerūt cū rege galloꝝ. Nā p eaꝝ effecti fuerūt ecclesie inimici/ leseq; maiestatis rei/ & in eorū dānnū & in cōmodū confederatione fuit conuersa.

Mota illum textū.

Quarta pars. §. I.

Quamvis enim confederationes et lige ad bonum et laudabilem finem/puta ad defensionem iustam rerum et personarum contra tirannos licite sint et approbate: ut voluit Iuno. quem omnes sequuntur in.c. dilecta de exce.prela. et in.c.i. de schismaticis. Bar. et alij in.l.fi. ff. qd cuiusq; vniuersitatis nomine: et in extrauagante quoniam nuper in verbo occulte/ in titulo qui sunt rebelles: ad hoc possent allegari plura iura: que videntur confederationes permittere in.c. ego. 63. d. c. sane. 16. q. 7. c. omne. 22. q. 1. c. nouit de iudi. c. ad apostolice de re iudi. libro. 6. et in sacra scriptura Machabeorum. 8. et. 13. vbi machabei inie runt fedus cum romanis et Iosue. 9. et. 10. vbi Iosue iniuit fedus et te nunt confederationem cum gabaonitis. et. l. regum. 7. vbi amorei te nebant pacem et confederationem cum populo israelitico. et. l. regum 27. 29. vbi dauid accessit ad achis regem geth et fecit confederationem contra saul. et genesis. 17. Deus iniuit fedus cum abrahā et suc cessoribus suis: et exodi. 23. Deus iniuit fedus cum populo israeliti co dicens. Inimicus ero inimicis tuis et affligam affligen tes te: si ta men fiant contra cesarem vel papam: non sunt nec esse possunt ad bo num finem. immo ille appellantur conspirationes/ que sunt indirecte etiam contra prelatum inferiorem: ut.c. coniurationum/ et.c. conspi rationum. II. q. 1. cum pluribus alijs. Ex quibus colligitur qd omnis coniuratio vel cōspiratio presumitur ad malum finem facta. ita dicit Archidiachonus in.c. si quis clericorū eadem causa et.q. refert et se quitur Angelus de perusio in preallegata. l. l. in principio. ff. quod cu iusq; vniuersitatis nomine. Quādo autem fit conspiratio contra im peratorem vel papam non soluz presumitur ad malum (ut dictū est:) verum etiam confederantes incident in crimen lese maiestatis vt.l. l. C. ut armorum vius. li. II. ita dicit Martinus de laude in tractatu de confederatione versi. 20. est textus in.l. quisquis in principio. c. ad legem iuliam maiestatis: vbi prohibentur et puniuntur huiusmodi factio nes lige et confederationes contra imperatores: non solum quando fiunt publice ac directe/ sed etiam quando fiunt occulte seu palliate: ut dicitur in preallegata extrauagante quoniam nuper: et ibi Bar. in verbo occulte/puta quando fiunt sub colore defensionis rerū vel per sonarum: et secrete aliud intendunt. s. damnum alicuius tertii. Nam hoc indistincte prohibitum est a iure vt.c. i. §. conuēticulas de pace jura. fir. li. feudorū scdm bar. in. d. verbo occulte. et notatur in.c. exhibita de iudicis et in.c. fi. de testi. cogendis vbi late per modernos et in.c. cōstitutionē de verbō significatione. li. 6. vbi per dominicū et alios. Nam vt inquit beatus Ambrosius in libro de officijs: si non potest subueniri alteri nisi alter ledatur: cōmodius est neutrū iuari: qd graua ri alterū. habetur in.c. deniq;. 14. q. 5. Licet videatur permisus immo

Confederationes
qūo sunt licite.

Confederationes
cōtra regē vel pa pam sunt illicite.

Quarta pars. §. I.

iniunctū iniuare/iniuste et de facto oppressum: vt.c.dilecto de sen.ex.
libro.6.l.prohibitum.C. de iure fisci.li.10.23.q.5.c. Regum.c.princi-
pes.c.administratores cum multis alijs. Unde in ecclesiastico.c.4.di-
citur. Libera eum: qui iniuriā patitur: de manu superbi. Ille ergo qui
necedūz nō abstinet ab adiutorio inimicorū ecclesie contra ipsam ecclē-
siā: quā defendere tenetur / inimico fedus & confederationem cuīz eis
contra ecclēsiā facit: et amiciciā cum eis conciliat: inimicus est ec-
clesie et lese maiestatis reus. Quod enim ad defensionis subsidium
est inuentum: ad depressionis dispendium non debet retorqueri: vt.c.
in quibusdam de penis.c. conquerente de restitutione spoliatorūz.c.
quanto de iure jurando.c.3.de appella.c.vno de natis ex libero ven-
tre.22.q.4.c.inter cetera. Preterea facientes conuēticula de papatu
viuente papa / crimen lese maiestatis committunt: vt notatur in.c. ve-
niens.1.de testi.per gofredum.10.an. et alios quos sequitur bal.in.l.
quoniā liberi.c.de testibus et Martinus de laude in tractatu de cri-
mine lese maiestatis ver.9. Cum aut̄ istud scisma super hoc fuerit in ec-
clesia introductū: vt in casus narratione diximus: sequitur q̄ omnes
qui in hoc schismate auxilium & fauorem prestiterunt: facientes con-
tra statū romani pontificis/rei sunt lese maiestatis. ille aut̄ dicitur fa-
cere contra statū principis/qui vult dirigere statū ad aliud regimē pu-
ta ad aliū principē/ scdm bal.in.l.1.§. huius studij.2.co.ver. Item no-
ta qđ arbitrium. ff.de iusti. & iure Martinus de laude vbisupra. §.12
De his qui tales cōfederationes illicitas & ad malum faciunt: intelli-
gitur illud qđ dicitur job.41. Corpus illius quasi scuta fusilia compa-
ctū scamis se prementibus vna vni coniungitur & nec spiraculum qui
dem: scilicet spiritus sancti: incedit per eas. Quasi dicat qđ multitudi
hominū maloz: qui sunt quasi quedā scame diaboli: ita sunt ad male
agendū cōiuncti connexi & obstinati: qđ nō recipiūt instinctū spiritus
sancti ad bonum. ita dicit ibi nicholaus. Misit enīz dñs spiritū pessi-
mum inter abimelech & habitatores sicheū: idest inter hos malos ho-
mines: vt dicitur iudicū.9.c. Ad idem facit illud qđ scribit naau.1. Si-
cūt spine se inuicē complectuntur: Sicut cōiūnū eorū pariter potan-
tium: consumētur quasi stipula ariditate plena: Sic erit de malis ho-
minibus qui cōfederationes & ligas faciunt contra ecclēsiaz: Quia
consumētur sicut stipula ariditate plena: vel sicut ligna arida. de istis
dicitur ecclesiastici.c.21. Sicut stupā collecta synagoga peccantium:
et consummatio eorū flamma ignis: idest hi qui ad malum faciendū
congregantur: sicut in hoc seculo arserunt flamma cupiditatis: sic in
alio ardebunt flammis infernalibus.
Pena autem rebellium contra supremam maiestatem/ est qđ ipso
iure perdūt omnia: que iuris ciuilis sunt: vt.l.amicissime. ff.de capitī

Pena rebellium.

Quarta pars. §. I.

diminutione. Ideo schismatici propter crimen lese maiestatis diuine perdunt patriam potestatem: quam in filios habent ut paulo ante diximus. Possunt etiam impune occidi. l. 3. in fi. ff. ad legem corneliam desicariis. l. proditoris. ff. de remili. etiam si sint occulte rebelles: nam ipso facto penam incurruunt: et in iudicio quo postea procedetur contra illos hoc liquidabitur an fuerunt rebelles. ita notater decidit bar. in extrauagante quoniā nuper in ti. qui sint rebelles in verbo rebellando prope finem. v. circa secūdum. refert et sequitur petrus de ancharrano. consilio. 278. co. l. v. pro hoc optime. Si autem placet capienti possunt captiuī detineri ut serui. ff. de acqui. rerū do. in. l. transfluga et capite puniuntur. l. si quis aliquid. §. transfluge. ff. de penis. Traditum per bar. in dicta extrauagante quoniā nuper in ver. rebellādo et per doc. in cle. pastoralis de re iudi. Bona vero rebellium ipso iure publicantur: quāvis de illis in sentētia nulla sit facta mentio: vt. l. quisquis et. l. pe. et. fi. c. ad legem juliā maiestatis. Que quidem bona possunt statim ab eis capi: anteq̄ contra eos feratur sententia: nam si est licitum occidere ut paulo ante diximus: multo magis bona capere ar. l. nec in ea. ff. de adulte. vbi q̄ occidere pōt adulterū: multo magis iuris contumelia poterit afficer. ita notater dicit petrus de ancharrano in preallegato cōsilio. allegat et ponderat ad hoc glo. quā reputat singularez in. c. felicis in verbo disponant de penis. li. 6. que notater vult q̄ si feudatorius cōmisit crimen lese maiestatis: feuda libere reuertūtur ad ecclesiās: a quibus obtinent: vt ad libitum pro sua volūtate de eis disponant ut ibi dicit textus: illis feudatariis non vocatis etiam si de facto possideāt. Luius ratio est quia postq̄ textus ibi habet illos pro dissidatis et banitis: talium bona possunt inuadi et occupari. c. pro humani ad finem de homicidio. li. 6. vbi textus in simili pro minori delicto dicit qđ sufficit constare de illo scelere probabilitib⁹ argumentis: nec alia sententia deportationis requiritur: vt ibi dicit littera in fine. Priuatur similiter suis dignitatibus et honoribus ut. d. cle. pastoralis vbi inter alias penas quibus Robertus rex fuit punitus propter rebellionem: quam contra imperatorem henricum cōmiserat: priuatur bonis dignitatibus et regno: vt in preallegata cle. dicitur: et plenius in sententia quā Henricus imperator contra euz protulit: cuius tenorem ad litterā recitat Albericus in preallegata. l. quisquis. Ad idez. c. ad apostolice de re iudi. li. 6. vbi imperator frēdericus secundus propter rebellionem quā contra ecclesiā cōmisit: priuatur regno et imperio: vt diximus supra. 2. parte. §. 7. Ex quibus omnibus liquet manifeste: qđ Julius secundus iuste et recte priuauit Cardinales predictos suis dignitatibus/ecclesiis/et beneficiis: quibus preerant: et ad habēda inhabilitauit: Regē vero et reginā nauarre tanq̄ rebelles schisma.

Conclusio.

Quarta pars. §. 2.

ticos atq; ecclesie inimicos similiter iuste regno priuauit: et cuicunq; capiendi illud licenciam fecit: vt in prima parte diximus.

§. 2.

Ecclesia cōnocat
principes xpianos
cō schismaticos.

Quod si predictis penis schismatici co-
herceri non possint/ quia pertinaciter perseverant et propter eorū po-
tentiaz ecclesia amplius facere non potest: manu armata per brachium
seculare ab ecclesia inuocatum penaz executio est facienda vt.c.i.7.c.
quoniam in fine de offi.02.17.di.c. nec licuit in fine.11.q.1.c. petimus
notatur in.c. significasti de offi.dele.per oldra.con.89. Ad hoc bonus
textus in.c.de ligurib;.23.q.5.vbi pelagiūs papa scribēs narse patri-
cio super quibusdā schismaticis ab ecclesia vānatis inter cetera sic ait.
Si quis schisma fecerit: iste excommunicetur atq; damnetur. Qd si for-
san et hoc cōtempserit et permāserit diuisiones et schisma faciēdo: per
potestates publicas opprimatur: et infra. facientes autem scisuras in
sancta ecclesia/non solum exilijs: sed etiam proscriptione rerū per pu-
blicas potestates debeant coerceri. Ad idem.c.quali ea.ca.et.q. vbi
idem pelagiūs eidem narse scribens ita dicit. Petimus vt prefatis q;
a nostra sede directi sunt/in omnibus prebeatiss auxilium. Nec pute-
tis peccati esse alicuius si huiusmodi homines premuntur: hoc enim
diuine et humane leges statuerunt: vt ab ecclesie vnitate diuisi et eius
pacem inquietissime perturbates: a secularibus potestatibus compri-
mantur. Nec quicq; maius est: vnde deo possitis sacrificium offerre:
q; si id ordinetis: vt qui in suam et aliorum perniciem debachātur: co-
petenti debcant rigore compensi. hec ibi. Ad idem.c.quando.c.nimū
c. displicet. 23.q.4. vbi Augustinus monet principes: vt procedant ad
correctionē et punitionē aduersus schismaticos et dissipatores ecclē-
sie. Exemplū habemus notabile in sacra scriptura iudicū. 20. vbi dici-
tur qd cū aliqui ex filiis beniamin vxorem cuiusdam accepissent: et in
credibili furore libidinis vexassent: deniq; mortua est: cumq; moniti
corrigi parati non essent: congregati sunt omnes alii tunc filii israel
de alijs tribubus in silo/vnoq; cōsilio ex precepto domini vindictā fe-
cerunt de filiis beniamin: ita vt interficerent viginti quinq; milia pu-
gnatorū/nec remanserūt de illa tribu nisi sexcenti viri. Quo exemplo
patet qd cū graue scelus (vt est schisma) per christianos cōmittitur:
nō paratos corrigi: poterit papa principū xpianorū auxiliū cōtra eos
iuocare: ita dicit augustin⁹ de anchora in.li.de p̄tate ecclie.q.25.ar.5.
Raro enim vel nunq; temporibus transactis ecclesie calamitates per-
censuras et processus ecclesiasticos legimus fore sublatas/ nec ecclē-
sia collapsa vel vacillans suis vnq; operibus vel viribus se erexit: im-
mo semper humano auxilio fuit erecta: vt dicit textus in.c. si quis pe-

Notabile facinus

Ecclesie calamita-
tes per principes
reparantur.

Quarta pars. §. 2.

cunia. 79. di. per aliquos videlicet principes seculares vt per Charolū magnum. orthones de saxonie. Reges francie. comune ianue. Pisanos/ ac diuersos alios; quos curiosus indagator inuenire poterit. Tē pore enim Stephani secundi Pipinus pater charoli magni lōgobar dos ecclesiaz infestantes stephani mandato perdonuit. Postea tempore Leonis et Adriani primi iuit Charolus magnus cepitq̄ desideriū; et vicit longobardos; restituitq̄ ecclesiam vt habetur in. c. Adria nus. 63. di. et in. c. hortatu. 23. q. 8. Johānes. 13. passus est magnas persecutiones a quodam berengario; rex autem saxonie cepit berengarium et ecclesiam pristine restituit libertati. Leo octauus fuit ab vrbe expulsus/ et creatus Benedictus; quod audiens imperator otho primus: obsedit romam donec benedictus fuit sibi traditus; missitq̄ illū in exilium in saxoniam (ybi mortuus est) vt habetur in in. c. in sindo. 63. di. Johannes. 17. fuit expulsus per quedam crescentium patri ciūm fuitq̄ vocatus otho tertius rex saxonie et imperator; qui venit/ fugatoq̄ illo crescentio totam suam progeniez extirpauit. Tunc fuit creatus Gregorius quintus; qui erat de genere othonis. Post othonis vero recessum; expulsus fuit gregorius per dictum crescentium et romanos; qđ audiens dictus otho reuersus est roma; obseditq̄ eos in castro sancti angeli cepitq̄ et mēbris mutilauit. Eugenius quartus anno. 1445. hortatus est dalfinum francie; vt bellū faceret contra basilienses/ecclesiam infestantes; vt refert jo. de ana. in rubrica de schismaticis in fine. Ista et multa alia his similia patent ex chronicis et historijs antiquis in quibus reperio plures romanos pontifices veros a roma pulsos/ et aliquando restitutos (vt iam diximus) quoru no mina sunt hec. Julius primus. Simachus. Siluerius primus. Vir gilius primus. Martinus primus. Leo tertius. Eugenius secundus. Johānes octauus. Leo quintus. Johānes decimus. Johānes decimus tertius. Benedictus octauus. Johānes decimus quartus. Johānes decimus sextus vel septimus secundūm alios. Gregorius quintus. Benedictus nonus. Gregorius septimus. Victor tertius. Paschalis secundus. Alexander tertius. Bonifacius octauus.
Principes autem et reges christiani ad ecclesie defensionez votati/ vere eamq̄ defendere tenētur. Hā vt inquit Ambrosius libro primo de patriarchis: Sicut principibus et potestatibus fidem et reuerentia exhibere cogimur; ita secularium dignitatū administratoribus defendendārū ecclesiarū necessitas incumbit: qđ si facere contēpserint: a communione sunt expellendi. hec ibi. habentur in. c. dicat aliquis. §. p. terea. 23. q. 5. Administratores plane secularium dignitatū qui ad ecclesiaruz tuicionem pupilloz ac viduarū protectionē rapaciūq̄ refrenationē cōstituti esse procul dubio debent: quotiens ab episcopis et ec

Stephan⁹ papa.

Leo.

Adrianus papa.

Johānes.

Leo papa.

Johānes.

Gregorius.

Eugenius.

Pontifices a Ro ma pulsi.

Reges christiani tēnentur ecclesiaz defendere.

Quarta pars. §. 2.

clericis viris cōuenti fuerint: eorum querimonias attētius audiāt: et scđm qđ necessitas expelerit absq; negligentia examinent: et diligētū studio corigant. Quod si dei timorē p̄e oculis non habētes negligere post secūdam & tertiam admonitionem inuēti fuerint: omnes se nouerint cōmunione vsq; ad condignā satisfactionem priuati. Ita dicit Johānes papa octau⁹ in.c.administratores ea.causa.et.q. Regū enim & principū est propriū officium facere iudicij atq; iusticiā et libe rare de manu calūmiantiū vi oppressos: vt ait hieronim⁹ hieremie. 7. habetur in.c.regū.23.q.5. Nam vt inquit ysidorus. Principes seculi non nūnq; intra ecclesiam potestatis adep̄e culmina tenēt: vt per eādem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniāt. Leterum intra ecclesiam potestates necessarie non essent: nisi vt quod non preualent sacerdotes efficere per doctrine sermonem: potestas hoc imperet per discipline terrorē. Sepe per regnū terrenū celeste regnum proficit: vt qui intra ecclesiam positi contra fidem & disciplinam agunt: rigore principū cōterantur ipsamq; disciplinam qđ utilitas ecclesie exerce re non preualet: ceruicibus superborū potestas principalis imponat: et vt venerationem mereatur: virtutem potestatis impariatur. Cognoscant principes seculi deo se debere esse reddituros rationem proper ecclesiam: quā xp̄o tuendam suscipiunt. Mā siue augeatur pax et disciplina ecclesie per fideles principes siue soluatur: ille ab eis ratio nem exigit: qui eorū potestati suam ecclesiam iradidit. Hec ille. Habē tur in.c.principes.23.q.5. Ad idem tex. in.c.grandi de suplen. negli. prela.li.6.hoc enim pertinet ad reges christianos: vt temporibus suis pacatam velint matrem suam ecclesiaz habere (vt inquit augustinus super Johāne) habetur in.c.quādo vult deus.23.q.5.) Habet ergo pacē ecclesie procurare non autē turbare per schismata vel alias. c.in quibusdam de penis. Tenentur ergo reges alijsq; principes christiani vocati a papa pro ecclesie defensione venire: eamq; viriliter defendere: vt in.c.i.in principio in ti. hic finitur lex deinde incipiunt consuetudines & cetera. et ibi notat bal. et in.c.i. in principio quibus modis seu. amittitur. iuxta illud psal.2. Et nūc reges intelligite eruditimi qđ indicatis terrā: Seruite dñō in timore et exultate ei cū tremore. Qđ exponens beatus Augustinus in libro de correctione donatistarū ad bonifacium. c.13. trāsumptiuē in.c.si ecclesia.23.q.4. sic ait. Quomo do ergo reges dñō seruūnt in timore: nisi ea que cōtra iussa domini fiunt: religiosa severitate prohibendo atq; plectendo: et subdit. aliter enim seruit quia homo est: aliter quia etiā rex est. Quia homo est: ei seruit viuedo fideliter. Quia vero etiā rex est: seruit leges iusta p̄cipientes & cōtraria prohibentes cōuenienti vigore sanciendo. Sicut seruūnt ezechias: lucos et iēpla idolorū et illa excelsa que contra p̄

Conclusio.

Quarta pars. §. 3.

cepta dei fuerūt constructa destruēdo. 4. regū. 15. sicut seruūt iofias talia 7 ipse faciendo. 4. regum. 22. Sicut seruūt rex nimirūt vniuersam ciuitatē ad placandum dominū cōpellendo ione. 3. Sicut seruūt darius idolum frangendo in potestates danieli dando: et inimicos eius leonibus ingerēdo. danielis. 14. Sicut seruūt nabuchodo-nosor omnes in regno suo positos: a blasphemando deo lege terribili prohibendo. danielis. 3. In hoc ergo seruūt domino reges: in quātum sunt reges: cum ea faciunt ad seruēdum illi que non possunt facere nisi reges: alioquin iram dei in se prouocant: et eius indignationem incurunt: cui de his rationem strictam reddere tenentur. Et yltra hoc papa potest eos corrigerē/castigare/et si opus fuerit depone re: sicut de constantino et leone eius filio imperatoribus constantino politanis et de alijs regibus dictū est. §. in. 2. parte. §. 7. aliquid etiā dicit in sequēti parte cū de rege 7 regina nauarre specialiter agem⁹.

Conuocatis autē regibus 7 principib⁹

christianis contra schismaticos/eorumq; auxilio ab ecclesia postulato: potest si opus fuerit ecclesia bellum iustum contra eos mouere: vt notatur in. c. venerabilem de elec. et in. c. nouit de iudi. et in. c. ex gestis de clericis non residentibus 7 in. c. ad apostolice de reiudi. libro. 6. et in. c. 1. de homicidio eo. li. et in. c. aliis. 15. q. 6. tenet expresse 10. de ligniano in tractatu de bello: quem refert 7 sequitur archiep̄us flo. 3. parte. ti. 4. c. 2. §. 3. in principio et. §. 10. versi. Itēz queritur. Idem tenet 10. de pla. in. l. vna post principiū. ver. item quero. C. vt armorū viuis libro. ii. concludentes q̄ papa potest indicere bellū contra imperatorem schismaticum vel hereticuz vel iura 7 libertates ecclesie viur pantē. Pro rebus enim ecclesie: licite potest ecclesia bellum mouere: 7 principes christianos ad hoc vocare. 23. q. 3. c. maximianus. 15. q. 6. c. auctoritatetem ibi glo. et. 3. q. 8. c. igitur et. c. hortatu. debet ergo potisfex si vult bene iura sua defendere propugnatores penes se habere 23. q. 8. c. igitur. c. vt pridem et. §. ecce. notatur per glo. in summa. et contra violatores ecclesiastice libertatis/vel res ecclesie inuidētes si oportuerit arma suscipere. 23. q. 5. c. principes et. c. sequēti. non possunt enī regna atq; imperia sine armis defendi. Unde cōtra delinquentes et apostolice sedis maiestatem cōtemnentes: severitate vti oportet/ nec vlluz pertimescere quāuis etiam prepotentē Ambrosij et Innocētij primi exemplo: quorum vñus theodosium: alter archadium excomunicare nō timuit. Et si opus fuerit: pot 7 debet arma sumere bellumq; contra tales indicere sedisq; apostolice maiestatez tueri. Porro quid excellentius quidue laudabilius: q̄ pro vnitate ecclesie rerumq; sua-

•§. 3.

Ecclesia mouet bel
luz cōtra schisma-
ticos,

Quarta pars. §. 3.

rū defensiōe / cōtra ecclie hostes magno aīo ingētiq; apparatu arma
capere: hoc ppxiū sūmi pōtificis mun⁷ est: ad quē spectat ecclie vnitatē
et iura p viribus defendere. Ecclesia quidē nō semp debet persecutio
nem expectare: sed aliquādo ex iusta causa persecutionem facere pōt
cōtra ecclie inimicos vt notater ostendit Augustinus in libro de cor
rectione donatistarum ad Bonifacū comitez. c.8. transumptue in.c.
ecclesia. 23.q. 4. Qd prefiguratū fuit in veteri testamento in illa san
ctissima muliere libera Sarra que matrē nostrā celestē hierusalē idest
verā dei ecclie figurabat: vt inquit apostolus Galia. 4. Illa quippe
ancillam iuste affligebat. Si autem melius discutiamus: magis illa
persequebatur sarraz superbiendo: q̄ illam sarra cohēcēdo. illa enim
domine iniuriā faciebat: ista ponebat superbie disciplinam. Iuste er
go ecclesia malos persecuitur: iuxta illud psal. 17. Persequar inimicos
meos et cōprehendam illos: et non conuertar donec deficiant. Iusta
ergo est persecutio quam facit impijs ecclie christi: ista itaq; beata
que persecutionem patitur propter iusticiam: illi vero miseri qui per
secutionem patiuntur propter iniusticiā. Prinde ista persecutur di
ligendo: illi seruendo. ista vt corrigat: illi vt euertant. ista vt reuocet
ab errore: illi vt precipirent in errorem. deniq; ista persecutur inimi
cos et comprehendit donec deficiant in vanitate: vt in veritate profi
ciant: illi autem retribuentes malū pro bonis et c. Justissime ergo ec
clesia insurgit cōtra schismaticos et alios eius iura et bona occupātes
ac perturbantes: vt eosdem a suis insolentijs pranisq; actibus et mori
bus compescat. Eius namq; proprium est aberrantes et diuisos ab
erroris sui semita reuocare: ad bonumq; cogere: Ezechielis. 34. vt la
te demonstrat idez Augustinus vbi ſ. c. 16. et. 20. transcribitur per gra
cianū. 23.q. 6.c. schismatici. Multitudinib⁹ enī per schismata pereū
tibus sancta romana ecclie vt subueniat: studere debet: vt per eun
dez Augustinū vbi supra. c. 27. transumptue in.c. vt constituereſ. 50. di.
Quimūmo quilibet prelatus qui habet iurisdictionem temporalem:
in subditos inobedientes licite mouet arma. 15.q. 6. c. auctoritatem.
et. c. nos sanctorum. ar. 23.q. 8. c. scire igitur et. c. horatū et. c. dispar.
diximus supra. §. 2. in principio: de quo per glo. archi. et prepositum
in.c. si quis. 26. di. et archie. flo. 3. parte. ti. 4. c. 2. §. 9. ita querit vtrū.
Et tunc quando contra schismaticos vel bona seu iura ecclie vi
spantes arma sumuntur: non proprie dicitur belluz: sed melius execu
tio iurisdictionis vel iusticia. ff. de rei ven. l. qui restituere. Ista sunt no
tanda verba innocentij in.c. olim causaz prope finē de resti. spo. Im
mo si recte consideremus: ista dicitur defensio que iure naturali per
mittitur: vt. l. vt vim. ff. de iusti. et iure et. l. i. C. vnde vi. cum pluribus
concordantibus. Et magis videretur procedere hoc casu prelatus vt

Prelatus mouet
bellū cōtra subdi
tos inobedientes

Belluz dicitur de
fensio.

Quarta pars. §. 4.

pars que iura sua defendit q̄ vt iudex. in qua quidem defensione po-
test vti mucrone spirituali excommunicando sine cause cognitione et si-
ne monitione: vt notāter voluit iuno. in. c. venerabili de cēsibus. co. 3.
d. nec obsunt et ibi abb. in fi. co. et in. c. cum venissent de iudi. pe. co.
Angelus de perusio in. d. l. vt vim in fi. potest etiaꝝ vti armis materia
libus indicendo bellum eo modo quo diximus. Bellum enī non est
indistincte ab ecclesia prohibitum: immo aliquando permittitur et in-
dicitur pro defensione ecclesie et juriū suorū: nec nō pro xpianorū
tranquilitate: vt colligitur ex. c. paratus cum sequētibus. 23. q. 1. Bre-
goaꝝ enim primus ciuib⁹ tuscie precepit arma capere contra lon-
gobardos jurisdictionem ecclesie infestantes: vt legitur in registro gre-
gorij: et habetur. 23. q. 8. c. vt pridem. Et in. c. sequēti dicitur qđ prece-
pit quibusdā militib⁹: qđ cōtra ecclesie hostes qui in marcha conue-
nerant bellum mouerent: vt per viā diversionis/ roma tranquilla ma-
neret/ ne deo sibi irato hostes contra urbem impetum faceret. Adria-
nus quoq; primus hortatus est Lhorolū magnū ad capescendū bel-
lū cōtra longobardos patrimonū ecclesie occupatēs. 23. q. 8. c. horta-
tu. Leo quartus ludouicū augustū contra sarracenos ad bellum con-
citat vt. c. igitur cū duobus capitulis sequētibus ea. ca. et. q. Idem fe-
cere multi sumi pontifices/ siue pro tutāda religione/ siue pro ampliā
da/ seu pro rebus ecclesie vendicādis/ siue pro seruanda pace reipubli-
ce: vt in chronicis romanorū pontificū satis legitur. Augustinus etiaꝝ
cōmendat Maximianū vagiēsem ep̄m: qui bellū ab imperatore im-
petrauit cōtra ecclesie sue hostes/ eū si secus fecisset/ de negligentia re-
prehēdens. 23. q. 3. c. Maximianus. Hoc enim habet ordo iusticie na-
turalis/ vt quando utilitas publica aliter haberī nequit: gladio bellico
per principes: qui iudicari possint cōtra cōtumaces impetraretur/ non
tam sui vlciscendi causa/ qđ tuende ecclesie sibi credite vel religionis
et reipublice sibi cōmisſe: vt. d. c. maximianus et. 15. q. 6. c. auctoritatē
cū multis similib⁹. Maximianus enī vagiēsis ep̄s/ auxiliū petiſt ab
impatore christiano cōtra hostes ecclesie: a quib⁹ quāplures injurias
et dāna pertulerat: non tā sui vlciscēdi causa: qđ tuende ecclesie sibi cre-
dite. qđ si pretermisſet: non eius ſuiffet laudāda paciētia: sed negligē-
tia merito culpāda. Nec enī apl's paulus vite ſue trāſitorie p̄ſulebat:
sed ecclesie dei: quādō cōtra illos qui eū occidere cōſpirauerāt: cōſiliū
illorū tribuno vt proderet: effecit. vnde factū eſt vt eū ad locū quo fue-
rat producēdus deduceret miles armatus. Ne illoꝝ patereſt infidias:
romanās etiā leges implorare minime dubitauit: cū ē romanū ſe eſſe
proclamās: quos tunc affligi verberibus nō licebat. itemq; ne iudeis
interim eū interimere cupientibus traderetur: cesaris popoſcit auxi-
liū: romani quidem principis: ſed non christiani: vt iſta habentur

Excoicatio,

Bellū ab ecclesia
permittitur.

Bellū per viā di-
versionis.

Quarta pars. §.3.

Actuū. 22. 23. 25. c. In quibus satis ostēdit apl's quid facere deberent postea christiani dispēlatores/ quādo imperatores christianos pericli tante ecclesia reperiēt. Hinc ergo factū est vt imperator religiosus et pius prelatus in noticiam suam talibus causis: mallet pīssimis legi bus illius impietatis errorem omnino corrigere et eos qui cōrra chri stum ch̄isti signa portarent: ad vnitatē catholicam terrendo et coher cendo redigere: q̄ seuiendi tantūmodo auferre licenciam et errandi ac pereundi relinquere. Ita notanter ad propositum dicit Augustinus in libello de correctione donatistarum ad bonifacū. c. 18. et tradi tur in preallegato. c. maximianus. Attendens ergo Julius secundus pontifex maximus: ecclesiaz ex perniciose illo schismate affictam: ju ra etiaz t bona romane ecclesie tirānīce accupata: cuius vires non suf ficiebant ad ipsam ecclesiam ruinam minitantem et pēc omnino col lapsam: erigendam: nisi principum christianorum auxilio yteretur: ip sum implorauit: vt per viam diuersionis contra regem francoz bel lum conficeretur: quousq; ab insania ad sanam mentez rediens sacro sanctam matrē ecclesiam incolumē atq; illesam omnino relinqueret: a prauis inicijs desistendo/ et mala preterita reparando. Istud autē bellum dicitur iustum/ immo iustissimum: et potest dici defensio/ que a iure naturali permittitur/ vt paulo ante dicebamus: nam quilibet te netur ius suū defendere: vt. l. illud. ff. de peti. here. et. 63. di. c. antepe. ita dicit glo. in preallegato. c. maximianus in. v. Sed negligētia pro defensiōe igitur iuriū suoꝝ: q̄r vim vi repellere licet dicta. l. vt vim. ff. de iusti. et iure. l. 1. c. vnde vi. c. olim causa de restitu. spo. c. significa ſti. de homi. c. dilecto. de sen. exco. li. 6. l. prohibitū. c. de iure fisci. no tant doctores in. c. sicut el. 3. de jure iurando / traditur per Archiep̄m flo. 3. parte. ii. 4. c. 1. in fi. In hoc autem bello interueniūt illa quinq; que ad iustū bellū requirit glo. 23. q. 2. in summa: et reducūtur ad tria q̄ ponit Sanctus tho. 2. 2. q. 40. ar. 1. et Archiepi. flo. vbi supra t doctores in preallegato. c. sicut de iure iurando. f. auctoritas principis/ causa iusta/ et recta intentio vt late per eos. In casu enim de quo agi mus: interuenit auctoritas pape vicarij ch̄isti in terris ac supremi pri cipis: iusta causa/ quia pro defensione ecclesie et pro tranquillitate to tius populi christiani: itaq; non zelo vindicte/ sed magis zelo iusticie/ ad promouendum bonum et vitandum malum/ et vt mali a suis per uerſis conatibus compescantur: vt inquit Augustinus contra manicheos et habetur in. c. quid culpatur. 23. q. 1. ff. ateortamen quod si in terueniant illa duo: scilicet auctoritas superioris et iusta causa / quā uis intentio recta deficiat/ vt pura si ex odio aut animo / malignandi bellum geratur: peccabit quidem mortaliter bellum gerens: ad resti tutionem tamen ablatorum et dannorum datorum: nou tenebitur:

Belluz dicitur de
fensio.

Requisita ad bel lum iustum.

Quarta pars. §. 4.

quousq; ad iusticiam faciendā et obedientiam superiori exhibendam
se offerat is contra quę bellū geritur scđm Archiep̄m flo. vbi supra.
Patet ergo ex predictis qđ ex iusta causa pro vt est schisma potest pa-
pa bellum iustum mouere contra schismaticos: vt a schismate desistat
et a suis prauis conatibus cōpescantur. In quo quidez bello omnes
presertim principes christiani tenentur ecclesiam iuuare: et schismati-
ci capti in tali bello debent furca suspendi scđm bal. in. c. i. §. iniuria.
3. co. de pace iura firman. al' incipit. §. furtum in principio. refert Jo.
de anania in. ru. de schismaticis. co. 3. in fine. et cuꝝ sint dissidati a iure
vt. c. uno de schisma. li. 6. post principiū ibi expositis personis eorum
capiēdis: videtur qđ si se defendat: possunt impune occidi sicut de dis-
fidatio ab imperatore dicit dominicus in. c. i. de homicidio li. 6. quez
refert et sequitur martinus de laude in tractatu de principibꝫ. v. 508.
Vassalli etiam imperatoris et cuiuscūq; schismatici: possunt absoluī a
turamento fidelitatis / vel potest declarari: qđ vassalli non teneantur
ipsum iuuare vt. d. c. nos sanctor̄ et in. c. juratos. 15. q. 6. et in. c. ad apo-
stolice de reiudi. li. 6. cum alijs similibus: immo ip̄e imperator tenetur
dare subsidium pape ad bellādum suos hostes: vt. d. c. maximianus.
23. q. 3. et per totā illam causam et. c. auctoritatem. 15. q. 6. cū cōcordan-
tijs ibi positis. Ad idem. c. administratores et. c. principes et. c. quali.
23. q. 5. de quibus in precedenti. §. mencionē fecimus / de quo etiam
per oldra. con. 62. in fine. incipit circa hoc veniunt et consilio. 89. et per
fredericū con. 163. Unde cum schismatici sint ecclesie hostes: vt. c. alie-
nus. 24. q. 1. tenetur impator contra eos ecclesiaz adiuuare. vt est rex.
notandus in cle. romani principes. §. porro de jure jurando et notar
ibi Jo. de ymo. co. 3. dicens: nota imperatorem debere dare fauorem
contra schismaticos et hereticos ex iuramento: et si non facit: est per-
iurus et deponi potest. hec ille. Potest enim papa ex causa ardua juris-
ditionem in temporalibus quam a deo habuit vel suscepit in habitu: de-
ducere ad actū p̄tra quoscūq; maxime cōtra schismaticos: vt patet ex
iā dictis: et firmat abb. siculus in. c. sicut el 3. de jure iurā. co. 6. v. ego
ampli? presertim iuuocādo brachii seculare vt in p̄cedēti. §. dictū est.

**Et non tantū poterit papa bellū īdīce-
re contra schismaticos et rebelles ecclesie: verum etiam euntibus ad
bellum potest indulgentiam concedere eosq; cruce signare: vt Julius
papa in casu de quo agimus fecit. Nam si crux transmarina pro ac-
quisitione vel recuperatione terre sancte tantummodo predicatorū:
multo fortius videtur predicanda pro vnitate ecclesie conseruanda**

e ij

Vassalli schismati-
corū absoluuntur
ab eoꝝ fidelitate,

Imperator tenet
iuuare ecclesiaz cō-
tra hostes suos.

Schismatici sunt
ecclesie hostes.

Papa ex causa ar-
dua potest exerce-
re iurisdictionē in
tempo: alibus.

•§. 4.

Papa potest da-
re indulgentiā cō-
tra schismaticos et
crucem.

Quarta pars. §. 4.

Sicut dñi vestimentum. Nec enim filius dei in mundum venit/ nec crucem subiit/ ut terrā acquireret; sed ut captiuos redimeret/ et peccatores ad penitentiā reuocaret: nec aridam immo catholica ecclesiam despousauit. Cum autem maius periculum imminent in hac ultima quā in prima/ quia preciosior est anima: q̄ res. C. de sacro san. eccl. l. sanctimus; idest magis subuenientum est. 61. di. c. miramur. 42. di. c. quiescamus; ergo r̄c. Si vero offensionem personarū consideremus/ nemo dubitat: quin magis delinquunt inobedientes christiani atq̄ schismatici/ qui ad fidem semel susceptram precise cogendi sunt: quā sarraceni: qui nec ipsam iniuiti suscipere compelluntur. 23. q. 5. c. ad fidem. 45. di. c. de iudeis. Nemo enim mittens manum ad aratrum et respi ciens retro aptus est regno dei. c. magne de voto. Minus etiam malum est viam domini non agnoscere: quā post agnitaz retroire. c. qui clam in fine de apostatis. Si autem pro simplici contumacia hoc accidere solet vt. c. fi. de penis: quid de detrahentibus potestati romane et ponentibus os in celum? Nam qui romane ecclesie detrahit: hic proculdubio in heresim labitur. Fidem quippe violat/ qui aduersus illam agit /que mater est fidei/ et illi hoc est deo contumax inuenitur: qui eam cunctis ecclesijs noscitur pretulisse. 12. di. c. omnes. Itēz qui contra pacem ecclesie sunt si dignitatem aut cingulum habent: nudētūr eis. 24. q. 1. qui contra pacem: ad quam nudationē faciendam pos sunt principes christiani conuocari indulgentia cōcedi et crux predicari: nam crucis signo inimici christi fugandi sunt: vt dicit glo. super illud psal. 81. Fac mecum signū in bonum: vt videant qui oderunt me et confundantur. Schismatici autem hostes et inimici dei sunt: vt sepe dictum est. c. alienus. 24. q. 1. fugandi ergo sunt signo crucis: q̄ (vt inquit chrisostomus in homelia de laude crucis) est cōsolatio pauperū resfirmatio diuitium. destructio superborum. tiranorum pena. triumphus contra demones. obfessorum inuruī. pater orphanorum. defensor viduarum. Si autē contingat aliquos christianos diabolicis instigationibus sic superari et implicari/ vt tunicas domini velint scindere: et a capite ecclie tiranica violentia se subtrahere: tanq̄ mendaces effecti. pmissionis facte in baptismo in quo pmitterūt diabolo et pompis eius renūciare/ et ipi xp̄o per fidē et charitatē incorporari: p crucez xp̄i cōpescendi sunt magis quā pagani v̄l iudei. Quia (vt dicitur. 2. petri. 2.) meli⁹ erat eis viā veritatis nō agnoscere: q̄ post agnitionē retroſū reuerti ab eo sācto pposito: qđ datū ē eis. Et signāter dicit meli⁹: qz min⁹ malū ē pati inuriā ab extrāeis quā a familiarib⁹ vt ibi dicit glo. Propterea dauid in persona xp̄i loquens de iuda q̄ eu⁹ traditu⁹ erat dicebat psal. 40. Qui edebat panes meos: magnificauit sup

De cruce.

Inuria a familia
ribus.

Quarta pars. §. 4.

me supplantationē. Ad ideē psal. 56. Si inimicus me⁹ maledixisset mi-
chi: sustinuisse⁹ ytiq; et si is q̄ oderat me super me magna loquutus
fuerit: abscondisse⁹ me forsa⁹ ab eo: tu vero hō vñanimis dux meus et
notus meus/ qui simul tecum dulces capiebas cibos in domo domi-
ni ambulabamus cum consensu/ et cetera. ¶ facit etiam illud quod di-
ci solet. Nulla maior pestis/ q̄ familiaris inimicus. Contra tales igi-
tur christianos schismaticos ecclesiā dei eiusq; prelatū grauiter ofen-
dentes pacemq; ecclesie perturbantes/concedenda est indulgencia et
crux predicanda. ita notanter concludit hostien. in summa ti. de voto.
¶ in quo casu et Augustinus de anchora in libro de potestate ecclē-
sie. q. 25. ar. 5. Oldardus consilio. 62. in fine incipit ⁊ circa hec. Alberi
cus in. l. iubemus nulli. 4. co. in fine. C. de sacro san. ecclē. ⁊ jo. de ana.
in rubrica de schisima. prope finem. qđ michi satis placet: quoniam vt
ex predictis constat: hic interueniunt duo: que ad indulgentiam sunt
necessaria: videlicz p̄t̄as Romani p̄t̄ificis cōcedētis: et iusta causa cō-
cessionis. s. defensio ecclēsie ⁊ jurium suorum nam si pro alijs leibus
causis solet indulgencia concedi: vt puta pro dedicatione ecclēiarum
et pro edificatione pontium vt dicit tex. in. c. q̄ autes de peni. et remi.
vel pro oratione pro rege facienda: vt alias cōcessit Inocētius quar-
tus his qui orabāt pro rege Francie: vel pro alijs similibus causis de
quibus per doctores in. d. c. quod autes: et per theologos in quarto
sententiaz. di. 20. et per archiep̄m flo. 3. parte historiali. ti. 22. c. 14. in
principio: et in locis infra allegandis: multo fortius concedi potest su-
per retam graui tamq; ardua / ecclēsie ⁊ pene toti christianitati neces-
saria. Unde iustum est qđ decedentes in tali bello: apostolicis iuuen-
tur indulgentijs/ et de thesauro ecclēsie afflicte: cui obsequium ⁊ serui-
cium prefliterunt: participant. cum eas etiam pro minori bono ⁊ infe-
riori difficultate: sepius ecclēsia concesserit/ vt pote pro sola mansione
vel mora in hora mortis apud aliquod hospitale/ vel pro facilī visita-
tione alicuius loci pij/ aut similibus. ¶ fuerunt quoq; multi Romani
p̄t̄ifices qui indulserunt plenarie decedentibus in bello pro ecclēsia
suscepto. Nam gregorius non? Anno dñi. 1224. cōcessit indulgētiā ple-
nariā laboratib⁹ p̄ defentio ecclēsiae cōtra impatorē Frēdericū secundū
iura et bona ecclēsiae occupatē ⁊ pacē ecclēsiae turbatē: vt refert Archie.
flo. 3. pte historiali. ti. 19. c. 4. §. 3. post prin. Idē ex eadē causa ⁊ cōtra
eūdes p̄cessit inno. 4. vt refert idē archiep̄s vbi §. c. 5. §. 2. in principio.
Idēm fecit Urbanus quartus anno dñi. 1261. contra māfredū eius
dem frēderici filium: quia cōtra ecclēsiam ⁊ iura sua pugnabat: vt per
eūdem archiep̄scopū vbi supra. c. 13. in principio. Idēm fecit Mar-
tinus quartus/ vt conseruatet L̄harolum primum Andegauie ducem

e iiij

Requesita ad in-
dulgentiam.

p̄t̄ifices qui bel
lātib⁹ pro ecclē-
sia indulserunt.

Quarta pars. §. 4.

¶ Sicilie regem in noua ipsius regni posessione contra Petrum aragonum regem: qui vocatus a sicutis prosequebatur ius uxoris constantie filie regis manfredi: qui longa posessione regnum sicilie tenuit. sicut eius pater et avi: et a predicto charolo interfectus et regno priuatus. ipse autem Petrus confirmatus in eodem regno a Nicholao tercio: ipsum regnum prosequebatur: et vindictam mortis socii sui manfredi: regnumque sicilie dedentibus incolis suscepit: nec vlla alia re sedem apostolicam molestavit: immo causam suaz iustis iudicibus decidendam semper obtulit: et tamen pro sola cōseruatione dicti charoli possessoris inuestiti per Romanas ecclesiam de regno illo: idē Martinus indixit bellum contra dictum petrum: non modo pro recuperatione regni sicilie: verum etiaz pro expugnatione et invasione paterni et auti regni aragonum: quo illum prauauerat: quia facile ecclie non obediuit/crucemque contra eum predicari fecit/ indulgens plebem ad id bellum accendentibus/prout ista constant ex archiuis apostolicis et tradit archieps copus florentinus in eadem. 3. parte historia li. ti. 20. c. 4. §. 8. quāvis ipse tanq̄ scriptor nationis florentine que a gal lis plurimum semper pependit: partibus andegauensium plus equo faueat in historia. Martinus etiā quint⁹ indulgentiā cōcessit pugnatis cōtra brachii pro defensione aquilane ciuitatis q̄ est regni apulie pro ut rescrips flo. in eadē. 3. parte ti. 22. c. 7. §. 5. Plures alij romani pontifices idem cōcesserunt/pro facilioribus causis et bellis non tam iustis/sicut erat istud de quo agimus contra regē francoz huius schismatis auctorem: qui multas ecclie romane fecit iniurias et plures eius terras et iura invasit/eiusque pontificē multipliciter molestavit: neq; his cōtentus: bellū vniuerse itale minatus est: et de tota ipsius italie monarchia usurpanda cōtendebat: cuius necessario ex hoc timeretur ecclie et iuriū suoq; oppressio/ac xpianitatis cōfusio/ et pe ne totalis euersio. cū merito timēdū sit nata occasione diuisionis christianoz/turcos infestissimos hostes in christianos (pro ut assolent) in tollerabilius se uituros. Lupiens igitur Julius Pontifex maximus regem Francorum ad iusticie limites reducere/ et ecclie deperdita recuperare: ad finē vniuersalis pacis iuxta illud quod pbus in ethicis tradidit/bellum (inquit) gerimus ut in pace vivamus. habet in. c. no li existimare. 23. q. 1. et in. c. paratus in fine. et. c. apud veros: indixit bellū Regi francoz signanter per ducatus Guiane hyspanie cōtiguū: quosque pacis et iusticie terminos complectere: ne forie sumptis vniuersis galliarum viribus/ nullo sibi obice interposito vniuersaz italiā et ecclie iura (pro ut eius antecessor fecerat) cōfunderet argē euerteret: immitatus beatū gregorii q̄ per modū diuisionis bellū indixit/

Tarat antoniu⁹
proclu⁹ in favore
gallorum.

Bellum gerimus
ut in pace vivamus

Bellum per viam
diuisionis.

Quarta pars. §. 4.

contra hostes ecclesie ut Roma tranquilla maneret (ut diximus in
precedenti. §. post principium) mala enim voluntas cohibenda est. de-
bilitare enim ea que nocitura sunt: laudabile ac pium est/ ut inquit hie
ronim⁹ sup sophoniā : et habetur in.c. Si quis fortitudinē. 23. q. 3. nā
sic agendo: adimitur malis potestas delinquendi et bonis consulitur
ut in pace vivant.c. ab imperatoribus ea cau. et. q. nam contra futurū
grauamen verisimiliter inferendum: potest quis sibi prospicere pro-
rumpendo in appellationem.c. bone de app. item per viam facti resi-
sti potest: si mora interpellandi vel adeundi iudicem est allatura pe-
riculum.l. ait pretor. §. Si debitorem. ff. de his que in fraudem credi.
melius enim est ante tempus occurrere: q̄ post vulneratam causaz re
medium querere. l. si. c. in quibus ca. in int. resti. non est ne. Unde
terentius. Malo nos ante prospicere: q̄ vlcisci accepta iuriaria. Lūz
his concordat quod scribit valerius. li. 3. ti. 2. de fortitudine. c. 18. Nam
cum Liberius grachus teneret rem publicam Romanaorum oppres-
sam factionibus et conpirationibus: et Mutilius sceuola consul legi-
bus non armis rem gerendam diceret: ceteris quoq̄ torpescientibus:
Scipio nasica quoniam inquit consul dum iuris ordinem sequitur / id
agit: ut cum omnibus legibus Romanum imperium coruat: ego
met priuatus id est nullo magistratu fungens/voluntati vestre me of-
fero ducem. ac deinde circundedit manum leuam toga: erectaq̄ ma-
nu: proclamauit. Qui volunt rem publicaz esse saluam: sequatur me.
et seditionis virum Liberium grachum cum sceleratis eum sequenti-
bus et federatis penas luere coegit. Ex isto exemplo naturali Ro-
manorum patet/qd vbi quies patrie infestari timet: omisso iuris
ordine ad arma recurrit. Res enim grauiores armis/parue autem
legibus terminantur: vt dicere solebat papa Pius secundus sicut in
eius vita in fine platina commemorat. Iuste ergo fecit Romanus
pontifex Julius secundus preuenire hostium maliciam: indicendo
bellum regi francorum: vt ab ecclesie molestia desisteret. Ut autem
christianorum animos ad hoc alliceret: iuste eos cruce signavit et in-
dulgentiam plenariam eis concessit: vt alii Romani pontifices pro-
lemonibus causis id fecerunt. Ad hoc ultra predicta bene facit textus
in.c. omnium. 23. q. 5. vbi Nicholaus papa exercitui francorum scri-
bens ita inquit. Omnium vestrum nosse volumus charitatem: quo-
niam quisquis (quod non optantes dicimus) in hoc belli certamine
fideliter mortuus fuerit: regna illi celestia minime negabūtur. Ad id
dem facit qd scribit Leo quartus eidē exercitui francorū in.c. omni ri-
more. 23. q. 8. Omni (inquit) timore ac tremore deposito cōtra inimi-
cos sancte fidei ⁊ aduersarios oīm religionū agere viriliter studeat.

C iii j

Mota illum textū:

Mota illum textū.

Quarta pars. §. 5.

Mouit enim omnipotens si quilibet vestrum morietur quod pro veritate fidei et saluatione patrie ac defensione christianorum mortuus est: et ideo ab eo premium celeste consequetur. hec ibi. Quānis enim ille textus loquatur de bellantibus contra infideles: ut eorum forte bona et terras accipiant: idem fortius dicendum est de bellantibus contra schismaticos ecclesie rebelles: et pacem inter christianos turban tes: ut in principio huius. §. probatum est. Quinimmo aliqui audēt dicere qđ morientes in tali bello iusto: si id faciunt principaliter propter deum et pro defensione ecclesie martyres dicuntur. Martyr enim grece: interpretatur latine testis: ad perfectam autem rationem martyris scđm doctores presertim beatum Thomam. 4. li. sen. d. 49. Tria requiruntur voluntas. pena. et causa: ut ibi per eos que omnia concurrunt in bellantibus pro defensione ecclesie. Voluntas quidem pacie di penam non quācunq; sed mortem si opus fuerit pro defensione ecclesie et ita pro ipso christo eius sponso. Itaq; martyrij causa est ipse christus et eius sponsa scđm beatum Thomam ubi supra: qđ videtur satis rationabile. Nam si in religione gentilium non vera/decedenti bus pro republica et salute patrie locū esse definitum in celo ubi beatitudo sempiterno euo fruerentur (apud gentiles ipsos pro veritate tenebatur) ut resert cicero in libro de somnio Scipionis instituta de excusationibus tutorum in principio: multo vberius piētissima christiana religio: que centessimū fructum usq; metit: non modo obeuntibus pro salute religionis et rei publice / premium celeste constituit ut in proximo allegatis iuribus dicitur: verum etiam si illa principaliter in christum transferatur ultra essenciale premium: aureolam etiā martyrij repromittit: super quo tamen amplius cogitandum est.

Qui moriētes in bello dicūtur martyres.

De moriētibus p
religōe vel re pu
blica.

•§. 5.
Oppo.

So.

An et quō licitum
est christianis gla
dio vti.

Nec predictis obstat si aliquis dixerit q
papa non potest nec debet talēm indulgentiam concedere: per quam homines ad bella incitat. Qd christus cuius ipse est vicarius prohibere videtur: cum dixerit per matheū. c. 26. Omnis qui acceperit gladium: gladio peribit. Indulgencie autem sunt affectua quedam ad eas res pro quibus dantur: si autem bella sunt a christo prohibita: nō debent pro eis a christi vicario indulgentie concedi: quoniam ad hoc respondeatur ex supra dictis qđ auctoritas euangelij predicta prohibet usum gladij in priuata persona et auctoritate propria et in publica non zelo iusticie sed vindicte: illud enim est accipere gladium/ cū quo semper perit / qui accipit mortaliter scilicet peccando: nisi peniteat: priuata autem persona que de mandato superioris et cum causa

Quarta pars. §. 5.

vel publica que ex zelo iusticie/quasi deo iubete gladio vtitur:nō ipsa accipit gladium/sed ab alio sibi commisso vtitur: vnde premium non autem penam meretur: ita exponit Augustinus in libro. 2. contra manicheos et habetur in. c. ille gladium. 23. q. 4.

Non obstat si dicatur quod papa quantum potest debet multa sustinere / et multa pati ad evitandum scandalum infirmorum iuxta illud apostoli. i. ad Corin. 9. Omnia sustinemus ne aliquod offendiculum demus euangelio christi. Sed de hoc qđ christiani cruce signati ad expugnandum christianos destinantur / multi populares et inferiores de ecclesia scandalizantur: tale ergo scandalum per papam est vitandum. Ad hoc respondeatur / qđ ad evitandum scandalū infirmorum papa quantum potest debet substinere ne auxilium crucis super aliquos christianos faciat inuocari: quando tamen graue delictum commissum est: quod evidenter apparet non esse tollerandum propter tale scandalum non est admittendum: quia propter scandalū passum nec veritas doctrine nec sanctitas vite/nec equitas iusticie est obtinenda: vt dicit Hieronimus de quo pleniū per glosam in. c. qui scandalizauerit de re. iuris.

Non obstat auctoritas Augustini in libro de vera religione/cum dicat: qđ nullum peccatum cōmitti potest nisi dum appetuntur: que dei filius contempnit/aut fugiuntur/que ille sustinuit: quia tota vita eius in terris per hominem/ quem suscipere dignatus est/nobis disciplina morum fuit: vi. c. significasti de electione: sed christus per crucem nō exercuit potestatem et seueritatem iusticie/sed magis humilitatem: Exemplo ergo christi papa non debet vti cruce ad seueritatem iusticie/sed ad humilitatem misericordie. Nam ad hoc dicendum est/ qđ sicut christus pauper esse voluit: vt nos diuites faceret: et mori voluit vt nos a morte liberaret: sic humiliis esse voluit usq; ad crucis patibulum: vt nos de superbia tyrranorum eriperet. Per ipsam vero crucez voluit demones et om̄is tyranos debellari vt in precedenti. §. diximus. Unde scribitur Sapientie. 13. Benedictum lignum per quod fit iustitia: quod de ligno crucis intelligendum est.

Non obstat similiter si dicatur qđ cruce signatus non ejscitur cruce scribitur enim Mathei. 12. Si satanas satananam ejscit: quomodo stabit regnum eius? Cum autem in casu de quo agimus schismatici sint cruce signati quia christiani immo Rex francie christianissimus appellatur: non ergo debet expugnari per cruce signatos. Ad hoc respō detur: qđ non ejscitur cruce signatus a cruce signato in quantum est crucis christi imitator: sed vt est vicarii christi contemptor et membro rum ecclesie persecutor. Crux enim christi/est superborum destructio

Oppō.

De scādalo vitādo

So.

Oppō.

Christi actio n̄a
fuit instructio.

So.

Oppō.

An crux detur cōtra christianos.

So.

Quarta pars. §. 5.

et tyrannorum pena (ut dicit chrysostomus in homelia de laude crucis: cuius verba in precedenti. §. retulimus.) Unde etiam contra christianos schismaticos et rebelles crux predicari et indulgentia concedi possunt etiam contra regem francorum: quanvis enim eius antecessores temporibus retroactis Reges gallie obediētes fuerint: et sequaces sacro sancte matris ecclesie/et in schismatibus preteritis raro vel nunq̄ deniauerint ab unitate ecclesie/ immo ipsam colapsam sepe totis viribus erexerunt: presertim Charolus magnus (ut in precedentibus diximus) qui religionis zelo et contemplatione sibi et successorib⁹ imperium adeptus est et a grecis in ipsum est translatū. A sancta etiā synodo summorum pontificum electione sibi concessa ut traditur in ecclesiastica historia et in c. Adrianus. 63. di. Reperio etiā q̄ reges fracie qui pro tempore fuerunt: octo summos pōtifices a sede propria expulsi ad sedem ipsam reduxerunt: quorum nomina sunt hec. Bergius. Leo. Zacharias. Stephanus. Calixtus. Innocentius. Alexander tercius. et Paschalis. Non tamen propter hoc christianissimi appellati sunt ut aliqui putant. Primus enim qui hoc nomine appellatus est: fuit prenominatus Charolus magnus in magnifico monumento aquis grani ubi ipse fuit sepultus: Lui additus ex firme lapide cum huiusmodi inscriptione. Charoli magni christianissimi imperatoris Romanorum corpus sub hoc sepulchro conditum est. Hunc ex cessum habuit Charolus: quia nichil antiquius duxit q̄ christi fidem dilatare: et terminos proferre christianorū: ut inquit Robertus Buanini in historia regum francorū cum de ipso charolo magno agit. Item etiam quia imperator erat: merito christianissimus appellari potuit/ eo qd apud imperatorem maior cura et sollicitudo rei publice christiane versatur. Nec credendum est peculiariter regibus francoz attributum titulum christianissimus: quorum Charolus magnus et reliqui eius successores qui hoc nomen meruerunt: fuerunt etiam imperatores non reges tantum francorum: immo germani imperio et origine fuerunt: et cum hoc possederunt franciam: solis igitur imperatoribus hoc nomen conuenit / et primo tributum imperatoribus Charolo germano et suis posteris quorum prosapia multos ante annos defecit. Ita dicit henricus bebelius in suis comentarijs statim post principium cum agit de modo scribendi ad cesarem. Titulus ergo christianissimi proprie cōuenit imperatoribus vt. c. ecclesie. 97. di. et omnibus regibus qui in religione nostra superiorē in temporibus minime recognoscunt habentibus videlicet iura imperij et cum ram et sollicitudinem reipublice christiane sicut maiestas vestra habz ut experientia docet. Et propterea eum aliquando christianissimum

De rege francie.

De charolo magno,

De regib⁹ fracie.

Quare reges fracie christianissimi appellantur.

Sepulchrum charoli.

Quarta pars. §. 6.

appello. quia nomina debent esse consona rebus ut instituta de donationibꝫ. s. est et aliud. quicquid sit non sufficit ad premia christi eiusqꝫ vicarij consequenda/bene nominari: sed opportet bene agere. Si ergo rex francorum christianissimus appelletur et populi christiani cura non habet/ immo ecclesiaz persequatur / schismatis perniciosum ac pestiferum in ecclesia dei inducendo: iustum est qꝫ contra eum crux predicitur et indulgentia concedatur: ut in precedentibus dictum est.

Et quāvis schismatici propter eoruꝫ for-

san potentia predictas penas effugere possint: timere tamen et animaduertere debent qđ licet aliquando nauicula petri fluctuet: submergitamen non potest ut inquit Ambrosius super Marchuz et habetur in.c. non turbatur. 24. q. i. Nam vera religio casui subiacere non potest: ut in epistola inter claras. C. de summa trinitate . et schismatici licet inter vicia ferueat: incremēta vero habere nō possunt: nec augere qđ illicite ceperunt: sed statim cum praua sua emulatione deficient ut dicit rex. in.c. nouacianus ep̄us. 7. q. i. Unde quia cōtra religionem faciūt: sacrilegi censentur: et omnia delicta transgrediuntur: ut inquit Augustinus contra epistolam parmeniam cuius in principio istius quarte partis mēcionē fecim⁹. Ad hoc bonus textus in.c. Sacrilegiū et in.c. quisquis iniēmis. 17. q. 4. et in.c. i. de maledicis et in.l. Si quis in hoc genus. C. de episcopis et clericis et in.l. i. C. de crimine sacrilegii. et in l. i. ff. ad legē juliā ma. Qui enī iniuste vexat ecclesiam: sacrilegiū cōmittit. 12. q. 2. c. predia. 16. q. i. c. placet in fine et.l. iubemus nulli. C. de sacro san. eccl. scđm Archi. Jo. an. Ancha. et Domiciū. in.c. felicis de penis li. 6. Sacrilegium enim est sacre rei violatio vel usurpatio: et accipitur hic violatio: pro quacunqꝫ irreuerentia aut dehonoratione. et dicitur quasi sacre rei vel legis lesio: ut per glosam et doctores in.c. Sacrilegiū. 17. q. 4. Committitur autem sacrilegium tribus modis. Primo ratione rei: auferendo sacrum de sacro loco: vel non sacrum de sacro: vel sacrum de non sacro: ut in preallegata glosa. Secundo ratione loci: sicut cum violatur immunitas ecclesie vel ciminterij ut.c. si quis. el. i. cum multis sequentibus ea.ca. et. q. Tercio ratione persona: sicut cum quis ledit personam ecclesiasticam: ut.c. quisquis ea.ca. et. q. Et tanto maius reputatur crimen sacrilegij: quanto in digniorē personam committitur: ut dicit glosa pe. in. N. qđ deo in.c. Serpens. de peni. di. i. et in.d. c. felicis in verbo sacrilegij de penis. li. 6. Luz autem papa maior et dignior persona totius mundi sit/ quia optinet vi- cem dei viuentis in terris: ut.c. inter hircum de peni. di. i. et late dictū

•§. 6.

Contra schismati-
cos.

Schismatici sit sa-
crilegi.

POPOLOMUS

CHILOMUS

Sacrilegium con-
tra magnā psonā

Quarta pars. §. 6.

est supra in. 2. parte. §. 4. Cōcludit qđ istud est maius omni alio sacrilegio; quia contra ecclesiam et Romanum pontificem committitur. Unde non est credendum qđ deus eum inultum relinquet: cum sit zelotes/ idest zelans et vindicans peccatum patrum etiā in filios et usq; in tertiam et quartam generationem: ut dicitur Exodi. 20. transiūptiuē in. c. nisi cuz pridem de renuntiatione. In hoc igitur vel in alio seculo grauiter schismatici puniendi sunt: quia religionem nostrā cōtēpserunt. Ex exemplis enim pluribus videmus aliquos in hoc seculo fore punitos/ propter religionem neglectam. De Juliano quidē apostata/ legitur q; cum deo dicata vasa vniuersa et palia collegisset/ projiciens hec in terram/ Lōtumelijs et iniurijs quibus voluit agens christum/ super ea etiam sedit et cumulum auxit iniuriarum/moxq; ve renda eius et loca femoribus circumposita fuere percussa: et ad tantā peruenit usq; putredinem: ut vermes crearet / medicis laborantibus nec valentibus vincere passionē. et donec moreretur: non fuit ab hac passione securus. Hoc itaq; claruit diuina indignatiōe gestum/ dum etiam custodes imperialium thesaurorum et ali⁹ plurimi aduersus ecclias insurgentes: in opinata et miseranda morte defuncti sunt: ut habetur in historia tripartita libro. 6. c. 10. et in. c. 32. subdit q; repente julianus seuia infirmitate detentus/ visceribus putrefactus interiit et finim⁹ non permeatus digestibiles/ sed scelestuz os quod blasphemij ministrauerat: organum huius digestionis est factum. Eundericus primus vuandalorum Rex in hispania in galetie partibus regnans: cum auctoritate regie potestatis irreuerenter manus in basilicam sancti Vincentij martyris hispalensis ciuitatis extendisset: mox dei iudicio in foribus templi demonio correptus interiit: ut latius refert lucas tudensis in principio sue chronice. Alfonsus aragonuz rex multa commisit sacrilegia: sacra spoliādo templa: et propterea statim diuin⁹ iudicio punitus est: nam ultimo bello quod cōtra sarracenos apud fragraz constituit occisus est: et nulla eius vestigia reperta sunt: ut analia illius temporis referunt. Urraca etiā regina sepe sacra spolia uit templa: ecclesie ministros vituperauit: inter cetera semel iussit militibus suis ut ecclesia monasterij sancti Ysidori legiōnes spoliarēt calicibus et ornamenti⁹: et cum hoc illi facinus horrerent nec presumeant atemptare: ipsa indignata templum cunctis spoliauit iocalibus que secum ferens pre foribus templi crepuit cunctis videntibus et dei iudicia laudantibus. Sanctius dictus maior nauarrouz Rex cū esset magnus venator/ a prīmū secutus est usq; ad ecclesiam sancti Antonij que tunc in quadam silua nemorosa erat sita: cum vero aper ad altare Sancti martyris confugisset: Sanctius conatus est eum vena

De Juliano.

Eundericus rex.

Alfonsus rex.

Urraca regina.

Sanctius rex.

Quarta pars. §. 6.

bulo percutere: qua propter ob irreuerentiam sacri templi illico ob-
guit brachium eius donec precibus beati martyris vires brachij resti-
tute fuere. vnde ecclesiam insignem edificauit ibidem: vt chronice il-
lius temporis referunt presertim I Ro. de Arevalo epus palestinus in
sua choronica cum de eodem Sanctio agit: vbi alia similia gentilium
exempla cumulat/ q̄ per eum videri possunt ideo non referto. Item Al-
manzor maurorum rex. Lōpostella capta ecclesiam dirupit et statim
incredibili dyasenteria. i. fluxu vētris fuit percussus. Veremundus se-
cundus Rex legionis faciliter credulitate ductus contra episcopū cōpo-
stellanum thaurū ferocem iniecit. thaurus autē diuino mysterio mā-
nusfactus ad episcopū innocentē accedens / cornua in manibus eius
protinus collapsa reliquit. I hic etiā rex Ep̄m ouetensem iniuste car-
ceravit: et tandem pluia cessauit/ et valida fames terraz oppressit/ vbi
vero epus fuit liberatus: pluia habundanter de celo venit. Quo mi-
raculo veremundus cōpunctus/ecclesiam sancti iacobi et alia pia loca
per almanzor diruta restaurauit: et penitentiam de prelatorum consi-
lio egit vt tradunt historie.

Almanzor rex.

Veremundus rex.

Multī ali⁹ gentiles ⁊ iudei fuere qui ad sacra templa eorumq; mini-
stros irreuerenter se habuerunt: et sui sceleris penas statim fuerunt.
Machabeorum enim princeps illico post templi violationem: inge-
ti victoria contra violatores potiri sunt/dixeruntq; vadamus munda-
re templum domini. Mabuchodonosor quia vasa templi hierusalem
asportauit grauter fuit punitus vt diximus supra. 1. parte. §. 7. Bal-
thasar eius filius: quia in illis vasis vinum babit regno priuatus est
et occisus vt supra dictum est in. 1. parte. §. 7. H̄e sedechia rege simili-
ter legitur ex eo q̄ hieremiam prophetam incarcerauit pessima occu-
buit morte: vt habetur hieremie. 32. 39. Ōzias rex quia contumelias
sacerdotibus intulit eisq; penas comminans: statim lepra in fronte re-
spersus est vt habetur. 2. Paralipo. 26. transumptive in. c. nos si com-
petenter. §. H̄e cū dauid. Lambises magni regis cyri filius ⁊ heres
propter religionē neglectā/ spōte suo gladio se interemit. Valeus im-
perator igne crematus/ contēpte religiōis penas luit. Philippus ma-
cedonū rex magni Alexātri gēitor religionē p̄tra focēses grecos vin-
dicās: gloriā ac famā magna ⁊ multa dominia in greciā acq̄sivit/ acq̄
rēdi autē causaz ⁊ fundamētu ipa vindicta dedit. Cirus etiā rex pp̄f re-
ligionē cōceptā regna sua perdidit. H̄e dyonisio tirāno legif q̄ tēplū
proserpine violauit ⁊ sculapio barbā euulsit: pp̄terea eius filius a re-
gno deiectus est. Clarro q̄ parū honorauit sacra tēpla: canensem cla-
dē pati meruit. Quint⁹ flamin⁹ q̄ offendit sacra romanis suis imme-
morabile illā stragē apud trāsimenū p̄pessus est. Lū scipio aphrican⁹

Exempla gentiliu⁹
et iudeorum.

Mabuchodonosor rex.
Balthasar rex.

Sedechias rex.

Ozias rex.

Lambises rex.
Valeus impator.
Philippus rex.

Cirus rex.
Dionisius tyrān⁹.
Clarro.
Quint⁹ flaminius.
Scipio aphrican⁹

Quarta pars. §. 6.

carthaginem euertisset quidam appollinis templum ingressus eius si mulachrum aurea veste induitum spoliare temptauit: quare indignatus apollo id egit vt sacrilege manus inter fragmenta vel fimbrias vestis a corpore abscede reperiatur pro ut narrat valerius li. i. ti. i. c. 3. apollo nichil agere valuit: qui nichil est: nam idolum vt aplus inquit nichil est: sed verus deus noster hoc egit (si verū fuit) qui facit mirabilia magna solus: cuius non falsa diuinitas in ficta illo deo violari cē sebatur. Pompeio obsidente hierusalem aristobolus et hircanus intra urbem plurimum disidebant dum alter ingressus pompei impedi re: alter ut intraret niteretur. Que discordia effecit ut libere pōpeius urbem caperet/captiuatis itaq; aristobolo et filiis hircanum reliquit pontificem et ducem ciuitatis: interim tamen Romani insolentes ex victoria effecti sacrum templū irreuerenter polluunt: equosq; in portu locant: et sacra multiplicitate prophanauerunt: qua de re fertur pōpeium ex illo tempore infelicem fuisse et semper victimum: qui ante victoriosissim⁹ fuit: vnde miserabiliter a julio cesare victus fugit in egyptum ubi pholioeus rex egypti ut julio cesari complaceret: caput ei amputari fecit et ipsi julio cesari in domū missit: Julius vero cesar eo viso ac diligēter inspecto et cognito: auertit faciem lachrimas mittēt pro tanti principis infelicitate. Brenus gallorum dux delphīs apollinis templum ingressus: dei voluntate in se manus vertit (scđm valerium ubi supra) qui alia plura exempla commemorat que per ipsum videri possunt. Nero et domicianus fidei nostre hostes accerrimi: penas fuerunt sacrilegorū in templo et sanctos martyres cōmissorum. Galens quoq; perfidus/ quia sacra et religiosos insequebatur: diuino miraculo in bello cōtra gothos viuis celesti igne cōsumptus est. Ex quibus omnibus ac nōnullis alijs vitāde prolixitatis gratia om̄is̄ patet qualis reuerētia et obediētia debetur religioni et ecclesie eiusq; ministris. Nā apud gētiles magna fuit religiōis cura: ut testat̄ valerius li. i. ti. i. c. ii. dices. Omnia nāq; post religionē ponēda semp nostra ciuitas duxit: etiā in quibus summe maiestatis decus cōspici voluit: qua propt̄ nō dubitarūt sacris imperia seruire: ita se hūanarūz rerū futura: regimē existimātia: si diuine potētie bene ac cōstanter fuisset famulata. Hec ille. et recitat b̄tūs tho. in tractatu de regimē principū li. i. c. 14. in fine. que licet agētibus dicta sint vel facta ex quo bona sunt: ab eis extorqueri: debet sicut ab iniustis possessorib⁹: et in usū fidelium applicanda ut dicit hieronimus in ep̄la ad pla. et augustinus in. i. de doctrina christia. dicit. siue quis doceat siue adiscat bonū a spū sancto est. idem Gregorius in homelia pen. pro ut refert Andreas de isernia in. c. i. §. firmiter ad finem in ti. de prohi. feu. alie. per frederi.

Pompeius.

Brenus.

Nero imperator.
Domicianus imperator.
Galens impator.

Religio apud gentiles.

Quarta pars. §. 6.

videtur de mente beati thome vbi supra dixi plene in tractatu de con-
filio et consiliarijs regis. c. 4. in principio. Et subdit sanctus tho. qd
hec ita erant apud gentiles ordinata: apud quos sacerdotium et diui-
norum cultus erat propter temporalia conquirenda: que omnia ordi-
nantur ad multitudinis bonum cōmune: cuius regi cura incumbit: et
propterea conuenienter sacerdotes gentiliū regibus subdebantur: et
similiter in lege veteri in qua promittebantur bona terrena: non a de-
monibus sed a deo vero/religioso populo exhibenda: semper tamen
vt Augustinus dicit sub figura terrenorū spiritualia spirituales iudei
et in lege et ante intellecerūt hoc expresse dicitur in multis locis et in li.
de medicina penitētie. Ideo in lege veteri sacerdotes regibꝫ legūntur
fore subiecti: sed nichilominus tam gentiles q̄ iudei sacris et sacer-
dotibus reuerebantur: et colebat eos tanq̄ religionis ministros. Hoc
idem et multo fortius in noua lege faciendum merito est: in qua est al-
tius sacerdotium/ per qd homines traducuntur ad bona celestia. Un-
de in lege christi Reges debent sacerdotibus esse subiecti: propter qd
mirabiliter ex diuina prouidentia factuz est: vt in Romana vrbe quā
deus preuiderauit christiani populi principalem sedem futurā: hic mos
inoleseret paulatum: vt ciuitatis rectores sacerdotibus subiacerēt: et
quia futurū erat vt in gallia christiani sacerdotij plurimū vigeret reli-
gio: diuinitus est permisum: vt etiam apud gallos gentiles sacerdo-
tes totius gallie ius diffiniret: vt resert Julius cesar in libro: quez de
bello gallico scripsit scđ; beati Tho. vbi s. retuli supra. 2. parte. §. 4.
omnes ergo christiani etiā reges et impator debent sacerdotibus esse
subiecti: et presertim summo et supremo sacerdoti: quē deus ab omni-
bus gentibus honorari precepit dicēs per hieremiam. c. 1. Ecce cōsti-
tuī te super reges et regna. Per sacerdotiū autē iubēte dño regalis po-
testas ordinata est. nā. i. regū. 8. dixit dñs ad samuelē sacerdote. Audi
vocē eorū. s. filiorum israel petentiū sibi regē: et constitue super eos re-
gem. quam obrem reges pape obediant: et se illi subiiciunt: et coram
eo genua flectūt: vt habetur in. c. Solite de maio. et obe. vnde licet pa-
pa cōditione sit homo: dignitate tñ est super oēs homines. est altior
regibus et felicior angelis: creator sui creatoris: vt de sacerdotibus di-
ci solet: de quibus dñs per luchā. 10. c. dicebat: qui vos audit: me au-
dit. et consequenter qui eos honorat: deum honorat. et qui eos perse-
quitur: deū persequitur. et qui eos spernit: deuz spernit vt ibi dicitur.
Quis enī dubitat iniuriā dī ministris illatā deo inferri: q̄ p prophetā
ait nolite tagere xp̄os meos. bene facit. l. quisquis. c. ad legē juliam
maiestatē. vbi inferentes iniuriā his qui ad principis latus sunt: lese ma-
iestatis crīmē cōmittūt: quasi ipm principe iniuriasse videātur: q̄ pars
viscerū suoz esse cēsentur. Si quidē ista de quolibz sacerdote dici pñt:

Religio xp̄iana.

Roma.

De papa.

Regalis potestas
p sacerdotiū ordi-
nata est.

Contra iniuriā
ministros ecclie,

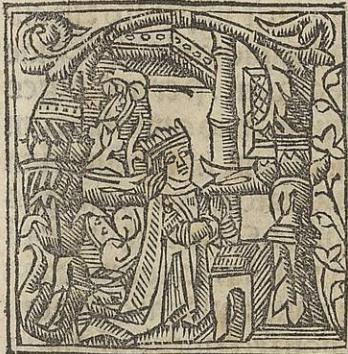
Quarta pars. §. 6.

multo fortius de ipso summo maximoq; omnium sacerdotum supre
mo ipsum christum representante / et vicem eius in terris tenente/ et
idem consistorium cum christo faciente ut in secunda parte huius ope
ris. §. 4. et se diffuse diximus. Unde narrat Romanorum historia qd
cuz Athila hunorum Rex: ecclesiam deuastaret: vir sanctus Leo pa
pa ad eum accessit: et omnia que obtulerat obtinuit. territus namq;
Athila dei nutu fuerat: nec christi sacerdoti aliud rependere valuit: ni
si quod ille optabat. Fertur quoq; post discessum pontificis interro
gatum esse Athilam a suis: cur vltra solitum morem tantam reueren
tiam Romano pontifici exhibuerit/ quoniam pene ad omnia que ille
imperasset: optemperare ipse iussisset. tunc Rex respondit/ non se pa
pe personam reueritum esse: sed alium se virum cum habitu sacerdo
tali vidisse/ forma venustiorem/ cauie venerabilez/ euaginato quoq;
sibi gladio terribiliter mortem minantem nisi omnia que ille expetis
set/ impleret: vt hec reasumit valensis in comuni loquio parte. I. di. 3.
c. 8. in fi. Inde reges & principes christiani sumere debent exempluz:
vt summo pontifici obedient et pareant. Nam si ille hoc faciebat ti
more perterritus/ et indignationem dei fugiens/ cum peruersus esset/
adeo q flagellum domini se dicebat: multo forcius hoc ipsum facere
debent principes christiani.

Explicit quarta pars huius operis.

Incipit quinta pars.

Quinta pars. S. I.

Cedamus iaz ad quintā huius opis partē / gratia cuius omia predicta scripsimus: ex quibus eidēter colligitur qđ cuz papa sit suprem⁹ princeps super omnes reges et principes / possitq; illos increpare: corige re: castigare: et si opus fuerit / deponere: vt late diximus in. 2. parte presertim in. S. 7. et. 8. Cumq; rex et regina nauarre fed⁹ ini erint amiciaciamq; cōciliauerint cuz rege frācoruz hui⁹ schismatis p̄cipali auctore: et p̄ consequēs fuerit schismatici: vt diffuse dixim⁹ et p̄baui⁹ tercia pre hui⁹ libelli / fuerintq; lese maiestatis rei: vt late mostraui⁹ in. 4. pte. S. 1. relinquitur necessario cōcludenduz: qđ reges ipi penas schi maticorū et lese maiestatis reorū incurrerint. de qmib⁹ plene in. d. S. 1. differuum⁹: inter quas pp̄ter huiusmodi crimina priuātur rei dignita tibus et honorib⁹: vt ibi dixim⁹. Itaq; iuste fuerūt regno suo priuati ex multis causis: qđ ex iaz dictis colligi posunt.

Prima causa fuit: qđ stāte schismate pre dicto/ ecclie afflicte et in tāta neccesitate posite: rex ⁊ regina nauarre alijq; p̄cipes xp̄iani tenētur auxiliū prestare totisq; virib⁹ eaž defen dere: put reges in sua coronatiōne iurāt: qđ iuramētūz cōtineat in pō tificali ecclie romāe, est text⁹ in cle. vna de iure iurā et ibi vocat jo. de ymo. vt dixim⁹ supra in quarta pte. S. 3. in fine. Arctātūz de iure ad hoc faciendū: vt dixim⁹ sup̄ in. 4. parte. S. 2. qđ si nō fecerint: poterūt iuste regno priuari: vt dixim⁹ supra in. 2. pte. S. 7. cuz de p̄tate pape a gebam⁹: Ubi intercetera dixim⁹: qđ cōstantin⁹ et leo impatores con stātinopolitani fuerūt impio priuati a papa: eo qđ requisiti ecclīa af flictā nō defederūt. Et merito fuerūt impio priuati: qđ omne regnū a deo ē: et a voluntate dei regis institutio depēdet: vt habet de trono. c. 17. vbi de regis institutione dicitur populo israel. eum constitues regem quem dominus deus tuus elegerit de numero fratrum tuorūz. Item danielis. 4. dominabitur excelsus in regno hominū: et cui voluerit dabit illud. Non est quidem potestas nisi a deo. ro. 13. trans sumptue in. c. qui resistit. ii. q. 3. ⁊ in. c. quid culpatur. 23. q. 1. et. q. 4. c. quesitum facit illud iohannis. 18. non haberet potestatem ad uersum me yllam: nisi datum esset tibi desuper. Magna quippe sun tin omnibus dona dei ab eterna collata clementia/sacerdotium ⁊ imperium: illud quidem diuinis ministrans / hoc autem humanis presidens ac diligentiam exhibēs / uno eodemq; principio vtraq;

f 1

De p̄uatiōe regis
et regine nauarre

S. I.

Regis ecclīaz nō
defendentes sunt
regno priuari.

Regna sūt a deo.

Omnis potestas
est a deo.

Quinta pars. §. 2.

Reges sūt feudatarij dei vt ecclesiā defēdant alias regno priuantur.

Nō faciens illud propter quod beneficiū recipit perdit illud.

Reges tenētur eccliam deffēdere etiā nō requisiti.

procedentia humanam exornant vitam. ita dicit imperato r in au-
tentica quomodo oportet episcopos iin principio colla. 1. Unde
salomon in prouerbijs in persona dei loquens dicit. Per me reges
renant r. Reges ergo quodammodo regnum a deo cuius sunt om-
nia vt psal. 71. et paralipome. 1. c. vltimo accipiunt in feudum cum
hoc onere: vt ecclesiā defendāt vt. c. administratores r. c. principes
24. q. 5. cū alijs pluribꝫ de quibus supra. 4. parte. §. 2. qui si susceptū
ministeriū fideliter geserint: eccliaz ipsaz defendēdo: recte quidē: tan-
tus ei honor exhibendus est / et reuerentia tanta: quantū caput om-
nibus membris corporis ante cellit. quod si non fecerint: tanqꝫ ingra-
ti regno sunt priuandi argu. l. fi. C. de reuocan. do. et . c. fi. de dona.
ad idem facit tex. in. c. 1. quibus modis feudum ammittitur et. c. do-
mino guerram in ti. hic finitur lex de inde regni consuetudines inci-
piunt: vbi vassalus qui dominum non defendit: feudo priuat. Nō
est enim alia iustior causa beneficij auferendi: quam si id propter qđ
beneficiū datum fuerit: hoc est seruitum facere recusauit: quia be-
neficiū ammittit: ita dicit tex. notandus in. c. 1. §. Item qui domi-
num. v. sed non est alia in titulo: que fuit prima causa beneficij am-
mittendi li. feu. bene facit. l. quero. §. inter locatorem. ff. locati: vbi
conductor expellitur a domo conducta: si non soluit pensionem: Ad
idem. l. fi. ff. de residēndā venditione: vbi emptor perdit beneficium
emptionis: si non soluit precium. Ad idē. c. peruenit. el. 2. de. iure iu-
rā. vbi non tenetur quis seruare promissiū etiā cum iuramento: si alte-
ra pars. non seruauit. Cum autē reges christiani teneantur eccliam
affictam defendere: hoc ipso quod sciunt ecclie calamitatem: quan-
uis non fuerint interpellati: vt est textus valde singularis in. d. c. 1. §.
Item si delator in ti. que fuit prima causa beneficij ammittendi: vbi si
vassalus cognoverit dominum inclusuz: r cum potuerit/ nō liberauit:
feudum perdit. Non est ergo necesse: qđ dominus denunciet vassalo
se inclusum: quia sufficit quod aliunde sciuerit. Qui enim certus est:
ceriorari non debet. l. i. ff. de actionibus empti regula: eum qui cer-
tus est de regu. iuris. li. 6° cum concor. Cumqꝫ reges nauarre pro cer-
to scirent ecclie calamitatem ratione schismatis predicti / r insuper
fuerunt certiorati. moniti. et iussi a romano pontifice: vt eccliaz de-
fenderent: r a schismaticorum consortio et fauore abstinerent: quod
cum facere noluerint: iuste fuerunt regno priuati: vt diximus supra
in. 2. parte. §. 7. Abi commemorauimus aliquos reges et principes:
qui ex similibus et facilioribus causis fuerunt regno depositi ac do-
minio priuati a romanis pontificibus: que hic non repeto vitande
prolixitatis gratia.

Quinta pars. §. 2.

Secunda causa fuit quia rex et regina na-

uarre nō solū nō defederūt eccliaz vt tenebātur / immo offēderūt: eo qđ fed? inierūt & amiciciā cōciliarunt cuz rege frācoruz hui? schisma-
tis auctore: quē iūiare tenebātur rōne cōfederatiōis predicte/conspi-
rātes cōtra eccliaz et romanū pontificē: & cōsequenter fuerūt schisma-
tici: vt dixim? in.3. parte in. si principij/et similiter fuerūt lese maies-
tis rei: vt probauimus in quarta parte. §. 1. Itaqꝫ grauiter offendē-
runt eccliaz: & pp̄terea merito fuerūt regno et dignitate p̄uati vt .c.
in noīe dñi. 23. di. et. c. vnico de schismaticis li. 6. et. c. ad aplice de re
iudi eo.li. et cle. pastoralis eo. ti. diximus latius / in. d. §. 1. Quod vi-
detur satis equū et rōnabile: nā si regib? xpianis regna a deo sūt con-
cessa pro ecclie defensiōe: vt late in precedētib? dictū est: & ipi eā non
defendāt: abutūtur potestate a deo sibi cōcessa: & cōsequēter regnum
ammittere meretur: & multo fortius si eā v̄l eius summū pontificē of-
fendāt: Quidia priuilegiū meretur ammittere: qui permissa sibi abutū-
tur ptate: vt dicit tex.in.c. vt priuilegia in principio de priuilegijs cuz
cōcor. ibi positis. Abutitūr enim quis sua ptate: vel nō faciēdo quod
oporet: vt ē ecclie defensio: ad quā oēs reges & principes xpiani om-
nino tenētur (vt sepe dictū est) vel faciendo qđ fieri non licet: immo
prohibetur: vt est ecclie offensio: & cum vtrungs sit malū/ scđm tamen
grauius est/sicut peccatū delicto graui? eē solet. Relinquit enim qui
non implet officiū: sed plane peccat quisquis cōmittit cōtrariū. Lin-
gulo quidem milicie abutitūr miles taz ille qui non implet qđ op̄z: qđ
ille qui impugnat milicie sacramentū/sicut hostis verus ignauo mili-
te odibiliōr est. Unde qui rē publicā et iuramentū militarib? armis
impugnat: iustissime exautoratur: tanqꝫ ille qui figurā hostile ī due-
rit: hec sūt fere verba notabilia polichrati li. 6. c. 13. in. fi. Reges ergo
qđ nō solū nō defederūt eccliaz: sed pot? illā impugnāt: merito exauto-
rātur. Nā qđ otra ecclie pacē sūt: si dignitatē aut cingulū milicie habēt
nudentur eis: vt inquit liberius papa in.c. qui contra pacē. 24. q. 1. &
pp̄terea plures romāi pōtifices aliquos imperatores & reges impio
et regno priuarūt: qđ eccliaz offendebāt: et iura sua p̄tinhabant: quo
rū aliquos cōmemorām? supra in. 2. parte. §. 7. Si quidē alij romā
ni pōtifices hoc facere potuerūt p̄ eq̄libus vel minoribus et faciliori-
bus causis: similiter iulius hoc facere potuit. Exempla enīz sancto-
rum patrum sequenda sunt/et secundum ea iudicandū. 20. di. c. de qui
bus. 37. di. c. qui demensa. 81. di. c. legimus. 7. q. 1. c. omnes. 9. q. 3.
c. fi. 32. q. 2. c. non est culpandus. Maiorum quidem actus pro lege
accipiuntur. ff. de penis. 1. capitalium. §. fi. ff. de religio: & sumptu-
sū. l. minime cuz pluribus alij. Ad idēz facit lex an apud. ff. de manu.
vindi. vbi dicitur qđ proborum doctorū auctoritates / vt labeonis/sūt

.§. 2.

Reges ecclia offe-
dentes regno pri-
uantur.

Contra abutētes
ptate sibi cōcessa,

Exempla satorū pa-
trū sequēda sunt,

Quinta pars. §. 2.

sequēde: Multo fortius auctoritas supremi principis prout est papa procedes et priuans reges et imperatores cuius cause cognitiōe: Quo casu vna sola ei sentētia facit ius: et habet vim legis ut ē textus notādus in. l. fi. C. de legi et in. l. apud Julianū in fine. ff. ad rebelia. Ad idem bonus tex. in. c. uno in fi. in titulo q̄ fuit prima causa beneficij ammi. li. feu. vbi dicit imperator qđ ex eo quod sciuit alias fuisse pronuntiatū: quod si dominus principaliter offenditur per reatum vassali: ibi ad dñm feudū reuertitur: vt hanc habeat sue iniurie vltione: Sic etiā ille pronuncianit. Potest ergo successor in dignitate circa priuationem feudi pronuntiare: sicut antecessor pronuntiauit: si adhibuit cause cognitionē: qđ ē notādus. Eodem modo videtur dicendū de romano pōtifice: presertim quādo plures romani pōtifices illud fecissent: Nam tunc vide tur inducta quedā cōsuetudo: q̄ similiter facit ius: vt. l. de quibus et. l. si de interpretatione. ff. de legib⁹ glo. fi. in. l. nemo. C. de sen. Aliorū vero inferiorum exēpla: nō sunt sequēda: Quia nō exemplis sed legibus est iudicandus: vt. d. l. nemo cum concor. Satis ergo erit in casu nostro habere exēpla aliorū romanorū pontificū: qui similiter alios principes christianos ex similibus et leuioribus causis deposuerunt/ maxime cū ista exempla non sint nuda: sed iuris et sacre scripture auctoritatibus fulciantur: vt in precedentibus late monstrauimus: quo casu sequenda sunt exempla etiam inferiorū: vt declarat salicer⁹ post alios in. d. l. nemo in principio. Si quidez illis temporibus ecclesia ex illis causis potuit imperatores reges et principes deponere: multo fortius hodie poterit illud idēz facere: quia ecclesia per incrementa temporū / semp maiori vltitutē potestate: vt est tex. notabilis in. c. displicet ad finē. 23. q. 4. Enet augustinus de anchora in. li. de potestate ecclie. q. 37. ar. 5. diximus supra in. 2. parte in fine.

Ecclesia semper
crescit.

§. 3.

De trāsitu ad guianā per nauarrā.

Tercia causa fuit: quia cum necessariuz
esset maiestati vestre trāsire per nauarram ad ducatum guiane expugnādum vna cū gente anglorum ex decreto et sentētia romani pontificis/ et rex et regina nauarre pluries rogati et moniti: vt exercitui vestro securū preberet trāsitus: vt de iure tenebantur: noluerūt hoc facere. immo cum rege francorum amiciciam conciliarunt: sed usq; in ierunt in fauorem schismaticorum contra ecclesiam et romanuz pontifices: cumq; non esset aliis locus aptus ad transeundum: nisi per regnum Nauarre: quia per viscayam erat locus angustus: et non accommodatus: opus fuit per nauarra intrare. Sicut antiquis rēporibus hanibal capta sagunto vrbe / partitis spolijs militibusq; ex victoria iocundatis / munitis hispanie vrbib⁹ prepositoq; hispanie asdrubale fratre/ volens italiā pergere: pyreneū montem transire satagit. et superatis

Quinta pars. §. 3.

slergetib⁹ qui nauar̄eses hodie dicūtur/ suntq; cōuncti pyreneo per
ruciū vallem/ et sic per nauar̄ā tanquā per aptū immo per aptiore lo-
cū ad transeundū ad vasconia transiuit sicut historici chronicq; testā-
tur. Pari ergo ratione maiestas vestra exercitui suo locū illū ad trans-
eundū ad ducatū guiane similiter elegit: et sicut olim hanibali transi-
tū impediēbant et ab eo debellati ac victi et subiugati fuere: sic et nunc
illis maiestati vestre resistētibus similiter euenit. Qui quidē transitus
ad ducatū guiane licitus erat/ tū ratione iuris: qđ rex anglorū ad eum
dem ducatū habere pretēdit: quo dicit se fore spoliatū/ tū ex decreto
et auctoritate romani pontificis. ar. legis iuste possidet. ff. de aqui. po.
Erat etiā trāsus innoxius/ quia nichil mali facturus erat exercitus
in regnū nauarre: si securitas ad tanseundū a regibus ipsis prestareb⁹:
quā sacra vestra maiestas ab eis poscebat. Ad quā procurandā et acci-
piendā exercitus noster intravit: sed reges nauarre cum regis franco-
rū auxilio et fauore totis viribus resistebāt: quam ob rem sacra vestra
maiestas ad iracundiā prouocatus in transitu et securitate semper insi-
stens: bellum mouet iustum cōtra regem et reginā nauarre: tum quia
transitus impediēbat ad ducatū guiane. tū quia inimici ecclesie erāt:
vt in precedentibus sepe dictū est. Ad hoc allego singularem doctri-
nam bar. in. l. christianis. C. de paga. vbi notanter dicit: quod ecclesia
licite potest indicere bellum cōtra sarracenos tenentes et occupantes
hierusalem (que terra sancta dicitur) et contra omnes alios infideles
inter medios impediētes vel nō permittētes christianos ire vel trans-
ire ad illā sanctam expeditionēz: vnde et contra hos dicit fore iustum
bellum. Quod est valde notādū et ad propositū nostrū satis accomo-
datū: presertim cū ultra resistantiam et impedimentū qđ reges ipsi pre-
stabāt: erant etiam schismaticorū fautores et inimici ecclesie et per con-
sequēs sicut bellū erat iustū cōtra schismaticos: sic et cōtra eoz fautores
et cōplices. Ita notabilē decidit asten. in su. li. 2. ti. 64. ar. 7. co. 2. v. 2.
cōsistit/ cuius metiōne fecimus § in. 3. parte in fine principij. Bene facit
tex. in. l. non dubito. ff. de cap. vbi littera dicit. Nō dubito quin fede-
rati et liberi nobis extranei sint: quāvis glosa ibi de alijs federatis in-
telligat: potest enī intelligi de federatis cū inimicis: nam et illi inimi-
ci sunt vt late diximus supra in quarta parte. §. i. in fine. Et inde est:
qđ diffidato principali ad bellū: videtur similiter diffidati omnes eius
complices et auxiliantes. Ita notanter dicit bal. l. 2. co. 21. v. et nota qđ
quando aliquis diffidatur. C. de seruitu tibus.

*machab. L.B. 1.
c. 5.*
Ad predictorū confirmationē facit illō qđ habetur in sacra scriptura
machabeorū. 5. deutro. 2. et paralipo. 20. numeri. 21. vbi dicitur qđ cū
filii israel ab egipto in terram promissionis venirent: miserūt nūtios
ad Beon regem amoreorū dicētes. Obsecramus vt trāsire nobis li-
f iii

Nota.

Cōtra fautores et
complices.

Diffidatio.

Cōtra impediētes
transitus licitū.

Quinta pars. §. 3.

ceat p terram tuaz/nō declinabimus in agros et vineas/non bibem⁹
aq̄s ex puteis/via regia gradiemur; donec transeam⁹ termios tuos.
Qui cederet noluit vt trāsiret israel per fines suos; quin potius exer-
citū cōgregato egggressus est obuiā in desertū; et venit in iasa pugna
uitq̄ contra eum ha quo pacifus est. s. Rex Seon in ore gladij: ⁊ pos-
sessa ē terra ei⁹ ab Arnō usq; ad ieboch et filios Amon quia forti pre-
sidio tenebantur. Tūlit ergo israel om̄s ciuitates eius ⁊ habitauit in
vrbibus amorei, ⁊ cetera. Unde Augustinus in questionib⁹ numeri
ita dicit. Notanduz est sane quēadmodū iusta bella gerebantur a fi-
liis israel cōtra amoreos; innocius enī transir⁹ negabatur; qui iure
humane societatis equissimo patere debebat. Nec ibi et habentur in
c. fi. 23. q. 2. vbi glo. dicit. Licer enī transire p alienū agrū ius non sit;
vt. l. di. c. l. tamen qz neccessarius erat iste transit⁹; isti phiberi non de-
buerūt. vt. ff. de aq̄ plu. ar. l. in summa. §. itē var⁹. Itē qz via publica erat
et nemo phibetur via publica vti vt. C. de serui. l. p agrū. hec glo. idē
sequitur bear⁹ tho. in tractatu d regimine principū. li. 2. c. 12. et luchas
de pena. in. l. l. co. 3. in fine. c. vt armorum usus. li. II. vie enī cōmunes
sunt oībus quodā iure nature et legibus gētiuz; vt p̄ ex predictis ⁊ te-
net sanc⁹ tho. in preallegato. c. 12. in principio. Ex quibus patet: qd̄
exercit⁹ maiestatis v̄re volēs trāsire ad ducatū guiane; nō erat aliquo
modo phibend⁹ nec ei resistēdus; et qz phibebat ⁊ et resistebatur; licite
potius sacra vestra maiestas cōtra eos belluz iustū indicere; ⁊ capta in
bello sua facere; ac sibi iure retinere: qm̄ capta in bello iusto efficiunt
tur capientuz; vt notatur p̄ oēs in. l. hostes. ff. de capti. ⁊ in. c. sicut el.
scđo de iure iurādo/maxie si capiatur ab hostib⁹ ⁊ inimicis ecclie; pro
vt sūt schismatici; quoq̄ bonalicitū ē occupare ⁊ retinere. ppter cōstini-
tiōes vel cōcessiones principū cōcedentū ea occupāda. 8. di. quo iure
23. q. 7. p totū ista sunt notāda verba iñnocētij ⁊ ad ppositū nrm satis
accomodata in. c. qd̄ super his de voto in fine. quē alij communiter oēs
referūt et sequūtur signāter hosti. jo. an. ⁊ cardi. Idē dicūt d̄ bonis he-
reticorū. Ad hoc bon⁹ textus in. c. cū s̄m leges de here. li. 6. idē in effe-
ctu voluit iñnocētius in. c. cura in fine de iure patro. dices qd̄ illi qui
tuti sūt auctoritate eius qui ptātem condendi ius h̄z super temporalib⁹
qui penā amissiōis iuriū induxit: salua consciēcia possūt iura et bona
illa retinere; qd̄ est valde notandū. Sentēcia ergo priuatiōis et ad iu-
dicatiōis romani pōfificis abstulit regnū a regibus nauarre ⁊ maie-
stati v̄re tradidit: quo ad veruz dñiuz; quoniā sentēcia aufert domi-
nū a vero dño; ⁊ transfert in eum pro quo lata est; vt volunt glo. in. l.
ex hoc iure in. v. dominia in fine. ff. de iusti. et iure; ⁊ ibi notat bar. co.
2. v. aduerte tamen. Idem tenet glo. in. §. fi. instituta de officio iudi-
cis in verbo cui adiudicatum est et in. c. proposuit in verbo vacare

Capta in bello iu-
sto efficiuntur ca-
pientium.

Schismaticorū bo-
na licite capiūtur.
Nota.

Sētentia aufert et
trāffert dñnum.

Quinta pars. §. 3.

de concessione prebem. Notatur in. l. i. et in. l. sūt et alie in glo. fi. ff. de publicana . idem sentit inno. in. c. qz pleriqz post principium de immunitate ecclesiarum; quem alijs referunt et sequuntur. Eiusdez intentiois fuit bal. in. l. id quod pauperibus. q. 7. C. cle. ipsis et cl. quē simpliciter referi / et sequitur petrus de ancharrano in rla possessor de regu. iuris. li. 6. cō. 36. ver. tercio quero et moderni in. c. i. de. cōsti. Idz voluit beatus tho. 2. 2. q. 62. ar. 3. Cōcluditur ergo quod reges Navarre predicti iuste fuerunt regno priuati: et sacra vestra maiestas licite illud obtinuit: iureqz retinet. Quod etiam vltra predicta probatur ex auctoritate sacre scripture in preallegatis locis machabeoruz. 5. deuterono. 20. et numeri. 21. vbi filii israel prohibiti trāsire ad terraz promissionis per terram Seon regis amorreorum debellarunt eum: et occiderunt/ regnumqz et ciuitates suas acceperunt/ retinueruntqz si bi et possederunt: vt ibi aperte dicitur et declarat ibi glo. Augustini et refert ibi hugo Lardinalis super verbo tuit ergo. Dicit enim . Hic possedit israel ciuitates amorreorum: quas bello superauit. Sic ergo erit dicēdum in casu nostro: quod cum maiestas vfa iusto bello regnū illud acquisierit: licite illud tenet: ac retinet in foro conscientie : quo niam acquisita in bello iusto: efficiuntur propria capientis in vtroqz foro: vt colligitur ex predictis: et probatur ex his que dicit beatus Am brosius in li. i. de patriarchis et habetur in. c. dicat aliquis. 23. q. 5. probatur etiam ex his que dicit beatus Augustinus contra petilianum et habetur in. c. si de rebus. 23. q. 7. facit quod notatur. l. naturale. 5. vltimo. fi. de acqui. rerū dño et in. s. eaque instituta de iure naturali et l. di. in. c. ius gentiuz et per glo. in. c. dñs noster. 23. q. 2. in fine que dicit quod acquisita in bello. s. iusto: facit quis sua: a deo quod si in dicto bello consequitus est totum suum interessere: poterit adhuc debitum in iuditio petere: quia ea que in bello acquisiuit facit sua ex auctoritate belli. quod tamen intelligenduz est quādo ab alio qz a principali debitore: vel qui habet causaz ab eo acquisita sunt. alias secus: quia bona fides non patitur/ vt semel exactum iterum exigatur. ff. de regu. iuris bona fides et ibi glo. et in preallegato. c. dñs nr que sic debet intelligi scdž 10. de san. et archi ibi etiohanē de ligniano in tractatu de bello que refert; et sequit̄ archiepiscop̄ flo. 3. parte ti. 4. c. 2. s. 10. Et existis aliqui audēt dicere: qz si unus ab alio in bello iusto plurima occupauit: et postea ille cuius sunt res occupate vult satisfacere: is qui occupauit nō tenetur restituere occupata: et recipere satisfactioez: qz qd quis occupat iure gentium: sūn efficitur: instituta de iure gen. 5. eaque . l. di. ius gentium. Et quod aduersarius damnificari possit. Habetur in li. feu. de milite vassalo qui contumax est in fi. secundum archi. in. preallegato. c. dominus noster in fine.

Conclusio.

Capta in bello iusto efficiuntur capi entium.

An ille qui debet sūn acquisiuit i bello potest illud postea in iuditio petere.

Quinta pars. §. 4.

§. 4.

Regna trāfferūt
de gente in gētez.

Ex predictis causis nobis notis & alijs
soli deo forsitan cognitis voluit deus regnum nauerre ab ipsis regib⁹
auferre & maiestati vestre concedere. Deus enim trāfert regna de gē
te in gentē propter iniusticias: vt ex iam dictis clare constat: signāter
ex eo quod dicitur danielis. 4. Domabitur excelsus super regna ho
minum: & cuiuscōm voluerit dabit illud. Et in. c. sequēti. Huius est
a te regnum & datu⁹ est medis & persis. Et primo regū. 15. Pro eo qđ
abieciſti sermonē domini: abieciſt te dñs ne sis rex. Ad idem deutero.
in. c. 2. Loquens deus populo israel dixit illis. Surgite & transite tor
rente arnō: ecce tradidi in manu tua seon regem eſebon Amorreum &
terram eius incipe possidere & cōmitte aduersus eum preliu⁹. Ex qui
bus verbis ostenditur bellum filiorum israel esse iustum ex auctorita
te & precepto domini: qui terram vnius pro voluntate sua potest dare
alteri scđm Nicolaum ibi. Sedes enim superborum deſtruxit deus:
& sedere fecit mites pro eis radices gentium superborum areſecit de⁹:
& plantauit humiles ex ipsis gētibus. Ecclesia. 10. vnde merito ibidē
dicitur. Regnum a gente in gentem tranſſertur propter iniusticias &
iniuriās & cōtumelias ac diuersos dolos. Sicut pater de monarchia
assiriorum translata ad babilonios: & a babilonijs in persas & medos.
Daniel. 5. Et ab illis in grecos. Macha. 1. Et a grecis in romanos.
Luce. 2. Et primo a grecis trāſlatū est in germanos: vt dicit text⁹ in. c.
venerabilem de electio: & ibi glo. Ad idem facit quod christus loquēs
principibus sacerdotum dicebat Matthēi. 21. Auferetur a nobis re
gnū dei & dabitur genti facienti fructus eius/ transumptive in. c. si de
rebus. 23.. q. 7. Tangitur per apostolū ad hebre. 7. Mortatur in. c. trā
ſlato de cōſti. & per oldra. cōſilio. 72. & per albericū in rubrica. C. de pa
ga. Tradiderat enim deus principibus sacerdotum potestateſ mini
ſtrandi ſuper regno ſuo israel: vt habetur numeri. 3. 7. 17. Ipsiſcō dede
rat omnia iura proueniētia ex ſacrificijs & oblationibus. Numeri. 18.
Deutero. 18. Josue. 13. De iſto principatu gaudebant iſpi: quia hono
rabantur & locupletabantur: & qm̄ iſti non crediderunt christum verū
messiam: auferunt ab eis regnum dei ſibi commiſſum: vt darent gen
tibus eum querentibus. Hic eſt verus & litteralis illoꝝ verboruꝝ intel
lectus scđm ep̄m Abuleñ. Matthēi. 21. c. q. 99.. Et scđm iſtum intelle
ctum potest induci illa auctoritas contra omnes reges & principes fe
culares non facientes iuſticiam vel illud ad quod alias de iure tenen
tur/ vt ſi non fecerint: debeant ab eis auferri regna & dominia. Et ad
iſtum ſenſum inducitur illa auctoritas per Auguſtinum ſcribenre cō
tra petilianum vt habetur in preallegato. c. ſi de rebus vbi littera di
cit. Si de rebus vel locis ecclesiasticis: q̄ non tenetis q̄rimini: poſſunt

Quinta pars. §. 5.

et iudei iustos se dicere et iniquitatē nobis obijcere: quia locum in quo
impi regnauerunt: modo christiani possident. Quid ergo indignus
si ea que tenebant heretici scđm parem voluntatem domini catholici
tenent? Ad omnes iniquos et impios illa vox domini valet. Afferen-
tur a nobis regnum dei/ et dabitur genti facienti iusticiam: an frustra
scriptū est: scđ Sapiē. io. Labores iniustorū pīj edent: quapropter ma-
gis mirari debetis: quod adhuc tenetis aliquid: quam quod aliquid
ammissistis. Itē si qua iam precisi possidere cepistis: quia vobis abla-
ta nobis dominus deus dedit: non ideo concupiscimus aliena: quia
illius imperio cuius sunt omnia facta sunt nostra et iuste nřa sunt: vos
enim vtebamini ad precisionem: nos ad vnitatem: alioquin et primo
populo dei possent illi obijcere alienae rei concupiscentiaz: qui diuina
potestate ab eorum facie: qui ea terra male vtebantur expulsi sunt: et
ipsi iudei a quibus ablatum est regnum scđm verbum domini et datū
est genti facienti iusticiam: possunt obijcere alienae rei concupiscentiaz:
quia christi ecclesia possidet/ vbi persecutores christi prius regnabāt.
Hec ibi, que verba sunt valde notanda et ad propositum nostrum val-
de accommodata. Ex quibus patet quod non possunt nec debent con-
queri rex et regina nauarre de regno sibi ablato: ex quo non fecerunt
iusticiam: et id ad quod tenebantur videlicet ecclesie defensionē: quin
immo eam offenderunt eo modo quo diximus. Unde iuste deus di-
sposuit quod regnūz nauarre ab eis auferetur et daretur maiestati ve-
stre qui iure illud retinet tanquam sacrosante romane ecclesie obedi-
ens filius assidu⁹ accerrimusq; ipsius defensor. Inter omnes autē in
iusticias nulla capitalior est quam ecclesie et christi vicario dei vices in
terra gerenti obedientie et reuerētie cultum subtrahere/ aut in aliquo
diminuere. Patet ergo ex his que dixim⁹ rei veritas luce clarior. Sz
quia non sufficit veritatē pādere: nisi etiam destruantur ea que ediu-
so dicuntur siue dici possunt: opere premium est ea in medium adduce-
re eisq; congruum dare responsum.

Non obstat predictis si dicatur quod re-
gnūm nauarre erat proprium patrimonium regine et nō transit in do-
tem quantum ad dominium nec quantum ad administrationē in ma-
ritū: nisi ipsa regina velit: vt notanter voluit Bal. in. c. Significuit de-
rptis. co. 2. v. 2. pone regina quē simpliciter refert et sequitur An. sicu-
lus ibi in fi. Unde delictū mariti faiendo scismaticis: non habuit no-
cere regine vt. C. ne vxor pro marito per totum. Pene enim suos de-
bet tenere autores. l. Sanctimus. C. de penis. c. quesivit de his que
fiunt a maiorī parte. ca. Quoniam ad hoc dicendū est/ quod delictū

•§. 5.

An regnum tran-
sit in dotem.

Quinta pars. §. 5.

mariti non iniurias eccliaz: ut tenebatur: nocet vxori: ut est casus valde singularis in. c. i. in. fi. in. ti. de capi. corradii li. seu. vbi dicitur qđ si maritus vxoris feudatarie: q̄ tradidit feundū in dotem: nō prestit ser uicia dño debita: feendum dotale committitur: et habetur pro commisso: saltem durāte matrimonio inter illos: ita notantur tenentib⁹ omnes doctores: et sequitur iacobus de sancto georgio in tractatu feudorū super parte ⁊ promiserunt eidē domino prestare debita seruitia co. io. v. sed hic cadit pulcherrima dubitatio In caū aut de quo agimus: administratio et nomen regni Navarre: transiuit in maritū: nam rex appellabatur: ⁊ regnum una cū uxore administrabat: quia se cundum leges hispanie ita fieri debet. Unde propter delictū mariti vxor perdit regnū saltem durāte matrimonio: quado ip̄e solus delinquit: ⁊ tale est delictuz; pp̄ quod regnū perditur. In casu tamen n̄o: non solum maritus/verum etiam vxor deliquit non defendo ecclesiā prout tenebantur: immo et offendendo ut in precedentibus dictum est: presertim cōfederando se cum rege francoū in fauorem schismatisicorum ⁊ ecclesie offensionem: in qua re ipsa fuit principalis auctor: nec cū posset marito prohibuit: et consequenter fuit in culpa. l. culpa ff. de re. iuris. l. in omnibus et. l. in delictis. ff. de noxalibus actionib⁹ maxime cum delictuz in fauendo schismaticis: h̄t causaz successiū ⁊ continuam: vnde non prohibendo cum posset: non caret scrupulo societatis occulte. c. causam de proba. c. constitutus de testi. 86. di. culpam. 23. q. 3. qui pōt nota. in. c. i. de offi. dele. ⁊ in. c. petrus de homi. Error quidem cui nō resistitur: approbat. 83. di. c. error. Qui enim alios cum potest ab errore non reuocat: se ipsum errare demonstrat de hereticis. c. qui alios ⁊ c. cum ex iniuncto. s. pe. de sen. exco. quante. 2. q. 1. si peccauerit de cognata. spūali. c. tua de homi. c. sicut dignum. Poterat quippe ipsa regina tanq̄ domina et regni proprietaria contradicer e marito ⁊ data inter eos discordia: preualuisse vxoris contradictione: sicut de presentatione ratione iuris patronatus dicimus/ qđ prefertur presentatus ab uxore patrona ut volunt domini de rota de cisione. 422. q̄ alias reperitur sub ti. de iure patro: incipit fuit dubitatum refert ⁊ sequit̄ abb. in. c. fi. de concessi. preben. vbi loquitur de diversitate inter pupillum ⁊ tutorem in presentādo: ⁊ cōcludit quod prefertur presentatus a pupillo: si est maior septenio: quod etiam tenet io. an. in. c. ex eo de ellec. li. 6. Ipsa aut regina non solum nō contradixit: immo nec protestata est quod propter mariti potentiam vel timorem non contradicebat: ut per hoc ius suis cōseruaret iuxta notata in. l. non solum. s. morte. ff. de noui opis nuncia rōe ⁊ in. c. cū. in. de consti. ⁊ in. c. i. de his q̄ vi metusue ca. fiunt. vbi est bonus rex. ad proposituz. Nec interuenerunt mine nec metus nec coactio nec alia

Rex et regina na-
varre deliquerūt.

Quādo est discon-
dia inter maritū
et uxorem.

Protestatio.

Quinta pars. §. 6

impressio ex parte mariti: Immo ipa sponte et vltro vna cu marito fedus et cōfederationē fecit cu rege francorū hui schismatis auctore, vnde iuste fuerunt priuati. Mulier enī maritata delinquere potest: et delicti penas in se et bonis suis luere debet: quia matrimonii non reddit libertatez ad delinquendū; sicut neq patria potestas filios delinquentes liberat: vt. l. milites agrū. §. desertorē. ff. de remili. l. q cum uno. §. q filiū eodez titu: de quo per salicetū et pauliū de castro in. l. ppter insidias. C. q accusare nō pnt et per docto. in. c. i. de delictis pueroz. Unde si vxor tale delictū comisit propter quod bona sua cōfiscātur vel alias illa perdit: perdet similiter regnū saltē pro tēpore vite sue quo ad commoditatē et vtilitatē: quā inde habitura erat. l. quotiens. C. de donatis que sub modo: Nam quantiz ad hoc regnū et alia bona restitutioni subiecta veniunt in cōfiscatione bonorū vt. d. l. statius floris. §. cornelio felici. ff. de iure fisci. Ad idez. c. i. de capi. corra. nota in. l. filius familias. §. diui seuerus. ff. dele. l. et in cle. nolentes de hereticis: de quo infra latius subiungemus: cum de filio Regis nauarre disseremus. Transeat ergo vel nō trāseat regnū in dotem venit in cōfiscatione bonorum propter delictum vxoris: vt supra dictum est. Nec excusat propter maritum nec maritus propter metū perditiōis bonorū vel rētiz seu maioris partis earū: quia vterq magis tenebatur veritate sequi ecclesiam defendendo: quam cum animarū suarū periculo et incōmodo spreta veritate et contēpta: schismaticis adherere. cum pro defensione veritatis etiam ppria impugnare oporteat: vt inquit p̄bus ethicorum. l. dixim late supra in. 3. parte. §. 1. et. 2.

Mulier maritata
delinquit.

Bona restitutiōi
subiecta quomo-
do cōfiscātur.

Super est ad huc vna alia nō mediocris

difficultas. Presupposito quod Rex et Regina nauarre ex suo delicto iuste fuerint regno priuati: eorum tamē filius primogenitus: q post Regine vitā in regno successurus erat: non videtur qd regnū pdere debeat: cum pene suos debeant tenere auctores: nec pena sit vltierius protrahenda: quā delictū fuerit in excedēte repertū: vt dicit tex. in. c. quesuit de his: q sunt a maiore parte ca. l. sanctimus. C. de penis. l. ob maritorū. C. ne vxor pro marito. c. illud. II. q. 3. c. Romana. §. fi. de sen. exco. li. 6. vndeversus: auctores pprios sua crimina iure tenebunt. plus quā peccatur: non vltra pena trahatur. In sacro etiam eloquio Ezechiel. 18. dī: anima q peccauerit: ipa morietur: filius ergo non portabit iniquitatem patris vt. C. ne filius pro patre per totum. Patris enim casus vel calamitas: filijs non obest: vt. l. fi. C. de usufruc. Qua ppter crimen paternum: vel pena paterna: nullam maculam infligere potest. Nam ymisqnisq ex suo admisso: sorti subiicitur: nec alicun?

•§. 6.
An fili⁹ regis p̄n
uetur regno ppter
delictum patris.

Quinta pars. §. 6.

criminis successor constituitur ut l. crimen. ff. de penis canonizata. i. q. 4.
c. crimen. inde est quod ex persona vel nota patris/ nepotes non exclu-
duntur a bonis liberti vel aviti. l. diui fratres. ff. de iure patro. Ex quo
dicebat ibi dinus/ quem alij sequuntur; quod filius propter delictum patris
non priuatur feudo: maxime si feudum est antiquum non paternum: cu
illud non iure hereditario sed tanquam ex genere deferatur vt. c. i. §. l.
in ti. si vassallus feudo priuetur: et ibi bal. Ad idem bonus textus in. l.
eum qui. ff. de interdictis et regla ibi que vero non a patre sed a gene-
re a cunctate a rerum natura tribuerentur: ea manere eis in columia.
Hicit glo. vt sic prior parens quam secundus inspiciatur. Ne quo etiam
per glo. et docro. in. l. adoptium. §. fi. ff. de in ius voca. et in. l. emancipa-
tum. §. si quis et patrem. ff. de sena. vbi nepos ob parentum flagicia maiorum
dignitate non priuatur: plus enim prodest liberis cui dignitas; quam
casus patris obesse possit: vt ibi dicitur. Et inde est quod ex heredatio fi-
lii etiam iusta non nocet descendentiibus a filio. l. 3. §. si emancipatus. ff.
de bono po. contra ta. l. pater filium et. l. postumus. et. l. si is qui. ff. de
in offi. testa. et. l. 1. §. si pater. ff. de coiun. cu eman. libe. ad idez. l. pater
familias testameto. ff. de here. insti. Quinimo etiam si per puelos cri-
men comisit: et propterea damnatus est: iura libertorum paternorum salua
liberis manent. Liura. ff. de iure pa. ad idem lex eorum. ff. ad legem iu-
liam maiestatis: vbi si pater crime lese maiestatis comisit: et propterea
fuit damnatus: eius bona liberis conservatur. ad idez. l. cum ratio. ff.
de bonis damna. et autentica bona danatorum. C. eodem. Et multo for-
tius conservabuntur bona: que non a patre sed ab aliis proueniunt vt
d. l. eum qui. ff. de interdictis et reлага. cum alijs de quibus supra. Cum
autem regnum non deferatur a patre: nec sit in eius bonis: sed potius de-
feratur a primo instituente. vt. l. coheredi. §. cum filie. al' est. §. quod si he-
redem. ff. de vulgari et pupillari notatur in. l. unum ex familia in prin-
cipio. ff. delega. 2. et in. l. precibus. C. de impo. et alijs substi. et in. l. si
cognatis. ff. de rebus dubijs et quatuor ad regni successione nichil ha-
bet a patre nisi virtute quam trahit a limbis eius circumscripto heredita-
riaque facultatibus iure vt dicit bal. consilio. 4. 17. co. 2. Nam quedam sunt:
relinquitur de necessario dicendum quod propter parentum delictum filius
non debet regno priuari.

Regnum quidem Maurarre sicut et alia regna defertur filiis primoge-
nitis: non quidem iure hereditario: sed potius ordine primogeniture
vt est textus valde notandum in. c. licet de voto: vbi dicitur quod regnum
debetur primogenito: nam vt dicit bal. in. l. ex hoc iure. 2. co. 4. que-
ritur. ff. de iusticia et iure. et refert an. siculus in. c. significavit. 4. co. de
rescriptis: semper fuit et semper erit quod primogenitus succedat in regno.
Consuetudo autem circa regnum et aliarum dignitatum successionem atque

Nota illius textum.

Regnum defertur
a primo instituente

Regna quomodo
defervuntur.

Quinta pars. §. 6.

denda est et sequenda: ut vult notabiliter bal. in. c. i. de feudo marchie
Ad hoc bonus tex. in. c. deniq. 7. q. i. Lessante vero consuetudine: re-
gnus non transit in filios: Quia filius non succedit patri ex patris per-
sona: nisi in his que pater in bōis suis censemur habere. ff. de inoffi. te-
sta. l. papinianus. §. quoniā aut. ff. ad legēs falci. l. in quātitate in prin-
cipio et. l. penales/auctētēca de triēte et semmis in principio colla. 3.
Rex quidem non habet regnum in bonis suis: quia iura regorum
sunt publica: et in nullius bonis. ff. de rerū diuisione. l. i. §. quedam
et. l. in tantum. §. vniuersitatis: instituta eodem in principio. Et pro-
pterea rex dicitur regni administrator: vt colligitur ex. l. 2. in prin-
cipio. ff. de origine iuris: cum dicit. Quod initio ciuitatis romane om-
nia manu regia gubernata fuere: Ergo rex est gubernator vel admi-
nistrator/non dominus vt. l. vna. §. i. ibi regimētis. ff. de offi. prefecti
pretorio. Hec autem gubernatio ad vtilitatem rei publice non ipsius
regis data ē regi vt colligitur ex. d. l. 2. §. nouissime. ff. de origine iuris
et morte ipsius regis finitur vt. l. i. C. de heredi. tuto. et instituta qui-
bus modis tutela finitur. §. simili modo/ sicut de prelato ecclesie di-
cimus in. c. 2. de donaci. Habet tamen/ rex liberam administrationēz
vel potestatem in regno: vt notatur in. c. grandi de sup. negli. prelato
li. 6. et in. l. preses. C. de transactis: et per glo. in. l. mandato genera-
li. ff. de procurato. immo secundum aliquos est dominus regni ad
tempus: donec viuit. l. quotiens. C. de dona. que sub modo fuit: vn-
de sumpta est lex regni. 5. partita ti. 4. l. 7. et potest vri et frui rebus et
iuribus regni in vita sua tanq̄ vsufrutuarius: salua tamen rerum sub-
stantia remanente: vt. l. i. cum pluribus alijs. ff. de vsufru: et instituta
eodem in principio. Recte autēz gubernando et administrando rex:
non debet regni conditionem deteriorem facere seu aliter regnum
dannificare vt. l. i. C. de decretis decurionum. li. 10. notatur in. l.
Ambicioza. ff. de decretis ab ordine faciendis. Ad hoc bonus tex-
tus. in. l. creditor. §. lucius. ff. mandati: quem doctores in diuersis
propositis semper habent in ore/vbi data alicui generali administra-
tione: non potest aliquid dolose facere: et si faciat: non obligat domi-
num: nec ei preiudicat. Non ergo potest rex de rebus ipsius regni li-
bere et ad libitum disponere/ vel aliter eas alienare vt. c. intellecto de
iure iurādo notatur per bar. et alios in. l. prohibere. §. plane. ff. quod
vi aut dam. Bonus tex in. l. cōtra iuris regulas. §. fi. ff. de patis et in. l.
filius familias in principio. ff. de donacis. Si autem per viam con-
tractus rex non potest regnum alienare in preuiditium successoris: si
militer nec delinquendo: Quia in delictis quasi cōtrahitur et per qua-
si contractū se obligat delinquens ad penā vt. l. imperatores. ff. de iu-
re fisci et in. l. fi. C. de colla. fūdo. patri. li. ii. et ibi notat angelus glo.

Regnū au transit
in filios.

Ille dicitur regni ad-
ministrator.

Rex est regni ad-
ministrator: nō do
minus directus.

Rex habet libera
administrationēz
in regno.

In delictis quasi
contrahitur.

Quinta pars. §. 6.

in. l. i. §. bestias in. v. honorari. ff. de postu. et in. l. si seruus. ff. de his q̄ notatur infamia. Delictū enīz ē preparatio pene: vt. l. quesitū. ff. q̄ et a quib⁹ et. l. aliud. ff. de verborū signi. Qui aut cōsentit in antecedete: videtur cōsentire in cōsequenti: vt. l. et si nō cognitio. C. si cōtra ius vel utilitatem publicam. Et inde est: quod in delictis est reperire obligationem naturalem: vt volunt inno. in. c. in n̄a de iniurijs: refert et seq̄tur angelus in. d. §. bestias in fi. Sicut ergo rex nō potest prejudicarē successori per consensuſ adhibituſ in contractu: sic nec per consensum adhibitum in delicto. vt notatur in. l. post contractum et in. l. fili⁹ familias. ff. de dona. et in. l. fili⁹ familias. §. diui seuerus dele. l. et in. l. cōcessa. ff. de vectigalibus. Nullo ergo modo poterit rex regnum alienare in prejudicium successoris. Bene tamen poterit sibi ipsi prejudicarē: quo ad commoditates quas in vita sua erat in regno perceptu⁹ vt. l. stacius floris. §. cornelio felici. ff. de iure fisci. l. ex facto. ff. ad trebe. c. i. de capi. corra. Ex quibus iuribus colligitur: quod confiscatis bonis alicuius / confiscatur commoditas q̄ habet in bonis alienis: ita dicit bal. in. l. si quis presbiter. C. de epi. et cle. diximus supra in §. 5. ad fi. succedit ergo in regno nauarre filius primo genitus. Ista sunt que multorum turbant spiritum.

Indelictis ē oblit
gatio naturalis:

Conclusio.

§. 7.

Sed reuera si recte predicta cōsiderem⁹

parum aut nichil faciunt ad propositū de quo agimus presertim si teneamus opinionez illaz: quam multi non leuis auctoritatis doctores tenent: quod filius primo genitus habet regnū apatre: sicut heres patris: vt late ac singulſ ponit alberic⁹ in. l. pe. C. de dona. inter virum et vxo. co. 3. v. nunc transeamus propter delictum ergo patris filius perdit regnū. vel aliter potest dici quod predicta nō habent locū in casu nostr o/ nō enim habent locū in criminibus enormibus et gravissimis prout est heresis apostasia schisma et crimen lese maiestatis: in quibus filii. ppter parētum delicta puniuntur. Be heresi est textus in. c. quicunq̄ et. c. statutum de hereticis. li. 6. et. c. vergētis. eo. ti. Be schismate est textus in. c. vnico. §. contra natos de schismaticis. li. 6. schismaticus enīz largo modo dicitur hereticus: quia nulluz schisma est: nisi sibi aliquam heresim configat: vt inquit Hieronimus super epistola ad gala. habet in. c. interheresili. 24. q. 3. Et p glo. in summa 24. q. 1. quam allegat et commendat jo. de anania in rubrica de schismatis. co. 2. Heresis quidem opponitur ynitati ecclesiastice charitatis: ideo sicut fides et charitas sunt diuersae virtutes/ quamvis quicunq̄ caret fide/ caret etiam charitate: ita schisma et heresis sunt diuersa via: quamvis quicunq̄ hereticus sit etiam schismaticus; sed non con-

Schismatiſ lar
go mō dicitur he
reticus

Quinta pars. §. 7.

ueritur: Verum est tamen: quod sicut ammissio charitatis est amis-
sio fidei formate et est via ad ammittendam fidem informez: iuxta il-
lud primathimo. i. A quibus quidaꝝ aberrantes. s. acharitate et alijs
huiusmodi: conuersi sunt in vaniloquium ⁊ cetera: ita etiam schisma
est via ad heresim. ita declarat beatus tho. 2. 2. q. 39. ar. i. Propterea
dicit glo. notabilis in. c. didicim⁹. 24. q. i. in ver. nil habere quod omnis
schismaticus est hereticus: ⁊ loquitur de schismate inueterato: quod
sapi heresim: nam si non esset hereticus: non tandem in schismate p-
durarer: ita declarat abb. siculus in. c. qz diligentia de elec. Si ergo
quis recedat ab obediētia pape: qui vices christi tenet in terris/ no-
lens/superbe contumaciter et in contemptuz ei subicij: est schismati-
cus tātuꝝ: sed si diu persistit inobediens: presumitur hereticus: ad hoc
bonus textus in extravagante clemētis quin ti que incipit ad certi-
tudinem in principio: ubi antiquatos schismaticos appellat hereti-
cos: repetitur hodie sub titulo de sen. ex. c. 3. Ubi tamen ideo recedes ^{no.}
ret: quia credit papam non habere potestatem condendi canones:
aut qđ potestas supprema non residet penes ipsum: tanq; qui vices
gerit eius: qui est caput ecclesie: qui est christus (vt supra dictū est) iste
est heretic⁹ stricto modo: ita dicit glo. in. c. nulli. 19. di. ⁊ in. c. generali
in ver. inhibemus de elec. li. 6. Satis sit ad propositum nostrū: qđ schi-
smaticus largo modo potest dici hereticus/ vel saltem est heresi pro-
ximus: ita vt merito dispositum contra filios hereticorum / sit etiam
dispositum contra filios schismaticoz: vt propter parentuz delictū
debeant puniri in publicatione bonorum et iuriuz suorum: ⁊ alijs pe-
nis de quibus in. d. §. contra natos.

De crimine vero lese maiestatis: habemus textum singularem in. l.
quisquis in prin. C. ad legem iuliaꝝ maiestatis canonizata. 6. q. i. c. si
quis cum militibus ubi littera dicit. Quisquis cum milibus vel pri-
uatis vel barbaris scelestam inierit factionem/ aut factionis suscep-
rit sacramentum/ vel dederit de nece etiā virorum illustrium: qui con-
siliis et consistorio nostro intersunt: senatorum etiā (nāz et ipsi pars
corporis nostri sunt) vel cuiuslibet postremo qui nobis militat: cogi-
tauerit: (eadem enim severitate voluntatem sceleris qđ effectum pu-
niri iura voluerunt) ipse quidem vt pote maiestatis reus: gladio fe-
riatur/bonis eius omnibus fisco nostro addictis. hec ibi. Conspiran-
tes ergo contra principem vel eos qui sunt ad latus principis: incidūt
in crimen lese maiestatis / sola ordinatione et tractatu licet non sequa-
tur euentus. Unde vtore gladio debet puniri et omnia bona sua ef-
ficiuntur fisci. sequitur in textu. Fili⁹ vero eius quibus vitam impera-
toria specialiter lenitate concedimus (paterno enim deberent perire
suppicio: in quib⁹ paterni hoc est hereditarij criminis exēpla metuā

admodum rara

Peña rebellum.

Peña filliorum rebellum.

Quinta pars. §. 7.

tur. Nam materna vel auita / omnium etiam proximorum hereditate ac
successione habeantur alieni; testamentis extraneorum nichil capiant
sint perpetuo egentes et pauperes. infamia eos paterna semper co-
mittetur; ad nullos prorsus honores ad nulla sacramenta perueniat.
sint postremo tales: vt his perpetua egestate sordentibus: sic et mors
solatiuz/et vita supplicium. Nec ibi: habentur in pro alegato. c. si quis
cuz militibus. 6. q. 1. et in. c. vergentis de hereticis. 7. 7. parti. ti. 2. l. 2.
Ecce quomodo propter crimen lese maiestatis a patre commissum:
filii puniuntur et efficiuntur inhabiles ad succedendum in bonis pa-
rentum vel extraneorum ex testamento vel ab intestato/et sic ab omni
successione: et per consequēs a successione alicui regni vel dignitatis/ qua
quam in his non succedatur proprie parentibus: sed potius primis
iustitientibus; vt in precedenti. §. diximus: unde non immerito dicitur
ibi: quod ab omni successione habeantur alieni; et ex testamentis extra-
neoruz nichil capiunt; sint perpetuo egentes et pauperes. Egens enīz
et genus dicitur quasi extra gentem vel extra genus quasi sine gente
seu genere. Et dicitur ab egeo eges egui/ id est nō habere opes; et ita
carere disert ab egere: quia carere est nō habere; sed multotiens ege-
mus rei/quam habemus: Et inde dicitur egestas et disert a pauper-
tate: Quia paupertas est aliquando honesta; sed egestas semper est
turpis secundum poll. quem refert et sequitur archi. in. d. c. si quis cu
militibus. Vult ergo imperator: quod filii eoru/ qui conspirant con-
tra principem: in perpetua egestate et turpitudine vivant. Sunt prete-
rea filii talium infames: quia infamia paterna eos semper comittatur et
consequenter sunt regni dignitatum et bonorum incapaces: quia infa-
mibus porte dignitatum patere non debent: vt. l. 2. C. de dignitati-
bus. li. 12. 81. di. c. tantis daniel de excessi. prela. c. inter dilectos regu-
la infamibus de regu. iuris. li. 6. Ratio predictorum est: quam red-
dit imperator in preallegato. §. filij vero: quia paterno debent peri-
re supplicio: in quibus paterni hoc est hereditarij criminis exempla
metuntur. Et ita isti filii propter delictum paternum dicuntur esse
affecti: quia nati sunt ex sanguine improbatu. Et sic cum perfidia sa-
guinis committetur eos/merito dici posunt indigni: licet ex alieno vi-
cio ista infectio sanguinis processerit. Et qz semper lex presumpit eos
esse heredes paterni criminis et paterne audacie successores; ideo re-
putantur in digni: non solum ratione delicti paterni veri/ sed etiam ra-
tione proprii delicti presumpti: vt notanter sentit iacob. bu. et. c. in.
d. l. quisquis in .5. q. quem sali et alij omnes communiter referūt. Pro-
pterea sententia lata contra patrem in crimen lese maiestatis: habet ef-
fectum inferende pene in filium sine novo processu: vt late ac singu-
lariter concludit bar. in. l. cum filius familias. ff. de verbo. obli. Da-

Egens egenus.

Filiij rebellū sunt
infames et ab ho-
noribus et digni-
tatis exclusi,

Sententia lata con-
tra patrem in crimi-
ne lese maiestatis
praeindicat filijs.

Quinta pars. §. 7.

torum enim et parentum exempla/inferioribus et filiis preiudicant: vt.
l. si cohortalis. C. de coharta. l. 12. et. c. venerabile de elec. & eos igitur
Abi inter cetera impedimenta que duci obijciebantur: erat vnuꝝ pre
cipuum. s. prosecutio diuulgata: quam progenitores eius presumpse
runt in apostolicam sedem et alias ecclesias exercere. Ex quibus ver
bis colligit ibi glo. quod in filiis parentum exempla metuuntur: Un
de illud. sepe solet similis filius esse patri. Ex quo infer ibi abb. in. 6.
co. quod ad repelendum quem a dignitate adipiscenda etiam secula
ri/consideratur delictum progenitorū. Hec est vna causa quare filius
spurius non potest ad ordines promoueri: vt notat glo. in. c. 2. de fi
liis presbiterorū. li. 6. secundum abb. vbi supra. Ad preditorū confir
mationem facit lex qui contra. ff. de iure patro. vbi si pater contra le
gen eliascentiam libertum ad iusurandum adegerit: preiudicat sibi
et liberis suis. Ad idem. l. 1. §. 1. ff. si quis aliquem testari prohibuerit
vbi delictum patris aliquem testari probibentis nocet filiis: vt non
possint petere in testamento relictā. Ad idem. l. si quis filium. c. de
in offi. testa. vbi exhereditatio patris iusta: nocet filio. De quo per do
cto. ibi & perdiuum in regula non debet de regu. iuris. li. 6. Ad idem
l. diuino marchio. C. de questionibus et quod ibi notatur: vbi aliquan
do ex delicto patris filius perdit priuilegium vel nobilitatem. Ad idem
l. 1. C. de bonis libertorum vbi pater delinquens preiudicat posteris
in iure patronatus et ibi notant bal. salicetus et alii. Ad idem. l. 2. C.
de liberis et eorum libertis: vbi similiter delictum patris nocet filiis:
etiam in concessione facta patri et filiis secundum bal ibi: quod est no
ta dignum: & ad propositum nostrum satis accommodatum: dicit enī
post nicho. de mata. quod si pater habet feudum pro se et filiis suis
et descendētibus: et committat delictum propter quod perdit feudū:
perdit similiter filii & descēdentes: quia sicut in emphiteosi ille qui
facit contra naturā contratus nō soluendo canonē: aperit viam pro
prietario exclusis omnibus sequentibus: qz hec tacita cōditio insuit
ab initio argumētū. ff. locati. l. quero. §. inter locatorē: ita in feudo:
nā ille qui cōmittit fellowiaꝝ: facit contra naturā cōtratus: vnde ex
tacita natura cōtratus reddit ad dominū: et hec est ipa veritas secun
duꝝ bal: maxime quādo vassalus cōmisit fellowiam contra personam
domini: a quo habet feudum: nan tunc nō solnī preiudicat sibi: sed
etiam filiis liberis et omnibus successoribus agnatis et cognatis: vt
est tex tus notabilis in. c. 1. §. deniqꝝ in ti. que fuit prima causa benefi
cij amittēdi li. feudorū: vbi pater feudarius cōmittēs in dūm: per
dit feudum et reuertitur ad dominum/exclusis omnibus filiis et de
scendentibus & quibuscumqꝝ successoribus: vt per hoc dominus sue in
iurie habeat vltionē. Ideꝝ pbat tex tus in. c. vno in ti. si vassal⁹ feudo

Exempla parentū
preiudicant filius

Aliquādo delictū
vel factum patris
preiudicat filiis.

Nota hoc.

Quinta pars. §. 7.

priuetur et in. c. i. §. si vassalus culpā in ti. si de feudo fue controuersia inter dominum et agnatum: vbi propter parentum flagitia / eorum descendentes feudo priuantur: etiam si fuerit antiquum: et ista est communis conclusio: quam tenet Bar. in l. 2. ff. de interdictis et relega. Bal. in. l. qui se patris. C. vndeliberi co. 7. ver. et collige argumentū et in preallegato. c. i. si vassalus feudo priuetur salicetus et alij moderniores in. d. l. 2. C. de liberis et eorum libertis ioannes de immola et alij moderni in. c. 2. de feu.

De delitis enormibus.

Allia etiam ratio potest reddi propter quam filii rebellium puniuntur ex delicto patris. s. criminis turpitudine et immanitas ut dicit archidi. in. d. c. si quis cum militibus super verbo seueritate. idem in esse cui voluit jo. ino. et sequitur ibi jo. an. in glo. ordinaria in additionibus in verbo damnatur/ dicentes: quod propter imminensitatem criminis non putant locum esse distinctioni. l. 3. ff. de interdictis et relegatis. que distinguit inter paterna et auita hec illi / quos alij sequuntur. Grauitas enim et enormitas delicti: est iusta causa transgreendi regulas iuris: vt noranter voluit inno. in. c. i. in fi. de consti. de quo docto. in pluribz locis et ad diuersos casus solēne faciūt festū/ quo rum aliquos commemorant moderni in. d. c. i. allegantes ad hoc bonum tex. in. l. si hominem. ff. mandati: vbi ex magna causa procurator generalis potest in hibere procuratori speciali. Per quem textū multa dicunt docto in diuersis locis de quibus per modernos in preallegato. c. i. de consti. Si autem inferioribus iudicibus datur facultas transgrediendi leges ex causa magna et graui: vt loquitur inno. et sequaces: multo fortius poterit hoc facere imperator et romanus pontifex: qui est super omnes reges et principes et super omnia iura et contra illa potest dispensare/ illaqz in totum euertere: et alia de nouo condere vt. c. proposuit de concessi. pre. Et per consequens potuit reges ipsos regno priuare imperpetuum: ita quod eorum filii non succederent: quamquam huius delicti non essent participes/ nec esset in eis culpa actualis/ sed sola presumpta que ex paterno delicto resulat: quamvis iura canonica super hoc non dispositiſſent: cum et hodie potuſſet papa tale ius condere/ vel sententiam ferre ratione uniuersalis porestatis: quam habet in mundo: vt diximus supra in secunda parte. §. 7. Presertim cum hoc iure cautum reperiatur tam iure canonico vt. d. c. uno de schismaticis li. 6. et in. c. felicis de penis eodem libro in. §. qd si quis predictorū: vbi puniūtur filii et nepotes inseque tū peccatiū aut capientū cardinales: quā ēt de iure ciuilis: qd plenū sub hoc dispōit vt. d. l. qd quis. §. filii vero. C. adlegēiuliā maiestatis. Ad qd ius ciuile: i defectū iuris canonici potuit haberī recursus: vt dicit tex.

Quinta pars. §. 7.

in c. lege imperatorum et in c. si in adiutoriū. 10. dī. et in c. i. de. nouit operis nunciatione. Itaq̄ delicti grauitas est causa efficacissima propter quā aliquādo puniuntur homines absq; ppria culpa: habemus exēplum in eo quod legitur iudicū. 21. c. vbi dicitur qđ cuz aliqui ex filiis beniamini accepisset uxore cuiuscā et incredibili furore libidinis: ye xassent: deniq̄ mortua est. Longegatū sunt omnes alii filii israel de alijs tribubus vindictanq; fecerūt de filiis beniamini: ita vt interficerent viginti quinq̄ millia pugnatorū/nec remāserunt de illa tribu nisi sexcēti viri. Quo exēplo patet: quod cuz grande scelus (vt est schismatica vel rebellio contra eccliam vel summuſ pōtificeſ) cōmittitur: nō solum puniuntur hi qui scelus perpetrarunt: sed etiam filii et plures alii vt diximus supra in. 4. parte. §. 2.

Alia adhuc ratio assignari potest quare filii schismatikorū puniuntur ex paterno delicto. s. pronitas hominū ad delinquendū in hoc criminē. Multociens enī homines ex diuersis causis procurāt schismata fieri in ecclia dei. Et vt abhuiusmodi pronitate retrahātur penarū metu: graues pene imposite fuere etiā in lege veteri: qz enim iudei proni erant ad contenciones et schismata excitanda: iuxta illud quod dixit moyses de utro. 31. Ego enī scio cōtentioneſ vestram et cōrūce vestraz durissimā. adhuc viuente me et ingrediente vobiscū semper cōtentioſe egistis contra dñm: quanto magis cuz mortuus fuero. Et primo esdre. 4. c. scribitur iniūciū fuisse in libris historiarū antiquorū patrū: quod ciuitas illa hierusalem vbi iudei habitabāt a diebus antiquis aduersus reges rebellabat et seditiones et prelia cōcitabantur in ea: Unde propter hanc prouiratē chore Bathan et abirō concitantes schisma aduersus moysem: pena grauissima et in assueta puniūt: ita dixit notabiliter augustinus de anchora in li. de potestate ecclesie. q. 25. ar. 4. diximus supra 4. parte in principio. Idez tenet archiepiscopus flo. 2. parte ti. 3. c. ii. §. l. in fine / et ratio est secundum eum: Quia cum pene sint quedam medicina ad arcendum homines a peccatis: ideo aliquando vbi est maior pronitas ad peccatum aliquod: seuerior debet pena adhiberi. Sicut etiā ab ecclesia maior penitentia iniungitur uxoricide quam matricide: ex eo quod prōfōrēs sunt hoīes ad occidendū uxores/ quā matrē: vt. c. ad monere. 33. q. 2. vt igitur hoīes schismata percurantes scirēt se puniēdōssnō solū in se ipsos: verū etiā in filios: qđ grauiter ferre solent. vt. l. isti quidē. ff. qđ metus causa: graues pene etiam filiis imposite sunt et grauiores qđ in alijs maioribus criminibus: vt per hūc modū hoīes a schismati b̄ se auertant: quanq̄ et hoc crimē sat̄ sit graue vt in. 4. parte plene demonstrauimus, in tantū ergo ista pena imponitur filiis pro parē

Notabile exēpluſ

Pronitas delin-
quendi.

Quinta pars. §. 8.

tum peccatis: in quantum contingit parentes tristari de pena que filii infligitur: ut sic patres in filiis puriantur: et sic redundat pena in auctorez peccati. ita dicit episcopus abulensis mathei, s. c. 9. q. 330. co. 2. vbi late differit questioane an et quādo filii puniantur propter delictū parentum de qua per sanctū tho. 2. 2. q. 108. ar. 4. vbi inter cetera dicunt quod in criminē lese magestatis: filius punitur pro delicto patris: ut volunt iura preallegata. quanuis pena spirituali pro delicto patris non afficiantur: ut ibi lacrimis per eos.

Restat nunc respōdere ad quasdā obie-

ctiōes: q̄ contra predicta fieri posuit in fauore filii regis et regine nauarre: quaruz aliquas terigim⁹ supra in. §. 6. Prima assumitur ex. l. iii. ra. ff. de iure patro. vbi si pater perduelliōis crimē cōmisit et proptera dānatus est: iura libertorū paternorū salua liberis manet. Ad idē. l. eorū. ff. ad legē iuliā magestatis: vbi si pater crimē lese magestatis comisit: et ppterēa fuit dānatus: eius bona liberis cōseruantur. Publicatis enim bonis alicuius ex quocūq; delicto: reseruatur filii legitima in bōis paternis vt. l. cū ratio. ff. de bonis dānatorū: et in autētīca bona dānatorū. C. eodē. Ad ista respondetur qđ iura predicta sunt hodie correcta pdictaz legē quisquis. C. ad legē iuliā magestatis secū dū cynū et alios ibi idē voluit glo. cynus bal. et communiter alij in. l. i. C. de bonis libertorū tenentes: qnod in criminē lese magestatis confiscatur bona delinquentis exclusis etiam filiis.

Secunda obiectio est: qđ in casu de quo agimus: videlicet de successione regni nauarre: nō agit⁹ de bonis vel successiōe parētuz: sed poti⁹ antiquorū regū nauarre: quib⁹ videt⁹ succedere rex nouus: et a quib⁹ regnū desertur vt. l. coheredi. §. cū filie. ff. deuulgari et pupi. cū alijs de quib⁹ supra. §. 6. itaq; nō habet a parētib⁹ nisi virtutē: qna trahit alumbis eorū circumscripto hereditariarū facultatum iure: vt dicebat bal. cōfilio. 417. ergo a successiōe regni nō debuit fili⁹ excludi p tex. singularē in. l. eū q. ff. de interdi et rele. et. l. diui ffrs. ff. de iure patro. et in. c. i. §. i. in ti. si vassal⁹ feudo priueſ. Ad ista similiter respōdetur p ea q̄ dicta sūt in. §. 7. videlicet qđ nō habet locū in criminē lese magestatis: maxime q̄no cōmissū ē in primo capite vñ cōtra supremū prī pē. Nā tunc filii comittentū: efficiuntur in habiles et in capaces cuiuscunq; successiōis ex testamēto vel abintestato proximorum et extraneorum: vt est casus notādns in preallegata. l. quisquis. §: filii vero. Sunt ppterēa infames et ratione infamie non admittuntur ad dignitates vel regna: vt in precedenti. §. diximus.

Tertia obiectio est qz cū regnū nauarre sit ppruz patrimonū ipius

Opposicio.
An propter crimē
lese maperdat dat
quis bona.

Solutio.

Oppositio.

Solutio.

Oppositio.

Quinta pars. §. 8.

regine/ac propter suum delictum in vita sua iuste fuerit regno priua-
ta:ea tamen defuncta/regnum debetur eius filio primo genito non
obstantibus predictis : que si bene aduertantur : loquuntur/ quan-
do pater delinquit/non quando mater :vt colligit ex tex.in.d.l quis-
quis. *Unde* cum sumus in materia odiosa et penali.l. loquens in pa-
tre:non debet extendi ad matrem:cum non subsit eadem ratio que in
patre. Pater enim et filius pro eadem persona reputantur / non au-
tem sic est in matre et per consequens filij non afficiuntur pena illius
legis matre committente crimen lese maiestatis:ita tenet ibi odofre-
dus.2.co.¶.quero quid erit. Linus.2.co.¶.circa istam.l.hos sequun-
tur nicholaus oldradus et alberi.1.co.¶.querit glo. et salicetus in.d.
¶.filii.1.co.¶.adhuc quero. *Quicquid* isti dixerint:contrarium et ve-
rius tenuit azo quem refert et sequitur glo.ordinaria in.d.l quisquis
¶.filii.¶.minus ausuras:quam sequuntur ibi petrus et alij antiqui do-
cto ⁊ glo.in.c.statutum el. 2.in verbo inane de hereti.li.6 .cum qua-
transiunt ibi doctores .approbat etiam bal. statim post principium
motus ex eo quod.l. illa non loquitur distincte de patre:immo loqui-
tur q verbum vniuersale quisquis:quod de sui significato ratione su-
bauditi substantiū homo:qui est communis generis comprehendit
masculinum et femeninum significatum/ non per interpretationem
extensiā:vt notatur. ff.de reiu.in rubrica.facit.l.1.ff.de verborum
significatione et in.l.illud.c.de sacrosan.eccl. et in. l. transigere. c.
de trāfactio.secundum bal.ibi quem moderni communiter sequuntur
ibi:et in.¶.interdum instituta de heredita .que ab intestato deferun-
tur.vbi hoc firmat angelus aretinus in fine ⁊ in tractatu maleficio-
rum in parte che ay tradito la tua patria.co.6.¶.et aduertendum di-
cens hanc esse comunem opinionem. et in simili allegat glo .notabi-
lem in.l.femine.c.de secundis nuptijs:que dicit quod ille tex. qui lo-
quitur in matre ad secundas nuptias transiunte:habeat locum in pa-
tre:quauis materia sit penalē et odiosa. *Ad* iddem facit tex . in.c.si
quis cum militibus.6.q.1.vbi canonizatur.d.l quisquis/nam verbuz
siquis ibi positum:comprehendit siqua secundum glo.archidi .et ali-
os in .c.si quis suadente.17.q.4.tradentes regulā quod verbum/ma-
sculinuz.platum a lege crima puniente: feminas cōprehendit:quia
ita peccant femine sicut masculi:licet quandoq minus puniantur.ad
hoc bon⁹ text⁹ in.l.si quis in tantā.c.vnde vi et.l.si quis nō docā ra-
pere.c.de rap.virginū.l.¶cumq.c.de seruis figitius.c.vbicūq d pe-
nis.li.6. et i cle .1.eo.cū multis similib⁹ ⁊ ista opo ē tenēda et sequēda:
tū qr comūis iuxta notata in.c.i de cōsti.tū qr est opo glo.ordi.¶.cete-
ris opinionib⁹ est preponēda : vt voluit iacobus butricalis in.l.i.c.
qui pro sua iurisdicōe et cynus in.l.i.c.de accio et obliga. bal. et alij

Solutio.

Quinta pars. §. 8.

in pluribus locis quos moderni doctores cumulare solent: quos referre non curio.

Opposicio.

De fīs ante crīmē
natis.

So.

Quarta obiectio que magis videtur vrgere. s. quod filius regis et regine nauerre fuit natus ante crimen apparentibus commissum. In quo non presumitur quod sit paterni criminis immitator: quia non descendit a sanguine infecto. Ad hoc. l. emancipatum. ff. de senato. et l. diuino marchio. c. de questioni. hoc tenent petrus cynus et angelus in. d. l. quisquis. Hinc est: quod filii hereticorum orthodoxi nati ante crimen heresim per patrem commisisti/ non afficiuntur penis a iure inductis / maxime ut non possint admitti ad honores et officia publica: ita notater concludit calderi. con. 3. in ti. de hereticis. Ita ergo videtur dicendum in casu nostro. Sed contrariuz tenet albericus in. d. l. quisquis co. 2. v. sed nunquid hec lex: Immō quod filii etiā ante natū afficiantur penis illius legis propter rationem ibi positam: que similiter illos includit cum dicit: quod filii presumuntur immitatores parentuz. Itaq; imperator non fuit motus ex presumptione sanguinis corrupti: a qua filii deriuatur: sed potius ex eo quod presumuntur parentum immitatores: immittari autem possunt filii parentes: non solum si nati fuerint post delictum a parentibus commissum: sed etiā si ante. itaq; non minus in eis hereditarii criminis exempla sunt metuenda: sicut in alijs postea natis: et cum sit eadem ratio in vtrisq; ea dem erit iuris dispositio vt. l. adigere. §. quāvis. ff. de iurepa. lex ergo illa q̄ simpliciter de filiis loquitur/ de vtrisq; debet intelligi/ presertim cum loquatur de filiis natis ante supplicium patris: qui eodem debent puniri supplicio: quod est speciale in criminis lese maiestatis secundum salicetum in. d. l. quisquis. §. filii. 2. co. v. queror si isti: quez refert et sequitur angelus aretinus in tractatu maleficiarum in parte chehai tradito la tua patria co. 7. v. querit ibi salicetus: cum quo transire ibi augustinus in additionibus allegat pro hoc glo. singularē in c. si quis cum militibus in verbo fili in fine. 6. q. 1. que hoc in terminis decidit: quam approbat ibi dominicus: tum per illam litterā: que sim pliciter loquī de filiis: tū q; phibet emācipationē fieri de filiis post delictū: q; presumuntur fieri in fraudē: vt in eos bona cōferat pater delinquens: vt sic nonveniat adfiscū: vt est glo. in. d. l. quisquis in verbo nō valeat. Et pro ista opinione facit qd̄ tenet hosti. et sequitur jo. an. in. c. in quibusdaz in verbo posteritates de penis: ibi dicit: penam illius decretalis habere locuz etiā in iaz natis. Hoc idem repio tenere episcopuz ouetensez in tractatu hereseos. q. 23. co. 3. Abi per hoc dicit: qd̄ filii hereticorum etiam nati ante heresim commissam: incurruunt penas a iure statutas contra filios hereticorum: allegat ad hoc tex tum singularen in. c. statutū. §. fi. de hereticis li. 6. ibi cū dicit vel tar

Quinta pars. §. 8.

les etiam decessisse probantur : ex quo iniuitur sufficere quod patres eorum in morte fuisse heretici. Nec potest dari conueniens solutio ad illum textum. Ad idem facit. c. filii eo. ti. quod loquitur de illis / qui ostenderunt signa heresis cum decumberent in lecto pppter infirmitatem : de q̄ dececerunt secundum euz. Et quanvis ille nō dicat idē videtur sentire jo. an. in. c. vt cōmissi. eo. ti. et li. co. 2. in. v. priuani. vbi dicit non esse veram illaz distinctionē : q̄ aliqui faciebant : aut beueficia fuerunt collata filiis vel nepotibus hereticorum ante delictu[m] cōmissum vel postea : quoniam vtroq̄ casu perdunt beneficia ipso iure. Unde non est necesse quod per sententiā priuētur : sed satis est declarare illos fore priuatos. allegat ad hoc tex. singularē in. c. felicis §. quod si quis de penis li. 6. Abi filii in sequentiaz cardinales sunt priuati ipso iure omnibus beneficiis : q̄ habebat ante delictum commissu[m] apparentibus. Et si dicatur : alius est casus : dicit jo. an. quod ratio est maior in heresi : et cu[m] hoc transeunt ibi doctores communiter sanguiner dominicus in. §. priuādi. co. 1. et philippus in principio. aliq tamen defendūt illaz distinctionē quā jo. an. reprobat per tex. in. c. qui cumq̄ iuncto. c. statutu[m] de hereticis li. 6. vbi filii hereticorū in habilitantur ad beneficia obtinenda / de obtentis nichil dicitur. Pro istis facit textus in. c. iam itaq̄ et in. c. non imputari. i. q. 4. et glo. in. c. sa tis peruersum. 56. di. Sed quanvis inter doctores si differentia quātu[m] ad offitia et beneficia ante delictum commissum obtenta in obtinenda tamen omnes sunt concordes quod redundunt habiles ad ea obtinenda per texum in. d. § . quod si quis modo fuerint mali antedelictum commissum vel postea . Ita ergo videtur dicendum in casu nostro.

Quinta obiectio est qđ cum textus in preallegata. l. quisquis loquatur de his qui factionē iniunt contra personam imperatoris eoru[m] filiis : et sic de illis qui committunt crimen lese maiestatis in primo capite : non videtur qđ possit nec debeat trahi ad illos qui ex secundo vel alijs capitibus illud cōiserunt : vt expresse decidunt ibi docto/comuniter oīs presertim odofredus cy. Angel⁹ et salicetus : et p cōsequēs cu[m] rex et regina nauarre direc[t]e nō cōspirauerint cōtra eccliaz vel romanum pontificez / sed fedus solummodo inierint cum rege franco[n]um : non videtur quod contra eos et multo fortius contra eoru[m] filiu[m] primo genitu[m] dispositio penal[is] illius legis trahi possit. Ad hoc patet solutio ex predictis : quoniam vt in precedentibus dictum est : hoc ipo quod fedus inierūt cu[m] rege franco[n]u[m] ecclie inimico huiusq̄ schismatis auctore : effecti sunt ecclie inimici et conspiratores contra ecclesiaz romanu[m] pontificē diximus supra in. 4. parte. §. 1. versi. sunt preterea schismatici / et per consequens pena illius legis cōprehendit

Oppositio.

An et quādo propter crimē le. ma. a patre cōmissum puniuntur eius filij

Quinta pars. §. 8.

eorum filium. Et posito (sine veritatis preiudicio) quod rex et regina nauarre non repinentur principales huius schismatis et rebellios auctores; reputabuntur saltem factores et auxiliatores vel cōsocii seu satellites; ut ex precedentibus satis patet: contra quos eorumq; filios pena dicte legis locum habet: ut expresse dicitur in eadem. l. cur^o verba sunt hec. Id quod de predictis eorumq; filiis cauimus: de satellitibus consociis ac ministris filiisq; eoru; simili auctoritate censemus. hec ibi. Ex quibus constat aper tissime: q; impator voluit punire om̄s intendentes circa factionem contra eum / tam principales q; accessarios vel adherentes/eorumq; filios nepotes et alios descendentes: ut declaratur per constitutionem frederici imperatoris secundi: quā romana ecclia postea approbavit:cuius verba recitat cynus in. d. l. quis quis in fine: vbi ponitur verbum liberorum: ut ceteros descendentes comprehendenderet. l. quod si nepotes. ff. de testamētaria tutela et l. liberos. ff. de verborum signi. secundum cy. in. d. l. quisquis: quem sim pliciter refer ibi alberi. co. 2. versi. Itz queritur. Bal. tamen dicitqd per illam constitutionēz hodie est declaratum: quod ista pena non extendatur nisi usq; ad primum et secundum gradum: Quod tamē qui dam intelligunt in posteritate paterna: in materna autem dicunt non transire delictum vltra primū gradum ad instar criminis hereseos vt c. statutum de hereticis. li. 6. cū in preallegata constitutione frederici simili pena puniat hereticos: qua crimen lese maiestatis cōtra principem cōmitentes. Et sic cu; decretalis illa in criminis heresis sic exaudiat et interpretetur: sic exaudiri dicunt in criminis lese maiestatis. ista sunt verba saliceti in. d. l. quisquis in. §. filii in. 4. q. Idē in effectu vide tur sentire ange. in. d. l. quisquis. 2. co. versi. itē tempore huius legis. Ut cunq; sit ego arbitror: quod et si per iura cāonica et ciuilia hoc nō sit bene discilsum: per eadem tamen iura non sit abbreviata vniuersalis potestas ecclesie et romani pōtificis in toto orbe: cuius virtute potest reges ex principes christiauos increpare. corrigere et si opus fuerit deponere: ut plene dictum est in. 2. parte. §. 7. Quia cu; par in pa rem non habet imperium vt. c. innotuit de elec. non potuerunt romani pōtifices futuris successoribus legem imponere vt. c. felicis. §. ceterum de penis li. 6. et ibi glo. in verbo possit extendere: cū quilibet romanus pontifex possit supra ius dispensare: et iura de novo cōdere vt. c. proposuit de concessio. pre. potuit ergo romanus pontifex reges nauarre regno priuare excluso etiam filio/ et omnibus descendenti bus similiter exclusis prout ali⁹ roman⁹ pontifices hoc ipsuz fecerūt: de quibus diximus supra in. 2. parte. §. 7. vbi interceteros cōmemorabimus leonem et constantium imperatores constantinopolitanos fuisse imperio priuatos: quia requisiti ecclesiam defendere noluerūt.

Quinta pars. §. 8.

propterea imperium fuit translatum in aliam gentem penitus extraneam. s. in germanos; et datum est charolo magno: ut narrat gl. in. c. venerabilem de elec. De quo latius dictum est in preallegato. §. 7. Et si dicatur: quod istud exemplum parum facit ad propositum nostrum: eo quod agitur de priuatione imperii: ad quod non deuenitur per viam sucessionis sed electionis: vt. d. c. veuerabilem: Dico quod ea ratione qua papa potuit transferre imperium a grecis in germanos exclusis omnino grecis: apud quos imperium tunc temporis erat: posterit similiter ex iusta causa regnum a gente in gentem transferre exclusis omnibus hominibus illius gentis: apud quos regnum prius erat vel descendantibus ab illo: qui regnum ipsum tenebat. Sic legimus factum fuisse antiquis temporibus: quando zacharias romanus pontifex chiladericum francorum regem a regno depositum: et pipinus cha roli imperatoris patrem in eius locum substituit: ut habetur in. c. aliis 15. q. 6. diximus in preallegato. §. 7. Similiter factus est in in priuatione desiderij regis longobardorum de quo supra parte. 2. §. 7. propter iniurias zacharie romano pontifici illatas: quas charolus magnus pontificis iussu vindicauit desiderium superans et vincens: et in francias lugdunum cum uxore et liberis in exiliis mittens. Postea longobar dis fracos prefecit: qui eos in pace retinent. Atque ita anno salutis nostre. 774. longobardorum regnum finem accepit. Inde ea gens ducentis iam triginta et pene duobus annis maiori italie portione potita nichil iam externi preter nomen retinebat. Fuit autem sub duabus et viginti regibus ab albuino usque ad desiderium post rectum: tunc autem quo ad se filiosque et posteros omnino extincti: ut chronice illius temporis attestantur. Si ergo tunc temporis romani pontifices illud sacre potuerunt: multo forcius his temporibus romanus pontifex illud facere potest: quia ecclesia per incrementa temporum semper maiori potestate vtitur ut. c. displicet ad fines. 23. q. 4. Tenet augustinus de anchora in li. de potestate ecclesie. q. 37. ar. 5. diximus supra in fi. 2. partis. Ad confirmationem predictorum pondero textum in. c. grandi de sup. negli. prela. li. 6. Abi ille rex portugalie dissipator erat et negligens/ et per vitrumque poterat remoueri: ut dicit ibi glo. in verbo regis in principio: sed papa volens gratiam facere: non remouit regem: sed coadiutorem sibi dedit: protestatur tamen papa: quod per hoc non intendit memorato regi vel ipsius legitimo filio: si quem habuerit/ predictum regnum adimere: quasi velit dicere: quod si non diceret illud: videretur adimere regnum etiam filio. Si autem ibi fuit specialiter prouisum: in contrarium erit regula: ut priuato regno patre ex iusta causa priuatur similiter filius et descendentes. Ad istum sensum potest trahi auctoritas salvatoris mathei. 21. cùdicit. auferetur a vobis regnum: et

Chiladericus rex.

Desiderius rex.

Ecclesie potestas
crescit.

Rex portugalie.

Quinta pars. §. 9.

dabitur genti facienti fructus eius declarata eomodo quo supra declarauimus ista eadez parte. §. 4. Et alie auctoritates de quibus ibi: vt si aliqua gens vel aliquis ex certa gente vel certo genere regnum tenens aliquod: graue delictum commisit: propter quod illud perdere meruit: auferetur ab eo regnum et poterit dari alteri genti penitus extraneo/exclusis filiis et alijs illius gentis vel generis hominibus. Ad hoc bonus tex. in. c. si de rebus. 23. q. 7. cuius litteraz recitauit supra ista parte. §. 4.

§. 9.

De auctoritate sa-
crae scripture.

Saul rex.

Salomon rex.

Roboan rex.

Athalia regina.

Reges edō et scō

Hec autē regni priuatio respectu filij et
descendentium habet etiam fundamentum in sacra scriptura: cuius
auctoritas cunctas alias antecellit: et nichil est dignis: quam vt ho-
mo sit sui auctoris immitator. Et secundum modum proprie faculta-
tis diuini sit operis executor. Ita notāter ad propositū dicit leo pa-
pa in quadam sermone de ieunio quadragesimali quinto incipien-
te apostolica prope finem. omnes enim dei actio nostra est instructio.
c. significasti de elec. et. c. qualiter et quando el. 2. de accusa. et. 2. q.
i. c. deus omnipotens. Ex sacra enim scriptura si recte aduertatur: ap-
pertissime ostenditur: quod aliqui reges propter sua demerita regno
priuati fuerunt: eorumq; filii et posteri: et in aliaz gentez penitus extra
neam regnū aliquādo fuit translati: vt pater in aliquibus exemplis
que supra in. 2. parte. §. 9. narrauimus. Saul enim primus iudeorum
rex a deo datus/ propter inobedientiam: quia non exterminauit om-
nes amores eorumq; substantiā: vt samuel propheta ei preceperat:
regno priuatus est ipse et filius eius: et datum est dauid: qui regnauit
post eum: vt habere Danielis. 5. et. 1. regum. 15. Salomon filius da-
uid propter sua demerita perdidit mediocritatem regni sui: quod abla-
tus est a roboan filio eius: ab ipso vero roboā et filiis eius ablati sūt
yndecim populi propter suā superbiaz et alia demerita: vt colligitur
ex. 3 regum. c. 11. 12. et totum regnum ablatum fuisset ab eo: nisi dauid
merita obstatissent iuxta illud psalmo. 31. propter dauid seruum meū
non auertam facien christi mei. de ablatis autem nichil ad filium suū
peruenit. Athalia regina israel similiter priuata fuit regno et occisa
regnumq; datuz est iehu qui regnauit post ea: atalie filiis exclusis.
Reges edon et seon eorumq; filij regno priuati sunt et occisi: quia fi-
liis israel transitum ad terram promissionis impediebant resistentes
eis: et regnum eorum iudei acceperunt vt habetur numeri. 21. transi-
ptive in. c. fi. 23. questione quinta. De quo per iosephuz libro quarto
capitulo. 3. de antiquitatibus iudeorū. dixi supra ista. §. tertio de vir-
tute namq; parentum protenditur successio filiorum in regno. et succe-

Quinta pars. §. 8.

dentium felicitas/ex decendentium vel precedentium iniuitate pre-
stabilitur.nam spiritus sancti certum est testimonio:quia iniusti de pe-
ribunt simul:et reliquie impiorum interibunt.Si quidem iustis regi-
bus conceditur ad domino/vt ipsi eorumq; filii longo tempore regnent:
vt dicitur deuteronomi.17.c.Si iniusti: domini mandata prevarica-
ti fuerint:et sanctam ecclesiam quam defendendam suceperunt/non
defendant:iuste ipsi reges eorumq; filii regno priuantur: vt late im-
precedentibus dictum est.Continuatuerunt quippe regnuz in successores
et in eos tunc deum protendit:quando ipsi domini precepta obser-
uant.Et uer inquit salomon proverbiorum.25.c.impietatem de vul-
tu regis:et firmabitur iusticia thronus eius.Si enim a vultu idest a
voluntate et operibus regis/recedit impietas idest irreuerentia erga
deum et sanctam ecclesiam:totius regni opera virga equitatis et cul-
tu iusticie diriguntur.Unde illud rex qui sedet in solio iudicij: dissipat
omne malum intuitu suo.Lcce quanto pruilegio gaudent principes
deum timentes et ecclesiam defendant perperiatur enz regni glo-
ria etiam in carne et sanguine suo.Gloriatur dominus se virum inue-
nire secundum cor suum:et cum eum in regni apicem postmodum sur-
blimasset:succendentium sibi filiorum curriculo/regnum ei perpetuuz
policeretur , de fructu ventris tui(inquit)ponaz super sedem tuam:et si
custodierint filii tui mandata mea/que iam dedi:et testimonia mea
que(per me vel vicarios meos)docebo illos:et ipsi et filii eorum sede-
bunt super sedem tuam.psalmo.131. et subdit. et ponam in seculum seculi se-
men eius/et thronum eius sicut dies celi.Si autem dereliquerint fi-
lii eius legem meam:et in iudiciis meis non ambulauerint:si iusticias
meas prophanauerint:et mandata mea non custodierint: visitabo in
virga iniuitates eorum et in verberibus peccata eorum.psalmo.88
hec de dauid eorumq; posteris dicta fuere.sed quoniā eorum posteri
multipliciter transgressi fuerunt legem diuinam:vt patet ex discursu
4.regum et. et paralipomenon:ideo ista successio in dignitate regni te-
pore sedechie fuit interrupta:vt habetur.4.reguz ultimo. c. et merito
quoniā malignitas euertit sedes potentum vt scribit in libro sapie-
tie.c.5.in fine . Sedes ducum superborum destruxit deus/et sedere
fecit mites pro eis ecclesiastici.c.10.sed que maior ac detestabilior ma-
lignitas et superbia regum esse potest.quam eorum qui regnuz ama-
nu dei recipientes: vt suaz sanctā defendant ecclesiaz:nō soluz nō de-
fendunt:immo offendunt.Quam obrem iuste asedibus suis ipsi eo-
rumq; filii dei cūtūr . et regnum transferunt de gente in gentem/et
deletis his heredibus:qui secundum carnē esse videntur:transferat
successio ad illos/qui fidei et iusticie mueniuntur heredes.in eoq; pro-
missionis subsistit veritas/et rata permanent que ex ore altissimi pro-

Quinta pars. §. 9.

cesserunt quod iustis regibus successione fidelium semper permanet in eternum adeo si quidez ut si omnibus recte dispositis et in eis manentibus nulla videatur esse solicitude vel officium presidetis: constat his qui semel principem admisserint: de semine illius successione non defuturam saltez ad conseruandam sanguinis claritez. Quod et isto riarum liquet exemplis. fertur enim quod cu[m] magnus alexander ultimum littus oceani perlustraret: brachianorum insulam debellare parabat, ad quam illi in his verbis miserunt. audiimus inuitissime rex prelia tua et felicitatem victorie vbiq[ue] subsecutam. Sed quid erit homini satis/ cui totus non sufficit orbis: diuicias non habemus: quam cupiditate nos debeas expugnare: omniu[m] bona/ omnibus communia sunt: esca est nouis pro diuicijs: pro cultibus et auro/ viliis et rara vestis. feminine autem nostre non ornantur/ ut placeant/ quem quidez ornamentorum cultuz/ potius oneri deputant: quam decori, etenim nesciunt in agenda pulchritudine plus affectare: quaz quod nate sunt: antra nobis duplcam usum prestant: tegumentum in vita: in morte sepulturam. Regem habemus non pro iusticia: sed pro nobilitate conservanda. Quem enim locuz haberet vindicta: ubi nulla fit iniusticia his verbis motus alexander: nullam ratus victoriam/ si eorum pacez perpetuaz turbaret: in quiete sua dimisit. et forte si eos bello fuisset aggressus: minime preualuissest aduersus innocentes: eo quod innocencia non facile superatur. et veritas suis viribus constas: de milicia quam tumis armata triumphat secundu[m] polichratu[m] li. 4. c. ii. cum aurem in casu de quo agimus tam facile fuit maiestati vestre totum nauarre regnum expugnare acquirere et obtinere: credendu[m] merito est ex iustis causis a domino factum esse/ propter regis et regine malicias dolos et fraudes aduersu[m] deum et sanctam ecclesiam pertinaciter perpetratos: necdum non defedendo ut tenebantur: verum etiam offendendo ac persequendo (ut sepedicuz est) ut impleretur illud celebre sapientie dictum ecclesiasti. 10. c. (cuius pluries in precedentibus mentione fecimus). regnum agente in gentem transfertur propter iniusticias et iniurias et diuersos dolos. Quapropter in breui subuerstu[m] fuit solium primi regis in populo dei saul et iouathe cu[m] ceteris filiis exigentibus cuplis in montibus corruerunt: ut thronus illius qui de postfertantes electus firmaretur. Omnu[m] historiaruz si percurramus seriem et regni successiones: in breui videuimus/ et quasi in exordio tele domino precidente/succisas. et quo reges fuerint clariores: eo citius: si aduersus deum in tumuerint: conculcatur semem eorum. Non est sapientia/ non est prudentia/ non est consilium contra dominu[m]/ certe nec fortitudo/ si ille insurgit/ si persequitur: ad emendicata sacramentorum suffragia/ ad presidia munitionu[m] frustra de curritur. Quia non est qui

Quinta pars. §. 9.

de manu illius possit eructe. *Quis* alexandro maior in grecia? et tamen
nō suus legitur successisse sed filius saltatricis. *Quis* cesaree dom⁹ se
riem nescit: rarus eorum aut nullus filium relinquit heredem. *Om-*
nnes et in breui post varia pericula et cedes sui et suorum plurimas di-
uersis mortibus / et fete ignominiosis quasi in momento deleti sunt:
et descendentes ad inferos; successores habuerunt/ aut hostes/ aut igno-
rios. *Quid* obsecro tam potentia regna / tam cito subuertit et trans-
tulit? certe indignatio dei: quam in se multiplex iniusticia pronoca-
bat. *Est* aut (vt stoicis placet) iniusticia mēris habet: q̄ a regiōe mo-
rū exterminat equitatē. animā nanḡ priuare iusticia: ex priuatiā par-
ticula nominis declaratur. In eo aut maxime iniusticia cōstat: si nō no-
ceas: et ex officio humanitatis prohibeas nocētes. *Lu* vero noces: ac
cedis ad iniuriā: cū nocētes nō impedit: iniusticie famularis, est autē
cōtumelia / quādo timorē mēris in lesione alterius manifesta/ operis
sequela committatur. eoq̄ iniquitati seruit: qđ in euz cui reuerentia p
cōditione officij vel nature cōsortio debetur: in soleter in surgit. *Dol⁹*
aut est (vt diffinit aquili⁹) cū aliud agitur: et aliud simulatur: malus
vtriq̄ quoties sit intēcioe nocēdi. *Differt* aut plimū dol⁹ a cōtumel ia
qm̄ hec superbe et manifesto: ille fraudulēter et q̄si ab insidijs nocet.
Dol⁹ nanḡ ex timiditatis imagie: infirmitatis notā hz: et fortitudini
plimū aduersat scđz plutharcū li. 4. c. fi. regū igit̄ glia trāffert d̄gēte
ingentē si iūsti/ iniuriosi/ cōtumeliosi/ inuerti fuerint aut dolosi. *Lu* aut
rex et regina nauarre tales fuerint aduersus ecclesiā sanctā eiusq̄ pa-
storem: iūste / iniuriose . contumeliose et dolose agentes: facien-
do ligas et confederationes cū inimico ecclie: merito de ip̄e eos eo
rūq̄ filios etiā primogenitū regno priuauit: itavt merito eis dici pos-
sint verba q̄ samuel dixerat sauli iudeorū regi quādo regno fuit priua-
tus q̄ habent̄. l. regū. c. 13. stulte egisti/ nec custodisti mandata dñi dei
tui: qđ si nō egissem̄: iaz nūc preparasset dñs regnū tuū super israel
in senpiternū: sed nequaquam regnū tuū vltra cōsurget. *Quiescit* si-
uit dñs virū iuxta cor sūm̄: et precepit vt esset dux super populū sūm̄. hec
ibi. iūstus enī qui ambulat in simplicitate sua: beatos post se filios
relinquet pueriorū. 20. *Qui* ergo in iūst⁹ fuerit: et nō in simplicita-
te: sed in malicia deū et eccliam offenderit: misseros et absq̄ honore
filios relinquet. *Ex* quib⁹ omnib⁹ similiūctis clare cōstat qđ iūlius se
cūdus pōtifex maxim⁹ regē et reginā nauarre eozq̄ filios et descen-
dentes regno priuare potuit/ et occupādi illud cūcūq̄ licentiā face-
re / et consequēter maiestas vestra illud occupās/ iūste retinet.

Iniusticia.

Iniuria.

Contumelia.

Dolus.

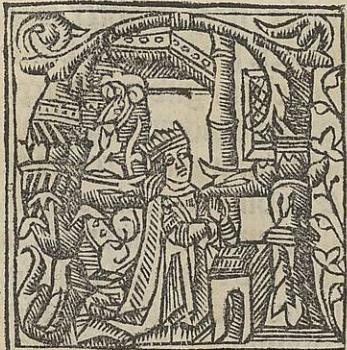
Conclusio.

Finis quinte parte.

Sexta pars.

Hec liceret rex invictissime potere iam
metas labori huic quem maiestas vira meis humeris imposuit:
tamen quod diversa sunt hominum studia; et unusquisque gaudet
easibi proponi que didicit: in quibus nutritus est: et quibus assuefactus
iuxta aristotelis sententiam: sic circa non ab re erit si postea quae
de iure: prout dominus dedit: locutus sumus: iam tandem in hac sexta
operis parte historice aliquid differamus: ut appareat quemadmodum
regum naurarre post miseram illam et calamitosam hispanie cladem
vniuersalem fuerit viciousus ingressus: ac per inde fortassis sic iustissi-
mus deus preordinauerit: et iam tandem effecerit: ut regnum illud
mutationem susciperet: et ab alio in aliud transferretur: sacro eloquio
testante (ut iam supra meminimus) regnum a gente in gentem trans-
ferri nonnumquam: propter iniusticias iniurias contumelias et diversos
dolos. Que omnia ad propositum facile possent adaptari: cum pre-
ter ipsum iniquum ingressum quo ab enecu aristate reges precedentes
dominio illo potiti sunt: hec illi finitima regna tamen aragonie quam castel-
le temporibus ante actis tam remotis quam propinquis: ab illa terra et
gente multas fuerunt passa iniurias et nocimenta. Quia igitur ple-
rumpque homines narrationi rerum sive hystorie potius sunt dediti: quam scie-
tie iuris: quippe qui in ea educati non fuerunt: nec imbuti et de illo co-
gnitionis genere non est qui aliquid non degusteret: ab hoc autem
multi sunt alieni et experies: ideo ut omnibus satisfaciamus: nam sa-
pientibus et insipientibus debitores sumus (ut ait apostolus) de ori-
gine et successione illius regni altius repetentes: dicere aggrediamur
ut ea etiam que in exordio operis promissimus: adimpleamus.

Sexta pars. §. I.

Dinuestigandas igitur nauarorum originem antiquitatem et successum quanvis difficile sit / res nimium a nostris seculis remotas propter earuz paruam et vmbratilem cognitionem : tamen a uetustissimis scriptis exordiendo vsq; ad nostra repora : ea que hac atq; illac lectitudo adinuenimus: sub breuitate et compendio referemus. Cum itaq; post alias nationes/que priscis temporibus in hispaniam venientes/eaꝝ obtinuerunt:tandem hercules aduenisset / et post eum alij duces ex grecis: in dominium grecorum venit hispania tota et sub eo extitit multos annos. Qui cum per multa secula ipsius dominium teruisserunt/tandem a poenis ab ipsa expulsit sunt. Nam vt ait iustinus in ultimo libro sui epithomatis)cum gaditani a tyro(vnde et carthaginensibus origo est) sacra herculis perquietem iussi in hispania transtulissent/ vrbeꝝ gades ibi condidissent: inuidentibus incrementis noue vrbis finitis hispanie populis / ac propterea gaditanos bello laceserentibus: auxilium contanguineis carthaginenses missere: ibi felici expeditione et gaditanos ab iniuria vindicarunt: et maiorem partem prouincie suo imperio adiecerunt. post hoc hispania a carthaginensibus ad romanos primo ex parte secundo in totuꝝ transiit/hac occasione: cōsulatum agente Appio Claudio(qui primus contra carthaginenses arma sumpssit) anno ab vrbe condita. 477. secundū eutropiū aut .478. secundum titum lūnum carthaginenses iam potentes in Aphrica et hispania: effecti cumq; non paruam etiam Sicilie partem sub sua ditione tenerent: Messanaz eiusdem insule vrbem eis non obedientez infestare obsidereq; aggressi sunt. Messanēses auxilia a romanis petierunt. vnde appius claudius consul exercitum traiecit in siciliam: cum tamen antea romani terminos italie nunquam egressi fuissent: ac nauale belluꝝ classisq; apparatus antea romanis res esset incognita. Atq; ita excanduit efferbuitq; inter romanos et carthaginenses bellum: vt non contenti eo: quod gerebatur in sicilia : ad hispaniam vsq; etiam illud extenderint. in quo plurime vrbes et populi a carthaginensibus defecerunt ad romanos. Postea vero inter romanos et carthaginenses pax composita est sub hac conditione: vt ea pars que citra iberum fluum est et pireneum attingit romanis cederet / altera vero pars que ultra est et in herculeum fretum tendit carthaginensis traderetur. Saguntum vero nobilissima hispanie vrbis/cuꝝ ultra iberum esset et ad penoruꝝ parte consisteret/post langa certamina

frumenta legumes
aliqua rurabilis

Greci hispaniam obtinunt.

Gaditā ad hispaniam veniunt.

Carthaginenses ad hispaniam ve- niunt.

Romanī ad hispa- niam veniūt

Bellū inter cartha- ginenses. et roma- nos.

Pax inter eosdem

Saguntum.

Sexta pars.

libertate donata est: cum facile diuidi non posset: neq; propter eius magnitudinem in portiones distribui conueniret. Postea cum hanibal/qui carthaginensiu; partes cu; exercitu tenebat / gubernabatq; contra federa pacis saguntu; obsideret: ac primo quidem ciues obſi-
dione perterriti et sese imperata facturos polliciti: argenti trēcēta ta-
lenta et totidem obſides dare pepigerunt. Quibus acceptis condi-
tionibus: hanibal cum soluisset obſidionem: saguntini penitentia du-
cti: nichil eoru; que pepigerant: preſtitere. Rurſus igitur ad obſidio-
nem conuerſus hanibal: et durius inito certamine oppreſſos malis
vndiq; barbaros: tandem vt conditionibus huiusmodi d̄derent: per
pulere: vt liberis hominibus cum ſingulis tantum uestimentis ex vr-
be migrare liceret. Mulieres igitur id quod tandem euenit fore ſuſpi-
cate: vt ſcilicet hostes diligenter viros ne quis occultum telum effer-
ret intuentes: ſeipſas egredientes negligerent atq; in tactas abire p-
mitterent: gladijs intra ſinus occultatis/ex vrbe digreſſe ſunt. Cumq;
omnes iam ciues vrbe exiſſent: hanibal equitum masyliensium tur-
mam ad portam ciuitatis in ſtatione collocavit: ceteris in compoſito
ad vrbe in diripiendā intrare permiffis. Cumq; multi: vt in talibus fie-
ri ſolet: multa vndiq; asportarent: non ſe vltra continere masyliensies
potuerunt: ſed porte eftatione dimiſſa / indignantes ad predandum
diſceſſere: Interea mulieres clamore ſublato: cu; gladios quos geſta-
bant viris tradidifſent: ſimul cum illis impetum in hostes fecerūt. fer-
turq; earum vnam ex hanonis ciuſdam manib; direptam haſtam
in eum ipsum vulnerandum conuertifſe: verū quia thorace induc-
tus erat: occidere minime valuit. At vii multis hostibus interfectis: reli-
quias vero qui obuiam venerant in fugam verſis/vna cu; mulieribus
ſeſe ex vrbe in collumes recepere. Quod postquaz eſt hanibali renun-
ciatum: equites repente qui perſequerentur dimiſit. Cumq; ex ipſis
aliquot adduxiſſent captiuos: ultimo ſuppliatio affici iuſſit. Aeru; ma-
xima pars in proximos montes dilapſa: hostiles manus effugerunt:
qui paulo poſt miſſo ad hambalem caduceatore: veniam atq; in vrbe
reditum ab eodem impetraruut. Octauo obſidionis mense cu magna
hominū cede et ſtrage: ruptaq; omnino pace: romani in carthaginē
ſes bellum indicunt. Creatur consules ad id bellum gerendum in ſi-
cilia et italia (qno hanibal properabat) publius cornelij scipio et. L.
ſempronius. Hanibal enim conſiderans quod ipſe huius belli cauſa
fuerit/ non decretum carthaginensis ſenatus: cum milites in nouam
carthaginem reduxiſſet / partitis ſpolijs militib; ex victoria iocu-
datis / munitis hispanie vrbib; in italiā ire parat. Occupata autē
reliqua hispania pyreneuz transire ſatagit. Et ſuperatis illergetibus
(Qui nauarri hodie dicuntur ſuntq; coniuncti pyreneo) per ruciſum

Hanibal saguntū
obſideret et capit.

Mulierū ſatiuſ.

Hanibal p nauar-
rā transit in italiā

Sexta pars. §. I.

vallem in vasconiam atq; inde in italiam se transtulit.

Interiz vero gnens scipio publij scipio
nis frater in hispaniā (a p̄senis omnino iāz occupatā) mittiur cōtra
hasdrubalem hannibalē fratrē. Quē hannibal in italiā profitiscens hi-
spanie prefecerat. Qui cū in hispaniā aduenisset/ p̄ termīssis alijs: q̄
gesit, quia nō deseruunt multū p̄posito/tarracone capta ibiq; dimis-
so presidio classe in vrbez emperias remissa Ilergetē gentē opprime-
re decreuit. Ilergetes aut̄ nauarri dicti snt qui et ipsi coniuncti sunt
pyreneo. Profectus itaq; scipio in Ilergetes Atanagrum vrbe (quā
hodie pampylonā dicunt) obsidet. Que caput illius gentis habebat-
tur/sicut et nunc. Nec enim ciuitas siue condita fuisse a grecis siue a
carthaginensibus siue forte a romanis/cum possiderent partes hispa-
nie quecūq; est/citra iberuz/nō satis ex auctoribus constat:dicebatur
tamen atanagrū. Que cūz forte post diruta/a pompeio magno esset
reecificata vel saltem ampliata/dum non longe eb ea pugnassent cum
sertorio:dicta fuit pompeis idest ciuitas pompeii vt voluit strabo in
li.5.de situ orbis. Postea vero corruptio vocabulo Pampylona ab
aliquibus ab alijs vero corruptiori adhuc Pampylona appellata est/
Ad hanc igitur scipio cum venisset atq; eam obsidione cinxisset: Post
dies paucos obsidibus acceptis ilergetes ipsos pecunia quoq; mul-
ctatos in ius ditionemq; recepit. Inde in austranos procedens/ tute-
lam vrbe ad oras iberi perueniens obsedit: cūmq; cesaraugustani
alijs vicini/vrbi ferrent auxilia: nocte non longe ab vrbe/cum intra-
re vellent/excepti insidiis cessi sunt ad duodecim millia: reliqui vero
per agros diffugere sunt compulssi. Urbi tunc maximo adiumento
erat nix iniqua infestaq; oppinantibus. Que(cum hyemis esset)
per xxx.dies quibus durauit obsidio/altitudine quartuor pedum al-
ta extitit. He inde cum amusitus eorum princeps ad asdrubalem con-
fugisset/oblatis de vrbe.xx.talentis argenti obfides / tarraconem de-
ducuntur. Cum vero Asdrubala scipione victimis esset ac perinde in lu-
sitaniam exercitum duxisset: ac proprius oceanum considere fecisset/
sperans reliquiz estatis ibi tranquile transigere: Interim sicut hispa-
ni mos est noua expetere. Mandomius quidam nobilis ex ilergeta-
rum gente(que vt diximus/hodie nauarrensis dicitur) cūz intellexis-
set romanum ducez a saltu castulonis ad maritimam oraz duxisse par-
te romanorū sociorū/eos iniurias: cōtra quē/cum a scipione missi fui-
sent tria milia romani exercitus cūz expeditis auxilijs: leui certamine
deuictus est Mandomius: ipsoq; capto ac omnib; suis occisis tumul-
tus sedatus est.

S. I.
Sneus scipio ve-
nit in hispaniam.

Nauarre oppraiū
tur.

Pompilonia obsi-
detur et capitur.

Tutela obsidetur

Amusitus nauar-
rorum prīces.

Asdrubala gneosa
piene vincidit.

Mandomius na-
uarius vincidit.

Mandomius viv-
eitur et occiditur
a romanos.

b

Sexta pars. §. 2.

•§. 2.

Publius scipio
venit in hispaniam.

Duo scipiones
fratres vincuntur et
occiduntur a char-
thaginibus.

Scipio africanus
venit in hispaniam
eamque subiugat.

Nauarri rebellant
contra romanos et
subiugantur.

Post hoc autem publius scipio cum exercitu

in hispaniam venit. Neque Scipio fratri se adiuxit atque deinde post aliquid tempus ambo in hispania contra carthaginenses bella gesserunt. Qui cum feliciter cum hostibus per non paruum tempus conflixissent: tandem fortuna omnia versante: ambo pariter et victi et interficiuntur. In quo locum statim subrogatus est lucius marcius septimi filius ab ipso exercitu in ducem sive imperatorē assumptus. Post hoc publius cornelius Scipio publii scipionis interfici filius in hispaniam venit a Senatu populoque romano imperator creatus: sub cuius imperio et ductu/pe- ni ab hispania fuerunt omnino expulsi et tota fere terra in ius ditio- nemque romanorum venit. Cum iam igitur romani tota prouincia po- tirentur: post paucos dies cum egrotaret scipio grauiter et in morte eius ut quod corde sincero romanis non adheserant: sed necessitate compulsi/ponerent spem: ilergetes qui et nauarri. Mandonio et incibili du- cibus rebellauerunt. Post restitutam autem scipioni sanitatem: in eos mouens prelia: eos victos (non parua facta strage nec sine ipso romano in modo) ad obsequium reduxit. Hec fere sunt peracta anno ab urbe condita. 543. Sicque deinceps mansit hispania sub domino romano rum per longa tempora/exuscitatis in diversis ipsius partibus per diuer- sa tempora rebellionibus: contra quas diversi duces sive imperato- res per vices misi sunt: qui eas nunquam ad plenum coercuerunt. Que omnia pretermittimus: ne nimis plixus faciam volumen: et ut in his quod ad na- uaram spectant (que proposito proprie deseruiunt) insistamus.

•§. 3.

De octauiano ce-
sare.

Cantabri roma-
nis non parent.

Tandem anno ab urbe condita. 710. In-

terfecto in senatu Julio Cesare. Octavianus testamento ipsius cesa- ris amunculi sui et hereditate et nomine assumpit annos natus. 17. Qui cum post paucum tempore consul crearetur et cum antiochus et lepido ab eo anno quo primus consul creatus est duodecim annis imparer: tandem cum anto- nio consiliges propter repudiaturā sororē: eum debellavit naualli pugna: atque interfecit. Ex eo autem die rerum omnium summam atque absolu- tam potestatem (quam greci monarchiam vocant) adeptus est. Qui bus peractis Cesare ipse Octavianus iam a senatu cognominatus augustus cum animaduerteret cantabros/paceos austeres et ilitur- gos ferocissimas hispanie nationes romano imperio non parere: in hispanias ad eas perdomandas venire parat/ existimans parum fuisse bellum gestum in hispania per annos plusquam ducentos ab ipsis ro- manis: si ille nationes libere ab eorum iugo existerent. Ille enim na- tiones (quantum coiectura iudicare licet) partim romanis nunquam se

Sexta pars. §. 4.

subdiderant ferocitate p̄pria et asperitate terre sue habitationis freti: partim temporibus ante actis ab obedientia iam illorum se substraxe ranti forte discordijs ciuilibus ipsorum romanorum primo inter Mari uz et sillaz secundo inter cesarem et pompeium adiuti. Inter has autem quatuor nationes (ut hystorici dicunt) cum poteriores essent cātabri et astures: cantabrorū (subquibus nauarri ab hystoriographis et cosmographis computantur) effrenatior et magis pertinax in rebellando animus fuit: qui non contenti libertatem suam defendere finitimi imperare temptabant vicinasq; gentes crebris incursionibus fatigabant. Ad hos igitur cantabros augustus primuz veniens partito exercitu eos debellare cepit: habebat enim classem ab oceano: que terga hostium grauiter premebat. Hinc cantabri deficientes nec viz romanorum ferre valentes fugam in eminentissimum vicinū montem arripunt: in quem potius oceanī maria q̄ romanorum arma ascensura esse crediderant. Octavianus ipsum montem fossa et vallo quindecim miliarum obſſidione circundedit / assistente circum vndiq; romano exercitu. Cum vero obſſi extrema vite vidissent: die tunc sere certarent: certi de suo interitu quidam qui ferro cum hostibus agere non poterant/veneno sumpto: quod ex arboribus taxeis exprimitur: (quorum arborum in ipso monte copia magna est) in mortem sibi concuerunt: sicq; illorum pars maxima obſſorum a captiuitate (que innuere videbatur) subtracta est. Benicta itaq; hac cantabrorum natione / deinde et alie tres scilicet asturum vaseorum et iliturgorum denicte sunt et subiungum romani imperij sunt redate. Duravit autem bellum hoc per annos quatuor ut placet Oroſio et lucio floroz. In hoc tamen dissentiunt an per se augustus cesar illud gesserit an per legatos: pluribus tamen placuit quod per se illud gesserit augustus: quamuis lucius florus dissentiat: tamen linius per eundem augustum perdomitas ait hispanias primū. Beniq; hoc bello finito cum omnia bella humani generis cessarent: Augustus cum Tarragonā diuenteret / iaz secundo (se imperante) portas iani claudi iussit: atq; ibidē illud instituit edictū qđ in euāgelio luce legit̄: exit edictū a cesare Augusto rc. vt in tractatu insularum maris oceanī. c. 7. §. 7. et . 9. late diximus. Hec cum circa ortum saluatoris hoc modo confecta essent: quietuit terra sub imperio romano per multos annos: ille enim rebellandi finis hispanie (ut ait lucius florus) ac de inde certa fides. Vandali rc.

Cantabri.

Octavianus cāta
bros debellat et
vincit.

Edictū cesaris au
gusti.

§. 4.

Vandali alani ha
gni et sueui veniūt
in hispaniā eamq;
inter se patiuntur

Postea vero cīciter ānos domini. 30.
barbare qđā natiōes hispanias invaserūt. Vandali. Alani. Hugui et

Sexta pars. §. 4.

sueui. Que quidē incognite antea hispanis gentes/eaꝝ causam hispanias ingrediēdi habuerunt: qꝝ theodosius senior imperator eos inse-
quens a galīs: (quas ex parte occupauerant): fugauit. Quare com-
pulsi sunt pyreneos montes transire: quibus traiectis hyspanias oc-
cuparunt: easqꝝ post multas contentiones et prelia: inter se partiti sunt
Alanī enim lusitaniam et carthaginez sunt sortiti. Vandali galleciā.
Sueui occidua maritima occēani obtinuerunt et partem Leliberie.
que prouincie nauarorū coheret: quam forte saltē ex parte obtine-
bant. Per id tempus romani saguntum. Numātiam et nonnullas
alias vrbes adhuc retinebant: Vandali autem cognomine silingui:
relicta Gallecia: postqꝝ tarragonenses insulas depredati sunt: ad in-
teriora hispanie sese recolligentes: prouinciam bethicaz sortiuntur:
quorum nomine prouincia ipsa vandalia et remota. Ut a principio
andaluzia pro vandaliavscꝝ in hodiernum diez dicta et ea occasione
sueui gallecia potiti sunt. Hispani autem tunc temporis per ciuita-
tes et castella residua de romanorum absentia neglectiꝝ tuitionis
plangentes sese miserabiliter seruituti subiiciunt ut beatus ysidorus
in sua chronica narrat.

Hariū nationū romani tedium affecti/et de eorundē insolentia indigna-
ti/clamoribusqꝝ hispanorum inclinati: ab hispania eos pellere satage-
bant. Sed cum iam eorum vires essent debilitate nec id efficere vale-
rent:honorius imperator hispanus (qui per id tempus imperabat)
afflictioni vexationiqꝝ hispanorum compatiens/gothos in hispaniaz
mittendos curauit/auxiliuꝝ hispanis prestituros: et prouinciam a se-
uia barbarorum seruitute liberatueros. Utqꝝ id cōmodius efficere pos-
sent et libentius: hispanias ipſis grata donatione cōcessit/athanarico
primo rege super gothos regnante vel (quod vero similius est) Alla-
rico secundo gothorū rege. Si autem donatio hispaniarū facta fuit
athanarico (ut aliqui volunt) attribunda est (yt tempora concorden-
tur) precedenti alicui imperatori pura theodosio seniori eiusdem ho-
norii patri: que postea fuerit per honorium confirmata. Satis tñ est
ad propositum qꝝ gothis hispaniarum facta est donatio per honori-
um cesarem: de qua donatione preter ceteros auctores meminit An-
tonius archiepiscopus florentinus secunda parte sue historie ti. ii. c.
6. Gothi igitur hispanice gentis humanitate et dulcedine freti/eo-
rumqꝝ strenuitate et vires experti/derelictis ceteris orbis (quas obti-
nuerunt) regionibꝝ ad hispanias se receperūt/existimātes totius eu-
rope monarchia potiri facile posse/si gētis hispāie aut subiectiōe aut a-
micicia potirentur. Habebāt autē gothi ipsi Vandalos. Alanos. Sue-
uos et hugnos inuisos nimis tanquā ppinq̄os loco suorū nataliuꝝ.

Honorius impe-
rator hispanias go-
this donat.

Sexta pars. §. 5.

Quare freti hispaniarum auxilijs: eorundem vandalorum suorum
et hunnorum servitatem ferre non valentes: eosdem vadalos ce-
terasque barbaricas nationes ab hispania expulerunt/ac denique omnes his-
paniarum monarchiam obtinuerunt: immo et ultra mores pireneos non par-
ua parte galliarum retinuerunt. Quarum galliarum donationem honorius
ipse etiam fecit: quamvis ipi; terre amenitate libertateque et hominum inge-
nios (ut diximus) oblectati: sed in hispania figere maluerunt: et inde
euenit ut sub uno principe tota hispania regeretur: quamvis plures co-
tineret provincias diversis nominibus appellatas: inter quas prouincia
que nunc nauarra dicitur non erat ignobilis.

Gothi hispaniarum
monarchiam ob-
tinent.

Hinc est illud quod dicit jo. de fau. et re-

§. 5.

ferti archi. in. c. conuenior 23. q. 8. quod a legione usque ad montem pesula-
num oes sunt gothi. Sed quod immediate subduti predicti doctores: vel
a veritate alienum est: vel debet sano modo intelligi et alio quidem modo
quam solerit: subduti enim sic. omnes sunt gothi exceptis nauarriis qui sunt
ibernici ut quidam dicunt et ultra armenijs ut dicit priscianus in libro. 6.
Musquam enim legit quod ab ibernia insula coloni venerint. Qui sedes fi-
xerint ei (ut ita loquitur) populauerint nauarram aut aliquam alias hispanie
partem: et multo minus legit: quod ab eadem insula fluxerint coloni: quod popu-
lauerint ultra armenijs: que in oriente quidem prouincia est: et hec in occi-
dete insula et parva quidem proinqua britanie. Nec tale quid dicit prisci-
canus in libro. Abi allegat nec alibi in toto suo ope. Restat ergo quod
vitiosae ponit ibi ibernici. per iberi. vel debet intelligi ibernici. in iberi non
ab ibernia quodam insula: sed ab iberio flumine. Et hoc est quod dicit prisci-
canus in libro ubi allegat quod s. f. hiberus est flumen quem vulgo ebro dicimus
hiber aut est gens. in. hiber. in. psecundam declinationem iuxta illud lucani.
Si tibi dixerit hiber aut si tibi terga dedisset. et illud eiusdem. Nec licet ad
duros martem convertere hiberos. hiber. is. aut per triaciam declinationem si-
gnificat gentem quod habitat ultra armenijs. sed tamen est sic intelligendum hiber
nici. per hiberi. in. accole fluminis hiberi non solum illi sunt nauarri: immo et
aragonii et aliquam ex parte castellani: quorum terras etiam preter flumine hi-
berus sicut nauarram: immo et tota hispania ab antiquis auctoribus so-
let appellari hiberia/ et uniuersi hispani hiberi iuxta auctoritates lu-
cani modo adductas et multas alias/ que tam ex ipso/ quam ex aliis an-
tiquis facile possent adduci: namque dicit alibi. per fugientes agere vetusta gal-
lorum celte miscentes non hiberis. unde tota pars hispanie contigua et co-
termina hibero celtiberia dicitur: siue nunc a castellanis seu nauarris
seu aragonensibus aut tarragonensis habitetur. Hic autem hiberia
ab hibero amne. ipsi vero flumine nomen dedit gens quod oram fluminis

De nauarriis.

Sexta pars. §. 6.

antea incoluerat, pcessit vero illa gens a prouincia hiberia que in asia situm habet media inter armeniam et colchos secunduz claudiu^m ptbo lomeu^m. Hicunt tamen aliqui gentem ab illa prouincia vetustissimo iaz tempore prodijse et primo in illa insula hibernia venisse ex suocq; nomine hibernia appellauisse atq; inde in hispania scdō nauigatiōe peruenisse. Que cū oraz fluminis statiz incoleret: flumini et regioni. I. toti hispanie nomen tradidit: vt hiberus amnis et hibera prouincia appellata sit. Et ad hoc confirmandū allegant priscianum in supra dicto loco. Sed nichil tale dicit priscianus: sed id tantū qd rettulimus: nec aliquis ali⁹ auctor ex antiquis. Sed posito qd hoc verū sit: nō sequitur qd hibernici dicātur in hispania ab hibernia insula in mari britāico: sed dicant hiberi a fluui et originaliter ab illa prouincia asie: et illi quidē nō sint soli nauarri (vt dixit jo. de san. et post eū archidi) sed oēs accolē illi⁹ amnis tā nauarri qd aragoni qd et castellani accipiēdo hiberos i strictissima sigātiōe/ accipiēdo aut in cōi sigātiōe/ oēs hispani et oīs hispāia hiberia. nec ppterā ēt sequit qd illa gēs nauarroū nō sint gothi scdō eos. nā illa gēs hiberorū antiquissima ē et ante herculē venit in hispania. Unde sicut aduentus grecorū, penorū et romanorū et dñium vniuersitatisq; harū nationū p longū tempus nō obsistit hispanie nec alicui eiusdē parti quin tandem p aduentū et dominū gothorū dicant gothi: ita a forciori nec nauarris obstat qui ēt gothi dicant: quādo quidē ipsi quoq; sicut et alie hispanie portiōes subiugū venerunt gothorū quēadmoduz et ceteri omnes hispani hiberi dicuntur.

§. 6.

Hispaniarum mo
varchia continua
tur in gothis.

Roderici tpe hi-
spania capitūr a
mauris.

Sed vt ad ea q de gothis dicere incepī
m⁹ reuertamur: qm admoduz, s. toti⁹ hispanie sceptrū penes illos eruit: expulsis alijs exteris nationib⁹ dico qd ab ipso Athanarico continua est successio in regno et principatu tot⁹ hispanie immo magne partis gallie ultra pyreneum presertim Aquitanie Vascome et tot⁹ prouincie Narbonensis usq; ad infelicem rodericum regem. Quibus ipsis regibus gothis usq; ad rodericum regem inclusiue: ipsam etiam nauarre prouinciam seruire ac subditam esse non est ambiguū. Huius autem roderici regis tempore peccatis populi exigentibus ac perinde ira dei effervescente ac iusticia vltimēte: sceptrū ac monachia hispanie reguz humiliata est: et potētia nō modo attenuata/ verū etiā ad nihiluz fere redacta. Nā post ilud horrendū et infeliciſſi-
mum prelium apud xericum commissum: in quo christiani terga verterunt et rex ipse nunquaz amplius comparauit/ arabes per totas hispanias debachati sunt atq; eas bienio obtinuerūt/ preter aliqua mōtana pura asturias et vizcayam et arcēs nōnullas in regno aragonie.

Sexta pars. §. 7.

Nec soluz hispania eaꝝ diruptioneꝝ passa est: sed magna pars gallie/
ea presertim que gothis parebat: de qua paulo ante meminimus. An
de tunc ea furente tempestate: etiā nauarre prouincia agothis ad ara
bes transiit. Euenerunt autem hec circa annum circiter domini. 712.

Roderico autē cū filijs mortuo vel quo-

cūq; alio modo ab oculis hominum subtracto/ Pelagius frater eius
secundū aliquos vel filius s̄afile ducis cātabrie secundū alios ex san-
guine gothicō p̄genitus: regnū vel (vt accommodati loquamur) reli-
quias regni suscepit. Veruā enī fuerat hic princeps vt miseras hi-
spanias peccatis xp̄iani populi afflictas et pene euersas restauraret:
ne inclite gētis gothice lucerna in orbe penit extingueret. Hic igit
tur pelagi furēte mauroz̄ rabie cū aliquib; christiāis apud asturias
se cōtinuit et diuino cōfortat auxilio paucorū catholicorū turba siue
societate fretus arabes (quib; vndiq; circūseptus erat) paulatī inse-
quitur: et tandem deo ip̄o magis ac magis aspirante: incredibilia et plu-
squam humana bella gesit: adeo vt paucis interietis annis: non medio
crē terrarū perditaru partē dño adiuuate recuperauerit. Cumq; legio
nē post alia adepta oppida recuperasset: rex legiōis appellat̄ est: non
quidē ppterēa qđ sui predecessores sic appellaretur: sed ex eo qđ legio
ciuitas fuit primū precepū oppidū: qđ a mauris adeptus est. Ab eo
autē tēpore in hispania regnātes/ iā non reges gothi siue reges gotho-
ruꝝ dicti sunt: vi antea maioris erat: sed reges legiōis vel castelle vel
huiusmodi. Ante cladē enī et calamitatē illā: roderic et allij superio-
res reges hispanie: nedū alicui partū eius: sed reges gothi
siue reges gothorum appellabantur. Sed postea exorte sunt alie in-
titulationes. et prima fuit a legione: a quo nomine (q; et nomen a-
pud hispanos visitatū. s. leo et insignia manifeste videtur discrepare)
non ab re erit: si ea que per non segnē inuestigatioꝝ in libris adinu-
nim in mediū afferam: vt appareat quēadmodū et nomē apd hoīes
noſtre nationis et insignia ipsa non careant ratione. Est igitur nō
ignauiter aduertendū qđ cuiꝝ primū vrbs illa cōdita fuit: nō legio sed
Eleona a primis suis cōditorib; fuit nominata/ sic dicit a prouincia
libie Eleona appellata/ ppinqua Lirene et ethiopie: in qua maxima
leonū copia inuenitur adeo/ vt pro multitudine pecudū greges vide-
antur: aquibus vt sibi caueant homines regionis illius: leones sibi
domesticos nutriunt ad tutelam. Est enim leo domabile animal
et primum in sui benefatoris tutamen. Hec autē gens in hispaniā (cum
ibi imperitarent carthaginenses vt supra diximus) venientes ma-
gnā domesticorum leonum multitudinē pro siue regionis moribus et

b iiiij

•§. 7.

Pelagius.

Pelagius quare
rex legionis appelle-
latus est.

Quare reges le-
gionis appellati
sunt et habent leo.
nem pro insigniis

Leo ciuitas quo-
modo antiquitas
appellabatur.

Quinta pars. §. 7.

consuetudine adduxerunt: qua ex releonis illi vrbi a se condite pro armis siue insignibus figuram dederunt: que insignia vscq; in hoc die numerum diem retinet ipsa vrbs immo et totum ipsuz regnum quod post excidium vniuersale hispanie nomen sibi ab ipsa vrbe accepit. hoc refer Margarith episcopus Berundiuus in suo paralipomeno hispanie li. 3. c. 3. Beatus tamē ysidorus iunior in sua chronica mudi in sexta etate. c. 23. aliter videtur sentire. Dicit enim quod circa centessimum annum domini traianus imperator natione hispanus postquam romanuz imperium vscq; in orientem longe lateq; perduxit: babiloniaz et arabiam cepit et vscq; ad indie fines post alexandrum accessit: tandem quatuor decim legiones missit contra occidentem: vt ciuitates in arduis locis positas destruerent et in plano eas conderent: ne contra romanum imperium amplius possent rebellare: Ex quibus cum due venirent in hispaniam: ciuitates sublantiam et florem destruentes non longe ab ipsa flore urbem condiderunt: quam a legionibus ipsis legionem appellauerant et quoniam eius legionis que urbem condidit insigne seu vexillum leonis erat ideo insignia eius regni leone preseferunt. Sed quamvis nomen antiquum a libycis inditum non perseverauerit: tamen cum illa carthaginensium ciuitas aliqua istaruz forte sit vel in illis terminis sita fuit/ vero simile est quod insignia antiqua remanserunt: dummodo verum sit id quod de nomine et conditione Eleone retulimus. Post succedente tempore accreuit ratio q̄re ipa vrbs a leone haberet nomine et insignia: nam circa annos domini. 572. leonegild rex gothorum in hispania regnans cuz portione gallie sicut et ceteri gothi: cum romanos milites in presidium legionis positos/ apud ipsam urbem bello extingueret: atq; eam ipsam caperet: ex suo nomine leonez appellauit: ita dicit idem beatus ysidor in sua chronica hispanica cuz de leonogildo agit. c. 36. itaq; primo vocata est Eleona a prouincia eleona in lybia: vnde eius fundatores prodierunt. secundo vocata est legio alegionibus que sublantia et flore vrbibus in arduis positis eversis/ eam condiderunt. tertio et ultimo quasi antiquo noie repetito leo nominata est: Atq; inde hispanie reges/ legionis vel leonis merito appellantur vel appellari possunt. vnde et pelagius qui illam urbem ad christianitatem et dominum gothorum reduxit: non iniuria titulum legionis vel leonis sibi assumpsit et posteris reliquit: quamvis luchas tudensis dicat quod accepterint leonem pro insigniis: quia leo et est et interpretatur rex omnium bestiarum. sed prior ratio verisimiliter appetat. Habuit autem pelagiis pro armis vel insigniis leonem rubeum in campo albo et hec constat abeo tpe fuisse insignia regū leonis siue legiōis ut dicit Rodericus episcopus palentin in sua hyspanica. i. parte. c. ii. Nec

Traianus legiōis
mittit.

Insignia regū le-
gionis.

Sexta pars. §. 8.

ommittamus quod apud alios auctores scriptum reperitur quod s.
reges gothi pro armis siue insignib^z deferebant scutis in quattuor
partes diuisum, in parte enim superiori dextra quatuor baltheos ni-
gros in campo aureo in sinistra vero tres coronas aureas in capo ru-
beo. In pteyero inferiori dextra leonē fulū habente in manib^z secu-
ri amazonia in capo albo / in sinistra aut pte leonē fulū i capo aureo
hec erant gothorum regum insignia non ante quinq^z buffones / que-
admodum aliqui hystoriarū ignari inepte asserunt, vt cūq^z sit reges
gothi pro armis vel insignib^z inter cetera leonis habebat imagines
secundū burgensez in sua chronica et genealogia regum hispanie cū
de leonegildo agit. Sed tamen cu^z post cladē calamitosaz et vniuer-
sale hispanie excidium mutata fuerit regum intitulatio(ceperūt enīz
dici reges legionis: vel castelle vel huiusmodi/ cum ante non modo
alicuins partium : sed nec totius hispanie diceretur / sed reges dumta-
rat gothi et regnum gothorū (vt paulo ante diximus) non mirum
si insignia quoq^z mutarent^r. Pelagiūs itaq^z et eius successores solum
deferebāt leone rubeuz in capo albo / et nominabāt reges legiōis.

Insignia regū go-
thorum.

Post lōga vero tempora circa annos do-
mini. 1017. ferdinandus huius nominis primus filius sanctij cogno-
mento maioris regis nauarre et Eliure filie sanctij ferdinādi sexti et
vltimi comitis castelle / primo rex castelle nominatus est: licet alij attri-
buant hanc primam nominationem sanctio patri. hic ferdinandus du-
xit vxorem sanctiam filiam alfonsi regis legionis et sororem beremū-
di: Quo sine filijs deceidente / ferdinandus predictus propter vxore san-
tiā regnum legionis obtinuit: vnde venit vt hic rex ferdinādus pri-
mus: rex diceret castalle et legionis precessit autem nomen castelle in
titulo: quia ei iam regi castelle existentia: ccessit seu superuenit regnū
legionis: Quanvis secunduz iura / regni legionis nominatio tanqua
antiquioris debuisse precedere. Hicitur autēz castella (vt cōmuniūs
fertur) a castellis: quibus nimis erat munita: presertim cum hostes. i.
mauros circumquac^z adiacentes haberet. immo visc^r ad viscera pe-
netrantes. Vel (vt alij accuratius et maior eum indigatiōe sentiūt)
queadmodum totum regnum dictum est legio ab una ciuitate: ita ca-
stella dicta est a castulone yrbe olim opulentissima mediuz fere tenē-
te inter citeriorem ylterioreq^z hispaniam / in principio tamen ylterio-
ris hispanie (ad q^z pertinet castella) sita / amica satis populi romani
licet postea inimica: cum carthaginēsibus adhesit post deuictos atq^z
interfectos duos scipiones / de quorum calamitate et morte iam feci-
mus mentionem / ob quod facinus post victore iam cornelio Scipio

•§. 8.
Rex castelle.

Quare precedit in
titulatio castelle.

Castella quare di-
citur.

Castulo ciuitas.

Sexta pars. §. 9.

Castelle insignia.

ne^c qui post aphricanus cognominatus est) eam ipsaz deleuit. Arma vero vel insignia castelle antiquo tempore ante. s. quam regni titulo potirent fuerunt castellum aureum in campo rubeo. Coniunctis tamen regnis reges leonis et castelle simul solum leonem rubeum in capo albo pro armis vel insignibus deferebant usq; ad tempora alfon si octauii circa annos domini. 1160. Ipse enim primitus castelluz in insignis suis simul cum leone depingi fecit: quanvis sui maiores sive predecessores leonem solummodo depingere consueverunt. Unde ab illo tempore usq; in hodiernum diem reges castelle et legionis afferunt pro insignibus scutum quadripartitum hoc modo. in parte superiori dextra et in inferiori sinistra castellum aureum in capo rubeo. In parte superiori sinistra et in inferiori dextra leonem fulvum in campo albo. In colore leonis ab eo qd pelagius gestabat differetia est. Ille eniz (vt diximus) rubeum gerebat leonem. hec licet aliquo modo a proposito aliena aliquibus videantur: tamen (cum in his licet parui momenti rebus plures etiam periti viri defecerint) placuit ea inserere: ut tituloruz et insignioru principatu castelle rō omnibz in notescat.

.§. 9.

De pelagio ex regibus gothorum proueniente priuuo rege legionis.

Sed iam ad propositum redeundo de pelagio (de quo dicere exorsi simus. sive dicamus filium fasile ducis sive fratrem regis roderici) omnes historiographi sine aliqua controversia in hoc conueniunt: a regibus gothis ipsum fuisse propagatum ab illaq; regia pro sapia descendisse. Et post cladem illaz hispanie misserandam primitus hispanie principatum obtinuisse saltem iure licet non de facto. non. n. fuerunt ei vires ad tantas et tantatas terras quatas roderici regis sinistro fato et peccatis populi gothi immo christiani amisserant recuperandas. satis egit quod cum amissa recuperare incepit: posteris exempla recuperandi reliquit: et quod auspicis operaq; illius factuz est: ne linea sive series regum gothorum terminaretur aut cessaret immo nec in terrumperetur: cum post breuissimum tempus a morte sive euaniione roderici: regni gubernacula et titula suscepit. In eo itaq; mansit et representatus est ius et successio principatus hyspanie / millo rege aut propinquiore herede superstite aut in terris apparente. et id quidem sive dicamus quod ad regni fastigium gothi per successionem iure primogeniture admitteretur: cum per id tempus ex genere gothorum neminez alium legamus fuisse propinquorem / sive dicamus quod per viam electionis ad regnum gothi asumerentur quod verius est: nam et tunc christicole hispani qui apud asturias latitabant (penes quos ius eligendi principes indubitate permanebat) ipsi in regē elegerunt ipsuz in qua viruz ex genere gotho

Sexta pars. §. IO.

nū de quo cōmūnis erat consuetudo et forte lex reges eligere. Atq; tunc in postera tempora pro lege sanxerū: vt si rex fuerit catholicus; primogenitus eius: atq; ante obitū patris deceđēte primogenito scđo natus et sic per ordinem quantūlibet minime sit etatis: in regnū sub sti tuatur. Si autem defuerit filius masculus: vt filie scđm ordinez pre dictum assūmantur in principatu: et ipsa magnorum gothorum pro uidentia de nobilioribus gothis accipiat virum / de quo regalis poste ritas conseruetur / vt refert Luchas tudensis in sua chronica cum de Pelagio agit. Ipse ergo pelagiū legitimus rex hyspanie fuit atq; successores: qui omnes ab eo vscq; ad maiestatem vestram per lineam rectam descendunt: vt patet genealogiam regum gothorum vel me diocriter intuenti: presertim quia Alfonsus catholicus filius petri du cis cantabrie ex progenie gloriosissimi principis Ricaredi gothorū regis (qui primus inter gothicos reges / expulso a se et a suo toto do minio arrianico errore: fidem catholicam cū omnibus suis professus est) gener fuit ipsius Pelagiū: quippe qui ormisendam vel hermison dam eiusdem filiam duxit vxorem: Atq; ob id pelagio ipso & safila fi liu ab hac luce subtractis: Alfonsus ipse successit in regnū: A quo ipo Alfonso ceteri legionis et castelle reges vscq; ad maiestatem vestram descendunt. Unde fit vt pelagiū et ab eo descendentes iure princ ipalium hyspanie sibi vendicauerint.

Regnū hispanie
desertur primoge
nito.

In q̄dālīa in dālīa
Pro filia regis.

Alfonsus catholi
cus.

Alfonsus expugnat

§. IO.
Alfonsus catholi
cus nauarrā a mau
ris recuperat.

Hic igitur alfonsus re & nomine catholi
cus sceptrum regni accepit Anno domini. 731. qui cum a mauris plu
rinas ciuitates. castra & oppida recuperasset / recuperauit quoq; et
nauarram (vt sine controvacia historie referunt) cum sua metropo
li pomplonia / vscq; ad montes pyreneos tanq; rem quidem sui iuris
et sibi iure debitam ac perinde ad suam conquistionem siue conqui
stam (vt vulgari vocabulo utamur) pertinentem. Alfonso vita perfū
cto: successit in principatu et monarchia hyspanie Froila eius filius
anno domini. 752. contra quem cum nauarri rebellarent: eos armis
coercuit et ad obedietiam reduxit: ymmo & in vascontiam copijs traie
ctis eam siue addidit ditioni. Ut autē nauarros non modo vi et metu
sed etiam amore retineret: vxorem ex ipsa gente accepit nomine Mo
niam siue Monerinam: cum qua his confessis in asturias legionēq;
reversus est: Eius successores prouinciaz ipsam Nauarre cum vasco
nia per sequentia tempora retinuerunt. Post hoc cuz sorte omnia ver
sante Nauarra vel ex toto vel ex maiori parte ad manus arabum re
diisset: & ea adessent tempora: quibus no modo nauarra in potestate
esset infidelium: verum etiam terra legionis & castelle crebris eorum
h vi

Froila nsuarros
rebellantib; subiu
iugat.

Froila ex nauarris
vxorem duxit

Sexta pars. §. IO.

Enechus aristapri
mus rex navaire
tirannus.

Reges navaire,

dem incursionibus vastaretur / et vix hec reges tuerentur / ne dum illa
que pertinent ad nauarrā recuperareret: aduenit ex comitatu Bigorre
circa annos dñi. 96. vir bellicosus strēnius et armis assuetus vocatus
Enechus arista. hic cū in montibus pyreneis nauarre cotiguis (arce
constructa) moraretur: inde paulatim ad planiciem nauarre descen-
dens: plurimis prelijs viriliter et feliciter contra mauros gestis: tandem
eos a prouincia expulit. quo facto / diadema regni propria auctorita-
te sibi assumpsit et a populis illis in regē nauarre acceptus est: itaq; si
eius ingressum bene consideremus: vitiosus fuit et iniustus: qz cū pro
uincia nauarre de regno esset hyspanie / vt ex precedentibus appetet:
non licuit ipsi Enecho ariste eam sibi vendicare / etiam ex populi vo-
luntate seu cōsensu: cum non sit in populi potestate reges ad libitum
mutare: presertim reges hyspanie: qui iusto titulo et non ingressu ty-
rannico aut viciose tanto tempore monarchiam obtinuerunt.
Itaq; primus nauarorum rex fuit Enechus arista cuius paulo ante
meminimus. Hēnde garsias eius filius rex. iij. Post eū sanctius eius
filius cognominat^r abarca rex. iii. Lui successit garsias eius filius ap-
pellatus tremulosus rex. iiiij. Hunc secutus est sanctius maior eius fi-
lius rex. v. qui duxit uxorem Eluiram sancti fernandi septi et ultimi ca-
stelle comitis filiam natu maiorem: ex qua genuit filium garsiam qui
post eum regnauit. hic fuit rex. vi. Hēnde sanctius eius filius rex. viij.
Ramirus eius filius: Roderici cidi gener rex. viii. Garsias eius fili^r
rex. ix. Sanctius sapiens eius filius rex. x. Post hunc regnauit sanctius
cognomento fortis eius filius rex. xi. Quo sine filijs vita defuncto:
Blanca eius soror in regno successit: que nupsit Theobaldo capanie
comiti qui fuit. xii. rex. Ex isto matrimonio genitus est alter theobal-
dus: qui post matris obitum in regno successit rex. xiiij. Qui sine prole
decessit et regnauit pro eo Henricus cognominat^r crassus eius frater
rex. xiii. Hic genuit filiam Joannam quam nupti tradidit Philipo
pulchro qui fuit francoru et nauaroru rex. xv. Post quē in regno frā-
cie et nauarre regnauit Ludouicus hutin eius filius natu maior: qui
fuit rex. xvi. Quo sine filijs masculis decedere successit ei in utroq; re-
gno Karolus eiusdem philipi et ioanne secundus filius. hic fuit rex
xvij. Qui similiter absq; prole decessit: et successit in utroq; regno phi-
lipus longus eiusdem philipi tertius filius rex. xviii. Post hunc sine
prole decedentes: successit in regno nauarre: Joanna ludouici hutin
filia: q; tradita fuit nupti Philipo comiti de huriens q; ob matrimo-
num fuit in nauarra rex. xix. His successit Karolus eoru filius similiter
comes de huriens rex. xx. Huic successit Karolus eius filius rex. xxi.
Hic nullum reliquit filium masculum: sed vnicam filiam Blanca no-
mine: q; martino regi sicilie fuit maritimō copulata. iste fuit rex. xxiij.

Sexta pars. §. IO.

Eo vero sine prole deceperit: secundas cōtraxit nuptias cū dñio Joāne maiestatis vestre progenitore qui fuit rex nauarorum. xxiiii. simili ter fuit rex aragonū: et Karolū genuit filiū qui ante regni adeptione sine prole deceperit: genuit etiā filiā Blanca nomine natu maiore: que Henrico principi Joannis secundi regis castelle filio fuit matrimonio colligata et ab eo postea repudiata. genuit similiter etiam aliā filiam Eleonorā nuncupatā Bastō comiti de fox matrimonio coniunctam. Hi regnādi auiditate vici: predictā blancam ad manus suas deduxerūt: et (ut fama est) finē vite eius imposuerūt: vt regno ipso potiretur. Sed statiz infra dies quindecim quibus ipsa eleonora regine nomine assumpsit: diē clausit extremū. et quia parū durauit nō ponitur in numero regū. Ex isto autē matrimonio procreati fuerunt quartuor filij et nōnulla femine. Masculoz primus fuit Joānes qui duxit uxorē magdalena Ludouici francoz regis sororē: ex qua genuit filium masculum nomine Phebum: et filiam Latherinam. Joāne vero (anteq̄ regni gubernacula assumeret) decadente regni successio ad phebum eius filiū Eleonoris nepotē statim delata est. hic fuit rex. xxviii. in ordine in predicto regno. Quo sine prole deceperit: Latherina eius soror successit in regno: fuitq; matrimonio copulata Joāni delabrid olim nauarorum ultimo regi. Qui quidem ope et auxilio maiestatis vestre regni apicem adepti sunt: et nunc demum schismaticis fauorez et auxilium prestitere: qua propter iuste immo iustissime regno priuati fuerunt: vt late in precedentibus demonstrauimus.

Ab ipso igitur Enecho arista incepit in hispania regū multiplicatio christianorum: cum antea vnius tantū esset exceptis mauris qui facto et non iure regnabant. Cum autem peruenitum est ad santium maiorem eiusdem abnepotem: adhuc maior diuisio facta est. Nam ille ramiro filio aragoniam reliquit: Nauarram garsie: castellam quam ex matrimonio assecutus est: quamq; ipse in regium titulum erexit (vt iam dimis) reliquit ferdinando: cui etiam per matrimonium denenit regnum legionis: vt iam enarratum est. Regnuꝝ autē portugalie post incepit. s. tempore Alfonsi sexti huius ferdinandi filii qui Loretum a mauris obtinuit: qui cum filiā bastardam nomine Tiresia daret henrico alemano in armis viro strenuo et in bellis hyspanie contra mauros satis experto: daretq; ei in dote eam partem gallicie: que hodie portugalie est: et conquistam contra mauros sibi finitos: cunq; primo Hēricus ipse/ deinde Alfonsus filius feliciter contra mauros pugnassent/ et reliquas terras obtinuerint: Alfonsus titulū regū absq; assensu regis Castelle et legionis sibi assumpsit. et ita usq; ad nostra tempora quinq; regna in hyspania peruenierunt. Regnum aragonū cui accedit Valencia atq; catalonia que partim armis cōtra infideles

OTIEBAN MUNICIPAL

almoſaſ ſuſaſ ſuſaſ
almoſaſ ſuſaſ ſuſaſ

Regnū aragonū
incipit.

Regnū portuga-
lie incipit.

lueſo tuſtoſe
idt amon roſeſ
tis manibet

autem ambo
regnūdū dītrautu

Regna hyspanie.

Sexta pars. §. IO.

Regnum nauarre

Regnum legionis
et castelle.

Alfonsus octauus
regez nauarre sibi
subditum facit

Santius tertius
nauarrā subiugat

partim matrimonio accreuerunt. Regnū portugalie: qd ex portione Gallicie et aliqua parte lusitanie constat. Regnū granate: qd tandem industria atq; auspicijs vestre maiestatis ad christianitatē reductū est omnino ab hispania arabibus depulsis. Regnūz nauarre: de quo in presentiaz principalis intentio est: qd quidē antiquis tēporib; partem ex cātabria: partē ex celtiberia sumebat/mare etiā oceanū parum contingit prope fontē rapidum. orientē versus gallos et vascones respicit. setentrionē versus et occidentē regno castelle cingitur: ad meridiem vero ad aragoniam. Cataloniām̄z vergit. Itaq; castelle atq; aragonie contigū est parū quidem gleba: sed mira fertilitate predictum. Quintū et principale hyspanie regnum est illud quod Legionem et castellā amplectitur: qd est hyspanie centrū/ et a quo predictorum regnorū reges exceptis mauris usq; in hodiernū diem deriuati sunt. Hoc autē regnū predictis omnibus nō modo terre situ et fertilitate: sed et terre ambitu magnitudineq; populorūq; multitudine maius atq; prestantius existit. Nam ex quinc; provinciis quas hispania continet: hoc castelle et legionis regni quattuor fere sub se complectitur. Maior igitur pars hyspanie subdita est regi castelle: ita ut eius totius non unmerito appellari possit: cum iuxta iuriū dispositionez qui maiorem rei partez obtinent/ totius rei dñs appellari recte possit. insurgit aliud de potior huius nominationis ratio / qd successio regū gothorū: qui insolidū monarchia totius hyspanie potiti sūt: per reges legionis et castelle cōtinuata est et usq; in hodiernū diem deducta. Unde insurrexit apud omnes nationes hic cōmuniis animi cōceptus/ eaq; est omnī populorū vox: ut nō in alijs hyspanie regnis natos: sed eos dūtaxat q; nati sūt in regnis subditis regi castelle et legionis/hyspanos appellēt: ceteros aut ppris vocabulis vel nauarros vel portugalēses vel huiusmodi a ppris regnoz nominib; designēt/ et hūc regē hyspanie: ceteros vel portugalie vel nauarre nominēt: et hoc quidē siue nō uerint regnoz hyspanie distinctionē/ siue ignorēt/ ut patet p rodericū ep̄m palētinū in sua chronica hyspanica in fine prime partis. Hec autē ratio cū nō modo ius ad nominationē/ verū etiā ad rē facere videat: hinc forte motus Alfonsus octauus castelle et legionis rex nō illicitū iudicauit regez nauarre sibi subdituz facere: qd et effecit circa annos dñi. IIII. immo ille rex imperator est intitulat hyspaniaz/ corona imperiali cōsilio procerū accepta: q; subditos sibi habuit oēs reges hyspanie tam fideles q; infideles. Illa autē subiectio nauarre regis: morte etiā ipsius imperatoris nō fuit abscissa: immo Sātius tercius cognomento desideratus eius filius: qui ei in regno successit: idipm ius et superioritatē super regē nauarre prosecutus est/ et continuauit: et forte usq; in presentem diem effet cōtinuata: nisi tam breue fuisse regnū

Sexta pars. §. II.

ipsius santi: non enim regnauit nisi anno uno relicto filio alfonso in
tenerrima etate: cui infaria et turbatioes in castella occasione illi exi-
tate fortassis fuerunt causa vel occasio ut rex naurre iugum a se posset ex-
cutere et usque in presenti die ab obedientia regum castelle subtraheretur.

Sed ut ad finem huius sexte partis ac per

inde totum opus iam tandem veniam / pretermis multis euitate plura
tis gra: qd ex chronicis et annalib hispanicis ad ppositum poterat addu-
ci illud in calce nostri laboris non pretereundum censum: qd memoratum di-
gnum visum est: qd s. continuatio regum Castelle et legionis ab athanari-
co rege usque ad maiestatem vram plineam rectam eiusdem genit sive sanguini-
mis absque alicui extraneae familie aut stirpis interpositioe per .83. gra-
dus copurando quenlibet regem pro uno gradu res ita singularissima e:
ut in tota Europa immo forsitan in toto mundo simil non valeat reperi-
ri. In qd quidem ipsa europa quamvis multi antiquissimi et excelsissimi pri-
cipar existant: non tamen est aliqd regium solium sive sceptrum tam diurnis sepo-
rib sub eadem familia et sapientia continuitus absque alteri cuiuscumque famili-
ae interpositioe: Et etsi plerisque inter eosdem hispanie reges certum sit: non
quam ad extraneam domum aut genus principiar deuenit. Qd tam excellens
beneficium ac pruilegium non alie credendum est regne ab altissimo donatum
fuisse nisi ob singulare et deuotum religionis catholice cultum et ad diuum
iacobum gradem et diurnum affectum tanquam ad hispanie patronum ac sin-
gulare refugium: Nec non et propter obseruatiuissima reverentia. perseue-
rante et perpetua obedientia ad apostolicam sedem: ut manifesto non fallere
scriptura sacra copariatur: que ait. Deut. 26. si obedieris: faciet te do-
minus cunctis gentibus excelsionem / et puer. 21. Vir obediens loquitur victo-
riam: quemadmodum ediuerso infelices effecti sunt plerique: hi quod irreuerentes
et inobedientes in ecclesia dei et eius prelatos extiterunt. Omnis enim
aliis multis: qd in ppositum possunt adduci: qd in terminum festinamus: illud
sufficiat quod legit in tripartita / qd s. cu popeius armis dissensio neque
Aristoboli et hircani obtinuisse hierosolimas / obtinuisse irreuerenter er-
ga templi sese cum suis habuisse: et sacra multipliciter pphanaret: ex illo
tempore infelix fuit et super vicit usque ad totalem ruinam: qd antea victoriosus
simus super extiterat: quemadmodum supra memoriam. sed quid longe
exempla petimus: cum ludouicu duodecimum galliarum regem prius oculis intue-
amur tam subito ad tantam calamitatē puenisse et tam propter omnium spem
quicquid possidebat in italia amississe propter irreuerentiam ad eccliam ro-
manam et inobedientiam ad eum vicarium et pastorem Iulium secundum bone
memorie pontificem maximum. Hanc rationem de regum gothorum permanen-
tia et conseruatione: quam tetigimus dat episcop paletinus. 1. parte. c. 16.

no.

§. II.

Cotumatio regum
hispanie.

De pompeyo.

De ludouico fran-
corum rege.

Sexta pars. §. I 2.

in fine. Quod ipm. s. parte. §. 4. retulimus. Ego addo aliā rōnē huīus ppetuitatis regni gothorū i hispāia et q̄re penes illos monarchia sēper extitit nec vñquā ad alioq̄ aliā gentē transiferit: qz. s. a principio iustū habuerūt ingressū ex donatione honorij impatoris (vt supra dīctū est.) At econtrario cu primi nauarroū reges vitiosū habuerint in gressuz (vt parū ante estendim⁹) et insuper rex et regina moderni noūa iniusticiā adderēt fauore ⁊ auxiliū negādo ecclie in sua afflictione et necessitate: immo inimicis ecclie eisdeq̄ schismaticis se adiungen do et militib⁹ xp̄i et ecclie .i. hispanis impedimentū prestādo per trā situs denegationē: disposuit clemētissim⁹ idemq̄ iustissim⁹ de⁹ vt do minio prūarētur transiretq̄ regnū in aliaz gentē iuxtra id qđ adduxi mus supra ex ecclasticō de trāslatione regum ppter iniusticias et illud saluatoris apud Matheū capite. 21. Aufertur a vobis regnum et dabitur genti facienti fructus eius.

§. I 2.

Ad regē nostrū

Ad lectores.

Hec sūt clementissime prīces que circa
materiā obtētionis nauarre p tuā maiestatē michi iniūctam dicēda al-
tissimo aspirante se se obtulerunt. Quia in re a maiestate tua humili-
lime atq̄ obnixē etiā atq̄ etiā peto ⁊ obtestor: vt potius affectus quā
effectus habens rationē: et nō quemadmodū dixerim: sed quēadmo-
dū dicere desiderauerim considerās: eo fauore prosequaris: quo rem
multo maioris momenti et pfectiōnis psequereris: memor vniuersa
lis illius regis saluatoris nři cuius vices in terris geris: qui acceptio
ra fuisse duo era minuta: qne pauperculā vidua missit in gazophilatiū
quā dūtū opulenta donaria cōmemorat: qz. (inquit) oes ex eo quod
abundabat illis misserunt: hec vero de penuria sua omnia que habuit
missit. A lectoribus vero illud exposco vt voluntate nřa siue intentio
ne cōtentī: et qđ veritatis simplicitati puritatēq̄ quantū potuimus in-
stitūmus/ de his nos q̄ superaddi potuissent nō incusent/ illud aduer-
tentēs qđ nō omnia possumus oms: et quod alijs alio plura adinve-
nire potest: nemo omnia quodq̄ iuxta sententiā Aristō. vniusquisq̄
de natura rerum: Ac perinde: de moribus et de quibuscumq̄ alijs re-
bus circa quas scientie versantur: aliquid dicit: singuli autē parū confe-
runt: sed ex omnib⁹ cōgestis magnitudo quedā emergit: cōsiderātes
quoq̄ qđ licet rem ad summū nō perduxerim⁹/ nec ad vngue eā discus-
serimus: nō tñ parū fecisse censendi sumus/ qui initū fecimus/ materi
amq̄ et occasionem subtiliores rationes argutioresq̄ vias excogitāndi: alijs prestiterimus.

Finis.

Zabula siue repertorius
precedentis tractatus,

B

Appellari non potest a papa ad christum. 2. parte. §. 4.

Appellari non potest a pretore generali alicuius domini ad ipsius do-
minum. 2. parte. §. 4.

B

Bellum mouet ecclesia contra scismaticos. 4. parte. §. 3.

Bellum mouet prelatus pro defensione rerum ecclesie. 4. par. §. 3.

Bellum aliquando dicitur defensio. 4. por. §. 3.

Bellum aliquando permittitur et indicitur ab ecclesia. 4. par. §. 3.

Bellum iustum ista requirit. 4. parte. §. 3.

Bello capta quando efficiuntur capientium. 5. parte. §. 3.

Bello qui recuperat sibi debitum an potest illud petere. 5. parte. §. 3.

Beneficium perdit qui non facit illud propter quod fuit sibi conces-
sum. 5. parte. §. 1.

Bona restitutioni subiecta quomodo confiscantur. 5. parte. §. 5.

Bona sua an quis perdat propter crimē lese maiestatis. 5. parte. §. 8.

L

Castabri romanis non parent. 6. parte. §. 3.

Castella quare sic dicta est. 6. parte. §. 8.

Castelle insignia. 6. parte. §. 8.

Castelle intitulatio quare precedit. 6. parte. §. 8.

Casus narratio super quo iste tractatus est. 1. parte.

Cause propter quas iste tractatus factus est in prologo.

Christus est caput ecclesia. 2. parte. §. 1.

Christi vicarius perrus. 2. parte. §. 2.

Christi actio nostra est instructio. 4. parte. §. 5.

Christianis quando licet gladio vti. 4. parte. §. 5.

Christianissimus quare dicitur rex francorum. 4. parte. §. 5.

Clericus violans interdictum propter metū non excusat. 3. par. §. 2.

Confederationes contra ecclesiam vel papā sunt prohibite. 4. par. §. 1.

Confiscantur bona restitutioni subiecta. 5. parte. §. 5.

Cruix an et quando detur contra christianos. 4. parte. §. 5.

Curati a quibus peccatis absoluere possunt. 2. parte. §. 5.

D

A

Tabula.

Delicis quasi contrahitur. 5. parte. §. 6.
Delicito inest obligatio naturalis. 5. parte. §. 6.
Deliciti enormitas est contra transgrediendi leges. 5.. parte. §. 7.
Delinquendi pronitas agrauat penam. 5. parte. §. 7.
Signitates iuste sunt acquirende .in prologo.
Difidato principali difidantur accessori. 5. parte. §. 3.
Dioecesis pape est totus mundus. 2. parte. §. 4.
Huius tractatus in sex partes.

Ecclie vnitas. 2. parte. in principio.
Ecclie caput est christus. 2. parte. §. 1.
Ecclie conuocat principes christianos contra schismaticos. 4. par. §. 3.
Ecclie iuuare tenetur rex et imperator. 4. parte. §. 2. 3. 5. par. §. 1.
Ecclie potestas semper crescit. 2. parte. infi. 5. parte. §. 7. in fine et.
§ 8. in fine.
Eccliam vel eius ministros offendentes grauiter a deo sunt puniti.
4. parte. §. 6.
Edictum cesaris augusti. 6. parte. §. 3.
Ecclia mouet bellum contra schismaticos. 4. parte. §. 3.
Episcopos quare papa fratres appellat. 2. par. §. 4. infine.
Episcoporum potestas a quo deriuatur. 2. parte. §. 5.
Episcopus qui renunciauit episcopatum non potest iurisdictionem
exercere. 2. parte. §. 5.
Episcopus qui non habet episcopatum vel extra suam diocesim no
potest solemniter benedicere. 2. parte. §. 5.
Epistola bonifacii ad regem francorum. 2. parte. §. 6.
Epistola regis francorum ad bonifacium. 2. parte. §. 6.
Excomunicatio aliquando ferri potest sine monitione. 4. par. §. 3.
Exempla sanctorum patrum sequenda sunt. 5. parte. §. 2.
Exempla parentum preuidicant fillis. 5. parte. §. 7.

Factum schismatis super quo iste tractatus fit. 1. parte.
Fautores et complices schismaticorum possunt debellari. 5. par. §. 3.
Filiij rebelium quomodo puniuntur. 5. parte. §. 7.
Filijs preuidicant parentum exempla et delicta. 5. parte. §. 7.
Filius natus ante patris delictum. 5. parte. §. 8.
Filius an puniatur propter crimen lese maiestatis patris. 5. par. §. 8.
Filiij regum qui ex parentu delicto sunt regno priuati. 5. par. §. 8. 9.
Fisco quando debentur bona restitutioni subiecta. 5. parte. §. 5.

Zabula.

H

- Hispaniam quando greci carthaginenses romani vandali suei hunni et gothi obtinuerunt. 6. parte per totum.
Hispanie diuisio inter carthaginenses et romanos. 6. par. in principio;
Hispania quādo venit cneus scipio et nauarros oppresit. 6. par. §. 1.
Hispaniam quando venit publius scipio eius frater et quomodo vin-
cuntur et occiduntur a penis. 6. parte. §. 2.
Hispania quādo venit scipio aphricanus. 6. parte. §. 2.
Hispaniam quando et quare venit cesar augustus. 6. parte. §. 3.
Hispaniam quando intrarunt vandali hunni et suei et diuisio inter
eos facta. 6. parte. §. 4.
Hispania ab imperatore honorio gothis donatur. 6. parte. §. 4.
Hispaniarum monarchia quando gothi obtinuerunt. 6. par. §. 4.
Hispaniarum monarchia continuatur in gothis usq; ad tempora no-
stra. 6. parte. §. 6.
Hispania tempore roderici capitur a mauris. 6. parte. §. 6.
Hispaniam recuperat pelagius. 6. parte. §. 7.
Hispanie regnum desertur filio primogenito et in defectum masculi
desertur femine. 6. parte. §. 9.

I

- Indulgentiam concedit papa contra schismaticos. 4. parte. §. 4. 5.
Indulgentia ut sit iusta ista. requirit. 4. parte. §. 4.
Indulgētia aliquādo fuit concessa bellantib; p ecclesia. 4. par. §. 4.
Iniuria a familiaribus facta est grauior. 4. parte. §. 4.
Insignia vel arma regum gothorum. 6. parte. §. 7.
Insignia regum legionis. 6. parte. §. 7.
Insignia regum castelle. 6. parte. §. 8.

L

- Legio ciuitas a quibus fuit edificata et quomodo antiquitus nomina-
barur et que fuerunt eius insignia. 6. parte. §. 7.

M

- Martires an dici possunt qui in bello pro ecclesia monsuntur. 4. par-
te. §. 4. in fine.
Mariti delictum quādo preiudicat vxori in dote. 5. parte. §. 5.
Maritus et vxor simul delinquentes puniuntur. 5. parte. §. 5.
Marito et uxore discordantibus quis preualet. 5. parte. §. 5.
Metus non excusat a peccato delicto vel schismate. 3. parte. §. 1. 2.
Metus non excusat clericum interdictū violantem. 3. parte. §. 2.
Metus tormentorum non excusat falsum confitentē. 3. parte. §. 2.

Zabula.

Dicitur non excusat ab inobedientia pape vel superioris. 3. par. in fi.
Adonarchia hispanie quare continuatur in gothis. 6. parte. §. II.

P

Nauarre reges quare fuerunt regno priuati. 5. parte. per totum.
Nauarri quomodo restiterunt hambali volenti transire in italiam.
5. parte. §. 3. et. 6. parte in principio.
Nauarri opprimuntur a cneo scipione. 6. parte. §. I.
Nauarre ciuitas pompylona athanagru antiquitus appellata a qui
bus fuit condita ampliata obsessa et capta. 6. parte. §. I.
Nauarre ciuitas tutela a cneo scipione obsidetur et capitur. 6. par. §. I.
Nauarrom duces amusitus mandomus et indibilis contra romanos
rebellant a quibus vincuntur. 6. parte. §. I. 2.
Nauarre romanis non parent quos cesar augustus debellat vincit
et subiugat. 6. parte. §. 3.
Nauarri an sunt de genere gothorum. 6. parte. §. 5.
Nauarra hispanie puintia sub regib^z gothis seper extitit. 6. p. §. 10.
Nauarra post cladem recuperatur ab alfonso catholico. 6. parte. §. 10.
Nauarram rebelantem subiugat froila alfonsi catholici filius qui ex
nauarris duxit uxore. 6. parte. §. 10.
Nauarorum regno viciose incipit. 6. parte. §. 10.
Nauarorum reges usq; ad tempora nostra. 6. parte. §. 10.
Nauaroru reges sibi subditu fecit rex alfonsus octauis. 6. par. §. 10.
Nauarram subiugat rex sanctius tercius. 6. parte. §. 10.
Megligenentes res spirituales graunter increpantur. 3. parte. §. 2.

P

Papa est christi vicarius. 2. parte. §. 4.
Ideo a papa non appellatur ad christum. 2. parte. §. 4.
Papa totus mundus datus est pro diocesi. 2. parte. §. 4.
Papa amplissimam habet potestatem. 2. parte. §. 6.
Papa habet potestatem super imperatores et reges et potest eos cor
rigere castigare et deponere. 2. parte. §. 7.
Papa significatur per montem sinay. 2. parte. §. 8. in fine.
Papa ex causa ardua potest exercere iurisdictionem in temporalibus
4. parte. §. 3. in fine.
Papa potest dare indulgentiam euntibus contra schismaticos et cru
ce eos signare. 4. parte. §. 4.
Parentum exempla filiis nocent. 5. parte. §. 7.
Peccatoru remissio quo fit a papa episcopis et sacerdotib^z. 2. p. §. 5.
Pena schismaticorum et rebellium. 4. parte. §. 1.
Pena filiorum schismaticorum et rebellium. 5. parte. §. 7.

Tabula.

Pelagiū quare rex legionis appellatus est. 6. parte. §. 7.
Pelagiū a regibus gothis originem traxit. 6. parte. §. 9.
Petrus fuit christi vicarius. 2. parte. §. 2.
Petro quare date fuerunt claves. 2. parte. §. 3.
Pontifices romani a sede pulsi et restituti. 4. parte. §. 2.
Potestas est a deo et in ipsum referenda in prologo.
Potestas petri transit in successores non sic de alijs apostolis. 2. p. §.
4. in fine.
Potestas episcoporū et sacerdotiū unde puenit. 2. p. §. 5. in principio.
Potestas ecclesie semper crescit. 2. parte. §. 8. in fine.
Potestas regalis a sacerdotio ordinata est. 4. parte. §. 6.
Potestatem perdit qui ea abutitur. 5. parte. §. 2.
Privilegium amittit qui eo abutitur. 5. parte. §. 2.
Protestatio yxorū qđ metu mariti facit quid operatur. 5. parte. §. 7.

R

Regnum iuste est acquirendum in prologo.
Regni nauarre occupatio et detentio. 1. parte ad fine.
Regna sunt a deo. 5. parte. §. 1.
Regna transferuntur a gente ingentem. 5. parte. §. 4.
Regnum an transit in dotem. 5. parte. §. 5.
Regnū defertur a primo instituēte nō ab ultimo possessore. 5. p. §. 6.
Regnum quomodo transit in filios. 5. parte. §. 6.
Regnum quomodo defertur filio primo genito. 5. parte. §. 8.
Regnum quando ausertur a filio propter matris delictū. 5. par. §. 8.
Regnum hispanie defertur filio regis primo genito et in defectum
masculi defertur femine. 6. parte. §. 9.
Regnorū nauarre aragonū et portugalie inicia. 6. parte. §. 10.
Regna quinqꝫ hispanie. 6. parte. §. 10.
Regna castelle et legionis sumi hispanie precipua. 6. parte. §. 10.
Regni castelle et legionis intitulationes et insignia et quare precedit
intitulatio castelle. 6. parte. §. 8.
Reges quos romani pontifices correxerunt castigarunt et deposue
runt. 2. part. §. 7.
Reges in lege veteri a sacerdotibus correcti et depositi. 2. par. §. 8.
Reges christiani tenentur ecclesiam defendere. 4. p. §. 2. 5. par. §. 1.
Rex tenetur iuuare ecclesiam contra hostes suos. 4. par. §. 3. in fine.
Rex francie quare dicitur christianissimus. 4. parte. §. 5.
Reges qui cōtra eccliam deliquerūt et fuerūt a deo puniti. 4. p. §. 6.
Regalis potestas per sacerdotium ordinata est. 4. parte. §. 6.
Reges nauarre exqibꝫ causis fuerūt regno priuati. 5. par. per totū.

Tabula.

Reges sunt feudatarij dei cum hoc onere quod ecclesiæ defendant
quod si non fecerint regno priuantur. 5. parte. §. 1.
Reges ecclesiæ offendentes regno priuantur. 5. parte. §. 2.
Regis filius quâdo priuat regno pp̄ter patris delictū. 5. par. §. 6.
Rex est regni administrator et dominus et habet liberas regni admi-
nistrationem. 5. parte. §. 6.
Reges legionis quare sic appellati sunt et leonis insignia deferunt
6. parte. §. 7.
Reges castelle quare sic dicti et eorum insignia.
Regū gotorū monarchia quare fuit in eis continuata. 6. par. §. 11.
Rex difert a tyramno ut in prologo.
Rebellum et filiorum pena. 5. parte. §. 7.
Religionē gentilium offendentes ad h̄ijs eorū sūt puniti. 4. parte. §. 6.
Religio apud gēt̄iles in summa veneratione habebatur. 4. par. §. 6.
Religio christiana in summo honore est habenda. 4. parte. §. 6.
Remissio peccatorum quomodo apostolis concessa est. 2. par. §. 5.
Roma preelecta est a deo p ecclastica sede. 2. parte. §. 4. et. 4. p. §. 6.
Romanus pontifex quare papa appellatur. 2. parte. §. 4.

S

Sacerdotum potestas quanta et aquo. 2. parte. §. 5.
Sacerdotes quomodo possunt peccata diuinitere et cuius auctorita-
te. 2. parte. §. 5.
Sacerdotiū legis veteris figura fuit nobis sacerdotis. 2. parte. §. 8.
Sacerdotes christiani maxime sunt honorandi. 4. parte. §. 6.
Sacerdotes gentilium aut fidebantur regibus vel econtra. 4. par. §. 6.
Sacerdotem dei athila timuit eiq̄ paruit. 4. parte. in fine.
Hacre scripture auctoritas. 5. parte. §. 9.
Sagunt ciuitas ab hanibale destruitur. 6. parte. in principio.
Schismatis origo et processus. 1. parte. per totum.
Schismatici qui dicuntur. 3. par. in principio.
Schisma Batan et Abyron. 3. parte in principio.
Schismatici non excusantur propter metu perditionis honoris vel
rerum. 3. parte. §. 1. 2.
Schismatis grauitas. 4. parte in principio.
Schismaticus dicitur sacrilegus. 4. parte in principio.
Schismaticus est hostis ecclesie. 4. par. in principio et. §. 3. in fine.
Schismaticorum et filiorum pena. 4. parte. §. 1.
Schismaticoruī vassalli absoluuntur ab eorū obediētia. 4. par. §. 3. in. fi.
Schismatici grauiter a deo puniuntur. 4. parte. §. 6.
Schismaticoruī bona licite capiuntur et retinentur. 5. parte. §. 3.
Schismaticus largo modo dicitur hereticus. 5. parte. §. 7.

Tabula.

Scandalum quando est vitandum. 4. parte. §. 5.
Sententia aufert et transfert dominum. 5. parte. §. 3.

T

Tiramni conditio et quomodo difert a rege in prologo
Transire an et quando licet per terram vel agrū alienū. 5. parte. §. 3.
Transitum licitum impedientes possunt debellari. 5. parte. §. 3.
Transit hanibal per nauarram ad italiam. 5. par. §. 3. et. 6. par. in prin.

G

Gassali schismaticorū absoluuntur ab eorum obediētia. 4. pars. 3. in fin.
Veritas omnia vincit in prologo ad finem
Veritas rationibus exquisitis vel coloratis non indiget in prohe-
mio ad finem.
Vestis domini scinditur a schismaticis. 3. parte. in principio.
Unitas ecclesie et pōtificis in quibus consistit. 2. parte. in principio.
Uxor quando preiudicat delictum mariti. 5. parte. §. 5.
Uxor et maritus simul delinquentes puniuntur. 5. parte. §. 5.
Uxor et marito discordantibus quis prefertur. 5. parte. §. 5.
Uxor alicuius delinquens punitur. 5. parte. §. 5.

Finis.

Salve

Ecce enim dominus tuus venit et non debet obstat ut
concedat eis pacem. Et ecce omnes qui transirent per
eum erant affliti et turbati. Et dicit illis: Non temere.

Ecce enim dominus tuus venit et non debet obstat ut
concedat eis pacem. Et ecce omnes qui transirent per
eum erant affliti et turbati. Et dicit illis: Non temere.

Salve

Ecce enim dominus tuus venit et non debet obstat ut
concedat eis pacem. Et ecce omnes qui transirent per
eum erant affliti et turbati. Et dicit illis: Non temere.

Salve

Ecce enim dominus tuus venit et non debet obstat ut
concedat eis pacem. Et ecce omnes qui transirent per
eum erant affliti et turbati. Et dicit illis: Non temere.